

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут

*«Актуальні проблеми сучасної
транслятології, лінгвокраїнознавства
та теорії міжкультурної комунікації»*

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IV Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет–конференції з міжнародною участю**

(3 жовтня 2019 р.)

Вінниця 2019

УДК 81'1

A 43

Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2019. 277 с.

У збірнику матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації» розглянуто низку питань, що стосуються загальної теорії перекладознавства, практики технічного та художнього перекладу, складників перекладацької компетентності, інновацій у підготовці перекладачів, а також перспектив розвитку дискурсознавства, комунікативної лінгвістики та міжкультурної комунікації на теренах лінгвогерманістики та лінгвославістики.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії – **Замкова Н.Л.**, д. філос. н., професор.

Відповідальний секретар – **Мартінова Л.Б.**, д. е.н., доцент.

Члени редакційної колегії:

Іваницька Н.Б., д. філол. н., професор; **Нечипоренко В.О.**, к. філол. н., доцент; **Терещенко Л.Я.**, к. філол. н., доцент; **Чугу С.Д.** к. філол. н., доцент.

Друкується за ухвалою Вченої Ради Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ.

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСЛЯТОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Брянська А.Ю.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО МЕДІАТЕКСТУ ТА КОМПЕСАТОРНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ 15

Житник О. М.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ МАЛОГО ПРОЗОВОГО ЖАНРУ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ О. ГЕНРІ) 20

Ковалевська Т.І., к.філол.н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

LOCAL CULTURE IN A GLOBAL CONTEXT: LOCALISATION IN TRANSLATION 26

Лобода В.А., асистент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 29

Мельник К.О.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ
ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ L. FRANK BAUM «THE
WONDERFUL WIZARD OF OZ»)** 35

Нечипоренко В.О., к.філол.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**THE SKOPOS THEORY OF TRANSLATION AND ITS BASIC
RULES** 41

Палагнюк Г.О.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ВІДТВОРЕННЯ ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНИХ
ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ
ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ** 44

Прядун В.А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ДІЄСЛІВ
МОВЛЕННЯ** 50

Романець М. В.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ Й СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ІНВЕКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ
(НА ПРИКЛАДІ СКРИПТУ ФІЛЬМУ «SNATCH»)** 56

Чорненко С.Р.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**МЕТОДИКА ВІДБОРУ І АНАЛІЗУ ІКОНІЧНИХ ТА ЛІНГВО-
ВІЗУАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ ЦІЛЬОВОГО ТА ВИХІДНОГО
ТЕКСТІВ**

63

Chugu S.D. , PhD (Philology), Associate Professor

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

Chuhu Y., Master (BA), Lecturer, project coordinator

HANZE University

**TRANSLATION STRATEGIES OF DOMESTICATION AND
FOREIGNIZATION IN CULTURE-ORIENTED
TRANSLATION STUDIES**

68

Шевчук К.А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-
ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ NATIONAL
GEOGRAPHIC)**

72

Sikorska L.O., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Shkvarko Alina, Student

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

STEREOTYPES ABOUT TRANSLATORS

78

Яськова Т. А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНТРОПОНІМІКОНУ КАЗОК

НАРОДІВ СВІТУ НА УКРАЇНСЬКІ МОВУ

80

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ТЕХНІЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО
ПЕРЕКЛАДУ**

Білякова Д.О.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

СУЧАСНИЙ ІНТЕРНЕТ-ОНОМАСТИКОН: ЛІНГВІСТИЧНІ ТА

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ВИМІРИ

85

Божко Т.В.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ГРАМАТИКА ІДІОСТИЛІЮ ПИСЬМЕННИКА:

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

92

Замковий О.С.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ГРАФОНІВ В УКРАЇНСЬКИХ

ПЕРЕКЛАДАХ

101

Король А.В.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**МЕТОДИКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
З НУМЕРАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ** 107

Латигіна Н.А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ СПІВРОЗМОВНИКА В
ПОРТРЕТНОМУ ІНТЕРВ'Ю: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ** 116

Міщук О.І.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ХУДОЖНЬОГО
ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ М. ЕТВУД «THE
RENELOPIAD»)** 125

Паславська І. Б., асистент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Паславський В.В., студент

Ягелонський університет (Краків, Польща)

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ 131

Снігур Л.А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ НОМІНАЛІЗАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ

ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

135

Ясенчук Ю.В.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

БАГАТОВИМІРНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ

ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЖАНРУ «ФЕНТЕЗІ» (НА

МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАнь Р. БРЕДБЕРІ «SMILE», «DANDELION

WINE»)

144

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В
ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

Леміш Н.Є., д.філол.н., доцент

Матвєєва С.А., к.філол.н., доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

МОРФОЛОГІЧНА РОЗМІТКА ПАРАЛЕЛЬНОГО КОРПУСУ

ТЕКСТІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕРЕКЛАД»

152

Осаульчик О. Б., к.пед.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний університет КНТЕУ

THE MINDMAPPING TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF

TEACHING

156

Прадівляний М.Г., к.пед.н., доцент

Вінницький національний технічний університет

Бондар О.А.

Здобувач освітнього ступеня «Бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

160

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ
ГЕРМАНСЬКИХ, РОМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І
ЛІТЕРАТУР**

Борисов О.О., д.філол.н., доцент

Васильєва О.Г., к.філол.н., доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

**НОМІНАЦІЇ ДІАЛОГУ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ,
НІМЕЦЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

(НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ)

163

Іваницька Н.Б., д.філол.н., професор

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

МЕТАМОВА КОНТРАСТИВНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ДІЄСЛІВНИХ СИСТЕМ

169

Іваницька Н.Л., д.філол.н., професор

Вінницький державний педагогічний університет імені

Михайла Коцюбинського

СИНТАГМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ

ІНФОРМАТИВНО НЕДОСТАТНІХ ДІЄСЛІВ: ЗІСТАВНИЙ

АСПЕКТ

173

Мацера О.А., ст.викладач

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

EMBODIMENT OF CULTURAL KNOWLEDGE IN COGNITIVE SEMANTICS

177

Педорук А.В.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**СЛОВОТВОРЧІ АФІКСИ ІЗ ЗАПЕРЕЧНИМ ЗНАЧЕННЯМ:
МОВНОСИСТЕМНІ ОСОБЛИВОСТІ**

180

Терещенко Л.Я., к.філол.н.

Вінницький торговельно-економічний університет КНТЕУ

**ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ, УТВОРЕНИХ ШЛЯХОМ
ТЕЛЕСКОПІЇ**

187

Торчук Н.С.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

КОНЦЕПТ ЯК ОСНОВА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

189

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДИСКУРСОЗНАВСТВА, КОМУНІКАТИВНОЇ
ЛІНГВІСТИКИ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Бондар Н.Д., к.пед.н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Кроль О., студент

Берлінський технічний університет

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

ПЕРЕКЛАДАЧІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

195

- Брус Ю. В.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
**КОНЦЕПТ MATERIALISM ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА
АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ У ТВОРІ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА
«ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»** 198
- Войнаровська Н.В., к.пед.н., доцент**
Пучканьова В.Й.
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
**ВОЛОДІННЯ ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ, ЯК
ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ** 203
- Головчук Ю.О.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
**НАУКОВО-АКАДЕМІЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ
ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** 207
- Зінкевич О. В.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТУ
**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМПЛІМЕНТІВ ВИСЛОВЛЕНИХ
АНГЛІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ** 212
- Копчикова І.В.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
РОЛЬ ЕМОЦІЙ У ПРОЦЕСІ ТЕКСТОТВОРЕННЯ 220

- Копчикова І.В.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
ЕМОЦІЇ І ЇХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В ЛІНГВІСТИЦІ 225
- Крутоус А. А.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
**МОВНІ РЕАЛІЇ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО
ВПЛИВУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ
ДИСКУРСІ** 228
- Мізін К.І., д.філол.н., професор**
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
**ЕТИМОЛОГІЧНІ ВИТОКИ НОМІНАЦІЙ ЗЛОРАДСТВА НА
ТЕРЕНАХ ЄВРОПИ** 233
- Мороз А.А.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
**СУТНІСНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО МАС-МЕДІЙНОГО
ДИСКУРСУ** 237
- Рябокінь Л.**
Здобувач освітнього ступеня «Магістр»
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
**ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО
ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ
КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК ПЕРЕКЛАДУ** 242

Сидорчук І.С.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН
У АНГЛІЙСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ**

247

Стадній О. Ю.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**СЕМАНТИЧНІ ТА ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ
ХАРАКТЕРИСТИКИ НІКНЕЙМІВ ТА ЛОГІНІВ В МЕРЕЖІ
ІНТЕРНЕТ**

253

**ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА**

Гаврилюк Н.М., к.пед. н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ**

259

Gladio S., Candidate of Science in Philology, docent

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

**CHALLENGES AND HARDSHIPS
IN CROSS-CULTURAL READING AND WRITING**

262

Dovhan Larysa, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

**BRAINSTORMING AS AN INTERACTIVE METHOD OF
FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE
COMPETENCE**

266

Самохвал О.О., к.пед.н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**AUFBAU VON INTERKULTURELLER KOMPETENZ DER
ZUKÜNFTIGEN DOLMETSCHER DURCH
FREMDSPRACHMITTE**

269

Ткачук Т.І., к.філол.н.

Вінницький торговельно - економічний інститут КНТЕУ

**FORMATION OF SECONDARY LINGUISTIC PERSONALITY IN
THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE**

273

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСЛЯТОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

УДК 811.111.25

Брянська А.Ю.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО МЕДІАТЕКСТУ ТА КОМПЕНСАТОРНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядається широке коло питань, зумовлених необхідністю вивчення концептуального простору сучасного англomовного медіатексту в межах сучасних перекладознавчих студій. Автором узагальнено основні проблемні питання і запропоновано використання низки компенсаторних засобів, що забезпечують еквівалентність перекладу медіатекстів на українську мову.

Ключові слова: міжкультурна комунікація модель перекладу, еквівалентність перекладу, мова ЗМІ, медіа-текст, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. В епоху глобалізації комунікація стає усе більш складною, мультимедійною й багатомовною та відіграє важливу роль у забезпеченні міжкультурного діалогу у суспільстві нового часу. Не викликає сумніву, що ЗМІ, впливають на формування громадської думки, як один із продуктивних засобів комунікації. Також ЗМІ забезпечують інформативність, оперативність й адекватність сприйняття та передачу інформації з однієї мови на іншу.

Активні мовні процеси сьогодення певною мірою обумовлені посиленням креативності як однієї з важливих рис сучасного англomовного дискурсу, що виявляється через інновації, мовну гру та мовну рефлексію, які захоплюють

нові комунікативні сфери, тим самим розширюючи мовленнєвий простір креативності.

Динаміка мовних процесів, обумовлених як екстралінгвальними, так і мовними чинниками, у сучасному світі комунікативний простір найбільш повно відбивається саме у ЗМІ. Помітно змінюється арсенал мовних засобів, що забезпечують основний конструктивний принцип організації медіатекстів, що і є однією з проблем їх перекладу. В свою чергу медіатекст є різновидом тексту, котрий розрахований на масову аудиторію, а також характеризується синтезом медійних і вербальних одиниць та особливостями авторського стилю, що забезпечує релевантне вираження прагматичної спрямованості.

В умовах інтенсивного розвитку міжкультурного комунікативного середовища, **актуальність** нашого дослідження зумовлюється спробою описати компенсаторні засоби забезпечення еквівалентності перекладу на українську мову та концептуальний простір сучасного англomовного медіатексту в аспекті перекладу. **Метою** роботи є дослідження особливостей і закономірностей перекладу інформаційно-новинних текстів в контексті міжкультурної комунікації.

Посилення інтересу лінгвістів та інших науковців до масмедіа обумовлено тим, що на сучасному етапі саме вони є основним джерелом інформації. Під впливом соціально-політичних перетворень реклама й газетно-публіцистичні тексти на рубежі XX-XXI ст. зазнали кардинальних змін.

Розповсюджені характеристики ЗМІ, як публічність, масове поширення інформації, спрямованість впливу, зумовлюють їхні можливості як засобу дієвого мовленнєвого впливу. Він здійснюється за допомогою мовних засобів, які в комплексі з екстралінгвальними засобами, певними прийомами організації тексту, структурування та подання інформації складають стратегію мовленнєвого впливу.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. За А. С. Мікояном, у XXI столітті, коли ЗМІ мають такий неймовірний вплив на життя суспільства, на свідомість і бачення людей, а також на національну культуру та мову, коли

значна частина залежить від адекватності та оперативності передачі інформації, – проблема перекладу текстів засобів масової інформації стає як ніколи раніше актуальною [3].

Пошук ефективних способів і методів перекладу відбуваються шляхом моделювання самого процесу вибору підходів та моделей ефективного управління самим процесом перекладу. З безлічі визначень «моделювання» і «моделі» перекладу – процес або засіб наукового пізнання, котрий відтворює, відображає, заміщує, спрощено або вибірково об'єкт тексту оригіналу, відтворює чи формалізує об'єкт по фрагментах, на думку С.С. Кунанбаєвої, доцільно обирати за основу визначення «моделі» як здатність реалізувати дві функції моделювання, а точніше:

- формуючу функцію, яка дозволяє використовувати модель, як інструмент пізнання;
- пізнавальну, котра дозволяє представляти категорію «зміст твору» як цілісну й системну структуру об'єкту, що відображає оригінал [2, с. 75].

Як глибока інтеграція національних культур та їх взаємодій розглядається у межах концептуального підходу до перекладу, а сам літературний переклад слід розглядати в контексті літературної взаємодії як частини багатоетнічного чинника.

Еквівалентність змісту двох текстів різними мовами має на увазі ідентичність чи досить близьку подібність всіх чи деяких значенневих елементів, котрі становлять зміст цих текстів. Виходячи із вищезазначеного, процес перекладу інформаційно-новинних текстів трактується як виділення в тексті оригіналу значенневих елементів та вибір у мові перекладу одиниць, що містять такі ж значенневі елементи (семи). В.Н. Комісаров звертає увагу на те, що семи, котрі замінюють одна одну, можуть не збігатися, а лише бути пов'язані на рівні семантичного перефразування [1].

У науковій праці «Language of News Media» А. Белл пояснює важливість мовленнєвого процесу мас-медіа і привертає увагу дослідників до факту, що суспільству потрібне вивчення перекладацьких особливостей медіатекстів [4].

Якщо в тексті, що перекладається, превалюють здебільшого поєднання нейтрального та клішованого характеру, то аналогічні мовні засоби слід використовувати і при перекладі. Для багатьох журналістських кліше, що використовуються, наприклад, в англomовній пресі (а також, можливо, і у пресі на іншими європейськими мовами), неважко підшукати смислові та стилістичні відповідності серед такого ж роду виразів української мови, характерних для текстів засобів масової інформації.

Наприклад, як повідомляють компетентні джерела – *as follows from reliable sources* і т.д.

У свою чергу, в разі відсутності готових відповідностей на мовному рівні значення передається іншими засобами, не порушуючи при цьому жанрового, стилістичного і комунікативного характеру інформаційно-новинного тексту.

При перекладі назв організацій, географічних назв, назв посад, міжнародних організацій, прийняті позначення відомих історичних і політичних подій, тощо – того, що будь-який перекладач, який працює у сфері масової комунікації, просто зобов'язаний знати, – вибору еквівалентів або немає взагалі, або він обмежений двома-трьома альтернативними варіантами перекладу.

Наприклад, єдино можливий еквівалент для назви *Brexit* – *Брекзит*, *House Commons* – *Палата Громад* *House of Lords or House of Peers* - *Палата Лордів*.

Для правильної передачі при перекладі алюзій і цитат потрібними є фонові знання, вміння розпізнати їх як цитати і навичок звернення до класичних перекладних першоджерел. Перекладач повинен компенсувати недолік подібних знань інтуїцією, мовним чуттям і постійним зверненням до словників і іншої довідкової літератури.

Переклад інформаційно-новинних текстів являє собою гігантський природній лінгвістичний експеримент, у ході якого мови і їх елементи зіставляються, прирівнюються, замінюють одна одну в процесі спілкування. Конкретна стратегія перекладача й технічні прийоми, застосовувані їм у процесі перекладу інформаційно-новинних текстів, багато в чому залежать від

співвідношення мови оригіналу й мови перекладу, а також характеру розв'язуваного перекладацького завдання. Опис процесу перекладу має справу не лише із системою еквівалентних зв'язків між двома мовами, але й з особливостями реалізації функціонування цієї системи в перекладацькій діяльності. Дослідження процесу перекладу інформаційно-новинних текстів як акту міжкультурної комунікації безпосередньо пов'язані з її прикладними завданнями, тобто з сферою тележурналістики, когнітивною лінгвістикою, теорією перекладу й з основами загальної лінгвістики.

Висновок. Переклад текстів інформаційно-новинного характеру у сучасному мовознавстві трактують як лінгвістичний експеримент, у ході якого самі мови та їх елементи прирівнюються, зіставляються, замінюють один одного в процесі спілкування. У свою чергу, процес перекладу медіатекстів характеризується не лише системою еквівалентних зв'язків між двома мовами, але й з особливостями функціонування цієї системи в перекладацькій діяльності. Окрім цього, різні історичні періоди різняться на рівні інтерпретацій, невідповідних оригінальному тексту.

Дослідження особливостей перекладу інформаційно-новинних текстів безпосередньо пов'язані з прикладними завданнями тележурналістики, когнітивною лінгвістикою, з основами загальної лінгвістики, теорії мовної комунікації та лінгво-культурології. При перекладі інформаційно-новинних текстів як прояву міжкультурної комунікації потрібно враховувати не лише всі фактори моделювання перекладу, але й лінгвостилістичні й лінгво-культурологічні особливості мови перекладу як відображення культурної картини світу.

Список використаних джерел:

1. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода предисл. М. Я. Цвиллинга. Изд. 2-е, доп. М.: Наука, 2007. 176 с.
2. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология, теория и практика формирования. Алматы: АГУ, 1993. 300 с.

3. Микоян А. С. Проблемы перевода текстов СМИ: учебное пособие. М.: Изд-во МГУ, 2008. 401 с.

4. Bell A. The Language of News Media. Language in society. Oxford: Blackwell: Publishers, 1991. 417 p.

УДК 81'255.4(045)

Житник О. М.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ МАЛОГО ПРОЗОВОГО ЖАНРУ
(НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ О. ГЕНРІ)**

У статті розглянуто стратегії та тактики перекладу лексики в оповіданнях О. Генрі, проаналізовано мовні реалії, використані у вищезазначених творах та їх переклад на українську мову. Якісний переклад інформативного тексту визначається як переклад, адекватний в цілому і еквівалентний на рівні окремих сегментів тексту, оскільки пріоритетне завдання перекладу текстів взагалі – найбільш повна і точна передача інформації – може вирішуватися тільки на цьому рівні. Водночас, під якісним художнім перекладом розуміється переклад, адекватний в цілому, але не еквівалентний на рівні окремих текстових фрагментів, оскільки адекватність саме художнього перекладу первинно визначається забезпеченням естетичного впливу на читача, а останнє, як відомо, в більшості випадків здійснюється за рахунок відмови від лінгвістичної близькості текстів оригіналу та перекладу.

Ключові слова: *способи перекладу, транскрипція транслітерація, калькування, зевгма, okazionalizm, перекладацькі трансформації.*

Постановка проблеми. У зв'язку із процесами інтеграції та глобалізації, стрімким розвитком сучасного світу, зокрема засобів масової комунікації,

особливої актуальності сьогодні набуває професія перекладача і переклад в цілому. Значення перекладу в сучасному світі складно переоцінити: він відкриває культурні досягнення інших народів і сприяє їх взаємозбагаченню та взаємодії. Зростає роль перекладача художньої літератури як сполучної ланки в міжкультурній комунікації, того, хто здатний адекватно передати всі особливості художнього тексту, донести думку автора до читача при максимальному відображенні культурної специфіки мови оригіналу. Переклад художнього тексту є окремим, особливим видом перекладацької діяльності. Завдання художнього перекладу полягає не в дослівному перекладі самого тексту, а в передачі стилю, його унікальності, характеру і атмосфери, які були вкладені в цей твір автором як носієм певної лінгвокультури.

Одним із аспектів перекладознавства є дослідження перекладацьких трансформацій як особливого, міжмовного перефразування, при якому відбувається перехід від однієї мовної одиниці до іншої, від оригіналу до перекладу з метою досягнення перекладацького еквівалента. На сьогоднішній день запропоновано і відомо кілька класифікацій перекладацьких трансформацій. В основному фахівці виділяють три види трансформацій: лексичні, граматичні та змішані (комплексні).

Лексичні трансформації являють собою заміну лексичних одиниць оригіналу на лексичні одиниці перекладу, які не є їх еквівалентами. Можна виділити кілька причин, якими обумовлена необхідність таких трансформацій: по-перше, в двох мовах значення одного слова може бути визначено різними ознаками; по-друге, смисловий обсяг в двох одиницях різних мов не завжди однаковий, і значення слова потрібно підбирати виходячи з контексту; по-третє, сполучуваність слів в різних мовах іноді сильно розрізняється. Все вищевикладене обумовлює актуальність теми дослідження.

Метою статті є виявлення стратегії та тактики перекладу англomовних текстів малого прозового жанру (на матеріалі оповідань О.Генрі). **Об'єктом дослідження** постає аналіз мовних реалій в оповіданнях О. Генрі та переклад їх

на українську мову; а також визначення пріоритетних стратегій та тактик перекладу лексики в оповіданнях О. Генрі.

Теоретична база дослідження. В оповіданнях О. Генрі багато зовнішньої дії і разом з тим тонких психологічних нюансів; вони майже завжди відзначені парадоксальним сюжетом на кшталт сучасного саспенс (suspense), який сповнений контрастів та інтриг. Найтиповішим комічним прийомом О. Генрі виступає несподівана, ексцентрична розв'язка, зазвичай щось алогічне в поведінці людини, зворотне «нормі» [2, с. 132]. Отже, переклад деяких мовних засобів, характерних для стилю О. Генрі, може розглядатися як низка специфічних прийомів.

Як уже зазначалося, прийом при перекладі конкретної реалії вибирається перекладачем, що стає співавтором в певній мірі, в залежності від лінгвокультурної ситуації, а саме, – від функції, яку виконує дана мовна одиниця в тексті перекладу. У дослідженні дотримуємося постулату на те, що найбільш поширеними способами перекладу іншомовної лексики є: транскрипція / транслітерація, калькування та приблизний переклад. З метою проілюструвати сказане звернемося до оригінального тексту й перекладної версії оповідань О.Генрі.

Транскрипцією / транслітерацією можуть бути переведені практично всі імена власні, до яких відносяться імена людей, географічні назви, герої фольклорних творів, назви країн і їх народів і т.і.

«*The Complete Life of John Hopkins*» [8] («*Одна година повного життя*» в перекладі Н. Дарузес) [7]: «*I sent my chauffeur*», she said, «*to bring my cousin, Walter Long*». / «*Я послала шофера за моїм кузеном, Уолтером Лонгом*».

«*Mr. Whipples wore his new spring suit down today*». / «*Містер Вінлз прийшов нині в новому весняному костюмі*».

Також слід звернути увагу на той факт, що Н. Дарузес при перекладі назви тексту використала прийом опущення: ім'я головного героя в українському варіанті не фігурує.

«Do you want to be a Mormon, and marry Rockefeller and Gladstone Dowie and the King of Spain and the whole bunch?». / *«Може, ти в мормони хочеш, щоб повінчатися одночасно з Рокфеллером, Гладстоном Дауї, королем іспанським та іншою компанією!»*.

Коли застосування транскрипції або транслітерації неможливо з якої-небудь причини, вдаються до калькування – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова або фрази переводяться відповідними елементами мови. Звернемося до прикладів з оповідання: *«At these times the spear of Nimrod himself grows blunt»*. / *«В такі хвилини сам Немврод * опускає спис – Немврод – в біблійній легенді – майстерний мисливець»* [5, с. 149].

«But the Gibsonian cop, being of the new order, passed on, pretending not to notice, for he was wise enough to know that these matters are beyond help so far as the power he represents is concerned, though he rap the pavement with his nightstick till the sound goes up to the furthest stars». / *«Але, будучи гібсонівським * фараоном нового толку, він пройшов повз, прикидаючись, що нічого не помічає – Гібсон – американський письменник і художник-ілюстратор»* [6, с. 203].

У даних випадках при перекладі використовувалося калькування з підрядковим поясненням. Досить рідко можна зустріти заміну реалії оригіналу реалією життя країни перекладу мови. Причина полягає в тому, що при цьому буде проведена заміна колориту вихідної культури, що зовсім не рекомендується.

Дуже часто при передачі коротких історій О. Генрі на іншу мову використовує приблизний переклад. І, хоча такий вид перекладу досить точно передає предметний зміст реалій, все ж специфічний національний колорит втрачається, оскільки реалія оригіналу перекладається стилістично нейтральним словом мови перекладу: *«As I can not take both of you up to Tiffany's and do the right thing, what do you say to a little vaudeville?»* / *«Оскільки я не можу запросити вас обох в ювелірний магазин, може бути відправимося в оперету?»* [4, с. 145].

У своїх оповіданнях О. Генрі часто використовує для створення комічного ефекту зевгму, засіб, що володіє дуже потужним комічним потенціалом і найчастіше використовується саме для того, щоб викликати сміх.

Ми вирішили розглянути переклад зевгми окремо з огляду на її особливу складність для перекладу, оскільки можливості синтаксичного об'єднання в однорідний ряд семантично неоднорідних слів або виразів у різних мовах можуть помітно відрізнятися. При перекладі з англійської мови на українську це проявляється особливо яскраво, завдяки наявності в англійській мові ряду дієслів, що мають десятки різних значень.

Оскільки комічний ефект при використанні зевгми створюється саме за допомогою спроби поєднати «необ'єднуване», і тим самим викликати почуття «обманутого очікування», головним завданням перекладача стає підібрати еквіваленти в мові перекладу для всіх використаних значень. Наприклад, для перекладу словосполучення з однорідними членами *would take his pocket change, his hat, would take no breakfast* було обрано прийомі додавання та модуляції, що призвело до наявності ще одного значення в українському перекладі, а також були використані трансформації (*would take no breakfast – не снідаючи*). Таким чином, синтаксична структура речення в перекладі істотно відрізняється від оригіналу. І оскільки в перекладі відбувається просте перерахування дій замість синтаксичного об'єднання семантично неоднорідних членів, комічний ефект, що в англійському реченні посилений саме кількістю об'єднаних елементів, в українському перекладі повністю загублений.

Як можна помітити, в українському перекладі авторський засіб не було передано, адже перекладач опускає ідіому *took me by surprise*, через що комічний ефект втрачається. Втім, слід відзначити, що ефект обманутого очікування був в якійсь мірі компенсовано використанням дієслова *завели* при перекладі фрази *began a conversation* («почали розмову»), що є однокореневим з дієсловом «повели», який був би вельми очікуваним після фрази «за вуздечку».

Підводячи підсумок вищевикладеного, можна відзначити, що найчастіше при перекладі зевгми перекладачі вирішують передати тільки зміст

висловлювання, а не його форму, вдаючись при цьому до різних синтаксичних трансформацій. У деяких випадках перекладачам вдається знайти спосіб відтворити зевгму на мові перекладу або ж компенсувати її відсутність іншими виразними засобами, використовуючи для цього прийоми додавання, наближеного або описового перекладу.

В оповіданнях О. Генрі досить часто зустрічаються okazіоналізми, що також є одним з найяскравіших засобів створення комічного ефекту. Оскільки це придумані автором нові слова, при перекладі okazіоналізмів перекладач стикається з необхідністю не тільки зрозуміти і передати денотативне значення даних слів, а й, по можливості, зберегти індивідуально-авторську форму вираження цього значення, тобто, зайнятися словотворчістю. Розглянемо наступні приклади.

Helen Grimes, chaparralish as she can be, is goaded beyond imprudence [3, с. 167].

У даному прикладі автором використовується okazіоналізм *chaparralish*, прикметник, утворений від слова *chaparral* («чапараль, зарості чагарникового дуба») і постфікса *-ish*. Рослина чапараль є будяком, таким чином, okazіоналізм *chaparralish*, за допомогою якого описується персонаж, використовується в метафоричному значенні, ймовірно, передаючи «колючий», різкий характер героїні.

Еллен Граймс, не в силах довше володіти своїм ковбойських темпераментом, абсолютно втрачає голову від ревности [1, с. 278].

Як можна помітити, при передачі даного речення на українську мову перекладач відмовляється від використання okazіоналізму, застосовуючи прийом описового перекладу. Таким чином, загальний зміст висловлювання був переданий, але комічний ефект, який створюється за допомогою використання okazіоналізму, дещо втратився.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що при необхідності зберегти багатозначність оригіналу в перекладі, перекладачі часто вдаються до прийомів лексико-синтаксичних трансформацій, які дозволяють відтворити як

основне, денотативне значення лексичної одиниці, так й створити естетичний ефект, використовуючи багатозначність якогось іншого слова або фрази мови перекладу та вдаючись до її лексико-стилістичних ресурсів. У тих випадках, коли при передачі стилістично маркованих одиниць у мові оригіналу все ж відбуваються певні втрати комічного ефекту, перекладач може компенсувати це використанням інших виразних засобів.

Список використаних джерел:

1. Генрі О. Вибране. Упорядник: Н. М. Торкут; переклад з англійської: Василь Мисник та інші. Київ: А. С. К., 2006. 703 с.
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. М.: ЭТС, 2000. С.
3. Ermida I. The language of comic narratives: humor construction in short stories. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2008. 260 с.
4. Henry. Strictly Business. М.: Т8RUGRAM, 2018. 270 с.
5. Henry. The Gentle Grafter. М.: Т8RUGRAM, 2018. 162 с.
6. Henry. Whirligigs. М.: Т8RUGRAM, 2018. 292 с.
7. Hensher P. The music of the language The Spectator. 2002 [Електронний ресурс]. URL: <http://wodehouse.ru/sp281202.htm>. (дата звернення: 20.08.2019).
8. Raskin V. Semantic Mechanisms of Humour. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1985. 284 с.

Ковалевська Т.І., к.філол.н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

LOCAL CULTURE IN A GLOBAL CONTEXT:

LOCALISATION IN TRANSLATION

While globalization transforms nations, localization transforms the world in the form of global cooperation, interconnecting the local and the global. Therefore, globalization and localization are at once separable and inseparable. The problem of understanding culture as constitutive of globalization turns on how we conceive of

culture as having consequences [1, p. 123]. As globalization shrinks the world with a tendency towards sameness, localization multiplies cultures with a firm emphasis on difference.

The fact that individual actions are ultimately connected with large structural-institutional features of the social world via reflexivity means globalization is not a “one-way” process of the determination of events by massive global structures, but involves at least the possibility of local intervention in global processes. Nevertheless, cultural difference can become acclimatized to the local environment as part of a localizing process, which offers escape from local stagnation or lack of palpable development. Successful localization allows individualism and a certain degree of autonomy without losing, and even foregrounding, indigenous identity. Identity formation in cultural contexts seems to be an integral part of cross-cultural translation [5, p. 14].

So the recognition of a local cultural identity, also made visible in the translated text, is of great importance in establishing relationships of reciprocity in the process of cross-cultural communication.

The expanding networks of communication and transport not only serve as channels for the diffusion of ‘Western’ messages and products but are equally used with great success by different cultural communities all over the world for their own purposes [5]. Local inscription in translation fits well into this category of taking advantage of globalization. In short, local culture cannot be as easily erased as imagined by some people, and it may be a surprise that local culture, in a bid to overcome circumscribed provincialism, is also being globalized at the same time.

Localization seems so intimately related to translation that some researchers go as far as to suggest that translation theory can be rebaptized as localization theory. Particularly, in translating out of the translator’s native language from a local culture, the translator may consciously or unconsciously leave discursive features of the local culture in the translated text as detectable cultural traces [4, p. 92].

In response to cultural specifics, the assertion of local identity can be palpable from time to time. Unavoidably, translation is confronted with part and parcel of a

local culture, which may be sensitive to cultural specifics contained in the source text. Culturally specific items are often loosely classified as untranslatable due to lack of identifiable equivalents in the target language system that is inextricably bound up with its own local culture [5, p. 12]. A sense of cultural otherness fostered by globalization exacerbates the problem for fear of the possibility of contaminating local culture. However, an extreme localization that replaces alien and unrecognizable specifics with recognizable and familiar local ones is antithetical to promoting or improving cross-cultural communication, which is not always an effective way of conflict resolution, although there is a clear need for adaptation to local needs, requirements, and conditions. And the actual adaptation level would be a significant factor in determining local variants of translation [3].

It is worth noting that localization is not necessarily the form of resistance it might appear to be. It can be gentle inducement instead: to allow global products to flow into the traditional territories of local culture without impediment.

Localization as manifest in translation is an act of erasure and projection with regard to local culture in the global context. Local culture is rooted in its tradition, and when confronted with a foreign cultural representation in translation, it is forced to react to cultural otherness. Many contextual details concerning cultural specifics in both source and target texts are intertwined, and the complex interrelations between the two represented cultural systems prompt the translator to engage in cross-cultural negotiations. One source text that is translated into different target languages at different places and times must be localized in different ways. Likewise, the means of compensation for loss differ widely in the hands of different translators as in the case of retranslation(s) into the same target language. Nevertheless, translation must cross subcultural divisions by dismantling the seemingly insurmountable differences between the global and the local into transnational fusion [2, p. 219]. When framed within a culturally relevant context, local relevance and importance are duly emphasized so as to give impetus to transcultural flows, the result of which can enrich local culture. It is very tempting for translation to localize, making connections with local realities, and increasing relevance to local needs. Yet local culture is not

automatically connected with outside cultures, and although local knowledge may sometimes impede understanding foreign otherness, it can also help improve translation results. The effect of localization on translation strategies and the reception of translation must be addressed because local concerns, issues, and problems, through translation, are related to each other, in various ways, and to the outside world as a means of cultural dialogue. Local knowledge, therefore, is of particular relevance to translation.

References:

1. Mansbach R.W., Rhodes E. *Introducing Globalization: Analysis and Readings*. CQ Press, 2012 440 p.
2. Maylath B., Amant K. *St. Translation and Localization: A Guide for Technical and Professional Communicators*. Routledge, 2019. 256 p.
3. Pym A. *The Moving Text: Localization, Translation and Distribution*. John Benjamins Publishing, 2004. 220 p.
4. Cheng Y. *Ch. New Paradigm for Re-engineering Education: Globalization, Localization and Individualization*. Springer Science & Business Media, 2006. 508 p.
5. Yifeng S. *Cultural Translation in the Context of Glocalization*. URL: https://www.researchgate.net/publication/292469634_Cultural_Translation_in_the_Context_of_Glocalization

УДК 81'25:81'373.43:811.111(045)

Лобода В.А., асистент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ

АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Дана стаття присвячена аналізу сучасних підходів до визначення поняття «неологізм», а також дослідженню основних способів перекладу неологізмів у англійській мові.

Ключові слова: неологізм, переклад, перекладацька трансформація, калькування, транскрибування, транслітерація, прийом прямого включення.

Актуальність. Нерозривний зв'язок мови й суспільства чітко простежується у словниковому складі мови, який безпосередньо реагує на суспільні процеси і явища [1, с.9]. Зміна чи поява нових умов у екстралінгвальному просторі, нові стосунки між мовцями, нові галузі знань та концепції вимагають відповідних змін у мові, які відображали б навколишню реальність та внутрішній світ мовця. Такі нові слова називають неологізмами [5, с.12].

Як і інші мови, англійська мова знаходиться в постійній зміні та динаміці. Без нових слів та нових інтерпретацій вже існуючих слів не змогла б функціонувати жодна нова наука. Саме неологізми в змозі пояснити та описати реальіі сьогодення по-новому, оскільки життя та прогрес не стоять на місці. Саме тому **актуальність** даного дослідження характеризується безперервним поповненням англійської лексики внаслідок прогресу, який відбувається у кожній галузі науки та суспільства та необхідністю перекладу нових лексем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел засвідчив, що проблема вивчення неологізмів, а також їхнього перекладу у сучасній англійській мові є багатоаспектною. Питанням дослідження неологізмів займаються багато лінгвістів, серед яких І. Андрусак, Ю. Зацний, І. Мурко, В. Заботкіна, М. Шанський. Визначення основних понять і термінів, а також огляд загальних проблем неології досліджував О. Косович. Отже, проведений аналіз науково-методичної літератури з'ясував, що проблема вивчення неологізмів та способів їхнього перекладу у сучасній англійській мові ще недостатньо вивчена та потребує уваги.

Мета статті полягає у з'ясуванні дефінітивного характеру терміну «неологізм», а також дослідженні та аналізі основних способів перекладу нової лексики англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Сучасна неологія розвивається в умовах відсутності однозначної дефініції, що висвітлювала б природу терміну

«неологізм». Загальноприйняте розуміння неологізмів як нових слів, що впливає з етимології терміну (грец. «новий» і «слово»), потребує суттєвого уточнення. О. Селіванова пропонує наступне визначення: неологізм – це слово чи сполука, використані на позначення нового чи вже наявного поняття у новому значенні й усвідомлюються як такі носіями мови [4, с.10].

З іншого боку, зауважує дослідник Ю. Зацний, визначення неологізмів як слів або зворотів, що створені для позначення нового (раніше невідомого) предмета або для вираження нового поняття, не можна вважати вичерпним, оскільки воно не включає всі різновиди інновацій. Більше того, науковець вважає що, для відбиття одного поняття може існувати ціла низка найменувань. Це обумовлюється актуальністю певного поняття, його комплексною природою. Науковець висуває наступні параметри для визначення поняття неологізму: час, новизна, мовний простір, мовна свідомість [2, с.230]. Тому ми визначаємо неологізми як: слова або словосполучення, нові за змістом і формою, що виникли в певній мові або сприймаються мовною свідомістю її носіїв у певний період часу.

Поняття «неологізм» є досить відносним за своєю природою. Особливо є складною передача неологізму засобами іншої мови. У деяких випадках перекладачі змушені вдаватися до використання контекстуального перекладу або опису. Особливо якщо неологізм належить до безеквівалентної лексики, то під час його перекладу українською мовою можна зіштовхнутись з певними труднощами. В даному випадку єдиним доцільним способом перекладу є пояснювальний описовий метод. Прикладами можуть слугувати наступні лексеми: *schooler* – людина, яка відвідує школу; *crackberry* – людина, яка нав'язливо використовує свій BlackBerry (марка телефону, започаткована канадською телекомунікаційною компанією); *sound bite* – короткий, змістовний уривок із інтерв'ю як частина політичної промови, *bucket list* – список речей, які ви ніколи не робили, але хотіли б встигнути зробити за життя; *couch potato* – людина, яка проводить свій вільний час пасивно, вживає шкідливу їжу і майже не займається спортом. Зокрема лексема «*cot potato*» отримала дещо інше

значення – маленька дитина, яка багато часу дивиться телевізор, де слово «*cot*» означає «дитяче ліжечко».

Перекладацька трансформація – це необхідна складова перекладу будь-якого тексту. Якщо відсутнє пояснення слова у контексті та словнику, вдаються до використання перекладацьких трансформацій, які поділяють на наступні види:

- 1) граматичні, які включають граматичні зміни та поділ речення;
- 2) лексичні, до яких можна віднести транскрибування та транслітерацію;
- 3) лексико-граматичні (антонімічний переклад) [3, с.35].

Для перекладу нових номінацій застосовують наступні способи: підбір аналогу, транскрипція, транслітерація, калькування, а також спосіб прямого включення.

Одними з найпоширеніших технік перекладу є транскрибування та транслітерація, коли переклад нової номінації передається за допомогою українських звуків чи букв: *beatboxing* – бітбоксинг; *carsharing* – каршеринг; *newsmaker* – н'юзмейкер. Оскільки фонетична система англійської та української мов відрізняються, то даний спосіб не передає англійської вимови у точності. Існують випадки, коли транскрипція поєднується з транслітерацією: *flash mob* – флеш моб; *street art* – стріт-арт; *jetsetter* – джетсетер; *crowd surfing* – крауд-серфінг (передача людини з рук в руки над головами інших людей на концерті).

Наступний спосіб перекладу – калькування, або дослівний переклад. Найчастіше він використовується, якщо нова лексема нещодавно з'явилася в загальному використанні. Даний спосіб буде доцільним лише для еквівалентної лексики [3, с.50]. Прикладами можуть слугувати наступні слова: *black tourism* – чорний туризм, *whitelist* – білий список; *mountain bike* – гірний велосипед; *flexi-schooling* – навчання з рухливим графіком.

Значна кількість лексем утворені шляхом аббревіації: *CLASS* (Computer-based Laboratory of Automated School System) – комп'ютерна лабораторія автоматизованої шкільної системи), *CLIL* (Content and Language Integrated

Learning) – комплексне вивчення мови та предмету; *TBLT* (Task Based Language Teaching) – викладання мови на основі завдань. Для їхнього перекладу можна застосовувати вище зазначені способи.

Складання нового слова з кількох лексем або зі значущих частин, яке часто відбувається за аналогією до вже існуючих лексем, набуло значної популярності впродовж останніх десятиліть. Для таких слів також можуть застосовуватись комбіновані способи перекладу. Прикладами є: *cybersickness* – кібернетична хвороба; *set-jetting* – подорож до місць знімання фільмів; *snowdiving* – спорт, що включає стрибки в сніг; *skyrunning* – біг у горах на висоті; *chatbot* – програмне забезпечення, що дає змогу імітувати розмову з користувачем; *Trumpism* – політичні та культурні погляди Дональда Трампа (трампізм); *craftivism* – суспільний рух з використанням хенд-мейд речей, для досягнення активістських цілей (крафтивізм); *breakfasterianism* – суспільний рух, що виступає за вживання їжі для сніданку впродовж всього дня (брекфестеріанізм).

Все частіше можна помітити використання прийому прямого включення у перекладі неологізмів. Суть цього прийому полягає у написанні англійського слова мовою оригіналу не змінюючи його [3, с.102]. Найчастіше це стосується лексем з ІТ-сфери, коли жоден із можливих способів перекладу неможливо застосувати. Прикладами є наступні слова: *Apple*, *Windows*, *Android*, *iPad*. В поодиноких випадках можна натрапити на поєднання двох видів перекладу – прямого включення та кальки або транслітерації. Прикладом такого способу є лексема «*web-сторінка*» (*web-page*).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, неологізми збагачують лексичний склад мови і таким чином саме вони розв'язують суперечності між наявним лексичним складом мови та новими комунікативними і когнітивними потребами мовців. Проте переклад неологізмів – це досить складний та суперечливий процес, який можна розділити на кілька етапів, серед котрих важливе місце посідає з'ясування значення нової лексеми. У статті було зазначено найпоширеніші способи

перекладу неологізмів, а саме описовий спосіб, транскрипція та транслітерація, калькування, пряме включення. Кожен спосіб має свої особливості. Зіштовхнувшись з труднощами, буде доречним комбінувати різні способи перекладу для досягнення якомога точнішого результату. Перспективи наступних наукових пошуків у даному напрямку вбачаємо в подальшому дослідженні механізмів адаптації неологізмів у мовленні та виявленні нових способів їхнього перекладу.

Список використаних джерел:

1. Єнікєєва С. М. Система словотвору сучасної англійської мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2011. 32 с.
2. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник. Вінниця: Нова книга, 2008. 360 с.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : посібник. Вінниця : Нова книга, 2004. 574 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
5. Томіленко Л. М. Екстралінгвальні чинники як наслідок виникнення нової суспільно-політичної лексики. Вісник Національного університету Києво-Могилянська Академія. Сер. Мовознавство. 2014. Вип. 46. С.58 – 60.
6. Cambridge Dictionary of New Words : веб-сайт. URL: <https://dictionaryblog.cambridge.org/category/new-words/> (дата звернення 24.03.2016).

**ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ
ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ L. FRANK BAUM «THE
WONDERFUL WIZARD OF OZ»)**

У статті розглянуто лінгвістичні засоби, завдяки яким досягається адекватність перекладу роману «The Wonderful Wizard of Oz» українською мовою на лексико-семантичному, граматичному та стилістичному рівнях, а також охарактеризовано їх основні типи.

Ключові слова: *художній переклад, адекватність перекладу, лінгвістичні засоби, перекладацькі трансформації.*

Постановка проблеми. Переклад – це не просто заміна одиниць однієї мови одиницями іншої. Відзначимо, що головною метою перекладу є досягнення адекватності.

Забезпечення адекватності перекладу відбувається завдяки використанню різноманітних лінгвістичних засобів, які застосовує перекладач залежно від мети перекладу, а також залежно від жанру, об'єму та інших особливостей тексту оригіналу. Особливо непростим завданням є досягнення адекватності при перекладі художнього тексту, якому притаманна лексико-семантична та стилістична різноплановість. Саме тому дослідження лінгвістичних засобів досягнення адекватності перекладу художнього тексту є доцільним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання лінгвістичних засобів забезпечення адекватності перекладу цікавить як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів, серед яких як можна відзначити роботи Бархударова Л. С., Арнольд І. В., Комісарова В. Н., Семенова О. Л., Томахіна Г. Д., Федорова А. В. та інших дослідників.

Мета статті. Дослідити лінгвістичні засоби, які використовуються задля досягнення адекватності перекладу роману «The Wonderful Wizard of Oz» українською мовою на прикладі перекладу А. Сагана.

Виклад основного матеріалу. Задля досягнення адекватності перекладу художнього тексту перекладач може користуватися різними лінгвістичними засобами, які є доцільними у тому чи іншому випадку. Так, забезпечення адекватності перекладу на лексико-семантичному рівні може потребувати інших лінгвістичних засобів, аніж, наприклад, на граматичному чи стилістичному рівнях. Розглянемо, яким чином перекладач забезпечує адекватність україномовного перекладу роману «The Wonderful Wizard of Oz» на кожному із рівнів.

Адекватність перекладу зазначеного роману на лексико-семантичному рівні відбувається завдяки різним способам перекладу, які мають власні особливості.

Дослівний або прямий переклад – спосіб, який полягає у прямому перенесенні всіх граматичних та лексичних складових тексту мови оригіналу на мову перекладу, тобто у знаходженні абсолютних еквівалентів [3]. Такий спосіб перекладу слід обережно використовувати при перекладі художнього тексту, адже він не завжди може донести увесь спектр авторського світобачення. Саме тому існує невелика кількість прикладів перекладу, де використання прямого перекладу є цілком доречним (зазвичай це приклади, які не несуть додаткових конотацій, а просто передають певну інформацію), наприклад: *Aunt Em was washing the dishes* [6, с. 7] – *А тітка Ем мила посуд* [1, с. 12].

Семантичний переклад має на меті повну передачу контекстуальних значень елементів вихідного тексту одиницями мови перекладу. Наприклад: *The cyclone had set the house down, very gently – for a cyclone – in the midst of a country of marvelous beauty* [6, с. 12] – *Смерч опустив хатину – легко й обережно, наскільки легко й обережно це може зробити смерч, – посеред краю невимовної краси* [1, с. 16]. Недоліком семантичного перекладу є втрата культурного компоненту мови оригіналу. Наприклад, *country* – це земля, що не

відноситься до містечок, міст чи промислових районів і використовується для ведення господарства або залишається в природному стані. Натомість семантичний переклад українським відповідником *край* приховує оригінальний зміст лексеми.

Описовий переклад – спосіб передачі безеквівалентної лексики, який полягає в розкритті значення одиниці мови оригіналу за допомогою розгорнутого опису мовою перекладу [4]. Наприклад: “*My dress is blue and white checked,*”... [6, с. 24] – *Ну, взагалі, вона не біла, а біло-блакитна, в клітинку*... [1, с. 32]; *There was a great cornfield beyond the fence, and not far away she saw a Scarecrow, placed high on a pole to keep the birds from the ripe corn* [6, с. 25] – *За парканом починалося широке поле кукурудзи, а серед нього на високій жердині стримів солом'яник – опудало від птахів* [1, с. 34].

Транслітерація – це формальне буквене відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови, буквена імітація форми вихідного слова [2]. Цей прийом затребуваний в тих випадках, коли мови користуються різними графічними системами, одиниці яких ставлять в певну відповідність один з одним. В основному цей засіб використовується при відтворенні власних назв, наприклад: *Dorothy lived in the midst of the great Kansas prairies, with Uncle Henry, who was a farmer, and Aunt Em, who was the farmer's wife* [6, с. 6] – *Дороті жила посеред неозорих канзаських прерій на фермі в дядька Генрі та його дружини, тітки Ем* [1, с. 8].

Транслітерація в чистому вигляді використовується досить рідко, частіше можна зустріти комбінацію транслітерації і транскрибування. Переклад може також поєднувати адаптивне транскрибування та звичайне транскрибування відповідно: *Dorothy lived in the midst of the great Kansas prairies, with Uncle Henry, who was a farmer, and Aunt Em, who was the farmer's wife* [6, с. 6] – *Дороті жила посеред неозорих канзаських прерій на фермі в дядька Генрі та його дружини, тітки Ем* [1, с. 8].

Іншим засобом забезпечення адекватності перекладу лексем є калькування – «спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її

складових частин – морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) їх лексичними відповідниками в мові перекладу» [5]. Наприклад: *sherbet lemon* – лимонний шербет. Безумовно, цей спосіб перекладу поєднується з іншими – транскрипцією, транслітерацією. Такий спосіб називають змішаним (поєднання транскрипції і семантичного перекладу) і нерідко застосовують в тих випадках, коли до складу назви входить значуще слово: *the Emerald City* – *Смарагдове місто*, *the Great Oz* – *Великий Оз*.

Задля забезпечення адекватності перекладу на лексико-семантичному рівні використовуються також лексичні трансформації (зазвичай вони є засобом мовної виразності, додають образності, що актуально у художніх текстах, де точна передача фактичної інформації не є головним завданням): *When Dorothy stood in the doorway and looked around...* [6, с. 6] – *Дороті частенько стояла на порозі, озирваючи тутешні краєвиди...* [1, с. 10]; *Evidently the Munchkins were good farmers* [6, с. 22] – *Мабуть, жувастики були вмілими хліборобами...* [1, с. 32].

На граматичному рівні адекватність перекладу досягається переважно завдяки використанню наближеного перекладу та граматичних перекладацьких трансформацій.

Наближений переклад – це використання в перекладі граматичної одиниці мови перекладу, що частково відповідає безеквівалентній граматичній одиниці мови джерела в цьому контексті: *“I’m not feeling well,” said the Scarecrow, with a smile, “for it is very tedious being perched up here night and day to scare away crows”* [6, с. 27] – *Досить таки погано, – сумно усміхнувся Солом’яник. – Нудна це справа – стовбичити тут день і ніч, аби відлякувати гав* [1, с. 36].

Щодо граматичних перекладацьких трансформацій, то у проаналізованому тексті знаходимо трансформації: 1) додавання (*Uncle Henry never laughed* [6, с. 6] – *А дядько Генрі взагалі ніколи не сміявся* [1, с. 11]; *When Dorothy stood in the doorway and looked around...* [6, с. 5] – *Дороті частенько стояла на порозі...* [1, с. 9]); 2) вилучення (*The little girl gave a cry of*

amazement [6, с. 11] – ...дівчинка аж зойкнула [1, с. 17]; ...*Toto put his cold little nose into her face and whined dismally* [6, с. 11] – Тото ж тицьнувся носиком їй в обличчя і тужно завив [1, с. 17]); 3) заміни, зокрема заміни частини мови або форми слова (Заміна частин мови: *I'm and all were oddly dressed...* [6, с. 13] – Усі зодягнені в якийсь **предивний** одяг [1, с. 18]; *Uncle Henry and Aunt Em had a big bed in one corner, and Dorothy a little bed in another corner* [6, с. 5-6] – ...в одному куті – велике ліжко дядька Генрі й тітки Ем, в іншому – ліжечко Дороти [1, с. 9]); 4) транспозиції (*Uncle Henry and Aunt Em had a big bed in one corner, and Dorothy a little bed in another corner* [6, с. 5-6] – ...в одному куті – велике ліжко дядька Генрі й тітки Ем, в іншому – ліжечко Дороти [1, с. 9]).

Задля забезпечення адекватності перекладу художнього тексту необхідно зберегти також його стилістичну рівноцінність. Перекладач повинен висловити стилістичні властивості тексту, при цьому неминуче звернутися до наявної в тексті оригіналу системи виражально-зображальних засобів – конотативної лексики, тропів, фразеологізмів, синтаксичних виражальних засобів (окличних речень, незакінчених речень, риторичних запитань) тощо та якомога повніше передати усі ці елементи у тексті перекладу. Можемо навести такий приклад із проаналізованих текстів: *There were lovely patches of green sward all about, with stately trees bearing rich and luscious fruits. Banks of gorgeous flowers were on every hand, and birds with rare and brilliant plumage sang and fluttered in the trees and bushes* [6, с. 12] – Куди оком не кинь, усюди зеленіли буйні трави та розложисті дерева. Гілля аж угиналося від духмяних плодів. Обабіч рівнини тяглися пагорби з чудовими квітами, а серед віття дерев і чагарів щебетали та пурхали птахи з небачено яскравим оперенням [1, с. 18]. Тут бачимо збереження при перекладі художніх тропів, зокрема епітетів, а у наступному прикладі – збереження метафори: *A little way off was a small brook, rushing and sparkling along between green banks, and murmuring in a voice very grateful to a little girl who had lived so long on the dry, gray prairies* [6, с. 12] – Трохи віддалік дзюркотів струмочок, жваво несучи блискучі води між зеленими берегами і

про щось *радісно нашіптуючи* Дороті, яка прожила не один рік у сухих і сірих преріях [1, с. 23].

Висновки дослідження. Проведений нами аналіз українського тексту роману «The Wonderful Wizard of Oz» А. Сагана дає підстави стверджувати, що задля досягнення адекватності перекладу автор використовує багато лінгвістичних засобів, які відрізняються на кожному із текстових рівнів. Це різні способи перекладу (дослівний, наближений, семантичний, описовий та ін.), перекладацькі трансформації (лексичні та граматичні) та збереження стилістичної рівноцінності тексту. Поєднання усіх цих засобів в кінцевому результаті забезпечує передачу вірно і повно засобами однієї мови те, що вже виражено раніше засобами іншої мови, іншими словами – адекватний переклад.

Список використаних джерел:

1.Баум Лаймен Френк Дивовижний чарівник країни Оз / пер. А. Саган. Львів: Видавництво Старого Лева 2006. 255 с.

URL:https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FБаум_Frank%2FDyvovyzhnyi_charivnyk_krainy_Oz.pdf

2.Казакова Т.А. Практические основы перевода. *English <=> Russian*. – *Серия: Изучаем иностранные языки*. СПб.: Изд-во «Союз», 2001. 320 с.

3. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты).

М.: Высшая школа, 1990. 253 с.

4.Левицкая Т.Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М., 1963. 125 с.

5. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. М.: Филология Три, 2002. 416 с.

6.Baum L. Frank The Wonderful Wizard of Oz. Chicago: George M. Hill Company, 1899 – 184 p.

URL:https://onemorelibrary.com/index.php/ru/?option=com_djclassifieds&format=raw&view=download&task=download&fid=8551

THE SKOPOS THEORY OF TRANSLATION AND ITS BASIC RULES

Traditionally researches on bilingualism are motivated by various concerns. First, the prevalence of bilingualism as an individual and societal state, and advantages it is thought to bestow, need further documenting, as do reactions to it from all quarters. Its study has practical applicability as well as general theoretical utility. Research on bilingualism contributes to theorizing in other disciplines (e.g. linguistics, sociology, psychology, neurology, pedagogy) and related fields (e.g. language acquisition, speech processing). General theories of the human mind, language and behavior must ultimately incorporate the basic facts of bilingualism if they are to be comprehensive and viable.

Contemporary cross-cultural writing and criticism identifies translation as an overarching trope that articulates the production of textual and cultural difference in-between dominant and subordinate cultures, global and local placements, mother tongues and foreign languages. In approaching translation as a wider practice of cultural representation and interchange, a concrete textual practice of transcoding and constructing meanings cross-culturally, these texts articulate the potential of translation to destabilize the primacy of nation, organic belonging and languages of origin, while simultaneously problematizing the production of unequal cross-cultural exchanges between different languages and cultures. Bilingual texts have been left outside the mainstream of both translation theory and literary history.

Skopos theory, proposed by Hans J. Vermeer, was first introduced in 1978 in a German journal "Lebende Sprachen". This theory was claimed to be a framework of a general theory of translation. Vermeer's view on this general approach is highly motivated by his attempt to seek for another way to translate without depending on linguistic level only: "Linguistics alone won't help us; first, because translating is not merely and not even primarily a linguistic process. Secondly, because linguistic has

not yet formulated the right questions to tackle our problems. So let's look somewhere else" [cit. in 3, p. 245].

Skopos is the Greek for purpose or aim. It has become the title of a translation theory that shifts the interest in the age-old equivalence-based translation paradigm towards the priority of target tongue's purpose. According to this theory, translation is not only a process of transcoding but also a specific form of action, the purpose or *skopos* of which must be determined before translation begins. Translators concentrate on the function of the text, which will be based on the receiver's point of view, and the goal when translating is to reach an agreement, congruence, between the author's intended purpose and the translator's perceived function [2, p. 11].

H.J. Vermeer insists that the *skopos* is not in the source tongue but it may arise from the initiator's intention, and it is the task of the translator to make the target tongue fit in the intended *skopos*. The translator has been dubbed as the 'expert' who is supposed to know how to bring about cultural communication and lead it to its intended *skopos*. In an elaborate statement, the *skopos* rule is when "Each text is produced for a given purpose and should serve this purpose. The *skopos* rule thus reads as follows: translate/interpret/speak/write in a way that enables your text/translation to function in the situation in which it is used and with the people who want to use it and precisely in the way they want it to function." [cit. in 1, p. 214].

The requirement to have a *skopos* or a purpose has led to important consideration in the *Skopos* theory: a high need of practical experience for a translator in understanding what is intended to be achieved in the target text [3, p. 246].

The second rule of the theory, coined by Schaffner, is 'coherence rule'. It states that the target tongue must be sufficiently coherent to allow the intended receivers to comprehend it, given their assumed background knowledge [cit. in 1, p. 214]. The target tongue must be consistent with the canons and moral and ethnic principles of the target language and culture. Hence, the target tongue is expected to consider the target readership's background knowledge and situational circumstances.

To avoid accusations of unfaithfulness, the *skopos* theory offers a third rule: the 'fidelity rule'. It concerns "intertextual coherence" between target tongue and source tongue; and merely states that there must be some relationship between the two [1; p. 214]. Such relationship can be described in terms of presumed match between the source tongue information as received and interpreted by the translator and his encoding of it for the target tongue readers. But the fidelity rule is considered secondary to coherence rule, and both are subordinate to the *skopos* rule.

Functionalist and Skopos theories have been criticized for putting too much emphasis on the target text as an original text production, which turns the translator more into a text producer rather than a mediator, whilst the source text is being dethroned. The problem is, according to Nord, that meaning or function cannot be extracted just by anyone who knows the code of the language. The receiver of the text interprets the purpose, but different text receivers will find different purposes. Translators concentrate on the function of the text, which will be based on the receiver's point of view, and the goal when translating is to reach an agreement, congruence, between the author's intended purpose and the translator's perceived function [2, p. 11]. To sum up, text functions can be used to describe how texts create communication, convey information, express opinions, and appeal to the reader in the purpose of achieving a certain response or reaction.

References:

1. Nibras A. M. Al-Omar The Self-translator as a Cultural Mediator: In Memory of Jabra Ibrahim Jabra. *Asian Social Science*. 2012. Vol. 8. No. 13. pp. 211-219.

2. Sundqvist J., Ström Herold J. In other words. Metaphorical concepts in translation. [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/In-other-words-Metaphorical-concepts-in-translation-Sundqvist-Herold/b0cf467ab24689e289a784745e971a597f43e805> (дата звернения: 18.09.2019).

3. Trisnawati I.K. Skopos Theory: a Practical Approach in the Translation Process. [Электронный ресурс]. – URL:

https://www.researchgate.net/publication/322711631_SKOPOS_THEORY_A_PRACTICAL_APPROACH_IN_THE_TRANSLATION_PROCESS (дата звернення: 18.09.2019).

УДК 81'255:(808.7+61)

Палагнюк Г.О.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ВІДТВОРЕННЯ ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ**

У статті розглянуто особливості жанрово-стильової домінанти англомовної інформованої згоди і вимоги, які висуваються до перекладачів даного типу медичних документів. Проаналізовано шляхи відтворення інформаційних згод у процесі перекладу, визначено застосовані перекладацькі трансформації.

Ключові слова: *медичний переклад, медичний дискурс, інформована згода, жанрово-стильова домінанта, перекладацькі трансформації.*

Переклад медичних текстів є складною комунікативно-когнітивною діяльністю, яка відображає зв'язок мовних одиниць, текстових різновидів та жанрів, що описують різноманітні нозологічні форми, з когнітивними процесами, які відбуваються в свідомості перекладача, - сприйняттям, пам'яттю, обробкою інформації про природничо-наукові явища, концептуалізацією й категоризацією світу. Медичний переклад є особливою формою міжмовного й міжкультурного посередництва, яка вимагає розробки спеціального категорійного апарату, стратегій і тактик відтворення медичної інформації, зважаючи на функціональне призначення медичних текстів, панівну парадигму біомедичної комунікації, параметри відповідної біомедичної культури й характеристики реципієнтів.

Медичний переклад – надзвичайно складне явище, яке охоплює розгалужену систему жанрів та долучених дисциплін, що викликає розбіжності в його найменуваннях серед науковців. У нашому дослідженні ми послуговуємося дефініцією «медичного перекладу», запропонованою Поворознюк Р.В.: «Медичний переклад є опосередкованою міжмовною і міжкультурною комунікацією між мовцями, які можуть мати однаковий (лікар - лікар) і неоднаковий соціально-комунікативний статус (лікар - пацієнт або його представник), з метою передавання медичної інформації. Головними функціями медичного перекладу є інформаційна, просвітницька і рекламна. Медичний переклад як опосередкована комунікативна діяльність відбувається у письмових і усних жанрах і ґрунтується на застосуванні як репродуктивних, так і адаптивних стратегій» [1, с. 41].

Метою даної статті є здійснення компаративного аналізу англomовних та україномовних медичних текстів, спрямованих на пацієнта.

Інформована згода (інформована добровільна згода на медичне втручання, ІЗ, *informed consent*) визначається як процедура, за якої пацієнт (його законний представник - у випадках, коли пацієнт не може висловити свою волю або є неповнолітнім або недієздатним) підтверджує, що він згоден на запропоноване медичне втручання.

За міжнародними стандартами інформована згода повинна складатися із двох частин: «Інформації для пацієнта» (пам'ятки) й «Заяви про згоду» (*certificate of consent*), яка візується пацієнтом [2, с. 382]. Підписанти отримують на руки як екземпляр Заяви, так і супровідне тлумачення. В ідеалі формуляр інформованої згоди, викладений в одному або двох документах, повинен містити таку інформацію:

- діагноз пацієнта;
- назву й характер медичного втручання;
- очікуваний результат;
- умови, від яких залежить досягнення/збереження результату (дії пацієнта, які необхідно вчинити, або від яких необхідно відмовитися);

- потенційні ризики й ускладнення (в деяких випадках вказують можливі побічні ефекти);
- альтернативні методи діагностики й лікування;
- вказівку на те, що пацієнт отримав усю інформацію, необхідну для прийняття ним усвідомленого рішення щодо згоди на медичне втручання (участь у клінічних дослідженнях тощо), у доступній формі;
- підтвердження згоди пацієнта на медичне втручання [3, с. 77].

Виходячи з описаних вище передумов, Міністерство охорони здоров'я і соціальних служб США (U.S. Department of Health and Human Services) встановило наступні вимоги, що висуваються до перекладачів інформованих згод [4]:

- Інформована згода повинна бути перекладена простою, доступною для пацієнта мовою. З огляду на це Міністерство пропонує уникати залучення до перекладу вузьких спеціалістів або медпрацівників високого рангу. Найкраще, на думку співробітників Міністерства, на роль перекладачів інформованих згод підходять дипломовані медсестри (registered nurse, RN) або магістри зі ступенем в галузі громадської охорони здоров'я (Master of Public Health), які регулярно взаємодіють із хворими.

- Перекладена версія повинна супроводжуватися свідоцтвом про достовірність (certificate of translation accuracy), який надає Незалежний етичний комітет. Наявність свідоцтва свідчить про те, що до перекладу залучалися дипломовані фахівці, а процес перекладу відповідав чинним стандартам.

- Якщо мова йде про складне клінічне дослідження або процедуру, що пов'язана з ризиком для здоров'я пацієнта, Незалежний етичний комітет обстоює необхідність зворотного перекладу, виконаного незалежним перекладачем, що не мав контакту з оригіналом. У такому разі Незалежний етичний комітет перевіряє відповідність обох перекладених версій.

- Наявність перекладеної версії інформованої згоди не виключає участі усного перекладача в обговоренні певних аспектів згоди з пацієнтом і

відповідей на його запитання. Відповідно, у формулярі інформованої згоди міститься контактна інформація відповідальної особи, що володіє мовою пацієнта й може надати роз'яснення щодо його прав, клінічного дослідження або медичної процедури, обумовлених згодою, й можливих ризиків для здоров'я пацієнта.

Жанрово-стильова домінанта англомовної інформованої згоди включає наступні компоненти:

1) пряма адресація, виражена займенниками першої й другої особи (на противагу українськомовній версії, де превалюють безособові або неозначено-особові форми звертання);

2) короткі прості речення (довгі необхідно членувати), в той час як в українськомовній превалюють складні;

3) вживання форм Present Simple, Present Perfect і форм пасивного стану;

4) низька термінологічність, причому наявні терміни супроводжуються описовими або пояснювальними елементами;

5) вищі показники читабельності, ніж в українськомовних версій документу, що свідчить про більшу доступність англомовної версії ІЗ.

Питання якості перекладу медичної документації постає дуже гостро. Оскільки одним з ключових принципів є доступність інформації, яка надається пацієнту, перекладачу необхідно докласти максимум зусиль, щоб адаптувати текст під пацієнта. Відповідно, оригінальний текст під час перекладу зазнаватиме певних трансформацій.

Так, втілюючи вимогу низької термінологічності, перекладач подає поряд з офіційною назвою хвороби (діагнозом) ще й так би мовити метафоричну «народну» назву для більшої доступності:

The surgery may be a stage of treatment in a series of possible treatments, which include among others: using glasses and/or closing one of the eyes as a treatment for amblyopia [5, с. 3] – *Операція може бути одним з етапів програми лікування, поряд з носінням окулярів і/або заклеювання одного ока в рамках терапії амбліонії («клінове око»)* [6, с. 2]. На думку Р.В.Поворознюк, у подібних

випадках продуктивним є додавання більш розгорнутого пояснення медичного терміну [1, с. 255]. В наведеному прикладі дана трансформація могла б мати такого вигляду: *Амбліопія означає зниження гостроти зору, що виникає при порушенні нормального розвитку зорової системи, знижений зір через бездіяльність.*

Членування складних речень також підвищує читабельність тексту: *The surgery is performed in order to improve eye position, or head tilt, or eyeball movement, which are not normal, by strengthening or weakening the extraocular muscles, which are responsible for eye movements* [7, с. 6] – *Операція проводиться з метою корекції положення очей / порушень рухів очних яблук / положення голови. Дана мета досягається шляхом підтяжки або ослаблення зовнішніх м'язів ока, відповідальних за рух очних яблук* [8, с. 6].

Послідовність адаптації тексту ІЗ у перекладі також може виявлятися в переважному вживанні греко-латинської або питомої термінології, як це видно з наступного прикладу: *The approach to the heart necessitates opening the chest, usually by an incision in the middle of the sternum. During the repair to the heart, the activity of the heart is by-passed by means of an external heart-lung machine that provides an oxygenated stream of blood to the entire body* - *Під час цієї операції необхідно розтин грудної клітини, і зазвичай здійснюється надріз посередині грудної кістки. Під час операції функції серця виконуються апаратом серце-легені, який подає кисень в кров для всього організму* [9, с. 4].

Тексти ІЗ покликані експлікувати концептуальний зміст медичної етики й деонтології, однак у текстах даного типу мовні засоби, крім функції безпосередньої передачі наукової інформації, виконують і інші завдання: роз'яснення наукового змісту й створення контакту автора з читачем, активний вплив на читача з метою переконання. З цією метою автори застосовують аналогії, дескриптивні та пояснювальні звороти, тлумачення й метафоричні порівняння, які нерідко втрачаються в перекладі. Практична спрямованість текстів ІЗ детермінує їх призначення для пересічного пацієнта без медичної

освіти, що активізує мовні засоби, які служать досягненню простоти, доступності й читабельності тексту.

Список використаних джерел:

1. Поворознюк Р. В. Теоретичні засади англо-українського письмового та усного перекладу медичних текстів : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 515 с.

2. Сергеев Ю. Д., Меднис Д. Ю., Драган В. В. О согласии пациента на медицинское вмешательство (Сообщение 2). *Научные труды III Всероссийского съезда (Национального конгресса) по медицинскому праву 30-31 мая 2007 г.* Москва, 2007. С. 382-387.

3. Гревцова Р. Ю. Інформована згода пацієнта: правові аспекти. *Ліки України.* 2007. № 115-116. С. 76-78.; № 117. С.106-108.

4. U.S. Department of Health and Human Services. Protection of Human Subjects; Informed Consent and Waiver of Informed Consent Requirements in Certain Emergency Research. *FDA.* 2011.

URL:<http://www.fda.gov/ScienceResearch/SpecialTopics/RunningClinicalTrials/ucm118995.htm> (16.09.2019).

5. Informed Consent for Medical Treatment Consent Form for Retinal Laser Treatment. English.

URL:<https://www.ima.org.il/FilesUpload/DocumentInformedConsent/0/172/86111.pdf> (18.09.2019)

6. Інформована згода на лікування. Форма згоди на лікування сітківки лазером. Українська.

URL:<https://www.ima.org.il/FilesUpload/DocumentInformedConsent/0/170/85462.pdf> (18.09.2019)

7. New York Eye and Ear Infirmary of Mount Sinai. Patient resources. Informed consent. English.

URL:http://www.nyee.edu/files/NYEE/Health%20Professionals/Admitting%20Forms/adm-ptconsent-english_online.pdf (18.09.2019)

8. New York Eye and Ear Infirmary of Mount Sinai. Patient resources. Informed consent. Ukrainian.

URL:http://www.nyee.edu/files/NYEE/Health%20Professionals/Admitting%20Forms/adm_022_Patient_Consent_Form_for_Operation_or_Special_Procedure_UA.pdf

(18.09.2019)

9. Monterey Peninsula Surgery Center. Operation Instructions. Monterey Peninsula Surgery Center.

URL:<http://montereysurgerycenter.com/patient-information/operation-instructions>

(16.09.2019)

УДК 81'25:811.111(045)

Прядун В.А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ДІЄСЛІВ

МОВЛЕННЯ

Постановка проблеми статті полягає у висвітленні проблем перекладу дієслів мовлення з англійської на українську мову. Розглядаються і порівнюються найчастіше вживані дієслова англійської мови та їх переклад на українську мову. Актуальністю дослідження є вияв основних лексичних та стилістичних особливостей перекладу, а також визначення стратегій, що оптимізують цей процес перекладу.

Усе це, своєю чергою, дозволяє по-новому поглянути на особливості побудови синтаксичних одиниць носіями англійської й української мов, зокрема, та на особливості будови англійської і української мов, взагалі.

Мета роботи – дослідити та проаналізувати особливості перекладу дієслів мовлення з англійської на українську мову.

Об'єктом дослідження виступають дієслова мовлення та особливості їх перекладу.

Статтю присвячено вивченню однієї з проблем сучасної лінгвістики, зокрема зіставного перекладу дієслів мовлення в українській та англійській мовах. Дослідження здійснено на матеріалах синонімічних та тлумачних словників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переклад - один з тих процесів розумової діяльності людини, які при поверхневому розгляді представляються досить простими або, принаймні, що піддаються елементарному логічному аналізу й поясненню. Однак модель перекладу на базі встановлення відповідностей між об'єктами й структурами різних мов є очевидно неповною. Як відомо, неповноту цієї моделі насамперед яскраво демонструють недоліки систем машинного перекладу, дія яких саме й засновано, головним чином, на встановленні різнорівневих міжмовних відповідностей [8].

Переклад визначають як певну граматичну трансформацію, при якій незмінним зберігається зміст оригіналу, а форма вираження може зазнавати змін. Це поняття включає в себе також і різницю в особливостях семантичних структур і сполучуваності, які визначаються національною специфікою мов.

Переклад окремих мовних одиниць з англійської на українську мову може викликати труднощі. В основному, це стосується одиниць, категорії яких у двох мовах не збігаються взагалі або збігаються частково [2].

Як відомо, англійська і українська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов (перша — до германської, друга — до слов'янської), а й до різних структурних типів мов: перша — переважно аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами, а друга — флективна мова, де граматичні значення і відношення передаються за допомогою зв'язаних граматичних морфем — флексій. Саме розбіжності в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять першу велику групу граматичних труднощів перекладу. Так, в українській мові немає артиклів, герундія, часових форм дієслова груп Continuous та Perfect, складних підметових та додаткових

інфінітивних конструкції, а в англійській мові — дієприслівників, категорії роду іменників і прикметників тощо [3]. Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення значно фіксованіший, що може вимагати перебудови речення при перекладі [1].

Лексичні, морфологічні та синтаксичні відмінності дієслівних форм в англійській і українській мовах зумовлюють широке використання перекладацьких трансформацій у перекладі з англійської мови українською мовою та з української мови англійською мовою. Як зазначає Селіванова О. О., “... у різних мовах набір морфологічних категорій дієслова не є однаковим” [4]. Так, в англійській мові дієслова характеризуються граматичними категоріями способу, аспекту, часу, стану, особи та числа [5], а в українській – ще й роду (для форм минулого часу).

В українській мові вищо-часові значення дієслівної форми корелюють із семантичними складовими способів дієслівної дії, а в англійській мові обидві сторони дієслівної семантики реалізуються складною категорією Tense-Aspect. При цьому виявляється внутрішня асиметричність дієслівних форм і значень для кожної з порівняних мов, а тим більше для двох порівнюваних мов. Всі ці характеристики найбільш наочно проявляються у процесі перекладу, і завдання перекладача – максимально зберегти змістову структуру оригіналу.

Як зазначає Вихованець І. Р., “у граматичних дослідженнях, що ґрунтуються на функціонально-синтаксичних засадах, категорію виду витлумачено як центрально-периферійну власне дієслівну категорію” [6]. В українській мові існує дві форми виду: доконаний і недоконаний. Від дієслів доконаного виду творяться тільки давноминулий, минулий і простий майбутній часи, а від дієслів недоконаного виду творяться минулий, теперішній та складний і складений майбутні часи [7].

Вид (Aspect)	Загальний (Common)		Тривалий (Continuous)	
Англійський, форма (Form)	Indefinite	Perfect	Continuous	Perfect Continuous
Український, вид	перекл. <i>недоконаним</i> або <i>доконан.</i> видом в залежності від смислу		перекладається <i>недоконаним</i> видом	

Рис. 1 – Співвідношення виду (українського) та аспекту (англійського) дієслів

Отже, в українському перекладі використовуються тільки ці два види. В англійській мові існують форми Indefinite, Perfect та Continuous, які повинні орієнтувати нас на категорію виду в українській мові – значення терміну indefinite (невизначений) говорить нам про те, що при перекладі дієслова у формі indefinite можна використовувати, залежно від контексту, форму доконаного або недоконаного виду.

Говорячи про способи перекладу дієслів мовлення одним з найцікавіших аспектів теорії перекладу є проблема передачі стилістичних прийомів іншою мовою. Важливість вивчення перекладу образних засобів обумовлена такими факторами, як необхідність адекватної передачі образної інформації художнього твору та відтворення стилістичного ефекту оригіналу в перекладі.

Щоб отримати гарне уявлення про семантичні нюанси англійських дієслів, спочатку потрібно подивитися на їх концептуальні особливості [4]. В перекладі на українську мову, значення англійських обставинних компонентів дієслів в основному передається за допомогою українських префіксів, які найбільш точно відображають характер описаної дії або стану. Також слід звернути увагу, що дієслова в англійській мові часто мають велику багатозначність. Наприклад:

Speak – говорити, казати, розмовляти, розказувати, звернутися до когось;

Communicate – говорити, передавати інформацію, спілкуватися з;

В свою чергу, як англійська так і українська мови мають досить широкий синонімічний ряд дієслів мовлення: (*speak, talk, say, chatter, communicate, discuss, gossip, to inform, to comment,*) в англ. мові, (*розповідати, оповідати розказувати, проповідувати, повідомляти, розмовляти, говорити, мовляти, промовляти, балакати, лопотіти, гелготати*) в укр. мові.

В англійській мові дієслово *speak* – одне з найпоширеніших, адже з ним пов'язано вираження **пропозицій і думок**. Дієслова в англійській мові часто доповнюються уточнюючими деталями. Ми можемо говорити голосно (*to speak loudly, to speak up*), тихо (*to speak quietly/softly*), швидко (*to speak fast*), повільно (*to speak slowly*), багато (*to speak much / a lot*).

Прислівник чи прийменник (*on, about, of, to, etc.*) як невід'ємна частина дієслова надає його значенню певного відтінку (*speak — говорити, speak up — говорити голосно*) або повністю його змінює (*tell — казати, tell apart — відрізняти*). Наприклад, *speak* – говорити, *speak at* – натякати, *speak for* – висловлюватися на користь, *speak out* – вимовляти, *speak with* – бесідувати, *speak of* – відгукуватися; *tell* – розказувати, *tell of* – доносити інформацію, *tell on* – жалітися, відмовлятися [6].

Дієслово «розмовляти», наприклад, має численне та в семантичному плані неоднорідне словотворче гніздо. Такі дієслова як *промовити, вимовити, заговорити (почати говорити)* лише деякою мірою модифікують його значення, в той час як *вмовити, відмовити, обмовлятися* тощо. означають більш «вузьку» дію, ніж акт вимовляння репліки. Англійськими еквівалентами багатьох похідних від «говорити», є такі фразові дієслова:

a. *висловлюватися — say out (to express (something), finish speaking (something fully or honestly));*

b. *проговорити (провести час за розмовою) — speak for (to go on talking for a certain length of time) або talk away (to spend time in talking);*

c. *вмовляти — talk into (to persuade (someone) into (action or doing something) by talking);*

d. *відговорити (переконати)* — *talk out of (to persuade (someone) against (an action or doing something))*;

e. *заговорити (стомити розмовою)* — *talk off (talk one's head off) (to speak at great length)*;

f. *обговорити* — *talk over (to consider (a matter) at length (with someone else))*;

g. *проговоритися* — *breathe of (to speak (something) when one should not)*.

При перекладі з англійської мови українською найчастіше підлягають конкретизації лексеми без внутрішньої диференційованості, такі як *to say*, *to tell*.

Із наведених прикладів можна зробити висновок, що в дієсловах мовлення як в українській, так і в англійській мовах є багато розбіжностей. В оригінальному тексті можна зустріти всілякі стилістичні прийоми, які використовуються для того, щоб надати тексту велику яскравість і виразність. У перекладача є наступний вибір: або спробувати скопіювати прийом оригіналу, або, якщо це неможливо, створити в перекладі власний стилістичний засіб, що володіє аналогічним емоційним ефектом.

Ми з'ясували, що для перекладу дієслів мовлення необхідно враховувати особливості менталітету, фонові знання, щоб адаптувати текст для реципієнта і досягти комунікативної мети. Так як абсолютна еквівалентність є практично недосяжною, перекладач вдається до трансформацій при перекладі.

У результаті проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків: фразові дієслова допомагають виразити думки чіткіше та влучніше; вони необхідні для вільного спілкування та правильного розуміння англійських текстів; перекладати їх треба з обережністю, використовуючи різноманітні трансформації та враховуючи прагматично-стилістичні аспекти.

Список використаних джерел:

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика: Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков

и преподавателей. Алексеева Ирина Сергеевна. Высш. образование, 2004. 368с.

2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М. : Международные отношения, 1995.

3.Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навч. посібник.— Вінниця: Нова книга, 2003. 458с.

4. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2003. 448с.

5.Тихомирова О. В. Концептуальні проблеми перекладу творів Дж. Р. Р. Толкіна. *Вісник Київського лінгвістичного університету*. К.: КНЛУ, 2001.

6. Кортни Р. Английские фразовые глаголы. Р. Кортни. М.: Рус. Яз., 2001. 767 с.

7.Гайсина Р. М. Значение и синтагматика глаголов : (на материале глаголов отношения). Пособие по спецкурсу. Уфа, 1998. 79 с.

8. Словник української мови : в 11 т. К.: Наук. думка, 1999.

УДК 81'1(045)

Романець М. В.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ Й СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ІНВЕКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ (НА
ПРИКЛАДІ СКРИПТУ ФІЛЬМУ «SNATCH»)**

Статтю присвячено виявленню лінгвокультурних й стилістичних особливостей української та англійської інвективної лексики. Дається визначення сутності мовної агресії та її інструментарію – інвективу. Розглядається специфіка перекладу інвективної лексики на прикладі скрипту фільму «Snatch». Здійснюється аналіз прикладів інвективної лексики досліджуваного фільму з англійської на українську мову. У висновках наводяться підсумки з проведеного дослідження.

Ключові слова: інвективна лексика, обсценна лексика, переклад, цензура, табу.

Мовна агресія та мовне насильство розглядаються як форми мовної поведінки, які негативно впливають на комунікативну взаємодію людей, оскільки вони завжди спрямовані на мінімізацію мовної особистості адресата, на його підпорядкування, маніпулювання їм в інтересах автора висловлювання [2, с. 28].

Під мовною агресією розуміється використання мовних засобів для вираження неприязні, ворожості, манери мови, що ображає чиєсь самолюбство, гідність, а також вираз прямого заклику адресата до агресивних дій, підтримку агресивного тону співрозмовника (читача, слухача) предметом і структурою мови. Мовна агресія носить конфліктогенний характер і виявляє себе в фатичних жанрах і жанрах публіцистичного дискурсу. За загальним визнанням вчених, мовна агресія виконує в сучасному суспільстві інтолерантну функцію, руйнуючи гармонічний тип мовної поведінки [1, с. 21].

Як при мовній агресії, так і при мовному насильстві ми стикаємося з явищем мовної (вербальної) інвективи [3, с. 28].

В. І. Жельвіс розуміє інвективу як «спосіб існування словесної агресії, що сприймається як різко негативний в певній групі» [2, с. 109]. Це виражається в активному використанні інвективної лексики як при безпосередньому спілкуванні в художній літературі.

На посилення відносини ворожості, агресивності між учасниками спілкування в сучасному просторі міжособистісної комунікації звертають увагу багато дослідників.

Г. В. Кожевникова під мовною агресією розуміє «будь-які некоректні висловлювання на адресу етнічних і конфесійних груп або їх представників» [4, с. 97].

Класифікувати інвективну лексику можна різними способами. Серед вітчизняних дослідників слід згадати В. І. Жельвіса, який запропонував тематичну класифікацію інвективної лексики. Вчений піддав ретельному

аналізу кілька інвективних груп, характерних для абсолютної більшості досліджених мов, і класифікував їх за кількома темами: 1) богохульство; 2) лайки, пов'язані з нечистотами; 3) сексуальні образи, а також 4) образи, пов'язані з темою крові [3, 219-220].

Безумовно, центральним моментом при складанні класифікації є вибір критеріїв, покладених в її основу. У зв'язку з цим не можна не згадати класифікацію В. І. Карасика, в основу якої покладені характеристики статусу особистості, що дозволяє вивчати мовну інвективну поведінку комунікантів в залежності від їх соціальної ролі, а також розуміти національно-специфічну інвективну стратегію і створювати типологію інвективного спілкування [4, 93-94].

Для аналізу можливих способів перекладу інвективної англійської лексики на українську мову був узятий один з перших фільмів режисера Гая Річі «Великий куш». Цей фільм був обраний завдяки афористичності діалогів і монологів персонажів. Гай Річі – один з небагатьох режисерів, чиї роботи базуються не тільки на закрученому сюжеті і видовищності, але і на лінгвістичному гуморі. Гангстерський фільм, в якому божевільна жорстокість межує з гомерично смішними ситуаціями, орієнтований, перш за все, на людей, які очікують від фільму віртуозних бійок і перестрілок. Однак, після перегляду глядачі усвідомлюють, що естетичний ефект досягається за допомогою витонченої гри слів, ритмічних діалогів і скрупульозно підбраної манери мови кожного персонажа, виходячи з місця його народження. Всі фільми Гая Річі відзначені багатонаціональністю. У «Великому куші», наприклад, налічується ціла безліч різних етнічних груп: пуерторіканці, росіяни, які говорять англійською з сильним російським акцентом або ж російською. Акценти англійців також діляться на лондонський південний і лондонський північний, при цьому американці бурчать на англійців за те, що ті «не говорять по-англійськи». Наведемо приклад діалогу з фільму «Великий куш»:

Bullet-Tooth Tony (Londoner): *Bookies got blagged last night.*

Cousin Avi (New-Yorker): *Blagged? Speak English! This country spawned the language and nobody seems to speak it.*

Bullet-Tooth Tony (Londoner): *Blagged – robbed.* Подібна пластичність властива британському режисерові: незважаючи на дислексію, Річі захопився івритом та вивчив його досконало. Але саме в цьому – в умінні поєднувати непоєднуване – і таїться чи не головна особливість його творчості.

Сам режисер так описує фільм: «Те, що червоною ниткою проходить по фільму, збирає його до купи – це траєкторія руху алмазу. Він з'єднує найрізноманітніші субкультури: торговців дорогоцінними каменями, ірландських циган, підпільних боксерів, світ нелегального грального бізнесу. І об'єднує їх всіх цей алмаз».

На ролі циган, що з'являються в «Великому куші», варто зосередитися детальніше. Оригінальне позначення слова «циган» (або «бродяга» у іншому перекладі) звучить як англ. *pikey*. Це слово можна вважати лакуною в мові, оскільки у нас немає відповідного аналога для перекладу. «*Pikey is a slang term, which may be pejorative when so intended, used mainly in England, Scotland, Ireland and Wales to refer to people who are of the Traveller Community, a lower-class person, regarded as coarse or disreputable*» [8]. В інтерв'ю Гай Річі прокоментував це так: «*Бродяги, яким у нас називають циган – образливе слово. Вони і самі себе так звать, але, якщо хто інший назве – це вже образа*» [Великий куш, Columbia / Sony].

Незмінно присутній у фільмах Гая Річі закадровий голос говорить: «*There was a problem with gypsies. You can not understand what's being said. It's just piskey*» - «*Чим погані цигани, так це тим, що їх ні чорта не зрозумієш. Мова і не ірландська, і не англійська. Просто циганська*».

Дійсно, одна з першій сцен, в якій лондонські бандити стикаються з циганами, супроводжується наступним діалогом:

Міккі: *Good dags. Do you like dags?*

Томмі: *Dags?*

Міккі: *What?*

Мама О'Ніл: *Yeah, dags.*

Міккі: *Dags. You like dags?*

Томмі: *Oh, dogs. Sure, I like dags.*

У цьому маленькому діалозі добре проглядається, наскільки Міккі – самотній персонаж. Він належить іншій культурі, його побут дуже специфічний. Коли Томмі перепитує «*Dags?*», Натякаючи на те, що не розуміє слово, він навмисно знову говорить «*dags*», підкреслюючи, що не збирається шукати з Томмі спільну мову. І Томмі доводиться підлаштовуватися під мову циган. У проаналізованому закадровому перекладі герої кілька разів перепитують одне одного: «*Собак?*»– «*Собак*», слова сказані однаково. У підсумку, гумор цієї сцени, повністю заснований на фонологічних особливостях діалекту циган, та й весь сенс сцени абсолютно втрачений для глядача. Мабуть, єдиний переклад, здатний передати особливість сцени, – це переклад Дмитра Пучкова, також відомого як Гоблін. У його перекладі Міккі говорить «*Песику*», варіант слова «*песику*», і, в підсумку, Томмі розуміє його: «*Песику? Ааа, собаки*». У перекладі фільму в субтитрах також використаний варіант «*песику*».

Після цієї сцени закадровий голос говорить: «*Pikeys are well-known for their skills of negotiation in business. It's probably why they talk like that so you can not follow what's being said*» - «*Цигани добре відомі своїм умінням вести переговори. Може саме тому вони так і кажуть, щоб ніхто нічого не зрозумів*». Дійсно, за сюжетом Міккі переграє всіх. Протягом усього фільму він буде вести свою гру, підставляти людей, з якими домовлявся і в результаті сам «зірве куш».

Як вже було сказано раніше, фільм «Великий куш» рясніє сленгізмами та ненормативною лексикою. Англійське слово «*fuck*» і його похідні використані в фільмі 124 рази. В даному аналізі ці слова були виключені, оскільки вони не несуть особливого смислового навантаження, а використовуються в основному для експресивності. На українську мову ці слова рідко перекладаються

однаково, для цього підбираються різні варіанти з великого різноманіття українських обценних слів.

Більшість сленгізмів переведені за допомогою аналогів, тобто понять, які в повному обсязі збігаються з вихідним поняттям, але мають з ним значну семантичну схожість. Ось кілька яскравих прикладів: «*shooter*» – «гармата», «*disco biscuits*» – «колеса», «*You want to see if I got the minerals?*» – «Хочете подивитися, чи тонка у мене кишка?», «*Who took the jam out of your doughnut?*» – «Яка муха тебе вкусила?». Українські еквіваленти в даних випадках є українськими виразами, які без пояснення, не будуть зрозумілі носію іноземної мови.

У перекладі скрипту також часто використовується прийом генералізації, де більш вузькі поняття узагальнюються та іноді втрачають свою точність або експресивність: «*getaway driver*» – «відмінний водій», «*claret*» – «кров», «*savvy?*» – «ясно?», «*schtuck*» – «ідіом».

Опис також допомагає передати зміст вихідного вираження: «*yurpie*» – «ніжонський с*кин син», де передано значення яппі «багатий»; «*You're a snake in the grass, is not you?*» I «*Because everybody knows nobody takes a dive in my fights*», відповідно «I я не хочу віджати останню сорочку, щоб розплатитися за нього» і «Ти ловкий, як змія в траві, так?» в цьому епізоді доданий епітет «ловкий» для роз'яснення конотативного компонента слова «змія».

Аналіз іншого варіанту перекладу довів, що дослівний переклад об'єктивно не можна вважати вдалим способом передачі авторського задуму. При такому перекладі відбувається або повна зміна значення фрази, як наприклад у реченні: «*We'll take you to the cleaners'*». Перший варіант його перекладу «Пора тобі в чистку» зовсім не відповідає оригінальному значенню «Пора тебе вбити». У другому варіанті український переклад був: «Пора тебе обчистити», що є аналогом англійського та денотативно передає правильне значення. В інших випадках дослівного перекладу в українських висловах присутня частка абсурду: «*Who took the jam out of your doughnut?*» – «Хто витягнув варення з твого пончика?».

Використання калькування («*punter*» – «*понтер*», «*boychika*» – «*бойчик*») також не завжди працює, оскільки не пояснює значення висловів, але і зустрічається вкрай рідко (3 випадки).

Аналіз перекладу скрипту фільму дозволив також виявити присутність повних або часткових еквівалентів («*throw in*» – «*накинути*», «*shift the weed*» – «*штовхати травку*», «*lads*» – «*хлопці*», «*vegetable*» – «*овоч*», називає людину овочем).

У ході ґрунтовного дослідження перекладу фільму з'ясувалося, що в різних частинах фільму виграють різні варіанти перекладів, тому не вдалося виділити один найкращий. Найбільш часто використовувався переклад за допомогою аналога, генералізація була вживана на другому місці. В цілому, переклад інвективної лексики у більшості випадків вдалий та адекватний, адже в українській мові існує безліч аналогів злодійських британських сленгізмів, які частково можуть вважатися еквівалентними. Британська злодійська мова може бути переведена з найменшою втратою семантики для україномовного населення. Семантика діалекту «*кокні*» неминуче втрачається через унікальність римованого сленгу. При спробі імітувати «*кокні*» важливо робити це з обережністю, оскільки наслідування мови «*кокні*» може збити з пантелику глядачів. Крім того, для передачі сленгу «*кокні*» необхідно вміти чітко формулювати лексему та експлікувати її семантику, інакше в перекладі виникає нісенітниця.

Список використаних джерел:

1. Гоменюк А. А. Инвективность как языковая агрессия в речевой коммуникации. Горловск, 2004. 28 с.
2. Жельвис В. И. «Грубость»: проблемы классификации лексики. Ярославль, 2002. С. 109-110.
3. Жельвис В. И. Поле брани: сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира. М.: Ландомир, 2001. 349 с.

4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Гнозис, 2002. 333 с.
5. Gritten D. Halliwell's Film Guide. London: Harper Collins Publishers, 2008. 1396 p.
6. Nida E.A. Toward a Science of Translating. Brill, 1964. 331 p.
7. ODMS – The Oxford Dictionary of Modern Slang / eds. Ayto J., Simpson J. 2 ed. Oxford University Press, 2008.
8. Pym J. Time Out Film Guide / ed. 17. London: Universal House, 2009. 1342p.

УДК 811. 111'38

Чорненька С.Р.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

МЕТОДИКА ВІДБОРУ І АНАЛІЗУ ІКОНІЧНИХ ТА ЛІНГВО-ВІЗУАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ ЦІЛЬОВОГО ТА ВИХІДНОГО ТЕКСТІВ

Стаття є дослідженням особливостей здійснення аналізу процедури відзначення двох видів одиниць цільового та вихідного текстів – іконічних та лінгво-візуальних. Авторка акцентує увагу на необхідності здійснення вказаних процедур з метою збереження повноти відображуваного смислового повідомлення.

Ключові слова: *іконічність, лінгво-візуальні одиниці, цільовий текст, вихідних текст.*

Актуальність проблеми дослідження. У сучасному суспільстві поряд з вербальними все частіше використовуються іконічні знаки. Центральними є проблеми візуальної семантики, виділення дискретних одиниць зображення, взаємодії іконічної знакової системи з іншими системами, і перш за все вербальною семіотичною системою. В області психолінгвістики звернення до текстів обумовлено прагненням фахівців виявити роль іконічних засобів в

смісловому сприйнятті тексту, а також керувати цим процесом, встановлюючи різні поєднання між вербальною і іконічною інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий пошук лінгводидактів і філологів щодо проблеми нашого дослідження стосується таких напрямків: загальні питання лінгвістичного аналізу тексту (О. Білецький, І. Борисюк, Л. Величко, М. Вашуленко, І. Гальперін, М. Грипас, І. Грицютенко, В. Дроздовський, Т. Ковалевська, І. Конфедерат, М. Крупа, П. Лосєва, В. Марко, Л. Мацько, В. Мельничайко, Н. Миронюк, Є. Пасічник); методика стилістичного аналізу (С. Дорошенко, С. Іконников, А. Коваль, М. Кожина, П. Кордун, В. Мельничайко, М. Пентилюк, М. Пльонкіна, П. Черемисіна, Т. Чижова); методика лексичного аналізу (С. Єрмоленко); зміст лексико-стилістичного аналізу (С. Іконников, П. Кордун, В. Мельничайко, М. Пентилюк, М. Стельмахович, Т. Сурова).

Мета дослідження – проаналізувати особливості методики відбору та аналізу іконічних та лінгво-візуальних одиниць цільового та вихідного текстів.

Об'єкт дослідження – цільові та вихідні тексти.

Предмет дослідження – методичні основи визначення та аналізу одиниць цільового та вихідного текстів.

Виклад основного матеріалу. Основоположниками семіотики вважаються американський вчений Ч. Пірс та швейцарський вчений Ф. де Соссюр. Ч. Пірсом було виділено три типи знаків, які базуються на різних взаємовідношеннях між означальним та означуваним: іконічні знаки, знаки-індекси та знаки-символи. Знак-індекс вказує на предмет, але не характеризує його, він спирається на метонімічний принцип суміжності (дим як свідчення вогню). Іконічні знаки відтворюють певні якості означуваного або його цілісний вигляд і, як правило, є унаочнювальними. Іконічний знак репрезентує свій об'єкт головним чином через подібність [6, с. 77]. Щодо символу, він є конвенційним знаком, тобто таким, який залежить від звички (набутої або вродженої) [6, с. 90], а його дія заснована на встановленій за домовленістю суміжності означального та означуваного [6, с. 92].

Визначальним фактором стає домінування ознак конвенціональності та індексальності, притаманних знаковості, або мотивованості та іконічності, властивих феномену образності [8]. Попри той факт, що іконічність і мотивованість є ознаками саме образності, дослідниця все ж визначає поняття «словесний образ-символ» як «іконічний знак, що характеризується мотивованістю у планах вираження та змісту, і є суміжним з певною областю культурної пам'яті» [1, с. 50]. Ми погоджуємося із твердженням про те, що різним символам у неоднаковій мірі притаманні ознаки знаковості або образності, розуміння чого не дозволяє спростовувати існування зв'язку між символом і поняттями «знак» та «образ» [9].

Аналізуючи поняття «художній образ» з метою його подальшого зіставлення із символом, слід зупинитися на проблемах іконічності та знаковості. Іконічність ми схильні розуміти як глибинну діаграматичну подібність між змістом та оболонкою знаку [1, с. 50], а процес іконізації заснований на механізмах подібності, аналогії, асоціативної пам'яті, наслідування, розподілу уваги, ментальних зусиль та деяких інших [1, с. 9].

Осмислення подібності між означуваним та означальним, що лежить в основі образу, тобто його внутрішньої форми, призводить до породження нового смислу [1]. Іконічність як ознака образу веде до його становлення як знаку [3, с. 77], точніше – іконічного знаку. Зауважимо, що ми визнаємо лише знакову природу художнього образу, тобто його семантичну двоплановість, не ототожнюючи художній образ зі знаком у функціональному плані.

Отже, аналіз проблем іконічності та знаковості відносно поняття «художній образ» дає право говорити про останній як метазнак, у формуванні якого беруть участь знаки нижчого рівня, а іманентною для художнього образу виступає ознака іронічності [3, с. 305].

На відміну від художнього образу, який є завжди іконічними, ознака іконічності не є обов'язковою для символу. Символ, за О. Ф. Лосєвим, абсолютно не передбачає схожості між означуваним та означальним. Тотожність і відмінність в символі перебувають у діалектичній єдності

[4, с. 261].

Сучасна методична література розкриває лише окремі питання, пов'язані з методикою застосування лексико-стилістичного аналізу тексту. Розв'язання цих питань спирається на здобутки лінгвістики, лінгводидактики, стилістики, лексикології, лінгвістики тексту, а також риторики, когнітивної лінгвістики, герменевтики, психолінгвістики.

Незалежно від використаної термінології автори висувають в якості об'єкта дослідження одне з двох утворень: або весь фільм (кінотекст) як «зв'язне, цільне і завершене повідомлення, виражене за допомогою вербальних (лінгвістичних) і невербальних (іконічним і / або індексальних) знаків, організоване в відповідно до задуму колективного функціонально диференційованого автора за допомогою кінематографічних кодів, зафіксоване на матеріальному носії і призначене для відтворення на екрані сексуального сприйняття глядачами» [5], або тільки кінодіалог як «вербальний компонент гетерогенної семіотичної системи – фільму, смислова завершеність якого забезпечується його аудіовізуальним рядом» [7].

Інтерпретація тексту пов'язана зі зміщенням фокусу уваги з події зустрічі на іконічний статичний елемент і тих потенційних адресатів, які перебувають в полі зору інтерпретатора. Також діє дискурсивний фактор: різкість початку комунікації пом'якшується через інтерпретацію відкриває репліки, що складається з двох мовних кроків, один з яких відноситься до внутрішньо груповому спілкуванню, а другий – до міжгрупового.

Процес аналізу текстів доцільно розділити на три етапи. Дооглядовий етап є важливою частиною заняття, він спрямований на підготовку до сприйняття тексту. Тут варто заздалегідь обговорити тему, епоху, в якій відбувається дія, соціальне середовище і т.д. Під час переглядового етапу потрібно звернути увагу на особливо важливі моменти, сюди відносяться поведінкові особливості персонажів, характерні предмети матеріальної культури, архітектура, унікальні соціальні явища. На після переглядовому етапі виконується безпосередньо переклад переглянутого матеріалу. Перед тим як приступити до переведення

тексту, необхідно здійснити його детальний аналіз. На цьому етапі важливо колективно обговорення таких питань, як головна тема і ідея, задум і творчий почерк автора, цільова аудиторія, мовні особливості і т. д.

Висновки. Інформація, що сприймається по різних каналах, у тому числі вербальна і іконічна, інтегрується і переробляється людиною в єдиному універсально-предметному коді мислення. На рівні глибинної семантики мови не існує принципової різниці між семантикою іконічних і вербальних знаків.

Список використаних джерел:

1. Горчак Т. Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття: когнітивно-семіотичний аспект: дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2008. 213 с.
2. Ковалевська Т.І. Смысловый потенциал характерологической функции параграфических средств современного англоязычного художественного текста. Научные записки Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского. Серия: Филология (мовознавство): збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2014. Вип. 19. С. 301–307.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту. К.: Знання, 2008. 423 с.
4. Лосев А. Ф. Логика символа. Философия. Мифология. Культура. М.: Изд-во полит. литературы, 1991. С. 247–274.
5. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии. СПб.: Искусство, 1996. 848 с.
6. Пирс Ч. Начала прагматизма. СПб.: Лаборатория метафизических исследований философского факультета СПбГУ; Алетейя, 2000. 352 с.
7. Солодилова И. А. Смысл художественного текста. Словесный образ как актуализатор смысла. Оренбург: ГОУ ОГУ, 2004. 153 с.
8. Теория метафоры [ред. Н. Д. Арутюнова]. М.: Прогресс, 1990. 512 с.
9. Dictionary of Symbolism [Electronic Resource]. URL: <http://www.umich.edu/.../symbolismproject/symbolis>

UDC 378.147:81'243(045)

S.D. Chugu, PhD (Philology), Associate Professor

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

Y. Chuhu, Master (BA), Lecturer, project coordinator

HANZE University

**TRANSLATION STRATEGIES OF DOMESTICATION AND
FOREIGNIZATION IN CULTURE-ORIENTED
TRANSLATION STUDIES**

The abstract provides a brief overview of domestication and foreignization and discusses these key issues in translation studies as opposed to internationalization and localization emerging within the cultural perspective in translatology.

Translation studies enterprise is primarily based on the main assumptions of domestication and foreignization viewed as two basic translation strategies to provide both linguistic and cultural guidance, on the one hand, and internationalization and localization as a relatively new dichotomy scale, on the other. According to Venuti, domestication refers to an ethnocentric reduction of the foreign text to target-language cultural values, brings the author back home, while foreignization registers linguistic and cultural differences of the foreign text [6]. In other words, domestication is believed to designate transparent, fluent translation that is meant to minimize the strangeness of the foreign text for target language readers, while foreignization deals with a target text production that deliberately retains some extent of 'foreignness of the original'.

Though disputes over different aspects of domestication and foreignization existed for a long time it was not until the 1950s-60s that a systematic linguistic-oriented approach to the study of translation began to take shape due to the global shifts in linguistic studies worldwide. According to Munday, a new cultural turn that was characteristic of the 1970s caused the dispute of the role and significance of social, cultural and historical perspectives in translation. Due to the new developments in the field domestication and foreignization were viewed as opposite

translation strategies, mostly regarded as cultural and political rather than linguistic extensions of the controversy over free translation and literal translation [3].

Though the foreignizing strategy is traditionally believed to be first formulated in Germany last century, in contemporary translation studies domestication and foreignization is have been studied thoroughly by Nida with the aim to encourage translators to favour domestication in opposition to Venuti, who is a staunch supporter of foreignizing translation.

From such a standpoint, liberal translation and literal translation cannot be seen as synonymous to domestication and foreignization, though they may overlap at times. It is the so called foreignness in language or culture that can serve as a standard to evaluate a translation in terms of domestication and foreignization. In other words, literal and liberal translations are used as special techniques to tackle diverse linguistic forms as well as the ways to transcode language. But the process of transcoding is a complex one as the phenomena are concerned with the two cultures involved in translation, the source and the target ones. It is only when there are differences in linguistic presentation and cultural meaning that domestication and foreignization are applied as relevant techniques.

The basic idea maintained by Nida concerns cultures and multiculturalism. The theorist claims ‘For truly successful translation, biculturalism is even more important than bilingualism, since words only have meanings in terms of the cultures in which they function. Cultural gaps between the source language and the target language have always turned to be a hard nut for translators to crack [4]. Munday believes that translating deals with comparing cultures. This assumption leads to considering two more essential parameters, namely internationalization and localization as the variables to ensure semantic and thematic adequacy and equivalence [3].

The notion of equivalence, as analyzed by Nida, includes two types: formal and dynamic (or functional) believed to be basic translation orientations. Formal equivalence focuses on the message itself, in both form and content, while functional equivalence is based on the principle of equivalent effect, viewed as the relationship between receiver and message [4].

Given the role of the foreignizing strategy, it is instrumental to consider it from the perspective offered by Venuti who believes there is violence residing in the very purpose and activity of domestication. Moreover, domestication involves ‘an ethnocentric reduction of the foreign text to [Anglo-American] target-language cultural values’. Jeremy claims that such an understanding ensures translating in a transparent, fluent, ‘invisible’ style in order to minimize the foreignness of the TT’ [6, p. 208]. Thus foreignization can be viewed as a non-fluent translation style that is designed to make the presence of the translator visible by highlighting the foreign identity of the source text and protecting it from the ideological dominance of the target culture.

Studies provide evidence to the assumption that domestication and foreignization are two basic translation strategies which provide both linguistic and cultural guidance. While domestication determines the type of translation with a transparent, fluent style so that to minimize the strangeness of the foreign text for target language readers foreignization deals with a target text that is produced with the intention to delete target conventions retaining the foreignness of the original to a certain extent.

Cultural studies provide a new perspective on the problem of domestication and foreignization and elaborate on the notion of cultural equivalence while considering the nature of the text [1]. So, both domestication and foreignization could reflect and in turn, determine social and cultural trends in the contemporary society. The polysystem theory developed in the 1970s offered to deal with a literary work as part of a literary system due to the fact that literature is part of the social, cultural, literary and historical framework being the key concept [2].

According to skopos theory, the major rule for any translational task or activity aims at solving at least two problems: 1) free vs equivalent translation; 2) domestication vs foreignization.

Pym explains that to translate means to produce a text in a target setting for a target purpose and target addresses in target circumstances. So, translation process

may call for either domestication or foreignization, or the combination of elements of both strategies depending on the purpose of translation [5].

In conclusion, the variety of theories either for or against domestication and foreignization view these translation strategies from different perspectives, though both of them imply inevitable losses in the translation process. Domesticating translation enhances readers' understanding though it is often achieved at the expense of the cultural and stylistic aspects of the source text. Foreignizing translation maintains preserving formal features and cultural characteristics of the text, but foreign cultural images and linguistic attribute may overload the message causing perception difficulties.

References:

1.Chugu, S.D. (2017). Kontseptual'nyy vymir khudozhn'oho tekstu u interpretatyvnyi paradyhmi [Interpretative Perspective of the Literary Text Cognitive Dimension]. *Bulletin of Mariupol State University Series: Philology*, 17, 93-88.

2.Hansen, G. (2010). Success in translation. *Perspectives. Studies in Translatology*, 5(2), 201-210.

3.Munday, J. (2008). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 2-nd ed. London New York: Routledge.

4.Nida, E. A. & Charles R. Taber (1969). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Brill.

5.Pym, A. (2010). *Exploring Translation Theories*. London: Routledge.

6.Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. 2-nd ed. London New York: Routledge.

**ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-
ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ NATIONAL
GEOGRAPHIC)**

Стаття присвячена дослідженню лексико-граматичних особливостей науково-публіцистичних текстів сучасного англомовного журналу «National Geographic». Автор пропонує оглядовий опис характеристик науково-публіцистичного підстилю, узагальнює підходи до вивчення його лінгвістичних особливостей в комунікативно-прагматичній парадигмі наукових пошуків та підтверджує висновки результатами дослідження фактологічного матеріалу.

Ключові слова: науково-публіцистичний підстиль; лексичні особливості; граматичні особливості; функціональний стиль.

В останні десятиліття спостерігаються значні зміни у функціонуванні європейських мов, зокрема англійської як мови міжнародного спілкування, передусім у сфері масової комунікації, що, на думку сучасних дослідників, зумовлено низкою екстралінгвістичними факторів, пов'язаних з глобальними змінами в політичному, економічному, соціальному та культурному житті суспільства. З огляду на це, важливим завданням вважаємо необхідність виявити та дослідити комунікативні і прагматичні особливості мовного стилю сучасної публіцистики в аспекті перекладу з можливою екстраполяцією запропонованих підходів та результатів до вивчення україномовних науково-публіцистичних текстів.

Постановка проблеми. Традиційно в лінгвістичних студіях головні труднощі лексико-граматичного і стилістичного характеру у ході перекладу публіцистичних текстів здебільшого пов'язуються з передачею особливостей культурно маркованої лексики, яка не має еквівалентів: в першу чергу, це назви місць, явищ культури, історичних подій, національних феноменів,

багатозначні слова, абревіатури, неологізми, специфічні терміни, образна фразеологія. Саме в цих аспектах спостерігаються суттєві лексико-семантичні та структурні відмінності між англійською та українською мовами, при перекладу яких необхідна перебудова структури речень та численних лексичних змін, тобто лексико-семантичних трансформацій.

Методологічною основою дослідження слугують теоретичні напрацювання, запропоновані в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних лінгвістів. На думку, І.І. Баранова, А.И. Горшков, М.Н. Кожина, М.П. Санкевич науково-популярний підстиль належить до наукового стилю. Дослідники А.Н. Гвоздьов, Е.А. Лазаревич, М.М. Маєвський виділяють даний підстиль в якості самостійного різновиду мови. Р.А. Будагов слушно стверджує, що всі ознаки наукового стилю можуть повторюватися в його науково-публіцистичному варіанті [5].

При дослідженні лінгвістичних особливостей текстів журналу «National Geographic» ми послуговувались робочою гіпотезою, щодо мовної природи матеріалів цього видання, яке є міжнародним науково-популярним часописом, з одного боку, та офіційним виданням Національного географічного товариства Сполучених Штатів Америки, з іншого. Журнал спеціалізується на статтях з географії та природознавства, історії, культури, викладі актуальних поточних подій та наукових досягнень. Вказані чинники зумовлюють «гібридність» текстів журналу «National Geographic», яку ми розглядаємо як набір ознак, які притаманні у комбінації як науково-популярному, так і публіцистичному стилям.

Актуальність дослідження визначається належністю наукового та публіцистичного дискурсу до наукових напрямків, пов'язаних з вивченням перекладу та лінгвістики, роллю перекладу в процесі творення наукового тексту цільовою мовою, а також тим фактом, що науковий дискурс є малодослідженим явищем саме з перекладознавчих позицій. Особливого значення для публіцистики, однією з важливих властивостей якої є помітна

чутливість до вимог часу, набувають неологізми, новітня термінологія та використання образної лексики.

Науково-публіцистичний підстиль вбирає в себе безліч характеристик інших функціональних стилів, а саме газетного, художнього, наукового і розмовного. Цей різновид мови характеризується об'єктивністю, точністю, логічністю викладу, наявністю обмеженої кількості термінології і наукових абстрактних понять [1; 3; 5; 8].

Між тим, А.Г. Ніколенко стверджує, що «... точність і логічність викладу не повинна стримувати стилістичну рухливість, емоційність і експресивність, використання стилістичних і мовних ресурсів, а також постійну взаємодію з іншими функціональними стилями» [4, с. 114].

При відборі мовного матеріалу, а також при виборі теми і предмету науково-публіцистичного тексту автор спирається на читача, а саме на його вік, освіту, рівень загальної і професійної підготовки, кваліфікації і роду діяльності.

Аналітичний огляд робіт, в яких досліджуються особливості науково-публіцистичного підстилю, свідчить про можливість вважати його варіантом наукового стилю, що на відміну від суто наукового тексту відрізняється доступністю, захопливістю, простотою і ясністю викладу, наявністю великої кількості стилістичних фігур, обмеженим використанням термінології, що, на нашу думку, становить основну мету популяризації певного наукового знання [6, с. 127].

Проведене дослідження уможливило виявлення низки граматичних, лексичних і стилістичних особливостей науково-публіцистичних матеріалів журналу «National Geographic» [7]. На лексичному рівні спостерігається наявність загальноповсякденної лексики і термінології, яка пояснюється за допомогою виносок, уточнень, інформації в дужках і є ознакою, притаманною у першу чергу, науковому стилю.

Наприклад, *Annular eclipses are when the moon does not completely block the sun and a «ring of fire» forms around the moon.*

Кільцеве затемнення пояснюється розгорнутим реченням, в якому такі

слова, як *moon, sun, fire, ring*, що є загальноживаними, забезпечують вірне розуміння інформації.

Науково-публіцистичний текст прагне до стислості і лаконічності, тому автори використовують аббревіатури і скорочення, що також може бути характерним для наукового стилю:

To encourage enlistment in the AEF, the US government commissioned artwork.

Для того щоб висловити відомості більш точно, науково-публіцистичні тексти рясніють власними іменами і числовими позначеннями:

In 1976, Chilean dictator Augusto Pinochet ordered the construction of Route 7, an ambitious new roadway that would stretch some 770 miles through Patagonia's relatively unpopulated lands of Southern Chile.

Для зв'язності і послідовності тексту широко використовуються вставні слові і конструкції:

As simple as it may sound, the European world collapsed on itself like a matchstick castle in summer 1914.

Оскільки основною метою науково-публіцистичного тексту є популяризація наукового знання, в аналізованих текстах широко використовуються фразові дієслова та ідіоми (collocations), що є характерною ознакою публіцистики:

It may even pave the way for human vaccine; Looking at the US, he drew on studies identifying 13 million people likely to be displaced

Для того щоб домогтися експресивності і емоційності, без чого, на думку Т.Г. Добросклонської, не може обійтися жоден науковий виклад, в науково-популярному дискурсі використовуються засоби художньої виразності [2, с.158]. Поділяючи наукові погляди Т.Г. Добросклонської, у дослідженні ми приділили велику увагу визначенню ролі стилістичних засобів:

Of course, comets are like cats, as one famous astronomer quipped ... (порівняння).

Backyard astronomers around the world have been keeping tabs on these icy intruders (метафора, автор називає комети крижаними порушниками).

This remarkable wilderness region comprises dense coastal rain forests, jaw-dropping fjords, glaciers, volcanoes ... (епітети).

The United States dropped its neutral stance ... (метонімія).

На граматичному рівні спостерігається використання переважно складносурядних і складнопідрядних речень.

In 2015, the company successfully set a rocket back down on the ground, but landing at sea is much trickier than landing on land because the ocean is a moving beast.

Більш того, дані речення можуть бути ускладнені другорядними і однорідними членами, а також великою кількістю дієприкметників.

That rocket booster had previously stuck a spectacular landing on a drone ship floating off the Florida coast, playfully named «Of course, I still love you»; Feathers offered evolutionarily advantages such as insulation, camouflage, display, and flight support .

Для того щоб завести розмову з читачем і впливати на його думки і почуття, автори використовують запитання й окличні речення, риторичні питання, комплекси «питання - відповідь», що є характерними особливостями публіцистичного стилю:

To space and back in less than nine minutes? Hello future; Catch this icy interloper now, as it will not return to the inner solar system for at least another 14 million years!

Розглянемо приклади заголовків:

New spiderlike, tree-climbing crab species (are) found.

The realm of the Vikings.

How much do you know about these women who ruled?

Вищенаведені приклади ілюструють ще одну граматичну особливість статей аналізованого видання: в заголовках науково-публіцистичних статей, в яких опускаються артиклі і дієслова-зв'язки, а також переважають знаки запитання й називні речення, характерні для газетного публіцистичного стилю.

Висновок. Дослідження лінгвістичних особливостей текстів журналу «National Geographic» доводить, що науково-публіцистичний підстиль є варіантом одночасно наукового стилю і публіцистичного стилів, хоча він не має самостійних характерних ознак, а вбирає ознаки інших функціональних стилів, що і доводить факт переплетення і взаємодії мовних стилів, які ми позначаємо поняттям «гібридність», відповідно визначаючи науково-публіцистичний стиль як гібридний. Матеріали і статті журналу «National Geographic» вирізняються широким використанням засобів художньої виразності. Використання науково-публіцистичного підстилю сприяє доступності сприйняття наукових знань широким загалом читачів.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка. М. : Флинта. Наука, 2002. 384 с.
2. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов. Опыт исследования современной английской медиаречи. М. : Едиториал УРСС, 2005. 286 с.
3. Кузьмина Н. А. Современный медиатекст: учебное пособие. М. : Флинта: Наука, 2013. 404 с.
4. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика. [англ.]. : Навчальний посібник для ВНЗ. Вінниця : Нова Книга, 2007. 528 с.
5. Сухая Е. В. Жанровые аспекты популярных произведений о науке / отв. ред. А.Г. Пастухова. *Межвузовский сборник научных теорий*. Орел. ФГБОУ ВПО «ОГИИК, ООО «Горизонт», 2011. № 9. С.1–12.
6. Kukharenko V. A. A Book of Practice in Stylistics : A manual. Вінниця : Нова Книга, 2003. 160 p.
7. National Geographic. URL : <http://www.nationalgeographic.com>
8. The Manual of Scientific Style : A Guide for Authors, Editors, and Researchers. Academic Press, 2008. 984 p.

Sikorska L.O., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Shkvarko A., Student

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

STEREOTYPES ABOUT TRANSLATORS

People are not always aware of the translation world and how it works. Many times they say that the work of a translator is not so difficult: he just needs to transfer a message, a text or a document in another language. These people have a lot of stereotypes about translators in mind, that's why to examine stereotypes about translational practice is important today.

The complexity of translation was studied by both foreign and ukrainian scientists. Among them are: C. Shannon, S. Shieber, M. Smith, M. Thunes, G. Toury, W. Wilss, L. Macken, D. Robinson, L. Venuti and others.

The complexity of translation is underestimated since people don't seem to realize that a terribly written text cannot be easily transformed into a Shakespearean masterpiece. It's also hard for people unfamiliar with the language industry to understand that translators always need context because they're not human dictionaries. There are some stereotypes that most people think translators tend to be.

1. You only translate from French into English, how basic. People always seem disappointed when translator is not speaking six languages, including Norwegian, Swahili, and Hebrew? Being a professional is about mastering languages which means it's really more about quality than quantity.

2. What books have you translated? This stereotype about translators is slowly disappearing with time but still. For most of the people who do not work in the language industry, literary translation is the first (and maybe only) thing that comes to mind when you present yourself as a freelance translator. Modern world develop so quickly that translation is everywhere, not only in books [4].

3. If you are a translator, you're working with the World Parliament. It's actually pretty good that the role of translators (interpreters) in international debates and conferences is so well known. But not all professional translators work for European and International institutions.

4. Google is stealing your job, too bad for the translation industry. This one is actually a great way for freelance translators to advertise their services. While it is true that Google Translate is getting better, it still requires the help of a professional translator in order to produce a high-quality target text. It is clear enough that a translator does not have only to transfer words from a language to another one, but he has to consider a lot of elements like the culture and the country, he must be creative and able to create sentences and expressions that must be natural in the target language as they had not never had a source language. Language and culture coexist and intermingle. One does not exist without the other, and therefore, some translations, if taken literally, will be meaningless to another reader without the proper cultural context [2].

5. I should start doing translations as well, I've always been pretty good at languages. This is less a stereotype about translators and more about translation in general. The difficulty of translation is very underestimated. It is true that if one understands two languages, he/she may be able to do a translation, but being a professional translator requires highly-refined skills that take a long time to develop. Just because you threw a successful dinner party doesn't necessarily mean you're ready to be a professional chef [1, p.3].

6. Translators work from the couch with a cup of tea near the fireplace. Over time writing from the couch can cause really bad wrist pain, neck pain and back pain. In reality, translators normally have an office at home with a comfortable chair and a nice desk, perfect light and all the comforts needed. Or can also work from bars, offices and places where they can sit comfortably if they are travelling.

7. It is not a creative profession. It's not like that at all. Although automated translation systems are now actively used, a creative approach, the so-called human factor, plays a large role. To feel the languages with which work is being conducted, to find the closest translation of concepts - this is real creativity [3].

8. Translators are not very talkative. They spend most of their time at books or a computer, so they don't have much time to talk. In fact, they read even in their free time and try to avoid communicating with their loved ones, not to mention the rest.

Professional ethics requires translators to listen and speak only when it is needed. But in real life they are the same people who like relaxing with friends and having fun.

Communication among countries requires the development of translation industry in modern world. Not everybody understands the importance and complexity of this profession. People ask to translate a huge document for the evening. And at the same time they want to get a high-quality and cheap translation. But, in fact, this is a difficult job, which requires experience, time and special skills.

References:

1. Macken L. Sub-sentential Alignment of Translational Correspondences
Macken L. 2015. University Press Antwerp. P. 3-5.

2. Robinson D. The Translator's Turn. D Robinson. 2014 Available from:
<https://translit.ie/blog/translating-is-not-so-easy/#.XX5oyigzbIU>.

3. Thunes M. Complexity in Translation. An English-Norwegian Study of Two Text Types. M. Thunes 2014 Available from: <http://bora.uib.no/handle/1956/5179>.

4. Venuti L. The Translation Studies Reader. L. Venuti. 2016. Available from:
<https://www.itcglobaltranslations.com/3-reasons-quality-translation-isnt-easy/>.

УДК 81'25 (049)

Яськова Т. А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНТРОПОНІМІКОНУ КАЗОК

НАРОДІВ СВІТУ НА УКРАЇНСЬКІ МОВУ

У статті розглянуто три основні методи перекладу власних назв: транслітерація, транскрипція та калькування. Проаналізовано підходи до перекладу власних назв у англomовних казках.

Ключові слова: *метод перекладу, казка, транслітерація, транскрипція, калькування.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження антропонімікону казок народів світу та способів їх перекладу зумовлена необхідністю поглибленого дослідження способів інтерпретації знаків у казках, що є спільною проблемою для семіотики і перекладознавства. Дослідження онімії літературних казок із урахуванням найближчого – розширеного – контексту ґрунтується на науковому осмисленні поняття казкового дискурсу. Важливо зазначити, що універсального визначення поняття дискурсу казки поки що не існує.

Здебільшого розуміння меж, обсягу антропонімікону не збігається в рамках авторської та перекладацької семіосфер. З огляду на це, перша семіосфера, закодована у тексті, викликає складнощі при перекладі. Власні імена є важливою частиною будь-якої мови. Англійські оніми мають свої особливості. Зокрема, глибинний зміст та інтертекстові послання закладені у іменах персонажів. Незважаючи на те, що питання культурної специфіки при перекладі імен є незаперечним, є й інші аспекти імен, які слід враховувати при їх перекладі. У цій статті розглядається питання перекладу імен на основі ролі цих імен у казках, де імена відіграють фундаментальну роль у зображенні рис особистості персонажів, які часто керуються читача протягом усього сюжету казки. Наявність таких складнощів зумовила потребу дослідження перекладів казок в аспекті інтерпретації позначуваного знаків, зокрема власних імен, та трансформації кодів у перекладах.

Об'єктом нашого дослідження є особливості антропонімікону казок народів світу та шляхи його адекватного перекладу українською мовою.

Метою даної статті є порівняльний аналіз методів перекладу антропонімів казкового дискурсу при перекладі з мови оригіналу на мову читача.

Теоретична база дослідження. Проблема трактування тексту при перекладі з огляду на її міждисциплінарний статус вимагає обґрунтування характерних їй процедур аналізу. Спільною рисою для перекладознавства і семіотики є єдина проблема – інтерпретація конкретного знака, його обсягу, цілей, меж тощо. Переклад істотно уподібнюється семіозису, бо є процесом генерування значення під час читання художнього тексту.

Об'єктом дослідження є відмінності між українськими та англійськими казками, можливість адекватного та неадекватного перекладів на прикладі таких казок: Kate DiCamillo “Mercy Watson Goes for a Ride” та “Mercy Watson to the Rescue” (з англійської на українську перекладено В. Панченко), The Grimm Brothers “Rapunzel” (з англійської на українську перекладено Д. Поліщук), Alan Alexander Milne “Winnie the Pooh” (з англійської на українську перекладено Л. Солонько), Paul Galdone “Henny Penny” (з англійської на російську перекладено блогером qurucu), Charles Perrault “Cinderella” (з англійської на російську перекладено Р. Терещенко) та “Little Red Riding Hood” (з англійської на російську перекладено С. Маршак).

До дослідження антропонімікону в художній літературі різних періодів, жанрів звертались вчені різних лінгвістичних шкіл та напрямків: І. М. Апоненко, Г. Горний, В. М. Калінкін, Ю. О. Карпенко, Ч. Косил, Е. Б. Магазаник, В. М. Михайлов, Є. С. Отін, О. О. Порпуліт, О. В. Суперанська, Peter Hunt, Louis G. Kelly, Luca Manini, Sophia A. S. Marmaridou, Christiane Nord, Tiina Puurtinen та ін.

У цій царині вже досліджувались російські казки (Апоненко І. М.) і також було проведено порівняльне дослідження українських та російських казок (Порпуліт О. О.), проте зіставного аналізу онімів літературних казок англійської та української мов на матеріалі авторських літературних казок ще не було виконано. У зв'язку з цим виникає необхідність у порівняльному дослідженні власних імен персонажів літературних казок англійською та українською мовами та порівняльна характеристика методів перекладу.

Перекладачі стикаються з низкою проблем під час відтворення ономастичних компонентів казкових творів. Як частина національної культури, казки виражають її світогляд, менталітет та художні смаки. Тому власні назви персонажів є дуже важливими в цих творах і перекладач не повинен нехтувати цим. Особливо це стосується народних казок, де спостерігається зіткнення різних культур та світів.

Перекладачі стикаються з низкою проблем під час відтворення ономастичних компонентів казкових творів. Як частина національної культури, казки виражають її світогляд, менталітет та художні смаки. Тому власні назви персонажів є дуже важливими в цих творах і перекладач не повинен нехтувати цим. Особливо це стосується народних казок, де спостерігається зіткнення різних культур та світів.

Аналіз англійських казок та їх україномовних аналогів показав, що перекладачі використовують різні методи перекладу. Нами було виділено та розглянуто три основні методи: транслітерація, транскрипція та калькування.

«Транслітерація» – формальне побуквенне відтворення вихідної токсичної одиниці за допомогою алфавіту мови, що перекладає; літерна імітація форми вихідного слова. Перевага транслітерації очевидна – письмовий варіант імені не спотворюється, його носій має універсальну, незалежну від мови ідентифікацію, наприклад Rapunzel – Рапунцель [1]; Winnie The Pooh – Вінні Пух [1]; Mercy Watson – Мерсі Вотсон [2, с. 7].

«Транскрипція» в лінгвістиці – запис фонетичного звучання мови (на відміну від транслітерації, яка є механічною передачею тексту засобами іншого алфавіту), наприклад: Jack Hannaford – Джек Хенафорд [1]; Henny-Penny – Хені Пені [1]; Eugenia Lincoln – Юджинія Лінкольн [2, с. 32]; Baby Lincoln – Бейбі Лінкольн [2, с. 33]; officer Tomillelo – поліцейський Томілелло [2, с. 34].

Калькування як перекладацький прийом послужило основою для великої кількості різного роду запозичень при міжкультурній комунікації в тих випадках, коли транслітерація була неприйнятна з естетичних, смислових чи інших міркувань. Наприклад: the three sillies – три дурні [1]; Cinderella – Попелюшка [1]; Little Red Riding Hood – Червона шапочка [1].

Завдання перекладача – знайти та розкрити текстові та інтертекстові значення антропонімікону та передати їх читачеві мовою перекладу. Більшість розглянутих видів власних імен носять у собі підтекстову інформацію, і несуть закодований експресивний зміст. У казках однієї серії “Mercy Watson Goes for a Ride” та “Mercy Watson to the Rescue” при перекладі імені героїні Baby Lincoln

на Бейбі Лінкольн втратився чітко виражений в оригіналі інтертекстовий зміст імені. Доречнішим, на нашу думку, був би метод калькування, а саме *Baby Lincoln* – Крихітка Лінкольн [2, с. 33].

Імена завжди відіграють значну роль у літературних та народних творах різної жанрової природи. Зі з'ясування іменні починається знайомство з персонажем. Зважаючи на ім'я персонажа, читач свідомо чи підсвідомо ототожнює героя з тими чи іншими якостями, особливостями. Імена в літературних творах часто використовуються автором для передачі повідомлення читачеві. Перекладачеві потрібно пам'ятати, що автор працює як мінімум на двох рівнях спілкування. Перший – це «рівень тексту», інший рівень «між автором твору та читачем» [6, с. 88]. Саме на цьому надтекстовому рівні імена персонажів можуть функціонувати для передачі смислових, соціальних, семіотичних та звукових, символічних значень безпосередньо від письменника до читача стосовно, наприклад, персонажа, місця чи об'єкта, про який йдеться у розповідь.

У цій статті ми спробували показати, що імена в перекладі дитячої літератури не можна розглядати як просто імена, оскільки вони часто наповнені певним смисловим значенням наданим автором. Іншими словами, власні імена персонажів можуть виступати як символічні знаки, що свідчать про широкий набір соціокультурної інформації для читача.

Перекладач в процесі роботи повинен опиратись на факт того, що кожне ім'я або назва є відбитком соціокультурного компоненту мови-джерела і мусить знатись на всіх техніках перекладу задля того аби вміти підібрати найбільш вдалий спосіб перекладу кожного персонажу задля якомога точнішої передачі закодованого автором сенсу імені персонажа. Щодо засобів перекладу семантично-значущих антропонімів, не треба йти легким шляхом і користуватися транскодуванням. Потрібно якнайточніше передати значення, яке було закладене автором при створенні казки.

Список використаних джерел:

1. Дитячі книжки з малюнками українською мовою. [Електронний ресурс]. URL: <https://казка.укр> .
2. ДіКамілло К. Історії про свинку Мерсі / пер. з англ. В Панченко; худож. К. Ван Дюсен. Київ. 2010. С. 7-94.
3. Дмитренко М. К. Українські народні казки. Київ, 1989. 412 с.
4. Ковганюк С. П. Практика перекладу. Дніпро, 1968. 275 с.
5. Коптилов В.В. Теорія і практика перекладу. Київ. 1991. №17.
6. Marmaridou S. What's so Proper about Names? A Study in Categorisation and Cognitive Semantics. Athens: Parousia. 1991.

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ТЕХНІЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

УДК 811.111'373.2

Білякова Д.О.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

СУЧАСНИЙ ІНТЕРНЕТ-ОНОМАСТИКОН: ЛІНГВІСТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ВИМІРИ

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Сучасне життя важко уявити без мережі Інтернет, яка охопила всі види людської діяльності, у тому числі і мовну. Невипадково, що лінгвістики почали виокремлювати Інтернет-дискурс як особливе мовленнєве середовище, із відмінними від інших дискурсивних практик структурними, функціональними та прагматичними параметрами. Останнім часом наукове поле лінгвістики поповнилося працями, в яких з'ясовуються

різноаспектні проблеми Інтернет-дискурсу, основними з-поміж яких є лінгвокультурологічні (О.В. Лутовинова), гендерні (Л.Ф. Компанцева), жанрові (О.О. Землякова, С.В. Заборовська, С.А. Матвєєва та ін.). Як окрема галузь дискурсології Інтернет-комунікація спонукає до утворення та уведення до наукового обігу низки металінгвістичних одиниць, покликаних описати особливості мережевої мови. З огляду на це мовознавці звертаються до тлумачення таких засадничих понять, як Інтернет-комунікації, як гіпертекст (О.С. Ключкова, С.Г. Стройков, Н.В. Коломієць), віртуальний комунікативний простір (Н.Г. Асмус), мовна особистість віртуального комуніканта (Н.Г. Асмус, М.С. Рижков) тощо.

У працях провідних мовознавців неодноразово поставало питання виокремлення меж Інтернет-ономастикону. Загалом прийнято вважати, що ономастикон – це сукупність онімів у певній мові, формі існування мови, функціональному стилі, сфері вживання мови, творчості мовної особистості, тексті, дискурсі, на певній території, у певний історичний період розвитку мови. Відповідно Інтернет-ономастикон можна визначити, як сукупність власних імен, що вживаються в Інтернет-дискурсі.

Водночас слід зауважити, що завдяки своїй рекурсивній конструкції Інтернет необмежений ані територією, ані етносом, ані мовою, ані історичним періодом розвитку мови. Це дає нам можливість виділити новий, фундаментально інший, Інтернет-ономастикон, який є сукупністю власних імен, що притаманні Інтернет-середовищу.

Мета статті – здійснити аналіз сучасного Інтернет-ономастикону з позицій сучасної лінгвістики та перекладознавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Веб-сайт – це сукупність документів, створених спеціальним способом, що містять деяку інформацію або виконують деякі функції, які об'єднані під однією адресою в Інтернеті. Виходячі з цієї дефініції, робимо висновок, що веб-сайт - це продукт інтелектуальної діяльності однієї людини або групи людей, який слугує певній цілі. Шукаючи паралелі в класичній літературі з ономастики, знаходимо, що

мовознавці вже виділяли назви класів об'єктів із східними характеристиками. Наприклад, О.В. Суперанська, у свою чергу, виокремлює власні назви творів літератури та мистецтва [8]. Чітке визначення цієї категорії онімів наведено в словнику Н. В. Подольської, яка надає онімам об'єктів цієї категорії назву ідеонімів, тобто категорій власних назв, які мають денотати в розумовій, ідеологічній та художній сферах людської діяльності [7]. У новітніх наукових дослідженнях, які брали до уваги наявність Інтернет-ономастикону, окремим підрозділом ідеонімів було виокремлено віртуалоніми – власні назви віртуальних (комп'ютерних та інтернетівських) об'єктів, які підрозділяються на комп'ютероніми – власні назви денотатів, пов'язаних із роботою з комп'ютером, та інтернетоніми – власні назви об'єктів, пов'язаних з Інтернетом.

Саме до складу останніх включено сайтоніми – власні назви сайтів.

Кожен сайт має два унікальних ідентифікатори: IP-адресу –номерний ідентифікатор та доменне ім'я – словесний ідентифікатор. Система доменних імен (DNS – Domain Name System) була розроблена для полегшення орієнтації у Всесвітній Павутині. Завдяки ній кожній IP-адресі було присвоєне власне доменне ім'я. Наприклад, IP-адресі 74.125.87.104 відповідає доменне ім'я google.com. Домени можна класифікувати за специфікаторами схеми у префіксальній позиції, наприклад, http:, ftp:, та публічними суфіксами, наприклад, .com (позначає комерційну належність сайту), .co.uk (позначає географічну приналежність до Великобританії), .org (репрезентує певну організацію).

Таким чином, структуру власної назви будь-якого Веб-сайту можна зобразити як сукупність трьох блоків: специфікатор схеми (http:) + сайтонім + публічний суфікс (.com, .org). Необхідно уточнити, що саме слід відносити до сайтонімів, бо сюди відносимо, по-перше, ті власні назви, які знаходимо у адресному рядку (наприклад, www.google.com), по-друге, заголовок, що знаходиться на головній сторінці (наприклад, Google). Обидві ці назви є власними і називають один і той же сайт. Тому вони обидві виявляються

сайтонімами, що зазвичай знаходяться у певних ієрархічних стосунках, де гіперонімом є назва порталу, Google, а гіпонімами є адреси сторінок сайту (www.google.com, www.google.ru). Подальший розподіл цього порталу на підрозділи призводить до появи ще одного, нижчого рівню гіпонімів, наприклад: онлайн-календар <http://www.google.com/calendar/>, онлайн-новини <http://www.google.com/reader/>, електронна пошта <http://mail.google.com/>, онлайн-офіс <http://docs.google.com/>, онлайн-фотоальбоми <http://picasaweb.google.com/>.

Гадаємо, що до сайтонімів відносяться обидва типи власних назв, які можуть знаходитися у еквонімічних або у гіперо-гіпонімічних відносинах. Схоже спостереження Є.С. Отіна стосується ергонімів, які можуть функціонувати у повній формі та як адресний, або телеграфний варіант – аббревіатурне скорочення чи поодиноке «ключове» слово, як, наприклад, Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж та ВГПК. Варіативність сайтонімів є цілком логічною, бо автори сайтів намагаються зробити їх назви легкими для запом'ятовування, що означає короткими з одного боку, а з іншого на самій сторінці роз'яснити користувачам докладніше сутність свого Веб-сайту у заголовку, наприклад, сайт <http://lib.ru/> має назву на головній сторінці Библиотека Максима Мошкова.

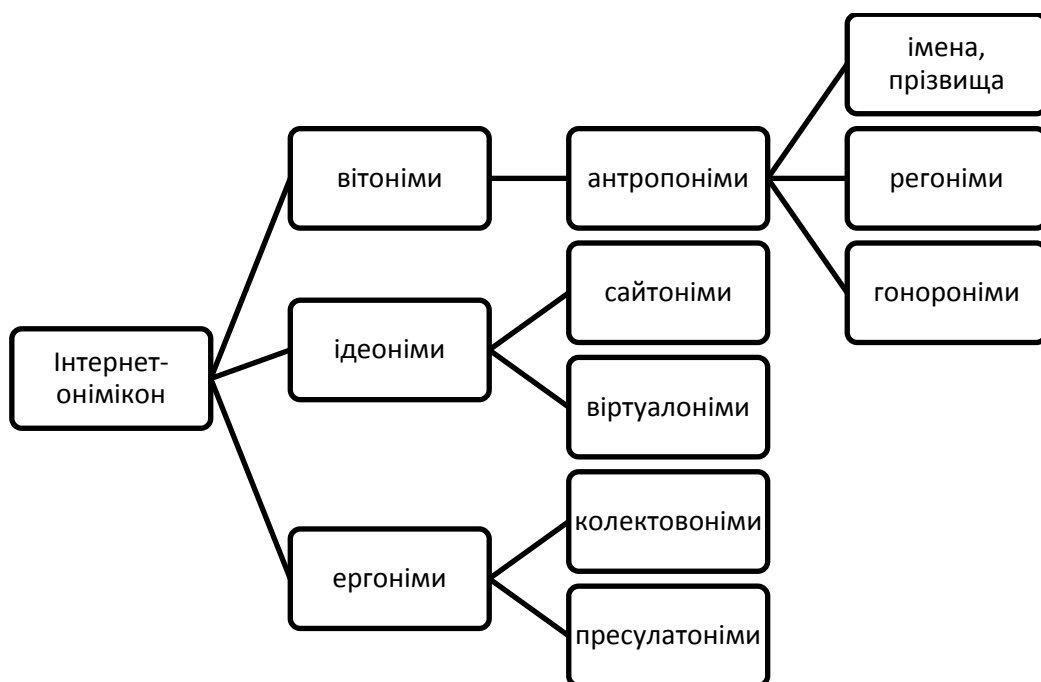

Рис.1.2 – Класи Інтернет-онімів, що досліджуються в роботі

У сучасному світі інформаційні технології зайняли активну позицію в усіх сферах діяльності. Інтернет став платформою для самопрезентації компаній, організацій, установ тощо, а також для окремих осіб, які займаються певною справою та готові поділитися своїм успіхом та результатами з суспільством. В мережі Інтернет значно простіше встановлювати взаємозв'язки з користувачами, збільшується масштаб цільової аудиторії, що дає можливість поширювати інформацію не лише у своїй країні, а й за її межами. А тому актуальним залишається питання перекладу веб-сайту іноземними мовами. Переклад веб-сайтів – один з найбільш затребуваних напрямів перекладу. Такий переклад потребує професійного підходу, адже кінцевий продукт призначений для широкої аудиторії. До перекладу веб-сайту належить, перш за все, переклад контенту сайту та тексту, який міститься у блоках та рубриках сайту. Переклад сайту значно розширює можливості для максимального поширення інформації. А тому перекладений сайт – це перш за все простота сприйняття інформації, тобто гарантія того, що сайт буде переглянуто. Як правило, коли користувач заходить на сайт, він намагається одразу уловити головну ідею та думку тексту. І якщо цього не вдається зробити з легкістю, то ймовірність того, що користувач закриє сторінку та вирушить на пошуки інформації рідною мовою, різко зростає. Перекладений сайт є знаком уваги та

Композиція веб-сайту як жанру Інтернет-комунікації: функціональний та перекладацький аспекти поваги до мови та культури користувача.

Сайт, перекладений багатьма мовами, свідчить про те, що компанія, представлена на веб-сторінках сайту, є відомою, визнаною, популярною, та знаходиться у постійному розвитку й актуалізує наведену на сайті інформацію про свою діяльність. Завданням перекладача є створення версії сайту мовою цільової аудиторії. У цьому й полягає процес локалізації, як один з провідних підходів до перекладу веб-сайтів.

Під локалізацією мається на увазі адаптація контенту веб-сторінок під соціокультурні особливості реципієнтів. В першу чергу, це врахування відмінностей метричних систем, форматів дат та часу, звертаннях до

користувачів, релігійних особливостей тощо. Локалізація сайту включає в себе перш за все переклад інтерфейсу. Часто переклад інтерфейсу виконується за допомогою професійних програм пам'яті перекладів (CAT tools). Але процес локалізації неможливий без залучення перекладача та його фонових знань. Близьким за значенням до терміну «локалізація» можна назвати широко відомий термін «адаптація». Адаптація – поняття ширше, воно передбачає пристосування тексту на всіх рівнях мови – включаючи і граматичний, і лексичний, і стилістичний. А локалізація, у свою чергу – процес адаптації іноземного тексту до культурного контексту країни, мовою якої здійснюється переклад. Іншими словами, можна сказати, що локалізація – це один із видів адаптації. Ця галузь роботи є не менш важливою і затребуваною, ніж сам переклад: саме від грамотної локалізації багато в чому залежить успішне сприйняття інформації користувачами. Локалізація особливо потрібна при перекладі реалій – слів, властивих тільки одній країні, соціальній групі. Локалізація сайтів в широкому розумінні є синонімом перекладу веб-сторінок з однієї мови іншою, але професійний перекладач повинен розуміти, що добре перекладені веб-сторінки – це ще грамотна локалізація сайту. Щоб грамотно локалізувати сайт, необхідно подумати про особливості цільової аудиторії, врахувати національні особливості і реалії країни, специфіку ринку і менталітету цільової аудиторії, продумати структуру сайту і адаптувати графічний інтерфейс під пошукові машини. Локалізація сайту в Інтернеті – це пристосування його змісту до культурних особливостей мови. Саме для локалізації слід брати до уваги один з аспектів функціонального підходу до перекладу – наявність завдання, тобто обговорити з замовником усі деталі, мовні та технічні аспекти, які мають бути враховані.

Висновки. Отже, переклад веб-сайту має бути якісним та враховувати всі тенденції технічного розвитку. Перекладач постає перед завданням максимально врахувати побажання замовника, передати загальний зміст та інтенції автора. При цьому важливим етапом перекладу є локалізація сайту та адаптація інтерфейсу до культурних особливостей мови перекладу.

Враховуючи ці аспекти, переклад буде успішним та споживачі правильно та адекватно зрозуміють зміст повідомлення.

Список використаних джерел:

1. Ахренова Н.А. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора филол. наук: спец. 10.02.04 «Теория языка». М. 2009. 36 с.
2. Балабан О.О. Дискурс-теорії і дискурс-аналіз: історія і перспективи. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/apif/2010_5/balaban.pdf
3. Бройдо В.Л., Ильина О.П. Архитектура ЭВМ и систем. СПб: Питер, 2009. 720 с.
4. Карпенко М.Ю. Онімний простір Інтернету (на матеріалі англомовних сайтонімів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2016. 251 с.
5. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М.: Гнозис, 2003. 280 с.
6. Назарова Л.В. Гипертекст и Интернет-дискурс. *Текст – Дискурс. Гипертекст – Интернет-дискурс: Сборник научных статей.* СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. С. 118-136.
7. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. М.: Наука, 1988. 2-е изд. 192 с.
8. Суперанская А. В. Ономастика начала XXI века. М. : Институт языкознания РАН, 2008. 80 с.
9. Торчинський М.М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис.... д. філол. наук: спец: 10.02.01. Київ, 2010. 502 с.
10. Шестакова С.О. Лексико-семантичні інновації у системі української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова. Харків, 2002. 241 с
11. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 420 с.
12. Baron N. S. Language of the Internet.

URL:<http://www.american.edu/cas/lfs/faculty-docs/upload/N-BaronLanguage-Internet.pdf>

13. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 272 p.

14. Herring S.S. Computer-Mediated Discourse.

URL: <http://www.let.rug.nl/redeker/herring.pdf>

УДК 81'255.4:82'343

Божко Т.В.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ГРАМАТИКА ІДІОСТИЛЮ ПИСЬМЕННИКА:

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Переклад художніх текстів спирається на збереженні цілісності художньої картини світу першотвору. Це вимагає від перекладача не лише досконалого володіння мовами, а й глибоких знань чужої культури та розуміння особливостей індивідуального стилю письменника, твори якого він перекладає.

Особливої уваги щодо збереження як змістового наповнення, так і мовно-стилістичного оформлення, потребують твори, написані для дітей. Слід зауважити, що донедавна твори дитячої літератури не були предметом глибоких наукових пошуків як у сфері лінгвістики, так і перекладознавства, особливо вітчизняного. Лише останнім часом означена проблема стала набувати актуальності. Зокрема, так дослідники, як Л.А. Богуславська, Н.І. Большакова, М.А. Венгрєнівська, А.Д. Гнатюк, Н.М. Демурова, К.П. Єсипович, Н.І. Кушина, Т.В. Миколишена, Д.М. Павкин, О.В. Ребрій, Е. О'Sullivan, R. Tabbert, Z. Shavit спробували розв'язати питання щодо адаптації дитячої літератури до мовних та культурних традицій цільової

аудиторії, яка, є не лише іншомовною, але й має певну специфіку сприйняття інформації через вікові особливості.

Об'єктом нашого дослідження виступають домінантні мовностилістичні особливості індивідуального стилю Р. Дала як автора дитячих казок, репрезентовані на граматичному рівні вихідного дискурсу.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні специфіки відтворення граматичної домінанти дитячих творів Р. Дала українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували дитячі твори Р. Дала та їхні україномовні переклади, виконані В. Морозовим: «*James and the Giant Peach*» («Джеймс і гігантський персик»), «*Charlie and the Chocolate Factory*» («Чарлі і шоколадна фабрика»), «*The Witches*» («Відьми»). До аналізу було залучено 250 одиниць іншомовного тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спираючись на дослідження Т.В. Миколишеної [6], у творчості О. Дала можна виокремити наступні граматичні домінанти: порушення граматичних норм; експресивні конструкції з *what, how*; розділові запитання та повтор різнорівневих мовних одиниць (рис 1).

Рис. 1 – Граматичні домінанти дитячих творів Р. Дала

Порушення граматичних норм. Порушення морфолого-синтаксичних норм можна систематизувати наступним чином: 1) неузгодженість підмета та присудка; 2) невиправдане вживання часих форм.

Наприклад: *"Teachers is all rrrushing and rrrunning out and getting mouse-trrrraps and baiting them vith cheese and putting them down all over school!"* («The Witches») – *«Учителі щодуху біжать по мишоловки, кладуть туди для прриманки сирр і пррозссставляють їх по всій школі!"* .

Відтворюючи граматичні порушення мовних норм, В. Морозов вдається до різних способів. Зокрема, він відтворює граматичні порушення будь-якого дієслова неозначеною формою дієслова, або відтворює граматичні порушення за допомогою okazіоналізмів та гри слів.

Інколи він відтворює граматичні порушення за допомогою додавання до дієслів словотворчого суфіксу *-ува-*, *-юва-* (*чувати*), або вдається до граматичного порушення за допомогою утворення неправильної форми зворотних дієслів (*себе прокидаєте* замість *прокоидастесь*).

Загалом корпус граматичних порушень мовлення персонажів, відібраних із досліджуваних творів, становить 42 одиниці: «Відьми» - 40, «Чарлі і шоколадна фабрика» - 1, «Джеймс і гігантський персик» -1. У перекладі відтворено приблизно 2/3 таких випадків.

Експресивні конструкції з питальними словами what та how. Експресивність, що визначена нами як одна з ідіостильових особливостей творчості Р. Дала, є сукупністю «семантико-стилістичних ознак одиниці мови, що забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту або адресата мовлення» [4, с. 591]. Експресивними є висловлення, що містять емоційно-оціночні одиниці, схарактеризовані яскравістю, виразністю та образністю [5, с. 87].

Найпродуктивнішою конструкцією, якій притаманний потенційний експресивний заряд в англійській мові загалом та у досліджуваних творах зокрема, є речення із займенниками *what* та *how*, що використовуються не для вираження запитання, а для збільшення комунікативного динамізму

висловлення. Труднощі з перекладом таких експресивних конструкцій полягають в обов'язковому відтворенні єдності їх семантики та прагматики, зумовленої авторським замислом, за умови збереження рівноваги установок раціонального та емоційного впливу.

Під час перекладу експресивних конструкцій з питальним словом *what*, В. Морозов переважно послуговується відповідними конструкціями у цільовій мові: 1) який / яка / яке / які ...; 2) що то / що за ...; 3) як ...; 4) така/ такий / таке ... 5) стільки ж ... ; 6) нейтральними висловленнями.

Корпус експресивних конструкцій з питальним словом *what*, відібраних із досліджуваних творів, становить 43 одиниці: «Чарлі і шоколадна фабрика» - 18, «Джеймс і гігантський персик» - 13, «Відьми» -12. Із них у перекладі відтворено 34 одиниці.

Під час перекладу експресивних конструкцій з питальним словом *how*, В. Морозов використовує наступні конструкції:

1) як ...: "**How** I love my chocolate factory." («Чарлі шоколадна фабрика») – **Як** я люблю свою шоколадну фабрику ;

2) який / яка / яке / які ...: "You don't mean it!" Sophie cried. "**How** awful!" («The Witches») – *Не може бути!* – зойкнула Софія. – **Який** жах!;

3) що то / що за ...

"But now, **how** strange! Although she slept, those massive jaws of hers still kept On chewing, chewing through the night, even with nothing there to bite." («Charlie and the chocolate factory») – *Та що за диво! Панна спить, а щелени її й на мить свого жування не спиняють, хоч жуйки в роті вже не мають;*

4) нейтральними висловленнями:

"Why hello, little man. **How** lovely to see you" («The Witches») – *Привіт, юначе. Раді тебе бачити.*

Корпус експресивних конструкцій з питальним словом *how*, відібраних із досліджуваних творів, становить 33 одиниці: «Чарлі і шоколадна фабрика» - 21, «Джеймс і гігантський персик» - 7, «Відьми» - 5. Із них у перекладі відтворено 26 одиниць.

Розділові запитання. Особливість розділових запитань полягає в тому, що вони виконують не лише функцію запиту додаткової інформації, а й можуть сприйматися як спонукання, що призводить до зміни питальної конструкції у вихідній мові на наказову в цільовій. Вони можуть виконувати емотивну функцію, виражаючи ввічливість чи зневажливість, іронію чи підтримку, впевненість чи хвилювання, схвалення чи осуд. Виступаючи ознакою усного мовлення, розділові запитання у досліджуваних дитячих творах характерні саме для мовлення персонажів, що зумовлено прагненням письменника наблизити героїв до повсякденного та звичного життя потенційного реципієнта художнього твору. Аналіз розділових запитань прийнято проводити цілісно, оскільки в ізольованій позиції їхні компоненти втрачають або свою експресивність, або зміст.

Посідаючи за формою та змістом проміжне місце між розповідним та питальним реченням, розділові питання переважно відтворюються загальними питаннями із застосуванням трансформацій різного типу, що є доцільним, оскільки вони є прямими формами вираження мовленнєвого акту запитання. Водночас адекватне відтворення розділових питань зумовлене низкою прагматичних чинників: емоційним станом суб'єкта мовлення, ставленням мовця до об'єкта, ознайомленістю суб'єкта з об'єктом.

Серед виявлених способів перекладу відібраних одиниць:

1) розділове запитання → загальне питання:

*"You're the one who found your ticket only yesterday, **aren't you?**"* («Charlie and the chocolate factory») – *Це ти знайшов квитка щойно вчора?*

2) розділове запитання → загальне питання з часткою *правда*: *"You did dream that, **didn't you**, Your Majesty?"* («The Witches») – *Ви усе це бачили уві сні, правда, ваша величносте?*

3) розділове запитання → констатив:

*"A large overdose might even have an instant effect, and you wouldn't want that, **would you?**"* («The Witches») – *А ще більша дозза може спричинити миттєвий ефект, однак я не думаю, що вас це втішить.*

4) розділове запитання → загальне питання з часткою *га, так, чи не так, хіба, хіба ні, справді, правду кажу, невже*:

"And that isn't what you want at all, is it, my dear?" («James and the Giant Peach») – *А ти ж, дороженький, цього аж ніяк не хочеш, га?*

Корпус розділових питань, що трапляються в досліджуваних творах, становить 36 одиниць: «Чарлі і шоколадна фабрика» - 14, «Відьми» - 13, «Джеймс і гігантський персик» - 9, з яких усі відтворені в перекладі відповідно до своєї комунікативної мети.

Повтор мовних одиниць різних рівнів. Як один із засобів експлікації внутрішньотекстового змісту повтор покликаний увиразнити мову та підкреслити її експресивно-зображальні властивості. У сукупності з мовними засобами інших рівнів повтор забезпечує когерентність усього тексту.

Для дитячих творів Р. Дала характерні повтори лексем та синтаксичних конструкцій, головне завдання яких полягає не в нагромадженні змістових елементів, а в їх художній організації. Письменник використовує повтори переважно для зображення емоційного стану персонажа та виділення найістотнішої інформації в контексті описуваних подій. Повтор лексем зазвичай виражається двочленним або тричленним сполученням слів, що підкреслюють емоційно-оцінну тональність висловлення. З усіх наявних видів лексичного повтору для дитячих творів Р. Дала характерний тотожний лексичний повтор, компоненти якого належать до різних частин мови.

Відтворення лексичного повтору цільовою мовою, до якої б частини мови не належали його компоненти, не викликає значних труднощів, оскільки не вимагає суттєвих структурних перетворень та прийняття складних перекладацьких рішень. Однак, у перекладі досліджуваних творів значна кількість повторів випущена. Наявні повтори відтворені наступним чином: 1) тотожним лексичним повтором: *Every day of the week, hundreds and hundreds of children from far and near came pouring into the City to see the marvellous peach stone in the Park* («James and the Giant Peach») – *Кожнісінького дня сотні й сотні дітей зблизька і здалека прибували в це місто, щоб побачити у*

Центральному парку розкішну персикову кісточку; 2) лексичним повтором на основі інших компонентів: "They is taking me **years and years** to collect and I is not wanting to lose them." («The Witches») – Я їх збиравати **багато-пребагато** років і не хотіти їх пропасту; 3) відсутністю лексичного повтору без додавання лексичних компонентів: *On the table, there were **mounds and mounds** of walnuts, and the squirrels were all working away like mad, shelling the walnuts at a tremendous speed* («Charlie and the chocolate factory») - На столі лежали **гори** волоських горіхів, що їх з величезною швидкістю лушили білки. Вони працювали, мов скажені

Корпус повторів лексем у досліджуваних творах становить 96 одиниць: «Джеймс і гігантський персик» - 68, «Чарлі і шоколадна фабрика» -14, «Відьми» -14. Із них у перекладі відтворено (маємо на увазі перші два способи серед вищезазначених) 39 одиниць: «Джеймс і гігантський персик» -23, «Відьми» -10, «Чарлі і шоколадна фабрика» -6.

Отже, граматичні доміанти представлені порушенням граматичних норм у мовленні персонажів, експресивними конструкціями з питальними словами *what* та *how*, розділовими запитаннями, повторами мовних одиниць різних рівнів. Втрату образності спостерігаємо на рівні відтворення порушень граматичних норм у мовленні персонажів, повторів мовних одиниць різних рівнів, що свідчить про нівелювання перекладачем індивідуального стилю автора. Натомість семантичний та прагматичний потенціал експресивних конструкцій з питальними словами *what* та *how* та розділових запитань збережено відповідно до авторського стилю (рис. 2).

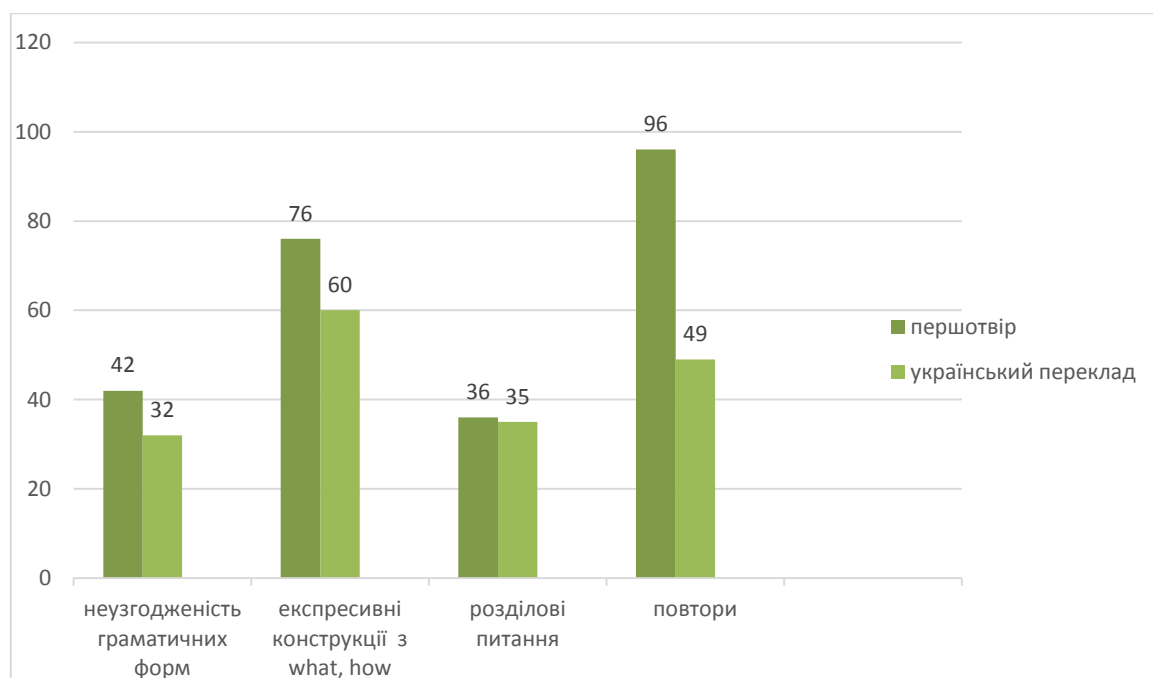

Рис. 2 – Особливості відтворення граматичних домінант дитячих творів Р. Дала в українському перекладі

Список використаних джерел:

1. Жайворонок В.В. Національна мова та ідіолект. *Мовознавство*. 1998. Вип. 6. С. 27–34.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанровостилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
3. Колесник Р. С. Перекладач у тривимірному світі художнього твору. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ: КНУ імені Т. Шевченка, 2009. Вип. 26. С. 76–80.
4. Лингвистический энциклопедический словарь [гл. ред. В. Н. Ярцева]. М.: Сов. энциклопедия, 1990. 685 с.
5. Кирпу С. Д. Способы перевода экспрессивных высказываний на английский и немецкий языки. *Вестник СПбГУ*. СПб.: Издательство Санкт-Петербургского государственного университета, 2009. Вып. 4. С. 87–93.

6. Миколишена Т. В. Перекладацька домінанта як основа успішного перекладу. *Збірник наукових праць "Південний архів"*. Сер.: Філологічні науки. Херсон, 2018. Вип. 73. С. 203–206.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Дал Р. Відьми // пер. з англ. Віктор Морозов. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛАМА-ГА, 2016. 256 с.

2. Дал Р. Джеймс і гігантський персик.

URL: http://shron.chtyvo.org.ua/Dal_Ruald/Dzheims_i_hihantskyi_persyk.pdf.

3. Дал Р. Чарлі і шоколадна фабрика.

URL: http://aelib.org.ua/texts/dahl__charlie_and_the_chocolate_factory__ua.htm

4. Dahl R. Charlie and the chocolate factory.

URL: <http://www.readanybook.com/online/127>.

5. Dahl R. James and the Giant Peach.

URL: <http://english4success.ru/upload/books/449.pdf>.

6. Dahl R. The Witches.

URL: <https://docs.google.com/file/d/0B7eZflzDxAeQbU9vMm9Ldkc1cVE/view>.

УДК 811.1112'55'342'73

Замковий О.С.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ГРАФОНІВ В УКРАЇНСЬКИХ

ПЕРЕКЛАДАХ

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Останнім часом уживання такої фігури мовлення, як графон, набуло неабиякого поширення в сучасній лінгвістичній літературі. Незважаючи на півстолітню історію вивчення цього явища (В.А. Кухаренко,

І.В. Арнольд, Л.Л. Ємельянова, А.П. Сковороднікова, Н.В. Міщенко), цей стилістичний прийом залишається недостатньо вивченим, особливо в аспекті перекладознавства, що визначає актуальність нашої роботи.

Використання незвичних за своєю формою графонів дозволяє увиразнити мовленнєвий портрет літературного героя і тим самим вивести його на передній край читацької рецепції, адже, як зазначає Ю. Лотман, «звичне – непомітне, перетворення звичного на незвичне робить його відчутним» [2, с. 102]. Водночас, в українській літературі графони займають периферійне місце з-поміж засобів характеристики персонажів, що можна пояснити мінімальною відмінністю між графічною та фонетичною репрезентаціями плану вираження лексеми. Цей факт схиляє до думки про перекладацькі труднощі, що виникають під час роботи з англомовним текстом.

Мета статті полягає у з'ясуванні основних шляхів відтворення в українському перекладі графонів на позначення фізичних та емоційних характеристик мовця.

Матеріал дослідження. До аналізу було залучено романи Д. Кіза *“Flowers for Algernon”* («Квіти для Елджернона»), Ч. Діккенса *“Hard Times”* («Тяжкі часи») та їхні українські переклади.

Виклад основного матеріалу. Графон (з грецької: γράφω (graphō) – малювати, писати і φωνή (phōnē) – звук, голос) – стилістично значиме відхилення від графічного стандарту чи орфографічної норми, що створює ефект автентичності й достовірності позначення індивідуальних чи діалектних порушень фонетичної норми [1, с. 6]. Іншими словами, графон є виразником різноманітних типів вимови. Характерним є одночасне використання терміна «графон» із дуплетною номінацією «фонографічна стилізація» (О.В. Ребрій).

Наш перекладацький коментар у цій категорії розпочнемо з аналізу роману *“Flowers for Algernon”* Деніела Кіза. Головний герой книги, Чарлі Гордон, 32-річний чоловік з розумовими вадами, який працює прибиральником на фабриці, добровільно погоджується на участь в експерименті з покращення інтелекту, сутність якого полягає у написанні щовечора різних тестів. Кожного

разу після чергового тесту Чарлі описує у своїх так званих «звітах прогресу» власні успіхи та поразки. Особливість мовлення головного героя полягає у тому, що він пише все так, як чує. Відповідно, його мовлення рясніє орфографічними та синтаксичними помилками, що свідчить про порушення норм правопису. Далі у нашому дослідженні спробуємо дослідити стратегії перекладача роману В. Шовкуна, перед яким стояло складне креативне завдання відтворити у перекладі мовлення розумово неповноцінної людини.

Проаналізуємо детально, які способи та прийоми використовує перекладач для відтворення такого аномативного мовлення в українському перекладі, і чи відтворює його взагалі. Розглянемо фрагменти звітів, написаних Чарлі:

*Dr Strauss **askd** me how come you went to the Beek-man School all by yourself Charlie. I said I **dont rimembe**. Prof Nemur said but why did you **wont to lern to reed and spell**. I **tollid** him **becoz** all my life I **wontid** to be smart and not dumb and my mom always **tollid** me to try and **lern** just like Miss Kinnian tells me but **its** very hard to be smart and even when I **lern** something in Miss Kinnians class at the school I **ferget alot**.* (Keyes D., *Flowers for Algernon*, p. 8)

Прийом, використаний автором, є доволі простим, але ефективним: для отримання бажаного результату (акцентуації розумово неповноцінного персонажу) він у деяких лексемах редукує певні голосні та приголосні літери, наприклад, *askd* замість *asked*, голосний *e* у закінченні *ed* на позначення минулого часу зникає, або закінчення *ed* змінюється на *id*, *wontid* замість *wanted*. При вимові лексеми *remember* [ri'membə] «німа» літера *r* зникає, тому автор вживає деформований відповідник *rimembe* [ri'membə] замість *remember*.

Також автор, враховуючи особливості англійської фонетики, а саме те, що $a+w = [v]$, $a+ll = [v:l]$, $a+u = [v:]$ та *s* в позиції між голосними звучить як [z], змінює голосну *a* на *o*, на кшталт *wont* замість *want*, *becoz* замість *because*.

Саме такі фонетичні деформації лексем, на думку автора, найкраще демонструють специфіку мовлення Чарлі. Окрім фонографічної стилізації автор застосував у цій ситуації й інші засоби персоніфікації, зокрема, порушення правил граматики та повну відсутність знаків пунктуації. У поєднанні один з

одним усі ці засоби характеризують мовлення, що ніби нагадує «потік свідомості» – літературний герой говорить такою дивакуватою мовою, що начебто й сам не розуміє про що.

Проаналізуємо переклад:

*Дохторь Штраус спросив мене як я потрапив до школи Бекмана Чарлі власними зусиллями. Я сказав **шо не помню**. Професорь Нявмур запитав мене чому мені захотілося **читати** й правильно писати. Я сказав йому **томушо** все життя я хотів бути **умним** а не тупим і моя мати завжди казала **шоб** я старався та коли я навіть чогось навчався у школі міс Кінніан я швидко все забував.* (Кіз Д., Квіти для Елджернона, с. 10, переклад В. Шовкуна)

Ми бачимо, що у перекладі відтворені не усі намагання автора, оскільки перекладач керувався особливостями української вимови, намагаючись знайти такі одиниці, порушення правопису яких видавалося б природним україномовному реципієнту. Зокрема, у перекладі з'являються штучно деформовані лексеми «дохторь» та «професорь», які відсутні в оригіналі, але саме у такому вигляді можуть проілюструвати мовлення недалекої у розумовому плані людини. Також помітні додаткові засоби мовленнєвої стилізації, а саме окремі русизми (прояви суржику), як-от: «спросив» замість «запитав», «помню» замість «пам'ятаю», «умний» замість «розумний» тощо. Можемо вважати, що перекладач свідомо використав такі лексеми для відтворення мовлення людини з розумовими вадами, оскільки останні, безумовно, є підтвердженням того, що головний герой через особливість свого інтелекту не в змозі опанувати правильну літературну мову. Також спостерігаємо використання перекладачем українських просторічних форм «тому шо» чи «шо» для відтворення фонетично деформованої лексеми *because*. Порушення пунктуації при перекладі збережено. Тож з цього прикладу зрозуміло, що перекладач використовує прийом часткового відтворення фонографічних стилізацій у перекладі, доповнюючи їх різноманітними вертикальними – лексико-граматичними у нашому випадку – компенсаціями.

Проаналізувавши переклад графонів на позначення мовлення розумово відсталої людини, ми для себе виокремили, що найбільш частотним способом перекладу є лексична компенсація, застосована переважно автором в межах стратегії одомашнення. Українські відповідники у перекладі не є рівнозначними за своєю оригінальністю, стилістичною значущістю чи відповідністю нормам української мови. Однак, це лише наша точка зору, у кожного перекладача, так само як і у автора, є своє власне бачення проблеми та стиль, тому, перекладаючи твір, перекладач вирішив за потрібне змалювати усі фонетичні відхилення тими засобами, які ми розглядали вище. Гостро критикувати, що добре, а що погано у перекладі, ми не можемо, однак, у цілому, ми думаємо, українські читачі у підсвідомості уявили достовірний образ недоумкуватого героя Чарлі, не зважаючи на поодинокі невдалі спроби перекладача.

Наступний приклад, який ми розглянемо у цій категорії, взято з роману “*Hard Times*” Чарльза Діккенса:

*I tell you what, **Thquire**. To **thpeak** plain to you, my opinion **ith** that you had better cut it **thort**, and drop it. They“re a very good natur“d people, my people, but they“re **accuthomed** to be quick in their **movementh**; and if you don“t act upon my **advithe**. (Dickens Charles, *Hard Times*)*

За сюжетом роману один з героїв, слуга Слірі, хворіє на астму, і відповідно, має мовленнєві вади. Типові симптоми астми включають хрипи, кашель, стиснення у грудях та задишку. У свою чергу, автор намагається показати вимовні особливості героя графічно і для достовірної імітації симптоматики астми використовує доволі простий, але ефективний спосіб: систематично замінює звук [s] буквосполученням *th*, яке на початку повнозначних слів і наприкінці слова вимовляється як [θ], що нагадує [s], *Thquire*=*Squire*, *thpeak*=*speak*, *ith*=*is*, *accuthomed*=*accustomed*, *advithe*=*advice*, а також в окремих випадках вживає буквосполучення *sh* замість *th*, *thort*=*short*.

Проаналізуємо переклад:

Знаєте що, мохъпане? Я вам хкажу відверто: по-моєму, краще ви це діло облиште. Бо вони в мене дуже добрі й лагідні, але звикли обертатихъ хутенько, і як ви не похлухаетехъ моєї поради, то вони б вах ненароком хторчака в вікно не викинули. (Діккенс Ч., Тяжкі часи, переклад Ю. Лісняка)

Перекладач слідує авторові і також систематично вживає глухий приголосний [x] замість свистячого приголосного [ç]. Таке рішення здається нам вдалим, оскільки образ хворої на астму людини дуже правдиво змальовано таким чином, аби відповідати уявленням україномовного читача: «мохъпане» = «мосъпане», «хкажу» = «скажу», «обертатихъ» = «обертатись», «похлухаетехъ» = «послухаетесь», «вах» = «вас», «хторчака» = «сторчака». У перекладі фонетичних відхилень менше у порівнянні з оригіналом, що зумовлено особливостями звукового оформлення українських відповідників. Мовленнєвий дефект героя у перекладі відтворено відповідно до норм цільової мови.

І ще один фрагмент мовлення слуги Слірі:

*Good bye, my dear! – said Sleary. You ‘ll make your **fortun**, I hope, and none of our poor **folkth** will ever trouble you, I ‘ll pound it. I with your father hadn ‘t taken **hith** dog with him; **ith** a ill-**conwenienth** to have the dog out of the **billth**. But on **thecond thought**, he wouldn ‘t have performed without **hith mathter**, **tho ith ath** broad **ath ith** long! Leave the bottle, my dear; **ith** large to carry; it will be of no **uthe** to you now. Give it to me!* (Dickens Charles, Hard Times)

Окрім фонетичних відхилень, згаданих нами у попередньому прикладі, коли приголосний [s] замінюється буквосполученням *th*, чи навпаки (*folkth=folks*, *hith=his*, *billth=bills*, *mathter=master*, *ath=as*, *tho=so*, *uthe=us*, *thecond=second*, *thought=thought*) зустрічаються ще й інші, наприклад, усічення кінцевої голосної *e* (*fortun=fortune* [ˈfɜːtʃ(ə)n]), а також заміна приголосного [v] приголосним [w] (*conwenienth=convenience*).

Переклад:

*Ну, прощавай, дитино моя! – сказав Слірі. – Я вірю, що ти знайдеш хвоє щактя, а з них, **небораків**, ніхто ніколи не потурбує тебе, це я тобі обіцяю. Шкода, що твій тато забрав з хобою хвого хобаку, бо негарно воно якохъ із*

афіш його знімати. А втім, як подумати, однаково Танцюю не ххотів би без хазяїна вихтупати, то воно виходить – хоч круть хоч верть. Покинь пляшку тут, дитино моя! Вона важка нохитихя з нею, і нащо вона тобі! Давай її хюди! (Діккенс Ч., Тяжкі часи, переклад Ю. Лісняка)

Як і у попередній репліці, перекладач показує мовленнєвий дефект слуги через зміну якості приголосних (замість свистячого [с] та шиплячого [ш] вживає глухий [х]): «знайдех хвое щастя» = «знайдеш своє щастя», «з хобою хвого хобаку» = «з собою свого собаку», «якохь» = «якось», «вихтупати» = «виступати», «нохитихя» = «носитися». Там, де в перекладі у лексемах і так має бути звук [х], задля імітації дефекту, спричиненого астмою, звук [х] подвоюється: «ххотів» = «хотів». Більш того, у випадках, коли при перекладі складно відтворити фонетичні деформації, перекладач використовує просторічні одиниці, як наприклад, «небораки» – люди, становище або вчинки, дії яких викликають співчуття, замість *poor folkth*, що дослівно перекладається як «бідні народи(люди)».

Висновки. Отже, розглянувши приклади використання графонів на позначення фізичних вад як у текстах оригіналу, так і перекладу, ми можемо стверджувати, що у перекладі фонографічні стилізації відтворено переважно аналогічними / паралельними засобами цільової мови. В окремих випадках використано прийом лексичної компенсації.

Список використаних джерел:

1. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Вінниця: Нова кн., 2004. 272 с.
2. Левый И. Мастерство перевода. М.: Советский писатель, 1970. 529 с.
3. Статівка А.О. Особливості відтворення іноземного акценту в англоукраїнському перекладі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов.* Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017. Вип. 85. С. 52–57.

4. Чабаненко В.А. Стилiстика експресивних засобiв української мови: монографiя. Запорiжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.

5. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций: монография. М.: Гнозис, 2008. 416 с.

6. Nida E. A. Toward a Science of Translating. Leiden: B. J. BRILL, 1964. 331 p.

7. Reiss K. Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory. L., NY: Routledge, 2014. 240 p.

Список iлюстративного матерiалу:

1. Дiккенс Ч. Тяжкi часи. URL: <https://www.litmir.me/bd/?b=252600>.

2. Кiз Д. Квiти для Елджернона [пер. з англ. В. Шовкуна]. Харкiв: Книжковий Клуб «Клуб сiмейного дозвiлля», 2015. 304 с.

3. Dickens Ch. Hard Times.

URL: <https://ebooks.adelaide.edu.au/d/dickens/charles/d54ht/>.

4. Keyes D. Flowers for Algernon: A Novel. New York: A Harvest Book, 2004. 322 p.

УДК 811.161. 2'36. 625

Король А.В.

Здобувач освiтнього ступеня «Магiстр»

Вiнницький торговельно-економiчний iнститут КНТЕУ

МЕТОДИКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГIЗМIВ З НУМЕРАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статтi досліджено основнi способи перекладу фразеологiчних одиниць з нумеральним компонентом з англiйської мови на українську мову; виявлено, що вiдтворення фразеологiзмiв першотвору в перекладi здiйснюється рiзними способами, виходячи з того, яку роль вони вiдiграють, та враховуючи контекст, а також iдiому в кожному конкретному випадку. Вибiр адекватних

шляхів перекладу зумовлюється походженням, функціонуванням та структурною будовою фразеологічних одиниць, що розглядаються у нерозривній єдності з їх стилістичними особливостями. Доведено, що однією з помилок перекладу фразеологічних одиниць з нумеральним компонентом є сприйняття фразеологізму у мові першотвору як вільного словосполучення із самостійним, прямим значенням слів-компонентів, що входять до його складу.

Фразеологічні одиниці, безперечно, збагачують словниковий запас будь-якої мови та майже завжди становлять виклик для перекладача, адже їх значення майже ніколи не є сумою значень їх компонентів. У фокусі нашого дослідження постають англійські фразеологічні одиниці з нумеральним компонентом та методика їх перекладу на українську мову, оскільки попередні дослідження в цій царині містять певні лакуни (Баранцев К.Т., Зорівчак Р.П., Корунець І.В., Жуков В.П., Шляхова В.В., Швачко С.О.)

Мета статті – дослідження методів перекладу англійських фразеологічних одиниць із нумеральним компонентом українською.

Метод становить певний підхід до явища, що вивчається, певний комплекс положень, наукових і суто технічних прийомів, вживання яких надає можливість вивчити це явище. Тому метод завжди є системою [9, с. 45].

Вперше метод вивчення фразеологічних одиниць був запропонований Н.Н. Амосовою [1, с. 71], котра запропонувала контекстологічний метод вивчення фразеологізмів. Цей метод спирався на принципи максимальної об'єктивності в розгляді досліджуваних явищ, необхідності врахування специфіки досліджуваної мови, вивченні фразеологічних одиниць в умовах їх мовного вживання, з'ясуванні характеру участі лексичних значень слів у здійсненні цим словосполученням номінації, вивченні контекстуальної взаємодії слів у їхніх сполученнях і встановленні ступеня фіксації складу й структури цього словосполучення.

У ході дослідження було виявлено, що характер проблеми, яка пов'язана з вивченням англійських фразеологічних одиниць із нумеральним компонентом, вимагає певних методів лінгвістичного аналізу: методу фразеологічної

ідентифікації та фразеологічного опису, завдяки якому уможлиблюється вивчення й опис різних типів фразеологічних значень на підставі семантичних і структурних показників, а також на залежності компонентів; методу компонентного аналізу, на основі якого виділяються інтегральні й диференційні семантичні ознаки в структурі фразеологічного значення; лінгвокультурологічного аналізу, описового методу аналізу для визначення семантико-змістових характеристик ідіом з нумеральним компонентом і їх класифікації; методу кількісного аналізу, який використовувався для комплексного уявлення про продуктивність семантичних і структурних особливостей досліджуваних одиниць та аналізу словникових дефініцій для опису специфіки декодування значення нумерального компонента фразеологічних одиниць у лексикографічних виданнях.[9, с.45]

Метод фразеологічного аналізу, який дає змогу повною мірою дослідити фразеологічний фонд англійської мови був розроблений відомим лінгвістом М.П. Кочерган [7, с.65]. Він ділить цей метод на два різновиди: метод фразеологічної ідентифікації і фразеологічного опису. Метод фразеологічної ідентифікації сприяє визначенню фразеологічності того чи іншого словосполучення й допомагає визначити належність до ідіоматизмів, ідіофразеоматизмів або інших.

Основними показниками будь-якого фразеологізму є стійкість, роздільнооформленість і неможливість побудови змінного сполучення слів за моделлю, що його породжує.[9, С.1-12]

Так, наприклад, ФС з компонентами *one* є носіями значення відокремленості (*one and only, one and the same*), відповідності, рівності (*one man one vote, one vote one value*), унікальності (*the only one, there is one good wife in the country*), паукальності (*the voice of one man is the voice of no one*), одиничності (*one at a time, one move away may lose the game*), часової невизначеності (*one evening, one day, one time*). У ФС, які позначають особливі ознаки предметів та явищ, числове значення числівників є ключем до мотивації цілої одиниці: *four-in-hand* –краватка-самов'яз; *two dogs over one bone* – голодні,

злі; the Four Seas – моря, що омивають Великобританію; to talk ten to the dozen – говорити не зупиняючись.

Метод фразеологічного опису складається з низки процедур, які дають змогу врахувати всі особливості багатогранної фразеологічної системи й «асиметрії, що їй властива» [8, с. 23].

По-перше, це визначення структурних типів фразеологічних одиниць: ад'єктивні, адвербіальні, дієслівні, вигуківі, модальні та службові фразеологізми, а також цільнопредикативні фразеологізми (прислів'я й приказки).

По-друге, застосовується компонентний аналіз фразеологічних одиниць, що за допомогою граматичного аналізу допомагає встановити граматичну структуру ідіоми, її морфологічні та синтаксичні особливості. Наступним, на думку М.П. Кочерган [7], є системний підхід, який передбачає встановлення фразеосемантичних груп, у яких вживаються ті чи інші фразеологічні одиниці.

В англійській мові особливе місце посідають фразеологічні одиниці з числівником – ФО(ч). ФО(ч) притаманна мовна усталеність, окремооформленість і семантична цілісність. ФО(ч) належать до гетерогенних полілексемних мовних одиниць з відповідною структурою, семантикою. Пр.: амер. ФО(ч) the old thirteen “старий державний прапор США”, two bits “монета в 25 центів”, a long bit “монета в 15 центів”, a short bit “монета в 10 центів”. Узуальна форма ФО(ч) не відповідає їх сучасному змісту. Переклад зазначених ФО(ч) не є адитивним відтворенням значень компонентів. Перекладацькі варіанти препаруються пошуком етимологічних витоків лексикалізованих ФО(ч), їх кореляцією з реальними, ірреальними подіями, артефактами, міфами, легендами тощо. Так, шотландська монета plack “4 пенси” була в ужитку в XV – XVI ст., її незначна вартість послужила мотивацією для появи ФО(ч) two and a plack “дріб'язок”, “дрібні гроші”.

Семантика ФО(ч) має зазвичай детермінуватися пересіченням значень вихідних одиниць. Позначення людей, їх емоцій за кількісними ознаками стало мовною традицією. Пор.: the upper two hundred “верхівка”, “еліта”, one dollar a

year man “людина, яка працює на державній службі за символічну плату”, to feel like a million “почувати себе прекрасно”, to go like sixty “нестись щодуху, стрілою”. ФО(ч) the seven Sisters “сузір’я Тельця” за легендою позначала “сім дочок Атланта і Глейони”. Числівник seven є вельми популярним у фразеологічному оточенні. Пор.: англ. seven wonders, seven deadly sins, seven-leagued-boots.[3]

З часом кількісні пріоритети вихідних одиниць поступаються якісним семам ФО(ч). Модифікуючись, останні збагачуються новими смислами, образами. Пор.: ФО(ч) there are one or two traders “декілька запеклих конкурентів” виникла з двох одиниць – one or two “декілька” та two of a trade “два незгодні між собою спеціалісти”. Перекладачі у своїй практиці враховують семантичні зсуви фразеологічних одиниць, їх метафоричні експансії. В арсеналі засобів перекладу ФО(ч) чинне місце посідають фразеологічні еквіваленти, перифрази та дескрипти. Адекватність тлумачення об’єктивується спроможністю перекладача осмислити межі фразеологічного контексту, осягнути когнітивний досвід носіїв цільової мови та оригіналу.[4, с.104]

Пр.: one of these days¹ (перемінне словосполучення) та one of those days² (only in reference to the future) ФО(ч). Останнє словосполучення має декілька синонімів. Пр.: some day, some time or other, some of these days (Amer.) “цими днями”, “незабаром”, “коли-небудь”. ФО(ч) у своїй семантичній еволюції відходять від перемінних одиниць, дистантують під впливом дивергенції. Однакові за формою вихідні та похідні словосполучення створюють певні труднощі для тлумачення.

Пр.: англ. One rotten apple decays the bushel. Syn. One scabbed bushel sheep will mar a whole flock; the rotten apple injures its neighbours; укр. Одна паршива вівця всю отару поганить.

англ. One swallow does not make a summer; укр. Одна ластівка не робить весни;

англ. Two in distress make sorrow less; укр. Гуртом і батька легше бити;

англ. Four eyes see more than two. Syn. Four heads are better than two; two heads are better than one; укр. Одна голова - добре, а дві - ще краще;

англ. Ten-cent novel (Amer.) Дешевий бульварний роман [2].

У фразеологічному контексті корелюючі мови використовують зіставлення, порівняння, контрасти. (Див. вищенаведені приклади: англ. sheep-flock, cats-mouse, dogs – a bone, four eyes – two eyes, two heads – one head; укр. вівця – отара, одне яблуко – віз яблук, одна голова – дві голови). Для перекладача суттєвим є збереження смислу ФО(ч). Формальні покажчики, поверхневі структури ФО(ч) відкриті для заміщення. Ця дозволеність об'єктивується наявністю синонімів та варіантів ФО(ч) у мовах-кореляторах. У лексикографічних джерелах можуть подаватися декілька ФО(ч) з різними нумеральними компонентами, останні можуть замінюватися або пропускатися. Пор.: англ. One today is worth two tomorrow; Never do tomorrow what you can do today; Never put off till tomorrow what you can do today – укр. Не відкладай на завтра те, що сьогодні можна зробити; отклад не йде на лад або англ. One bird in hand is worth two in the bush – укр. Краще синиця в руках, ніж журавель в небі.[5, с.68]

Серед англійських ФО(ч) виокремлюються три групи словосполучень на позначення відповідно кількісних, якісних характеристик та самих референтів. Зазначені групи потребують перекладацьких еквівалентів з огляду на збереження смислу та відповідних функцій оригіналу. У фразеологічних словниках зазвичай зберігається принцип зазначеної тріади – подаються кількісні, якісні та субстантивні ФО(ч). Пор.: англ. 1) two and two “попарно, порівно”, two or three “декілька”, two and a plack “дрібна сума”; 2) when two ride on one horse, one must sit behind “кожному своє місце”, to be in two minds “бути в нерішучості”, two can play at that game “подивимося, чия візьме”, a cat of nine lives “живучий”; 3) three cheers “вітати”, three balls “лавка”, three tailors of Tooley Street “представити народу”, four-in-hand “галстук”.[11, с. 77]

У ФО(ч) віддзеркалюється еволюція становлення числівників – від назв предметів до позначення кількісних, а потім якісних ознак і предметів.

Досвід пізнання кількісних відносин навколишнього світу засвідчується також і в десемантизації числівників [3]. В умовах фразеологічного контексту ФО(ч) числівники вживаються на позначення малої або великої кількості. Мотивацією тут слугує вихідне числове навантаження нумеральних компонентів. Паукальність (незначна кількісна величина) вербалізується за рахунок “малих” чисел, а гіпертрофірована величина – за рахунок “великих” чисел. Перекладач зазвичай орієнтується на зазначену тенденцію і передає зміст ФО(ч) адекватними засобами транслятора. Пор.: англ. one or two, two or three, four or three – укр. декілька, небагато; англ. two by four – укр. дріб’язковий, незначний; англ. thousand and one – укр. дуже багато; англ. to have fifty things to tell smb – укр. мати багато новин для когось.

Смислова еквівалентність ФО(ч) не є адгерентною структурній еквівалентності у цільовій мові. Значення “мізерна кількість”, “незначна вартість”, “дріб’язок” в англійській мові має, наприклад, цілу низку фразеологічних одиниць. Пор.: англ. for two pins, not worth three straws, not worth a bean (button, curse, damn, darn, dump, farthing, fig, halfpenny, old song, pinch of snuff, rush, snap, row of beans).[12, с.8]

Витіснення кількісних сем в умовах ФО(ч) спостерігається у процесі смислового нашарування – рельєфного та живого (терміни Р.П. Зорівчак, 2001:70). Кількісний фон слугує базою для появи якісних сем, що тлумачиться у перекладі відповідними еквівалентами.

Пор.; англ. two and two make four – укр. само собою розуміється; англ. two upon ten – укр. бути уважним, слідкувати пильно за злодієм у магазині; англ. to be in two minds – укр. бути нерішучим.

Пошуки еквівалентів ФО(ч) у цільовій мові мають креативний характер. ФО(ч) належать до прецизійної лексики і, на відміну від перемінних словосполучень, ФО(ч) відтворюються у трансляторі.

Перекладач, який знається на нумеральних словах – їх становленні та функціонуванні, – справляється з перекладом словосполучень з десемантизованими числівниками. Послаблена нумеральна семантика останніх

проявляється, зокрема, у процесі взаємозаміщення числівників та їх субституції іншими словами. З огляду на цей процес з'являються варіанти ФО(ч) з модифікованою поверхневою структурою.[15, с.120]

Варіативність та синонімія ФО(ч) притаманні як мові оригіналу, так і мові транслятора, синонімія фразеологізмів - поширене явище [7, с. 15]).

Універсальними для ФО(ч) є також явища антонімії та омонімії. ФО(ч) утворюють сектор вторинної номінації, корелюють з конотативною лексикою, реалізують національний шарм. Спільність рис ФО(ч) у корелюючих мовах уможлиблює їх осмислення та переклад іманентними засобами цільової мови. Облігаторним при цьому є збереження змісту ФО(ч), факультативним — збереження лексико-синтаксичних паралелей. У семантичній скарбниці зіставлених одиниць зберігається когнітивний досвід. Так, відомо, що ФО(ч) у своїй еволюції охоплюють первинні та вторинні знаки. Вихідні (первинні, перемінні) нумеральні словосполучення (НумС) трансформуються у вторинні (похідні, стабільні) фразеологічні словосполучення. У новоутворених одиницях кількісне наповнення поступається якісному або субстантивному.[12, С.100-120]

Образотворчі процеси [5, с. 70] спричиняють появу омонімічних синтаксичних (вихідних) та фразеологічних (похідних)словосполучень, що є надійною когнітивною основою креативних пошуків перекладацьких еквівалентів. Структурні еквіваленти ФО(ч) у мові транслятора можуть бути повними або частковими, тобто англійські ФО(ч) перекладаються на українську мову словосполученнями, словами із збереженням або без збереження ключових слів.

Адекватність перекладацьких еквівалентів ФО(ч), таким чином, об'єктивується глибоким когнітивним аналізом зазначених одиниць у мові оригіналу та цільової мови.

Вивчення перекладацьких аспектів ФО(ч) дає можливість осмислити експресивно-емоційні потенції числівників, їх когнітивне навантаження, ретроспективне буття та сучасне функціонування. Семантичний континуум

ФО(ч) конденсовано відображає становлення нумерального пласта лексики, образотворчу спроможність мови, адаптивні можливості квантитативних одиниць, їх векторні зміни та етимологічні витоки.

У процесі міжкультурного обміну зростає роль адекватного перекладу фразеологічних словосполучень взагалі і ФО(ч), зокрема.[15, с.196]

Перспективним є подальше осмислення національно-специфічного ядра нумеральної лексики вихідної мови та засобів її вираження у мові та культурі сприймачів. Попри досить велику кількість відповідних лексикографічних джерел прослідковується недостатня база перекладацьких відповідників компаративної фразеології української та англійської мов, що ускладнює роботу викладачів іноземної мови та перекладачів. Перспективним видається подальше складання словників-довідників, методичних розробок та навчальних посібників з фразеології.

Список використаних джерел:

1. Алефіренко М.В. Теоретичні проблеми фразеології. Харків, 1987.167 с.
2. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. Львів, 1969. 102с.
3. Баран Я.А. Фразеологія в системі мови. Івано-Франківськ, 1997. 56с.
4. Гамзюк М.В. Актуалізація значення стійких фраз. Запоріжжя, 200. 145 с.
5. Зорівчак Р.П. Авторські фразеологічні новаторства як перекладознавча проблема (на матеріалі англійських перекладів Т. Шевченка). Мовні і концептуальні картини світу. К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2001. №5.С.68-72.
6. Кодухов В.И. Общее языкознание. Запоріжжя, 1974. 311с.
7. Кочерган М.П. Загальне мовознавство, 1999. 65с.
8. Мірошниченко В.В. Авторська концепція художнього твору: онтогенезис і експансія Запоріжжя, 2003. 234с.
9. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. Запоріжжя 1996. 45с.
10. Уфимцева А.А. Лексическое значение. Волинь, 1986. 78с.

11. Швачко С.О. Семантичні особливості фразеологічних словосполучень з нумеральним компонентом - ФО(ч)Нова філологія. Запоріжжя, 2000. С.70-85
12. Жуков В. П. Семантика фразеологических оборотов. Киев 1990. – 160с.
- 13.Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування. Киев, 2004. 120 с.
- 14.Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця, 2003. 448 с.
- 15.Шляхова В. В. Навчання перекладу фразеологізмів Актуальні проблеми менталінгвістики. Черкаси, 2001. С.194–197.

УДК 81'25'42

Латигіна Н.А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ СПІВРОЗМОВНИКА В
ПОРТРЕТНОМУ ІНТЕРВ'Ю: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ**

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями Особливості інтерв'ю як типу тексту привертала увагу дослідників різних сфер гуманітарної галузі: мовознавців (розвідки Є. Голанової, Л.Єрьоміної, С. Ожегова, О. Саламатіна), журналістів (Л. Дускаєва, М. Лукіна, Д. Туманов, М. Шостак, R. Anderson, G. Killenberg). Зазначені наукові доробки демонструють результати різнобічного аналізу досліджуваного поняття: від текст-типологічних ознак до принципів побудови комунікації, на якій засноване інтерв'ю, та ментальних особливостей учасників такої комунікації.

З-поміж можливих аспектів дослідження інтерв'ю привертає увагу проблема характеристизації лінгвопрагматичних тактик стратегії репрезентації співрозмовника англомовного портретного інтерв'ю з позицій перекладознавства.

Об'єктом дослідження постає прагматична специфіка інтерв'ю як типу тексту дискурсу масової культури.

Предмет вивчення становлять засоби та прийоми перекладу інтерв'ю, маскульту, що віддзеркалюють магістральні та факультативні перекладацькі тенденції у відтворенні цього типу тексту.

Матеріалом дослідження слугують англomовні інтерв'ю в он-лайн версіях популярних журналів, зорієнтованих на масового читача (зокрема, таких видань як «Cosmopolitan», «Bomb», «Glamour», «The Observer», 2010-2019 pp.), а також інтерв'ю в двомовному журналі «Lviv Today» (англійська та українська версії). Загалом проаналізовано 50 інтерв'ю, що складає 430 сторінок журнальних текстів оригіналів та перекладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доведено, що під час проведення інтерв'ю автор притримується основної комунікативної стратегії – стратегії презентації співрозмовника. Комунікативні тактики інтерв'юера мають здебільшого ініціативний характер. Комунікативні ходи у такому разі є незалежними від попереднього контексту, зокрема від попередньої репліки. Крім ініціативних тактик, автор може вдаватися до реагувально-ініціативних тактик, які спираються на попередню відповідь.

Аналіз нашого емпіричного матеріалу виявив наступні тактики стратегії презентації співрозмовника, до яких вдається інтерв'юер в англійському дискурсі: 1) запит інформації; 2) уточнення; 3) питання-здивування; 4) твердження; 5) висновок; 6) оцінка; 7) припущення; 8) заперечення; 9) прохання.

Коротко зупинимося на характеристиці кожної з цих тактик і простежимо, чи спостерігається тенденція до їхнього збереження в українському перекладі.

1) Запит інформації є основною з використовуваних прагматичних тактик автора. Вона реалізується через прямі (закриті та відкриті) і непрямі питання: *How did you manage to keep it afloat financially?* (Bomb, 2018); *Has it become the sanctuary you always wanted?* (Bomb, 2016); *Were you unhappy with how those original recordings turned out or did these songs just keep coming back?* (Bomb,

2017); *So were you playing gigs in California at the time?* (Bomb, 2017); *Did it go over pretty good with the museum crowds?* (Bomb, 2018).

Більше того, інтерв'юер може залучати альтернативні питання, які створюють перед співрозмовником ситуацію простого вибору: *Does your interest in circulation or dispersal enter into the works you're writing for live musicians today?* (Bomb, 2017); *Do you have a similar room or cluster of rooms to work with in Montreal for Free Exercise?* (Bomb, 2017); *So did you think of this collection of songs as a single narrative, or were they more fragments you pulled together, which the narrative emerged out of?* (Bomb, 2017).

Як засвідчує матеріал дослідження, засобами реалізації тактики запиту інформації найчастіше стають спеціальні питання, що починаються зі слів “what”, “how”. Такі питання виступають надійним інструментом для отримання від співрозмовника розгорнутої оціночної відповіді:

How did you begin getting into music? (Bomb, 2018); *How did you end up leaving Louisiana?* (Bomb, 2019); *How were you supporting yourself?* (Bomb, 2018); *How did you manage to keep it afloat financially?* (Bomb, 2017); *Was it important to find an audience?* (Bomb, 2019).

Непрямі питання з точки зору граматики постають стверджувальними реченнями, проте мають питальну інтенцію та інтонацію. Їхня прагматична функція – спонукання адресата підтвердити чи спростувати почуту інформацію. Тактика запиту інформації може бути реалізована і через негативні питання.

В українських перекладах здебільшого зберігається тенденція до збереження тактики запиту інформації через використання різного типу питань:

Is it easier to promote your own music? – *Чи в цілому простіше і легше проводити промоцію своєї власної музики?* (Lviv Today);

What does a successful business owner look like? – *Яким має бути власник бізнесу, щоб проект був успішним?* (Lviv Today);

What is more effective – to organise a successful and orderly event, or to build a business relationship with a partner? – *Що правильніше і ефективніше: бути*

для клієнта виконавцем замовлення чи вибудовувати свої стосунки з ним, як з бізнес-партнером? (Lviv Today);

2) Тактика уточнення реалізована через уточнювальне питання і використовується тоді, коли попередній комунікативний хід адресата не відповідає очікуванням інтерв'юера або є незакінченим, таким, що потребує деталізації чи конкретизації:

What do you mean? Are you referring to the emergence of “sound art,” or to the Cagean appeal to “all sound”? A normative reading of that idea might be that Cage opened up the experience of music to the entire gamut of sound in the world (Bomb, 2018);

Lately you've been using the term “sound music,” which seems to deliberately eschew the more typical term, “sound art,” which has its own set of narratives, histories, and genre assumptions at this point. It also centers the more broadly accessible world of music. Are there specific structures or strictures that you hope to move beyond by reframing your work in this way? What kinds of new listening modalities are you hoping to create space for? (Bomb, 2019)

I'm curious about the boundaries of when you enter a situation like performing Alvin Lucier's works, working within that framework. There was a Lucier celebration you were involved in recently, right? (Bomb, 2019).

Відтворення описаних тактик українською мовою передбачає збереження інтенції інтерв'юера до уточнення вже відомих фактів. Відповідно в українському перекладі варто зберегти функціональну специфіку таких питань.

3) Питання-здивування як тактика стратегії репрезентації співрозмовника не має на меті запиту інформації. Подібні питання позначені яскраво вираженим експресивним забарвленням, як от:

Wow, I think Riley's early tape pieces are some of his most underrated work. I was just listening to “You're No Good” yesterday. Have you heard that one? (Bomb, 2017); Ha! That would've been quite a different trajectory... (Bomb, 2017); Wow. And Ricky Nelson. He's on so many great records (Bomb, 2018).

Шляхи відтворення описаної тактики в українському перекладі спонукають перекладача до пошуку еквівалентної одиниці, яка б відповідала емоційному малюнку інтерв'ю зі збереженням комунікативної інтенції. Прагматику вихідного тексту значною мірою забезпечують вигуки (wow, ha та ін.), які у цільовому тексті несуть основне навантаження. Відповідно перекладач може використати два шляхи: форенизацію (увівши в текст такий еквівалент, як «вау»), або ж доместикацію (увівши в текст перекладу українські вигуки на кшталт «овва», «ого», «отакої», «оце так», «опа», «о-о-о» та под.).

4) Тактика твердження завжди є ініціувальною за сутністю, оскільки, хоч і непрямо, проте має семантику спонукання. Інтерв'юер спонукає співрозмовника прокоментувати вже відому інформацію або ж доповнити інформаційний ряд:

I've heard that a lot of people find playing with you to be an interesting experience, because your sense of timing kind of shifts according to the needs of the song (Bomb, 2018);

While we're talking formats, I'm curious which you think is most ideal. You've been making music for a long time, and were really active performing as a saxophonist, but your own releases came later in the game, mostly on CD in the 2000s (Bomb, 2018).

- You make such varied use of the electric guitar. Things like distortion, tone, amplifier noise, tremolo, or reverb can often feel like sonic tricks. But in your compositions, those sounds are an essential part of how you're mixing melody and rhythm with a single instrument (Bomb, 2018).

Істотно також те, що зазначена тактика нерідко використовується для уведення нової підтеми інтерв'ю.

В українському перекладі слід відтворити зазначену тактику, що передбачає збереження структурних елементів репліки інтерв'юера (стверджувальні і питання речення).

5) Тактика висновку використовується для вираження думки журналіста про співрозмовника, яка формується у процесі бесіди. Такий висновок-

твердження, що виникає на основі отриманої інформації, передбачає можливий коментар, підтвердження або заперечення з боку реципієнта.

Так, в інтерв'ю, що дав Уільям Басінські, американський музикант, композитор і кінорежисер, що працює у сфері медіа-мистецтва у Нью-Йорку, журналу “Bomb” у червні 2019 року, тактика висновку простежується в багатьох питаннях:

William Basinski: *Well, I'm definitely coming from Brian Eno's school of thought, but I'm also always shooting for transcendence. Call it a bubble of eternity, the long-form beyond. People put things in boxes and give them names, sure. Some say contemporary classical. They can call it whatever they want.*

Lea Bertucci: *Right, and maybe it's also marketing. But I want to push on this because I feel your music, though ambient, is never passive or boring; it has this deeply human quality. There's an emotional atmosphere, an occupancy to your creation of space.*

William Basinski: *They asked me to work with the material and sent all these samples—amazing waveforms, crazy stuff. At first, I thought they wanted something objective, like hard science, so I took that route. But then they were like, “No, we want you.”*

Lea Bertucci: *They chose you for a reason.*

Український переклад описаних речень повинен зберегти використану тактику.

б) Оцінка як комунікативна тактика з точки зору прагматики націлена на те, щоб подати позитивну чи негативну оцінку особи співрозмовника і передбачає його відповідь.

Very cool. It's the early '70s, at this point in your career and you're settled in Soho. What was going on? (Bomb, 2018).

Yeah, I like that movie a lot, too. That was pretty incredible because they set it up for me to sing and to record with Don Everly and James Burton, who was Elvis's guitar player at the time (Bomb, 2018).

7) Тактика припущення реалізується через мовні структури, в семантиці яких закладено твердження, але з модальним відтінком непевненості, сумніву, що нерідко супроводжується відповідними модальними словами:

Maybe you have more discerning aesthetic judgment than the rest of us! It's interesting to think about what we expect of creative people (Bomb, 2018).

And probably contingent on the performance space too (Bomb, 2018).

8) Заперечення полягає у висловленні непогодження із тим, що було сказано співрозмовником.

Was it complicated to make that transition? Doesn't a real orchestra embody all of these values that the earlier works critique?

So, you actually don't even need an alternate universe.

So, you actually don't even need an alternate universe.

Така тактика спрямована на активізацію діалогічної взаємодії задля спонукання співрозмовника до аргументації власної позиції.

9) Тактику прохання реалізують імперативи, які покликані продовжити бесіду: *So we're here in the music room. Tell me about this room. Tell me about the "die-hard" edition.*

Проаналізувавши емпіричний матеріал, нами було встановлено пріоритетність використання тих чи інших тактик в англomовному портретному інтерв'ю. Як уже зазначалося, було проаналізовано 50 англomовних текстів. Із них було виокремлено 932 репліки, що належать інтерв'юерам. Здійснивши кількісний аналіз таких реплік на предмет реалізації в них тактик стратегії репрезентації співрозмовника, нами було встановлені наступні закономірності. Найбільшою за кількістю виявилася група речень, що виступають засобами реалізації тактики запиту інформації (315 одиниць, або 34%). Дієвими тактиками ведення розмови стали також: уточнення (128 одиниць, або 14%), твердження (124 одиниці, або 13%) та прохання (118 одиниць, або 13%). Тактики питання-здивування (52 фіксації, або 5%), висновку (85, або 9%), оцінки (54 одиниці, або 6%) та припущення (38 одиниць, або 4%) становлять набагато меншу частину досліджуваного матеріалу, проте їхня комбінація в

межах інтерв'ю забезпечує необхідний прагматичний ефект та сприяє реалізації комунікативної мети. Найменш вживаною виявилася тактика заперечення (18 одиниць, або 2%), що, ймовірно, можна пояснити комунікативною настановою кооперації в досліджуваному типі тексту. Отримані кількісні підрахунки представлено на рис. 2.2.

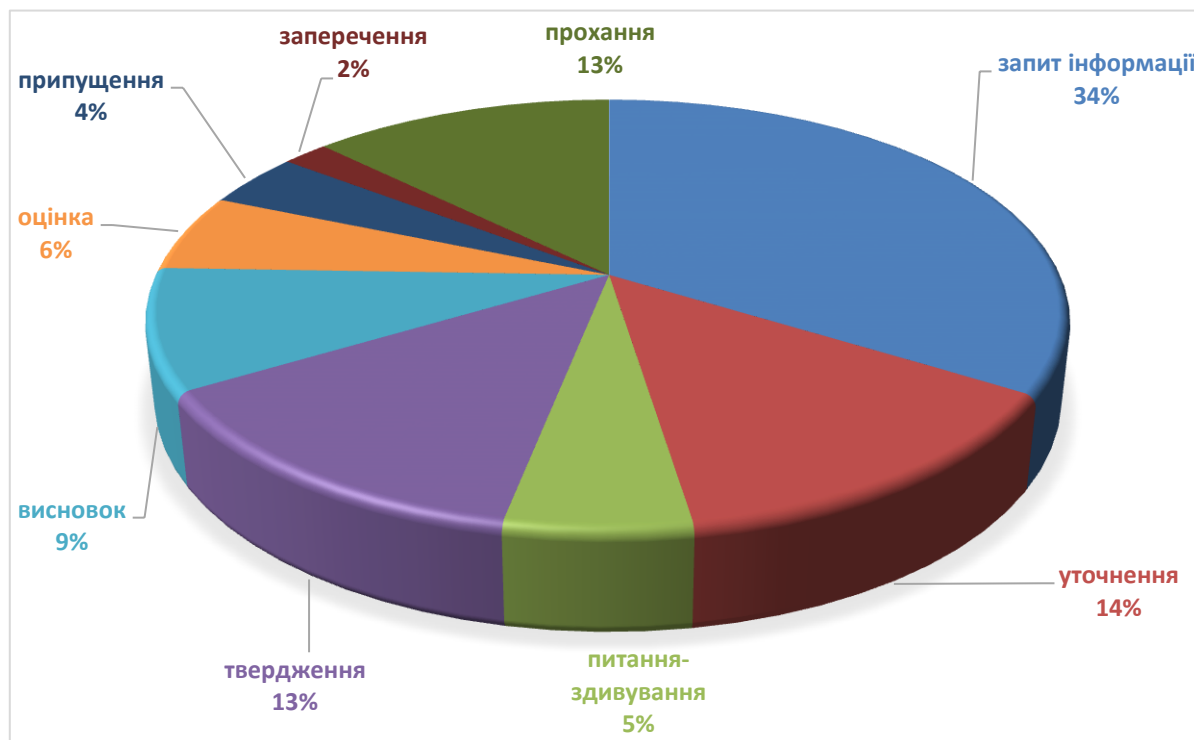

Рис 2.2 – Реалізація тактик стратегії репрезентації співрозмовника в англomовному портретному інтерв'ю

Висновки. Отже, відтворення портретних інтерв'ю українською мовою передбачає збереження виокремлених тактик стратегії репрезентації співрозмовника, що вимагає від перекладача здійснення ретельного доперекладацького аналізу тексту та пошуку в мові перекладу відповідних мовних структур для збереження прагматики вихідного тексту.

Список використаних джерел:

1. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации : [учебное пособие]. М. : КомКнига, 2006. 160 с.
2. Голанова Е. И. Устный публичный диалог: жанр інтерв'ю. *Русский язык конца XX столетия (1985–1995)*. 2-е изд. М. : Школа «Языки русской культуры», 2000. С. 427–453.
3. Демецька В. В. Адаптація як поняття перекладознавства й культурології. *Вісник СумДУ. Серія «Філологія»*. 2007. № 1. С. 96–102.
4. Добросколонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов. Опыт исследования современной английской медиаречи. 3-е изд. М.: КРАСАНД, 2010. 75с.
5. Коваленко А. О. Жанрово-стилістичні домінанти інтерв'ю: перекладознавчий аспект. *Мова і культура : науковий журнал*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. Вип. 16. Т. II (164). С. 408–415.
6. Коваленко А.О. Актуалізація постулатів прагматики у перекладознавчій парадигмі. *Scientific Journal “Science Rise”*. Харків: НВП ПП “Технологічний центр”, 2016. № 1/1 (18). С. 52 – 55
7. Саламатіна О.О. Мовленнєвий жанр «інтерв'ю» в сучасній німецькомовній та україномовній пресі: функціональні та прагматичні ознаки : автореф. дис. ...канд. філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2011.
8. Швейцер А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. М.: Наука, 1988. 215 с.
9. Шостак М. И. Журналист и его произведение. М. : ТОО “Гендальф”, 1998. 285 с.

**КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ХУДОЖНЬОГО
ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ М. ЕТВУД «THE PENELOPIAD»)**

У статті доведено невід'ємний зв'язок між змістом позамовної інформації, що відбиває національно-культурну комунікативну взаємодію у ході перекладу. Схарактеризовано основні теорії феміністичного перфомансу та висвітлено способи створення наративної маски когнітивно-прагматичного прийому у романі «The Penelopiad».

Ключові слова: *нاراتивна маска, феміністичний погляд, жінка, переклад, жіноча жертовність, прийом, література.*

Неповторний стиль канадської сучасної літератури, на думку відомих літературних критиків та дослідників (С. Белов, О. Злобіна, Н. Овчаренко, М. Пальцев, І. Прохорова, О. Федосюк), полягає у вивченні соціально-культурних і політичних чинників, що відбиваються у певному ставленні канадців до іммігрантів, котрі в літературних творах висвітлено у постаті героя-жертви; під час морального та фізичного виживання в умовах сучасної дійсності та в описі природи, що отримує пагубний вплив від людських дій.

Аналізуючи творчість М. Етвуд, науковці, в першу чергу, зазначають незавершеність розкриття головної ідеї, яка вимагає точнішого формулювання та коригування різних аспектів.

Постановка проблеми полягає у вивченні невід'ємного зв'язку у ланцюгові «автор-перекладач-читач» через комплексне дослідження наративної маски як прояву когнітивно-прагматичного аспекту художнього твору у перекладацькому вимірі.

Актуальність статті обумовлена необхідністю подальшого вивчення канадської літератури з урахуванням літературознавчих надбань сьогоденної науки, та поглибленні розкриття автобіографічного образу із вживанням

когнітивно-прагматичного аспекту в термінах міфологічності мотивів художнього тексту.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей наративної маски як когнітивно-прагматичного прийому у межах комунікативної парадигми.

Теоретична база дослідження. Літературні твори М. Етвуд привернули увагу багатьох канадських та американських критиків. Літературознавці Б. Гарлік та А. Девідсон досліджували творчість М. Етвуд з урахуванням традицій дистопічного жанру. Питання жертовності та відчуття провини у романі «The Penelopiad» розглядали Дж. Фіаменго та К. Керскенс [9].

Важливою інформативно-відправною точкою у нашому дослідженні виявились роботи М. Ю. Воронцової, присвячені аналізу поетики романної творчості М. Етвуд у контексті соціокультурних закономірностей розвитку сучасної канадської літератури до появи роману «The Penelopiad» та творчості письменні в цілому [3].

Письменницю ми можемо вважати послідовницею фемінізму, в чому можна переконатись дослідивши особливості роману «The Penelopiad». До найбільш характерних вважаємо за доцільне віднести: пікантний "жіночий погляд" як яскравий художній прийом, що допомагає яскравіше відобразити проблеми тогочасної Канади, у якій жінка стає певним каталізатором змін; проблематичність відносин жінки та чоловіка; стан жінки в соціумі; більш багатогранне та яскравіше, порівняно з чоловічим, сприйняття навколишнього світу. Повага до вибору та створення літературного героя-жінки М. Етвуд пояснюється тим, що, в першу чергу, їй легше писати про собі подібних, вона має право категоричніше й об'єктивніше судити про них. До того ж, «психологічний ряд жіночих типів ширший чоловічого» [7, с. 112].

У М. Етвуд слово надається саме цій жінці, що увійшла в історію культури чи то зразковою вірністю, то чи непрохідною дурістю, чи то хитрістю, яку вона встигла перейняти від свого знаменитого чоловіка до його нескінченно довгої відсутності.

Провівши аналіз проблемно-тематичної своєрідності творчості М. Етвуд, науковці та дослідники описують властиві тільки їй одвічні жіночі теми – симбіоз природи і цивілізації, суспільства та людини, розлад особистості, протидія американської моделі культури. При цьому, М. Етвуд вважає, що тема «Канада як колективна жертва» у творах більшості письменників розкрилася через міфологічну драматизацію певних життєвих фактів [5, с. 170].

У нашому дослідженні акцентовано увагу на розгляді дослідницьких дій щодо прагнення літературного героя дістатися до витоків створення життєвого коктейлю почуттів в пошуку нового життя. Письменницьке поле Маргарет Етвуд – це великомасштабне поле експериментів, творчої взаємодії з активним читачем, продуктивної співпраці, що відбувається за допомогою наратора. У романі М. Етвуд реконструює відому історію Гомера про Одисея, проте обирає інший ракурс відомого сюжету. Основні дії у романі подаються не у хронологічному, а в ретроспективному плані: Пенелопа розпочинає розповідь у XXI сторіччі зі світу мертвих, вона рішуче вдається до зображення історичних праць та гіпотез, жваво і з легкою вдачею передає читачу комунікативний меседж, ділиться з ним своїми спостереженнями, поглядами, припущеннями та сумнівами:

Now that I'm dead I know everything Now that all the others have run out of air, it's my turn to do a little story-making [8, p. 7].

Змішаний час у романі, передусє створенню полярних світів, у якому парадоксально з'єднуються сучасне та минуле, водночас мертво і живе. Важливим обрисом потойбічного світу є привид Пенелопи, що повідує про події від першої особи:

The opinion of the people down here: the opinion of shadows, of echoes. So I'll spin a thread of my own [8, p. 8].

Дії складаються у таке русло, де часові рамки роману виявити практично не під силу. Світ всього живого розгортається у спогадах та думках Пенелопи, світ, до якого належала сама, проте, вже не пам'ятає, наскільки давно це було.

Необхідно відмітити, що про події у світі живих Пенелопа оповідає у минулому часі, а її коментарі, пряме звернення до активного читача зображені у теперішньому:

What can I tell you about the next ten years? Odysseus sailed away to Troy. I stayed in Ithaca [8, p. 50].

Аналіз наведених вище прикладів свідчить, що період часу слугує ознакою для розмежування двох оповідних планів: часу розповіді та часу і, відповідно, спогадів про минуле.

Образ «Вічної Жінки», що створила М. Етвуд опираючись на долю жінок у суспільстві та керуючись власними переконаннями, доля якої складається по-різному, але основа образу цієї жінки постійна. Пенелопа, яка є зразком подружньої вірності і терпіння, приміряючи усі маски, більше двох тисяч років чекала, щоб розповісти свою історію. Ця історія, глибоко особиста, далека від «універсального міфу». Опираючись на когнітивно-прагматичні особливості роману, інтерпретатор повинен чітко розуміти грань між рішучістю та ваганнями, слабкістю та простодушністю героїні, щоб достеменно передати настрій написаного.

Цікавим є бачення О. В. Тарасової [6], яка пропонує розглядати проблему зв'язків між мисленням і мовою у таких розділах когнітивної та лінгвокогнітивної природи як знання, його мовні різновиди, мовні способи та процедури оперування знаннями. Причиною для використання у романі наративної маски Пенелопи вважаємо той факт, що письменниця прагнула розкрити власні погляди на події, які трапилися [1, с. 59].

Пріоритети М. Етвуд розставляє відповідно до варіативності сюжету та варіативного (множинного) розвитку подій, тобто письменниця вводить наративну маску для зосередження уваги читача на достовірності подій, що описуються [1, с. 121]. Наративна маска Пенелопи постає оповідною «інстанцією» або формою, яка є смисловим центром роману, єдиною дійовою особою, викликає увагу у зацікавленого читача.

У творчому просторі «Пенелопіада» сприймається, як універсальна сатира над людською природою незалежно від статі, такий собі гібрид давньогрецької трагедії з все дозволеним мюзиклом сучасності. М. Етвуд надала голос тій, яка стала символом, відтіняючим справжню легенду - і цей голос звучить насмішкливо і жваво, по-справжньому, а те, що письменниця перебуває у бронзовому статусі «Канадського класика феміністської літератури» надає голосу та зміні масок її героїні додаткову значимість. Саме так, відходячи від міфологічних універсалій і узагальнень, розкривається образ жінки, зрозуміти яку дуже просто, що, власне, і хотіла передати М. Етвуд своїм феміністичним романом.

У романі наративні маски зустрічаються у різних варіаціях, що роблять роман ще більш насиченим та збагаченим на емоції та трансформовані почуття: маску примари-екскурсовода, маску історика, маску адвоката [1, с. 129].

Погляди В.С. Виноградова, включаються в себе ознаки того, що у позамовній інформації віддзеркалюється поняття і бачення про факти, характеристики, об'єкти реальності, дії, особливості, якості, котрі притаманні різним духовним і матеріальним об'єктам суспільства та природи [2, с. 59].

Отже, перекладач повинен добре розумітися на індивідуальних прийомах автора задля створення текстового повідомлення, який буде контекстуально синонімічним до оригіналу не лише змістовно, але й на рівні психології сприйняття такої інформації. Головним завданням комунікативної піраміди у перекладі є необхідність адекватно передати для носіїв різних мов адекватні передумови сприйняття повідомлення та емоційної і інтелектуальної реакції на нього.

Висновок. Творчість М. Етвуд найбільш відома і медитативна на сьогоднішній день у всьому літературному процесі Канади, завдяки втіленню письменницею прагнення людини до особистісної і національної самоідентифікації. Роман «The Penelopiad» вражає своєю «внутрішньою» лінією дослідження головних проблем сучасного створеного суспільства: проблеми духовного виживання, внутрішні переживання особистості, пошук і

втрачена індивідуальність, складні стосунків чоловіка і жінки, співвиживання людини і природи в межах екологічної свідомості.

Інтригуючим є те, що письменниця не дає прямої відповіді, кожен читач може сам вирішити для себе, виходячи з прочитаного, де правда, а де брехня, хто правий і хто винен, але в цьому безумовно є свої плюси. Користуючись прийомом наративної маски при подільності образу Пенелопи М. Етвуд відкрито зображає настрій роману.

Список використаних джерел:

1. Бехта І. А. Дискурс наратора в англійській прозі. Київ : Грамота, 2004. 304 с.
2. Виноградов В. С. Общие и лексические вопросы: навч. посібник. Вид. 3тє. Москва: КДУ, 2006. 240 с.
3. Воронцова М. Ю. Своєрідність романістики Маргарет Етвуд: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.01.04 - література зарубіжних країн. Дніпропетровськ, 2005. 21 с.
4. Молодих Е. А. Проблема стилістичної адекватності російських перекладних текстів (на прикладі історичних романів В. Скотта). *Вестник Воронежского гос. ун-та*. 2008, № 1. С. 3-25.
5. Овчаренко Н. Ф. Творчість М. Етвуд 1990-х років. Інститут Літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ, 2003. 257 с.
6. Тарасова Е. В. Когнитивные основания системной организации речи. *Вісник Харківського держ. ун-ту*. 2000, №471. С. 28-49.
7. Atwood, M. *Second Words. Selected Critical Prose*. Toronto : House of Anansi, 2004. 446 p.
8. Atwood, M. *The Penelopiad*. Edinburgh, London, New York, Melbourne : Canongate, 2005. 73 p.
9. Kerskens, C. *Escaping the Labyrinth of Deception: A Postcolonial Approach to Margaret Atwood's Novels, Volume I* : Annee Academique, 2006-2007. 524 p.

Паславська І. Б., асистент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Паславський В.В., студент

Ягелонський університет (Краків, Польща)

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ

Максимально повно передати інформацію, закладену в оригінальному тексті, в тому полягає універсальне завдання перекладу. Розрізняють такі основні типи інформації: пізнавальна (когнітивна, фактична) інформація – об'єктивні відомості про навколишній світ. Передаючи її, мова виконує когнітивну або денотативну функцію тобто представляє предмети і явища навколишньої дійсності. Емоційно-експресивна інформація містить повідомлення про емоції. Відтворюючи емоції, мова виконує експресивну функцію.

Специфіка науково-технічного тексту полягає у точності суджень та авторитетності висновків і постулатів, а також у прагненні автора (адресанта) переконати реципієнта у несхибності власної позиції. Звідси впливають і формальні характеристики науково-технічного тексту – це, насамперед, структурна повнота й конкретність; формальна стислість і лаконічність, з якими пов'язана граматична структура письмового мовлення; індивідуальний стиль автора; чітке дотримання норм літературної мови тощо [3, с. 313]. Г. Матвєєва до специфічних рис наукових текстів відносить: спосіб викладу – опис, розповідь, розсуд; ступінь повноти викладу – стислість, скороченість, повнота, розгорнутість; рівень узагальнення в залежності від характеру адресата – вузькоспеціальні, широкоспеціальні, загальнонаукові, науково-популярні тощо [7, с. 65].

У процесі перекладу наукових текстів формуються дві групи умінь. В першу групу ми відносимо вміння аналізувати текст. Дані вміння забезпечують повноту розуміння і знаходження інваріанта наукового тексту. До них відносяться вміння: виділяти в тексті окремі його елементи: основну думку, ключові слова, окремі істотні факти; отримувати основну інформацію з тексту;

узагальнювати окремі факти; співвідносити окремі частини тексту один з одним; вибудовувати факти в хронологічній або іншій послідовності; групувати факти за будь-якою ознакою; поділяти інформацію на «нову» і «знайому»; визначати позиції, що несуть найбільш важливе смислове навантаження. Другу групу умінь складають вміння передавати інформацію в формі реферативного та повного письмового перекладу. У цю групу входять уміння: звертатися з довідковою літературою в процесі письмового перекладу; здійснювати необхідні лексичні (перестановка, заміна, додавання, опущення і ін.) і граматичні (перекладацькі) трансформації (перестановка членів пропозиції, синтаксична заміна, заміна форми слова і ін.) засобами мови перекладу; знаходити правильні вербальні еквіваленти в мові перекладу згідно контексту. Навчаючи перекладу, слід пам'ятати, що для грамотного перекладу необхідні не тільки мовні і мовленнєві навички та вміння у всіх видах мовленнєвої діяльності, а й мовна та мовленнєва (комунікативна) компетенція [8]. Правильним вважається шлях перекладання термінів: «іншомовний термін → поняття → український термін», а не «іншомовний термін → український термін». Науково-технічне перекладання – це процес перекладання текстів, що містять певну інформацію про наукові та технічні досягнення. Завдання науково-технічного перекладання полягає у тому, щоб якнайточніше передати зміст оригіналу, це можна здійснити в три етапи: 1) необхідно знати загальну логіку викладення матеріалу оригінального тексту, бо саме розуміння структури тексту, його логічних зв'язків (які є визначною рисою наукового тексту) перешкоджатиме появі невідповідностей у перекладі; 2) подумати, як і автор, над проблемою, намагаючись зрозуміти її сутність; 3) правильно передати зміст оригіналу, дібравши найбільш точні еквіваленти термінів та загальноновживаних слів.

До науково-технічного перекладу висуваються такі вимоги: Переклад має бути точним, але не буквальною або дослівним, бо останні, як правило, найбільш неточні. Перекладаються не окремі слова оригіналу, а його зміст. Слова набувають певного значення лише в контексті, завдяки якому можна

точно з'ясувати зміст оригіналу. Адекватне передавання змісту оригіналу є визначальною вимогою до науково-технічного перекладу. Ясність і чіткість. Подвійний зміст у науково-технічному перекладі неприпустимий, його стиль має повністю відповідати стилю мови науково-технічної літератури. Науково-технічний переклад має бути стислим, що робить його прозорим і зрозумілим. Літературна грамотність перекладу – це відповідність нормам мови перекладу, тобто в ньому відсутні форми і звороти, природні для мови оригіналу, але не бажані для мови перекладу [12]. Він повинен точно передавати зміст оригіналу, містити загальноприйнятую в мові перекладу термінологію й відповідати нормам науково-технічної літератури, переклад якої здійснюється» [4, с. 45].

Якість перекладу науково-технічної літератури залежить, по-перше, від особливостей даного виду літератури, по-друге, від рівня мовної та загальної технічної та наукової підготовки особи, яка займається перекладом. Під час перекладу науково-технічного тексту потрібно пам'ятати про розбіжності в побудові речень мови оригіналу та мови перекладу. Під час перекладу виникає необхідність текстової модифікації, яку важко передбачити і яка потребує оказійного здійснення в кожному окремому випадку [3, с. 313].

Для успішного перекладу науково-технічної літератури перекладачеві необхідно мати певний лексичний запас, в тому числі спеціальних термінів; знати специфічні граматичні конструкції іноземної мови; знати лексичні, граматичні та стилістичні правила перекладу; особливості побудови словника і вміти ним користуватися; орієнтуватися в специфічній галузі наукового знання, до якої відноситься текст, що перекладається [5]. Специфіка науково-технічного тексту полягає у точності суджень та авторитетності висновків і постулатів, а також у прагненні автора (адресанта) переконати реципієнта у несхибності власної позиції. Звідси впливають і формальні характеристики науково-технічного тексту – це насамперед структурна повнота й конкретність; формальна стислість і лаконічність, з якими пов'язана граматична структура письмового мовлення; індивідуальний стиль автора; чітке дотримання норм

літературної мови тощо. Г. Матвєєва до цього переліку додає планування, яке створює композиційну та логічну витриманість письмового мовлення й виявляється в ретроципації (повернення до написаного раніше – фактично чи подумки) та антиципації (передбачення змісту та форми подальшого викладу матеріалу) [7, с. 54].

Під час перекладу виникає необхідність текстової модифікації, яку важко передбачити і яка потребує оказійного здійснення в кожному окремому випадку. Таким чином, переклад наукових текстів повинен відповідати наступним вимогам: еквівалентність, адекватність, інформативність, логічність і чіткість викладу.

Список використаних джерел:

1. Алексеева Л.М. Понятие индивидуальной когнитивной модели научного текста. Стереотипность и творчество в тексте: межвуз. сб. науч. трудов. Вып. 9 (по материалам Междунар. науч. конф.). Пермь, 2005, с. 7
2. Боришанская М.М., Курбакова М.А. Об особенностях перевода научного текста [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-osobennostyah-perevoda-nauchnogo-teksta>
3. Гургула О.Б. Мельник В.Д. Тексти науково-технічного стилю у перекладацькому аспекті «Молодий вчений» • № 3 (43) • березень, 2017 р. С.310–314.
4. Кияк Т.Р. Теорія і практика перекладу. – Вінниця:Нова книга, 2006. 240с.
5. Коняева Л.А. О некоторых трудностях научно-технического перевода [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-nekotoryh-trudnostyah-nauchno-tehnicheskogo-perevoda> (Дата обращения: 20.04.2018)
6. Крюков А.Н. Методологические основы интерпретативной концепции перевода: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. М., 1989, 29с.

7. Матвеева Г.Г. Актуализация прагматического аспекта научного текст. – Ростов: Изд-во РУ, 1984. 132 с.

8. Наумова О.В. Технология обучения чтению и переводу научной и технической литературы специалистов неязыковых специальностей [Электронный ресурс]

Режим доступа: http://www.ilingran.ru/library/sborniki/for_lang/2013_05/17.pdf

9. Пиаже Ж. Психогенез знаний и его эпистемологическое значение Семиотика. Антология. Изд. 2-е. М., 2001.

10. Причепа В. Лінгвопрагматичні особливості формування текстового простору. Іноземні мови у вищому навчальному закладі: теоретичні засади та прикладні аспекти : Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції Гол. ред. Ямчинська Т.І. Вінниця, 2009. С. 211–213.

11. Причепа В. Роль фонових знань у процесі сприйняття тексту. Іноземні мови у вищому навчальному закладі: теоретичні засади та прикладні аспекти : Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції Гол. ред. Ямчинська Т.І. Вінниця, 2009. С.209–211.

12. Рибалко І.В., Ткач Л.М. Особливості перекладу наукових текстів: Навч. посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2013. 52 с.

УДК 81'253 : 81'364(=161.2: =111)

Снігур Л.А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ НОМІНАЛІЗАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ

ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Трансформація номіналізації є однією із граматичних трансформацій, що застосовується для досягнення адекватності тексту перекладу в англо-українській та українсько-англійській мовних паралелях. Слід згадати про те, що номіналізація як граматичний процес

міжмовного характеру знайшов належне висвітлення в працях як лінгвістів, так і перекладознавців, навіть попри те, що сам термін почали використовувати порівняно недавно (див. праці Є.В. Бреус, А.В. Міхеєєва, В.Г. Гака, К.М. Сухенко, О.М. Старикової, О.О. Потебні, В.І. Карабана, Т.Р. Левицької, К.А. Кузьміної та ін.) [1; 3; 5; 7; 11].

У сучасних наукових працях, присвячених теорії і практиці перекладу, звертається особлива увага на врахування належності текстів вихідної мови і цільової мови до певного функціонального стилю або жанру. «Найрозвиненішою з-поміж стильових теорій, - підкреслює В.В. Коптілов [5, с. 125], - є теорія художнього перекладу. Мета цієї галузі перекладознавства - виходячи з найвищих досягнень перекладацької практики, шукати шляхів подальшого вдосконалення мистецтва перекладу, всебічно досліджувати особливості творчого процесу перекладу літературних творів та розробляти принципи його аналізу й критерії його оцінки».

Особливості транспозицій у перекладі художніх текстів багато в чому відрізняються від особливостей транспозицій у перекладі текстів інших стилів і жанрів. Це, насамперед, пов'язане з тим, що художній літературі притаманна не тільки функція повідомлення, але й функція експресивно-емоційного впливу на читача. Тенденцію взаємодії інтелективної і експресивної функції мови зазначав у своїх працях Ш. Баллі. Саме художні твори не обмежуються інтелективною стороною повідомлення, яке передається у тексті, а вони пов'язані з певним впливом на почуття шляхом створення особливих ефектів і вражень, що створює експресивно-емоційна забарвленість контексту.

Вчений-лінгвіст Л.В. Щерба, відокремлюючи стиль художньої літератури від наукового стилю викладу, поділяє різні форми писемної мови на дві великі групи: різні форми мови художньої літератури і різні форми ділової мови. На протиставлення цих двох функціональних стилів вказували В.В. Виноградов, Р.О. Будагов та багато інших дослідників.

Порівнюючи тексти вихідної і цільової мов, можна розкрити внутрішній механізм перекладу, виявити еквівалентні одиниці, а також виявити, які

трансформації треба здійснити, щоб досягнути не тільки смислової, але й стилістичної адекватності перекладу, що є особливо цінним при перекладі художніх текстів.

Дослідник В.І. Карабан [4], виділяючи граматичні проблеми науково-технічного перекладу, зазначає: «Обов'язковою умовою адекватного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, правильно визначати граматичні труднощі перекладу й конструювати речення у перекладі відповідно до норм мови і жанру перекладу».

Мета нашої статті – виявити основні види повної номіналізації в англо-українському перекладі художніх текстів.

Виклад основного матеріалу. Робота над мовним оформленням тексту перекладу ставить особливі вимоги до роботи перекладача. І саме для перекладів художніх творів типовими є різного роду відхилення від максимально можливої точності передачі оригіналу з метою забезпечення художності перекладу. До таких відхилень відносяться різного роду трансформації, серед яких виділяється і транспозиція частин мови.

Різного типу заміни мовних елементів, які використовує перекладач у своїй творчій лабораторії, є досить характерними для мовного оформлення перекладів. І хоча перекладач, як правило, використовує ці трансформації у своїй практичній діяльності здебільшого інтуїтивно, вони є виправданими, і результат їх використання – створення високохудожнього літературного відповідника тексту оригіналу.

З іншого боку, дієслівність загалом є характерною рисою англійського мовлення. А оскільки українська мова є більш номінативною, ніж англійська, то нерідко у перекладі дієслова переходять в іменники, наприклад: *You sit here and discuss your sports and your young ladies and your...* (F.S. Fitzgerald) – *У вас свої розмови - про спорт, про дівчат, про...* (переклад О. Негребецького).

Проаналізувавши вибрані пари англо-українських речень (700 мовленнєвих зразків) на предмет основних напрямків міжмовної трансформації номіналізації ми з'ясували, що в художньому дискурсі така трансформація є

доволі часто використовуваною, хоча не всі перекладачі активно користуються нею, залишаючи за собою право на більш дослівний (буквальний переклад). Наведемо деякі приклади із досліджуваного емпіричного матеріалу та спробуємо встановити кількісні параметри міжмовної трансформації номіналізації в художньому жанрі.

1) Міжмовна трансформація номіналізації за типом «особове/допоміжне дієслово → іменник/прикметник». Така трансформація була зафіксована в 96 випадках із 700, що становить 14 % від загальної кількості речень.

Зазначений вид міжмовної номіналізації виступає крайнім на шкалі «повнота/неповнота» номінативних процесів. Міжмовні транспозиційні перетворення в цьому разі набувають найвищого рівня трансформації, яка виявляється в заміні дієслівної особової форми англійського вихідного тексту українським іменником у цільовому тексті.

Основними чинниками цього різновиду трансформації вважаємо швидше власне жанрово-стилістичні, аніж внутрішньомовні, оскільки саме контекст значною мірою визначає необхідність і доцільність такого перетворення.

Наприклад, в англійському реченні *He had received a consignment of books upon philology and was settling down to develop this thesis...* (A.C. Doyle) виділена дієслівна лексема відповідає українському іменнику *Він виписав поштою купу книжок з філології і вже збирався був засісти за розробку цієї тези....* (переклад О. Ломакіної). У наведеному прикладі транспозиція відбувається не через відсутність в українській мові прямого відповідника дієслова «*to develop*» (розвиватися) і не через невживаність останнього в розмовно-побутовому стилі української мови, а через те, що в цьому контексті буквальний переклад дещо змінив би смисл українського перекладеного речення разом із його стильовим забарвленням.

Проаналізуємо ще одну пару речень, між якими простежується міжмовна трансформація номіналізації за типом заміни дієслівного компонента іменниковим. Так, в англійському реченні *Lord Henry elevated his eyebrows and looked at him in amazement through the thin blue wreaths of smoke that curled up in*

such fanciful whorls from his heavy, opium-tainted cigarette (O. Wilde) виділене фразове дієслово формує семантико-синтаксичний центр англійського речення, створюючи ефект динамічності, напруженості. В українському перекладі *Лорд Генрі здивовано звів брови і поглянув на нього крізь примхливі кільця голубого диму від заправленої опієм цигарки* (переклад Р. Доценка) фіксуємо повну міжмовну номіналізацію із заміною українського особового дієслова іменником «кільця», який доволі органічно вписався в канву описуваного сюжету, хоча й позбавив ситуацію певної активності, створивши статичне тло.

Міжмовна трансформація номіналізації за типом «особове/допоміжне дієслово → іменник/прикметник» простежується і в таких прикладах: *Why, my dear Basil, he is a Narcissus, and you—well, of course you have an intellectual expression and all that* (O. Wilde) – *Не бачу найменшої схожості між вами!.. Адже він Нарцис, мій любий, а ти... Ну, звичайно, в тебе одухотворене лице і таке інше...* (переклад Р. Доценка); *But tomorrow I die, and today I would unburden my soul* (E. Poe) – *Завтра я прийму смерть, отож сьогодні маю розрадити душу* (переклад Г. Пехник).

2) Міжмовна трансформація номіналізації за типом «особове/модальне дієслово → предикативний прислівник /слова стану» була зафіксована в 344 випадках із 700, що складає 49% від аналізованих реченневих пар. Слід зауважити, що зазначена трансформація виявилася найбільш типовою для художнього стилю, що, ймовірно, можна пояснити, з одного боку, намаганням перекладачів зберегти вихідні настанови автора, а, з іншого, створити переклад із дотриманням мовносистемних та стилетвірних параметрів українського дискурсу.

Так, наприклад, в англійському реченні *Nothing moved on the river but the eight paddles that rose flashing regularly, dipped together with a single splash; while the steersman swept right and left with a periodic and sudden flourish of his blade describing a glinting semicircle above his head* (J. Conrad) дієслівна форма «moved» має всі ознаки активності та динамічності. В українському перекладі М. Головка це дієслово було замінено предикативним прислівником *На річці*

було **тихо-тихо**; тільки восьмеро весел, спалахуючи проти сонця, раз по раз піднімалися й разом, хлюпаючи, опускалися у воду та стерничий вимахував праворуч і ліворуч своїм веслом, що окреслювало вогнисте півколо над його головою (переклад М. Головка). Зафіксована міжмовна трансформація є виправданою з точки зору стилістики (пор.: *Нічого не рухалося і Було тихо-тихо*). Більше того, використане безособове речення є типовим для українського дискурсу, що робить цільовий текст адаптованим для українського читача.

Аналогічні ситуації спостерігаємо і в наступних прикладах:

*Whenever I have gone there, there **have been** either so many people that **I have not been able to see the pictures, which was dreadful, or so many pictures that I have not been able to see the people, which was worse*** (O. Wilde) – Там вічно або так багато людей, що за ними **не видно** картин, або так багато картин, що за ними **не видно** людей (переклад О. Ломакіної);

*To me, they **have presented little but horror** - to many they will seem less terrible than baroques* (E. Poe) – Мені **й згадувати страшно**, а багатьом вони видадуться скорше химерними, аніж страшними (переклад Г. Пехник);

*Who has not, a hundred times, found himself committing a vile or a silly action, for no other reason than because **he knows he should not?*** (E. Poe) – Кому не траплялося в житті разів сто, а то й більше чинити щось лихе та безглузде без будь-якої на те причини, тому тільки, **що цього робити не можна?** (переклад Г. Пехник)

3) Міжмовна трансформація номіналізації, що ґрунтується на вилученні англійських дієслів-зв'язок була зафіксована в 174 випадках із 700, що становить 25% від загальної кількості речень, вилучених із художніх творів.

Особливість зазначеної трансформації полягає в тому, що український синтаксис не завжди потребує допоміжного дієслова для вираження складного присудка, що зумовлено внутрішньомовними традиціями. Номінативність українського речення нерідко є поверхневою, оскільки дієслівний компонент імплікується в семантику дієслівно-іменних фраз на глибинному рівні, тоді як

поверхневий синтаксис «дозволяє» опускати такі дієслівні елементи: *From the corner of the divan of Persian saddle bags on which he was lying, smoking, as was his custom, innumerable cigarettes, Lord Henry Wotton could just catch the gleam of the honey-sweet and honey-coloured blossoms of a laburnum* (O. Wilde) – З перського дивана, де лежав лорд Генрі Воттон, курячи **своїм звичаєм** одну по одній незліченні цигарки, можна було побачити лише блиск золотаво-ніжного, як мед, цвіту верболозу, чиє тремтливе віття, здавалося, насилу витримувало тягар полум'яної краси (переклад О. Ломакіної);

White men care not for such things, being unbelievers and in league with the Father of Evil, who leads them unharmed through the invisible dangers of this world. To the warnings of the righteous they oppose an offensive pretence of disbelief. What is there to be done? (J. Conrad) – Білі не думають про це, вони — **безвірники** і в спілці з духом зла, що водить їх крізь невидимі небезпеки на цьому світі. На щире застереження вони відповідають лише образливим невір'ям (переклад М. Головка)

4) Міжмовна трансформація номіналізації, внаслідок якої неособові дієслівні форми в мові перекладу перетворюються на номінативні фрази, була зафіксована 62 рази, що складає 9% від загальної кількості реченневих пар. Здебільшого до трансформаційної сфери потрапляли дієприкметники, рідше – інфінітиви:

He had received a consignment of book upon philology and was settling down to develop this thesis...(F.S. Fitzgerald) – Він виписав поштою купу книжок з філології і вже збирався був засісти за **розробку** цієї тези.... (переклад О. Негребецького);

She lay still, as if dead; but her big eyes, wide open, glittered in the gloom, staring upwards at the slender rafters, motionless and unseeing (J. Conrad) – Жінка лежала нерухомо, мов мертва; але її великі очі, широко розплющені, блискотіли в півтемряві, **втуплені вгору застиглим невидючим поглядом** (переклад М. Головка)

5) Міжмовна трансформація номіналізації, спрямована на вилучення дієслівних форм у мові перекладі була зафіксована лише в 24 випадках (3% від загальної кількості досліджуваних речень). Унаслідок таких перетворень англійське дієслівне речення в мові перекладу стає номінативним, що є природнім для українського дискурсу: *The Academy is too large and too vulgar* (O. Wilde) – *Тільки не до академії — зали академії занадто великі й вульгарні* (переклад О. Ломакіної); *Hereafter, perhaps, some intellect may be found **which will reduce my phantasm to the commonplace*** (E. Poe) – *Згодом, можливо, хтось знайде на диво просте пояснення моїй незбагненній погубі* (переклад Г. Пехник); *It would be premature to say more* (A. Conan Doyle) – *Оце поки що й усе* (переклад О. Ломакіної).

Отже, у процесі перекладу англійського художнього дискурсу нерідко відбувається міжмовна трансформація номіналізації, спричинена як внутрішньомовними, так і власне стилістичними та жанротвірними чинниками.

Іноді англійські й українські дієслівно-іменні та інші словосполучення збігаються, але у більшості випадків між різними мовними й культурними просторами існують певні лакуни, що спричиняють застосування різних видів лексико-граматичних трансформацій, зокрема транспозицій. Існування міжмовних і міжкультурних лакун проілюструємо у наступному прикладі:

«*Will you come indoors; or would you rather sit out here whilst we talk?*» (B. Show) – *Може, хочете увійти, чи волієте далі вести нашу розмову тут* (переклад Р. Доценка). Тут англійське повнозначне дієслово «*to talk*», що вживається у стилізованій розмовно-побутовій мові, замінюється в тексті перекладу дієслівно-іменною фразою «*вести розмову*». Транспозиція відбувається не через відсутність в українській мові прямого відповідника дієслова «*to talk*» (розмовляти) і не через невживаність останнього в розмовно-побутовому стилі української мови, а через те, що в цьому контексті буквальний переклад дещо змінив би смисл українського перекладного речення разом із його стильовим забарвленням.

Висновки. Узагальнені спостереження над типологічно-кількісними показниками міжмовної трансформації номіналізації у процесі перекладу художніх творів представлено на рис. 1.

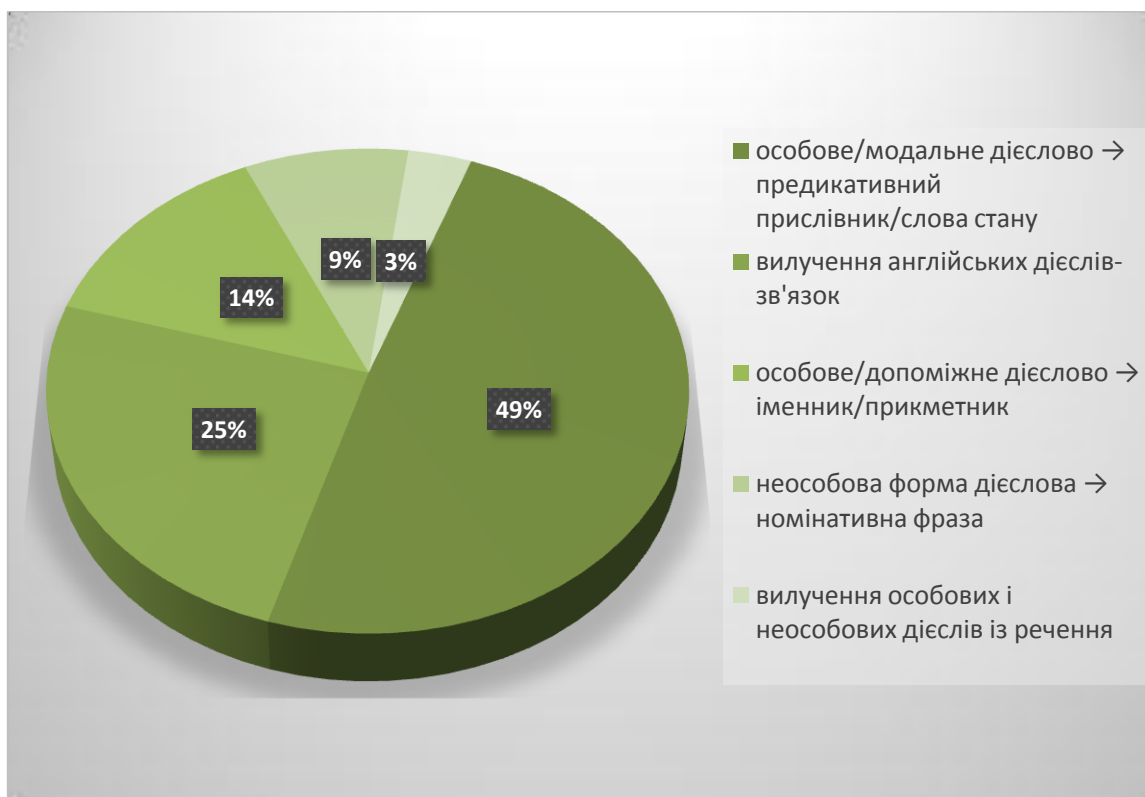

Рис 1 – Типологічно-кількісні виміри міжмовної трансформації номіналізації в художньому дискурсі

Список використаних джерел:

1. Бесєдіна Т.Г. Граматичні особливості перекладу герундія на українську мову. URL: <http://intkonf.org/besedina-tg-savchuk-ka-gramatichniosoblivosti-perekladu-gerundiya-na-ukrayinsku-movu/>
2. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский. М.: Изд-во УРАО, 200. 208 с.
3. Ирисханова О.К. Лингвокреативные основания теории номинализации: автореферат дис. доктора филологических наук: 10.02.19. Москва, 2005. 50 с.
4. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина 1. Граматичні труднощі. Вінниця: Нова книга, 2001. 317 с.

5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. К.: Вища школа, 1982. 164 с.
6. Кузьміна К.А. Трансформація номіналізації в англо-українському та українсько-англійському напрямках перекладу. Автор. ... канд. філол. наук. Спец.: 10.02.16 – перекладознавство. К., 2004. 23 с.
7. Старикова Е.Н. Проблемы имплицитной номинализации в современном английском языке. Автореф. дисс... д-ра филол. наук: 10.02.04. Киев 1976г. 22с
8. Сухенко К.М. Компрессия именных и глагольных структур при переводе с русского языка на английский. Автореферат дисс...канд. филол. наук: 10.02.04. К., 1973г. 25с.
9. Шарандин А. Л. К вопросу о языковом статусе девербативов. *Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство*: сб. в честь Е.С. М.: Языки славянских культур, 2009. 856 с.
10. Nida E. A., Taber C. R. *The Theory and Practice of Translation*. Published by Brill Academic Publishers, 2003. 218 p.

УДК 81'255.4:82-312.9 (045)

Ясенчук Ю.В.,

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**БАГАТОВИМІРНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ
ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЖАНРУ «ФЕНТЕЗІ» (НА
МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ Р. БРЕДБЕРІ «SMILE», «DANDELION WINE»)**

Сучасна теорія перекладу розмежовує текст на дві основні частини: матеріал (вербальний текст) і об'єкт (ментальний текст) [7], саме така концепція слугує підґрунтям для проведеного аналізу.

Загальновідомо, що основним завданням перекладача є передача цілісності та точності тексту мови оригіналу на мову перекладу за умови

зберігання його стилістичних та експресивних особливостей. Під «цілісністю» мається на увазі передача єдності форми та змісту на іншу мову (за Я.І. Рецкерем). Оскільки переклади антиутопічних новел відомого американського класика жанру «фентезі» Рея Бредбері «Smile», «Dandelion Wine» є загальноновизнаними, вважаємо за доцільне провести їх детальний аналіз з метою виявлення використовуваних технік перекладу, визначення оптимальних і встановлення не оптимальних перекладацьких рішень. Під оптимальним рішенням розуміємо передачу не лише того, що виражено у тексті оригіналу (зміст), а й те, як воно виражено (сенс) як на рівні цілого тексту, так і його фрагментів. Отже, у випадках виявлення незначних або суттєвих помилок була здійснена спроба запропонувати власні варіанти перекладу. У переважній кількості прикладів мова йде про лексико-семантичні та граматичні трансформації (за типологією, запропонованою Я.І. Рецкерем).

Аналіз художнього перекладу твору Р. Бредбері «Smile» дозволив виявити наступні трансформації:

Зміна і компенсація в перекладі.

The small boy stood immediately behind two men who had been talking loudly in the clear air, and all of the sounds they made seemed twice as loud because of the cold [11]. – *Хлопчисько стояв одразу за двома чоловіками, які голосно розмовляли між собою, і в чистому холодному повітрі звук голосів здавався удвічі голоснішим* [2].

У першій частині речення упускається «in the clear air», проте його переклад компенсується у другій частині. Внаслідок такої зміни перекладачеві також вдається уникнути повтору подібних фраз. Сміслові навантаження речення збережені.

Додавання / уточнення в перекладі.

There was a sharp ripping sound[11]. - *Різкий звук полотна, яке рветься ...* [2]

У перекладі додано уточнення об'єкта, який рветься. З одного боку, так само перекладач обійшов буквальний переклад фрази «ripping sound», що

звучала б неправильно в українській мові: «звук, що рветься чи розривається». Однак з урахуванням того, що об'єкт в даному реченні не названий, то можна було б використовувати наступний варіант: «різкий звук чогось, що рветься».

His brother «...» [11] - Його власний брат «...» [2]

Перекладач у тексті використовує зайве додавання. Адже займенник «його» вже має на увазі приналежність цього брата, що вказується персонажу.

Логічна конкретизація в перекладі тексту.

Зміна слів з лексичної точки зору (їх конотації).

Someone with imagination [11] – Тямуций чоловік [2]

Словосполучення з оригіналу передано на українську мову як фрази з іншою конотацією.

Tom had not even time to scream [11]. – Том і ойкнути не встиг [2].

Словникові значення слів «scream» (закричати) і «ойкнути» значно відрізняються один від одного і не можуть вважатися синонімами. Однак контекстуальне вживання цих слів як тотожних виглядає виправданою та не позначається на смисловій відповідності перекладу.

"Where've you been?" Snapped his father[11]. – Де ти бовтався? - гаркнув батько [2]

В українській версії тексту додане емоційне забарвлення фразі батька, що не видно в тій же мірі в оригіналі, проте цілком логічно.

Опущення інформації.

So here we are on a Thursday morning [11]. –Ось і стоїмо тут з самого ранку [2].

При перекладі автор опустил уточнення дня тижня (четвер).

Little patch of ground [11] –город [2].

Слово «город» не містить ту ж забарвлення, що і фраза, наведена з оригіналу. Пропонований варіант перекладу: «невелика ділянка / клаптик землі».

Також ми знайшли приклад антонімічного перекладу:

There's hardly nobody or nothing we do not hate[11].– *А чи є хоч хто-небудь або що-небудь, чого б ми не ненавиділи* [2]?

В оригіналі використовуються негативні займенники, не зважаючи на те,що речення стверджувальне. Але при перекладі займенники втрачають негативне забарвлення, однак при перекладі автор вирішує використати запитальне речення.

В тексті жанру «фентезі» Р. Бредбері «Dandelion Wine» здійснюючи аналіз, було виявлено ряд певних особливостей перекладацьких трансформацій:

Модуляція:

«Summer gathered in the weather, the wind had the proper touch, the breathing of the world was long and warm and slow» [10, p.13].

«Прийшло літо, і вітер був літній – теплий подих світу, неспішний і лінивий» [3, с. 7].

«This day now, he nodded, smelled as if a great and nameless orchard had grown up over night beyond the hills to fill the entire visible land with its warm freshness» [10, p. 16].

«Ось, наприклад, сьогодні - пахне так, неначе десь там, за пагорбами ввечора не виріс великий сад і все до самого теплими пахощами» [3, с. 10].

Конкретизація:

«Insects shocked the air with electric clearness» [10, p. 22].

«Тисячі бджіл і метеликів пронизували повітря, як електричні розряди» [3, с. 18].

Генералізація:

«He liked to listen to the silence, he said, if silence could be listened to, for, he went on, in that silence you could hear wildflower pollen sifting down the bee-fried air, by God, the bee-fried air!» [10, p. 18].

«- Добре при нагоді послухати тишу, - говорив він, - тому що тоді вдається почути, як носиться в повітрі пилок польових квітів, а повітря так і гуде бджолами, так, так, так і гуде» [3, с. 12-13].

Антонімічний переклад:

«Followed by bees which were, no more, no less ...» [10, p. 18].

«Навколо гудуть бджоли - це зовсім не бджоли ...» [3, с. 13].

Компенсація:

«The crickets kept their truce, the stars were so low he could almost brush the tinsel» [10, p. 57].

«Цвіркуни всі мовчать, зірки опустилися так низько, що, здається простягни руку – і на пальцях залишиться позолота» [3, с. 58].

Варто зазначити, що приклади граматичних заміни при перекладі повісті зустрічаються практично в кожному абзаці, на кожній сторінці. У статті наведено найбільш яскраві приклади, які допомогли авторці досягти адекватності описів при перекладі.

Перестановка:

«This path Jedin a great dusty snake to the ice house where winter lived on the yellow days» [10, p. 29].

«Ця стежка величезною змією ковзає до крижаного дому, де в золоті літні дні ховається зима» [3, с. 25].

Опущення:

«The air felt like rain, but there were no clouds» [10, p. 16].

«У повітрі пахне дощем, але на небі – ні хмаринки» [3, с. 10].

«But there were no clouds» – при дослівному перекладі – «але там не було, жодної хмарини». «Але на небі – ні хмаринки»: опущене дієслово «не було».

Додавання:

«Summer was backfull, boiling the clouds and scouring the metal sky» [10, p. 183].

«Знову сяяло літо, збиваючи хмари і начищаючи блакитний метал неба» [3, с. 204].

В уривку «начищаючи блакитний метал неба» додано прикметник «блакитний», в той час як в англійському варіанті він відсутній «scouring the metal sky» [10, с. 204].

Об'єднання речення:

«They picked the golden flowers. The flowers that flooded the world, dripped off lawns onto brick streets, tapped softly at crystal cellar windows and agitated themselves so that on all sides lay the dazzle and glitter of molten sun»[10, p. 25].

«Вони рвали золотисті квіти, квіти, що наповнюють весь світ, перехлюпувала з галявин на бруковані вулиці, тихенько стукають у прозорі вікна льохів, не знають упину і впину і все навколо заливають сліпучим сяйвом розплавленого сонця» [3, с. 21].

Заміна частини мови:

«At night, when the trees washed together, he flashed his gaze like a beacon from this lighthouse in all directions over swarming seas of elm and oak and maple» [10, p. 13].

«Ночами, коли в'язи, дуби і клени зливалися в одне неспокійне море, Дуглас, обводив поглядом, що пронизує темряву, мов променем маяка» [3, с. 7].

Займенник «he» замінено власним ім'ям «Дуглас» за змістом тексту.

Заміна категорії часу:

«Here was where the big summer-quiet winds lived and passed in the green depths, like ghost whales, unseen» [10, p. 17].

«Он там, показав рукою батько, там мешкають величезні, по-літньому тихі вітри і, незримі, гуляють по тих зелених глибинах, мов примарні кити» [3, с. 11].

«Lived», «passed» – дієслова минулого часу. При перекладі, замінили «живуть», «пливуть» – дієслова теперішнього часу.

Заміна категорії числа:

«The thin lapping of the great continental sea of grass and flower, starting far out in lonely farm country, moved in ward with the thrust of seasons» [10, p. 29].

«Безмежне море трав і квітів хлюпається далеко в полях, навколо одиноких ферм, а влітку зелений прибіій лютю підступає до самого міста» [3, с. 26].

В оригіналі іменники «... grass and flower ...» стоять в однині, при перекладі на українську мову спостерігається заміна категорій числа іменників, а саме множину «..трав і квітів..».

Заміна форми дієслова:

«He put his arm down, feeling the sheath of fuzz on it..» [10, p. 22].

«Він опустил руку і відчув їх пухнасті..» [3, с. 18].

Дієприслівник замінили дієсловом минулого часу. В українському перекладі тексту бачимо: «Він опустил руку і відчув».

Заміна форми речення:

«Flowers were sun and fiery spots of sky strewn through the woodland» [10, p. 22].

«Лісисті пагорби були усіяні квітами, ніби осколками сонця і вогненними клатками неба» [3, с. 18].

Пасивна заставка англійського речення при перекладі була замінена активною конструкцією української мови.

Заміна типу речення:

«And he was gesturing up through the trees above to show them how it was woven across the sky or how the sky was woven into the trees, he was not sure which» [10, p. 17].

«I показав рукою вгору, де листя дерев влітались в небо – чи, може бути, небо вліталося в листя?» [3, с. 12].

Складне стверджувальне речення зі сполучниковим зв'язком замінено питальним реченням з безсполучниковим зв'язком.

Таким чином, аналіз використання перекладацьких трансформацій в перекладі описів в англійських фантастичних творах Р. Бредбері «Smile» та «Dandelion Wine» показав, що перекладач вживав до різних типів трансформацій. Серед проаналізованих найбільш частотними граматичними трансформаціями виявилися перестановка, опущення та низка граматичних заміни. Серед лексичних трансформацій найбільш дієвими для досягнення адекватності мови оригіналу слід відзначити модуляцію, конкретизацію і генералізацію.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С., Володихин Д. Фэнтези URL: http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/FENTEZI.html. (дата звернення 15.09.2019)
2. Бредбері Р. Посмішка.
URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=23> (дата звернення: 15.09.2019)
3. Бредбері Р. Кульбабове вино. Переклад з англійської: Володимир Митрофанов. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан». 2011. 328 с.
4. Виртуальный музей литературных жанров URL: <https://sites.google.com/site/virtualmuzej/fentezi-kak-zanr-literatury>. (дата звернення 15.09.2019)
5. Гуревич Г. Беседы о научной фантастике URL: <http://www.rulit.net/>. (дата звернення 15.09.2019)
6. Катиш Т. В. Особливості функціонування термінологічної лексики в мові української фантастики: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 URL <http://librar.org.ua/>. (дата звернення 15.09.2019)
7. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводическая практика. Международные отношения, Москва, 1974. 215с.
8. Baker, M. In Other Words: a course book on translation. Routledge, New York, 2003. 304 p.
9. Belloc, H. On Translation. Clarendon Press, Oxford, 1931. Vol. 10. №2. 44 p.
10. Bradbury R. Dandelion Wine. М : Айрис-пресс, 2013. 320 p.
11. Bradbury Ray–Smile URL: <http://raybradbury.ru/library/story/52/9/0/> (дата звернення: 15.09.2019)
12. Kellett, A. Basic Broad Yorkshire. Smith Settle, Otley, 1992. 140p.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

УДК 81'33(477)

Леміш Н.Є., д.філол.н., доцент

Матвєєва С.А., к.філол.н., доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

МОРФОЛОГІЧНА РОЗМІТКА ПАРАЛЕЛЬНОГО КОРПУСУ ТЕКСТІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕРЕКЛАД»

У 2018 р. кафедра прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова анонсувала початок роботи над «розробкою Баз даних для створення англо-українського паралельного корпусу» [2, с. 210; 3, с. 71]. Це було зумовлено цілою низкою причин, основними з яких є: а) можливості, які відкриває паралельний корпус як для професійних перекладачів, так і для початківців, тобто його здатність функціонувати як «інструмент для швидкого аналізу мовної одиниці та варіантів її перекладу із залученням великого масиву текстової та екстралінгвістичної інформації з одночасним зануренням у контекст» [4, с. 185–186; 7]; б) максимальна об'єктивність у вивченні та зіставленні мовних одиниць в межах таких корпусів «через абстрагування від суб'єктивності дослідника» [2, с. 207]; в) власне відсутність загальнодоступних англо-українських корпусів паралельних текстів, на базі яких можна було б виховувати професійних перекладачів шляхом аналізу перекладацьких трансформацій. Зазначене вище підкреслює *актуальність* створення паралельного корпусу текстів для спеціальності «Переклад».

Робота над таким корпусом включає кілька етапів, серед яких обов'язковою є розмітка текстів паралельного корпусу: метатекстова, структурна та лінгвістична. Визначившись з мітками для метатекстової й структурної розмітки, наразі кафедра прикладної лінгвістики, порівняльного

мовознавства та перекладу працює над інвентарем міток для морфологічної розмітки.

Мета пропонованої розвідки полягає в окресленні інвентаря міток для морфологічної розмітки, тобто позначення частиномовної приналежності лексичних одиниць в текстах майбутнього паралельного корпусу з одночасним визначенням для них усього розмаїття лексико-семантичних і граматичних категорій (на прикладі дієслова як частини мови). Окремо наголосимо, що морфологічна розмітка включає дані про морфологічні форми та значення, тобто це – не лише вказівка на частиномовну приналежність, але й маркування числа, роду, відмінка, граматичного часу тощо залежно від ознак конкретної частини мови. Для того щоб користувач зміг здійснювати пошук слів, їх форм, конструкцій, морфологічна розмітка є просто необхідною [5; 6].

Для формування інвентаря міток для морфологічної розмітки оригінальних англomовних текстів за основу було взято матеріал з «Граматики англійської мови» колективу авторів на чолі з В.Л. Каушанською [1], де детально зібрано й прописано інформацію про усі частини мови. Отже, на цьому етапі роботи над англо-українським паралельним корпусом текстів ми прописали мітки (= теги на базі латинського алфавіту) для 13 частин мови (англійської мови): іменника (N), дієслова (V), займенника (Prn), прикметника (Adj), прислівника (Adv), числівника (Num), модальних слів (MW), слів категорії стану (St), вигуку (Int), артикля (Art), прийменника (Prp), сполучника (Cnj), частки (Prt). Наприклад, для позначення **граматичного часу** дієслова мітки для морфологічної розмітки виглядають таким чином: минулий / Past – <P>: Past Simple <PS>, Past Continuous – <PC>, Past Perfect – <PPf>, Past Perfect Continuous – <PPfC>; теперішній / Present – <Pr >: Present Simple – <PrS>, Present Continuous – <PrC>, Present Perfect – <PrPf>, Present Perfect Continuous – <PrPfC>; майбутній / Future – <F>: Future Simple – <FS>, Future Continuous – <FC>, Future Perfect – <FPf>, Future Perfect Continuous – <FPfC>; майбутній з точки зору минулого / Future in the Past – <FP>: Future Simple in the Past – <FSP>, Future Continuous in the Past – <FCP>, Future Perfect in the Past – <FPfP>, Future Perfect Continuous in the Past –

<FPfCP>. Також для дієслова було визначено такі характеристики: **вид / аспект**: тривалий / Continuous – <Cnt>, нетривалий / Non-continuous – <NCnt>; **кореляцію**: доконаний / Perfect – <Pf>, недоконаний / Non-perfect – <NPf>; **спосіб**: дійсний / Indicative – <Ind>, наказовий / Imperative – <Imp>, умовний / Subjunctive – <SbjI>, <SbjII>, <SbjIII>, <Sbj0>; **стан**: активний / Active – <Act>, пасивний / Passive – <Pss>; **число**: одина / Singular – <Sing>, множина / Plural – <Pl>; **особу**: перша особа / 1 person – <1p>, друга особа / 2 person – <2p>, третя особа / 3 person – <3p>; **відмінюваність дієслівної форми**: відмінювані / finites – <Fin>, безособові / non-finites (= verbids / verbals) – <NFin>: інфінітив / Infinitive – <Inf>, дієприкметник теперішнього часу / Participle I – <PI>, дієприкметник минулого часу / Participle II – <PII>, герундій / Gerund – <Ger>; **фазовість позначуваної дії**: фаза початку дії / phase of beginning – <PhBg>, фаза продовження / phase of continuation – <PhCnt>, фаза повторювання / phase of repetition – <PhRp>, фаза завершення / phase of finishing – <PhFn>.

Звісно, що на простому укладанні інвентаря міток морфологічна розмітка не закінчується. Відповідно до морфологічного стандарту *Національного корпусу російської мови*, наприклад, приписування міток необхідно зробити для чотирьох «полів»: окремої лексеми, словоформа якої описується, за частиномовною приналежністю; множини граматичних ознак такої лексеми / словокласифікуючих характеристик; множини граматичних ознак описуваної словоформи / словозмінних ознак; інформації про нестандартність граматичної форми, навмисність орфографічних спотворень тощо [5]. Останнє «поле» репрезентує певний інтерес, оскільки нечасто привертає увагу дослідників, зокрема на початковому етапі роботи. *Національний корпус російської мови* абсолютно закономірно маркує аномальні форми (застарілі, просторічні), спотворені (орфографічні, фонетичні), цифрові (зроблені за допомогою цифр), ініціали (великі літери з крапкою), абрєвіатури. Таким випадкам ми теж обов'язково плануємо приділити окрему увагу. Крім того, як зазначає Д.В. Січінава [6], доцільним є виконання морфологічної розмітки в декілька етапів: аналіз, фільтрування та зняття омонімії. Відтак нам треба ще розробити

процедуру фільтрування та зняття омонімії при морфологічній розмітці, що особливо необхідно при роботі з англійським текстом, де та сама лексема може виступати як іменником, так і дієсловом, або сполучником і займенником тощо.

Таким чином, укладання інвентаря міток для морфологічної розмітки не зводиться до позначення частиномовної приналежності лексем в текстах паралельного корпусу та визначення для них всіх лексико-семантичних і граматичних категорій / форм. Необхідним є виявлення даних про аномальність форм, а також розроблення алгоритмів фільтрування та зняття омонімії, що й складатиме *перспективи* для нашої подальшої роботи.

Список використаних джерел:

1. Каушанская В.Л., Ковнер Р.Л., Кожевникова О.Н., Прокофьева Е.В., Райнерс З.М., Сквирская С.Е., Цырлина Ф.Я. Грамматика английского языка (на английском языке). Москва: фирма «Страт», 2000. 320 с.

2. Леміш Н.Є. Англо-український паралельний корпус текстів для студентів спеціальності «Переклад» // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: наук. журнал, 2018. Вип. 1(15). С. 207–210.

3. Леміш Н.Є. Передумови створення паралельного корпусу текстів для студентів спеціальності «Переклад» // Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2018. С. 69–72.

4. Матвєєва С.А. Корпус паралельних текстів як інструмент перекладача. // Система і структура східнослов'янських мов : зб. наук. праць, 2016. Вип. 10. С. 183–189.

5. Национальный корпус русского языка. URL: <http://ruscorpora.ru/new/corpora-morph.html>

6. Сичинава Д.В. К задаче создания корпусов русского языка. URL: <https://www.mccme.ru/ling/mitrius/article.html>

7. Vintar Š. Corpora in Translator Training and Practice: A Slovene Perspective // Špela Vintar // Incorporating Corpora. The Linguist and the Translator. Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 2008. P. 153–167.

УДК 378.147

Осаульчик О. Б., к.пед.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний університет КНТЕУ

THE MINDMAPPING TECHNOLOGY

IN THE PROCESS OF TEACHING

It's a matter of fact that the amount of information is getting larger and larger with every day or even every hour nowadays. Moreover there is the open access to almost any kind of information due to the system of internet and this fact changes the process of education and teaching in particular. A teacher doesn't need to 'repass' the knowledge to students anymore, because it's impossible to give much knowledge under the condition of its amount constantly growing. There is another task for teachers today: to teach how to work with huge amounts of information.

At the same time employers understand this fact and want their employees to be ready to work with different kinds of growing information, be creative in its usage and be flexible. The last means a process of productive self-education in order to be able to change job directions.

So the process of teaching in higher educations needs changes and innovations.

The analysis of the last researches in this sphere shows scientific interest with the opportunities to use modern information technologies, mindmapping in particular, in order to renew methodological aspects in the process of teaching (O. Aksionova, A. Kobysia, E. Lesser, V. Litvinov, J. Stork, N. Tereshchenko and others).

We suggest the technology of mind mapping as one of the new approaches in teaching. It can save students' time on learning. We all are used to written notes in studying but in fact it brings to information overload. In this context mind mapping presents a more efficient way of doing things. A. Kobysia is sure that mind mapping

is becoming a modern method of knowledge systematization and generalization. стверджує, що сучасним і ефективним методом систематизації і узагальнення одержаних знань, закріплення умінь та навичок є Mind Mapping). Such maps are used to present knowledge visually and to classify ideas. It's done like a scheme or a diagram with key words, tasks or other elements surrounding 'the speech topic' (the main word) [2, p. 354].

Mind mapping is a visual way to present important ideas. It is a tool to generalize ideas quickly. Mind mapping was invented by Antony Buzan as a brain-friendly technique to record thoughts. Being a student it was difficult for him to remember large amounts of information and he invented his own way how to cope with the problem. Later he wrote a book called 'Use your Head' and it could turn over the way of studying for many students all over the world. This technology helps to present the material of 4 or 5 pages long in one sheet of paper [1, p. 81].

Mind maps gives opportunity of brain storming and lets your ideas fly freely, thus developing creative potential. Mind maps can be done by hand but it's also possible to create them on computer. The advantage of doing this on computer lies in the fact it can be easily changed and reorganized.

The process starts with drawing a circle in the center and marking the key word or the name of the topic in the center. After that comes turn of main points connected with the speech topic. They look like branches and help to organize your ideas about the main subject. Each main point has got its subpoints or subtopics. They look like smaller branches added to the previous branches and they contain their key words. These subtopics present the details of each subtopic. The author notes it's better to use single key words as our brains remember them easier, especially if we use lots of color and pictures. All the branches should be curved and connected with each other.

Thus a mind map becomes speech notes. It helps to create a cohesive and logical speech or presentation. Thus, according to N. Tereshchenko we have the opportunity 'to get the whole picture' with cohesive presentation of thoughts [5, p.15]. Making it on a computer we can print it and take anywhere we need.

A mind map can also be a visual record of new vocabulary, or other content. Vocabulary mind maps are also known as word maps or spidergrams, and are organised in a way that shows groupings or relationships between the words. There is an example of how to use this technology in the process of teaching English, in particular on the topic 'Shopping for Food': the teacher writes a list of words based around the topic of food on the board. Learners organise the words in a mind map and then compare ideas on how they have grouped words and related them. Being interactive, this process involves everyone, thus there will be no passive learners.

Mind maps can also be used as a tool in the planning stage for writing exercises, as learners can structure ideas and discuss how they are related. It could be called a spontaneous pre-writing activity. Students start with a topic at the centre and then generate a web of ideas from that, developing and relating these ideas as their mind makes associations.

You can use a lot of color to present your notes. There may be small pictures and your own specific symbols. You will have to use your fantasy and imagination to create a mind map. But at the same time you have to find the golden mean in this process because it's been scientifically proved there is no use in overloading visual information with details and bright colors. For better acceptance only key elements should be marked additionally [3, p. 353]. Scientific literature tells that different colors mean differently. Thus, psychologists suggest using colors in accordance with the psychological reaction of people on them: red – urgent information, yellow – attention, green – readiness to act etc. Presentations in contrast colors (red and green, blue and yellow, black and white) make us compare objects [4, p. 58-67].

There are huge opportunities today due to information technology capabilities: special software and Internet services. It can be of great help in creating mind maps and editing charts. (Freemind, Bubbl.us, Mind 42, Mindmeister, LucidChart, Vivamind etc) [6].

So mind maps can be used in different subjects and spheres of life. Moreover mind maps can be used for a multitude of purposes. We can even use mind mapping for planning our everyday life and activity. It has been proved that mind mapping is

very useful for developing students' ability to sum up and generalize information, it perfectly trains in brain storming, it also forms students' creative potential and flexibility. All these features are very important for employers nowadays. So in our opinion mind mapping should be used broader in the system of education as it is really useful and reflects the main ideas of modern education.

Список використаних джерел:

1. Бьюзен Т. Суперінтелект / пер. з англ. Е. А. Самсонов. 2-е вид. Мн.6 Попурри, 2003. 304 с.

2. Кобися А. Використання технологій майндмеппінгу у педагогічній діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 41. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. С. 346-351.

3. Кобися В. Особливості сприйняття візуальної інформації інформаційного освітнього середовища. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 41. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. С. 351-356.

4. Прищенко С. Комп'ютерні технології у моделюванні колірних гармонійних сполучень. *Технічна естетика і дизайн*. К.: Віпол, 2006. Вип. 5. С. 58-67.

5. Терещенко Н. Сучасні тренінгові методи навчання. *Методичні рекомендації створення інтелект-карти з навчальної дисципліни «Політологія»*. К.: КНЕУ, 2008. 28 с.

6. Василенко Т. Mind Maps – досвід використання. URL: <http://www.improvement.ru/zametki/mindmap/>; (дата звернення 19.09.2019)

References:

1. Busen T. Superintelect; per. z angl. E. A. Samsonov. 2-e vyd. Mn.6 Popurru, 2003. 304 p. (In Russian)

2.Kobysja A. Vykorystannja tehnologij majndmeppingu u pedagogichnij dijal'nosti.[Using the technology of mindmapping in the pedagogical activity]. *Suchasni informacijni tehnologii' ta innovacijni metodyky navchannja u pidgotovci fahivciv : metodologija, teorija, dosvid, problemy*. Vyp. 41. Kyi'v-Vinnycja : TOV firma 'Planer', 2015. P. 346-351. (In Ukrainian)

Прадівляний М.Г., к.пед.н., доцент

Вінницький національний технічний університет

Бондар О.А.

Здобувач освітнього ступеня «Бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У процесі формування професійної компетентності, а особливо це стосується студентів майбутніх перекладачів, важливо не просто навчити спілкуватися однією чи кількома іноземними мовами, а захопити студентів, тобто навчити їх вчитися. Тому, як наголошують психологи, студент має бути готовим до активної самостійної діяльності. Це означає, що важливе місце у процесі вивчення іноземних мов повинно належати самостійній роботі студента, котрій у сучасній вищій школі приділяється значна увага. Важливо, що здатність до самостійної діяльності як особлива риса особистості є метою всього процесу навчання, що, у свою чергу, сприяє формуванню творчого ціннісного ставлення до реального професійного середовища.

На думку відомого психолога-лінгвіста І. Зимньої, «самостійна робота є однією з важливих і широко обговорюваних проблем викладання в середній і вищій школах». Одна з актуальних проблем сучасної методики навчання іноземної мови у вищій школі – орієнтація всього навчального процесу на активну самостійну роботу тих, хто навчається [2, с. 36].

Самостійну роботу розглядають як вищий рівень навчальної діяльності, оскільки її організація вимагає великої мотивації, організованості, спрямованості і знань своїх психолого-педагогічних можливостей, готовності до подолання численних труднощів .

Види самостійної діяльності можуть бути найрізноманітніші залежно від особливостей іншомовної підготовки конкретного студента, його потреб, мотивації та ін. Це може бути самонавчання з іноземної мови, самостійна робота з оволодіння граматикую, аудіюванням тощо [1, с. 306].

Оскільки мета самостійної роботи зводиться до практичного опанування іншомовної комунікативної діяльності, основну увагу педагог має спрямовувати на активізацію роботи студентів з опанування основних видів мовної діяльності, а саме: аудіювання, читання, говоріння, письма. Водночас не можна розглядати вищевказані напрями самостійної роботи, не з'ясувавши методів опанування знань, набуття навичок і вмінь з фонетики, лексики, граматики й синтаксису.

Підготовка до самоосвіти передбачає великі зусилля педагогів з формування умінь і навичок навчальної діяльності студентів. Тому особливої уваги заслуговує робота з автентичними підручниками, науковою й довідковою літературою, в процесі якої прищеплюються вміння і навички працювати з книгою. У роботі з текстом підручника до них, зокрема, належать такі:

- складати план прочитаного;
- конспектувати прочитане;
- зіставляти зміст тексту з поясненням учителя;
- порівнювати й узагальнювати матеріал кількох параграфів;
- розумітися у висновках і формулах;
- робити висновки з опрацьованого матеріалу;
- виділяти в тексті основні структурні елементи знання;
- систематизувати викладені факти, класифікувати поняття та інші елементи наукових знань;
- самостійно вивчати невеликі розділи тексту;

- працювати з малюнками, графіками й здобувати з них необхідну інформацію;

- виконувати за описом у підручнику спостереження й досліди ;

У роботі з додатковою літературою:

- користуватися змістом і покажчиками;

- працювати з каталогом , складати бібліографію з питання , яке цікавить у певний момент;

- використовувати довідкові матеріали.

Що стосується іншомовного письма, то основними компонентами цього виду навчальної діяльності є оволодіння технікою правильного написання слів та перекладом з рідної на іноземну мову. Вони формуються й використовуються в основному під час виконання домашніх завдань [3, с. 318].

Щодо критеріїв оцінювання самостійної роботи, наведемо приклад оцінювання здобувачів вищої освіти спеціальності «Філологія (Переклад)» з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням»:

–підготовка презентації-повідомлення на одну з тем професійного спрямування (1-4 курс); підготовка наукових статей, наукових публікацій та участь з доповідями у студентських конференціях і семінарах (2-4 курс) – 15 балів;

–опрацювання оригінального англомовного джерела для підготовки домашнього читання з обов'язковим веденням тематичного словника економіки й бізнесу – 10 балів;

–робота в дистанційних курсах на платформі MOODLE – 5 балів.

Отже, основною метою самостійної роботи вважаємо досягнення належного рівня сформованості професійної компетентності під час навчання у вищому навчальному закладі, а також вміння самостійно реалізувати набуті навички та знання під час професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бондар Н. Д. Використання засобів дистанційного навчання для організації самостійної роботи фахівців туристичної сфери (на прикладі іноземних мов) Кам'янець-Подільський. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інститут педагогіки НАПН України. Педагогічна освіта : теорія і практика Вип. 26 (1–2019). Ч.2. С. 305-309
2. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку. М. : Рус. Язык. 1989. 220 с.
3. Яцюк О. М. Самостійна робота учнів з оволодінням іноземною мовою як складова їх успішної пізнавальної діяльності Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Зб.наук.праць. Хмельницький. 2007. С. 317-320.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ ГЕРМАНСЬКИХ, РОМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І ЛІТЕРАТУР

УДК 81'37 [811'111+811.112.2+811.161.1+811.161.2]

Борисов О.О., д.філол.н., доцент

Васильєва О.Г., к.філол.н., доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

НОМІНАЦІЇ ДІАЛОГУ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ)

Розвідка присвячена дослідженню особливостей основного значення в семантичній структурі ключових позначень комунікативного феномену

«діалог» у західногерманських (англійській, німецькій) та східнослов'янських (українській, російській) мовах.

Встановлення меж семантичної структури одиниць на позначення *діалогу* передбачає виокремлення, аналіз та співставлення дефініцій лексико-семантичних варіантів (ЛСВ) відповідних лексем, поданих у тлумачних словниках національних мов. Результатом таких процедур буде встановлення базової семми, що найбільш узагальнено фіксує ситуацію реальної людської інтеракції та є основою для побудови інших значень лексеми в конкретній національній мові. Міжмовне зіставлення можна провести як на рівні всіх ЛСВ відібраних лексем (англ. *dialogue*, нім. *der Dialog*, рос. *диалог*, укр. *діалог*), так і на рівні синтезованого з усіх наявних у словниках однієї мови семем етнозумовленого семантичного представлення діалогу як взаємодії між комунікантами в реальній дійсності. Подана розвідка присвячена зіставленню лексем на рівні семантичної структури полісемантів національних мов.

Розгляд визначень одиниці *dialogue*, поданих у словниках сучасної англійської мови [9; 10; 16; 17; 18] свідчить про розлогість семантичної структури лексеми. Найбільш вичерпно вона продемонстрована в словнику сучасної англійської мови видавництва *Collins*, який покриває майже усі дефініції, подані в інших джерелах: 1. “conversation between two or more people” (*розмова між двома чи більше особами*), 2. “an exchange of opinions on a particular subject; discussion” (*обмін думками на певну тему; обговорення*); 3. “the lines spoken by characters in drama or fiction” (*слова персонажів у драматургії або літературі*); 4. “a particular passage of conversation in a literary or dramatic work” (*фрагмент розмови в літературному або драматичному творі*); 5. “a literary composition in the form of a dialogue” (*літературний твір у формі діалогу*); 6. “a political discussion between representatives of two nations or groups” (*політична дискусія між представниками двох націй або груп*) [10]. Однак, на відміну від цього словника та інших лексикографічних джерел, у словнику видавництва *Merriam-Webster* представлено таке визначення діалогу (ЛСВ 7): “a musical composition for two or more parts suggestive of a

conversation” (музикальна композиція на дві чи більше партії, що нагадує розмову) [17].

Як бачимо, значення лексеми *dialogue* відбивають осмислення діалогу як

1. феномена реальності, тобто *комунікативного акту* між індивідами під час розгляду деякого питання або 2. *розмови*, яка відбувається у певному виді мистецтва (деяким чином стилізованої саме для цього виду, як спроба відтворити особливості «живої» комунікації). Нас цікавить безпосередня діалогічна інтеракція, яка отримує свою семантизацію в ЛСВ 1, 2: “conversation between two or more people; an exchange of opinions on a particular subject; discussion”.

Співставлення визначень *діалогу*, представлених у лексикографічних джерелах сучасної німецької мови [11; 12; 13; 15] виявило найбільшу розробленість семантичної структури лексеми *der Dialog* у словнику видавництва *Duden*. Вона складається з п’яти семем: 1. “von zwei oder mehreren Personen abwechselnd geführte Rede und Gegenrede; Zwiegespräch, Wechselrede” (обмін висловленнями (розмова) двох або більше осіб; бесіда, дискусія); 2. “Gespräche, die zwischen zwei Interessengruppen geführt werden mit dem Zweck des Kennenlernens der gegenseitigen Standpunkte” (перемовини між двома зацікавленими в цьому групами з метою отримання інформації про позицію (щодо певного питання) одна одної); 3. “Gesamtheit der Dialoge in einem Drehbuch (сукупність діалогів у кіносценарії)”; 4. “wechselseitige Kommunikation, Austausch von Fragen und Antworten zwischen Mensch und Datenverarbeitungsanlage über Tastatur und Terminal” (інверсивна комунікація, обмін запитаннями та відповідями між людьми та комп’ютером за допомогою клавіатури та терміналу); 5. “Zusammenstellung von geschmacklich kontrastierenden, aber zueinanderpassenden Speisen” (відбір страв, які різняться за смаком, але підходять одна одній) [13].

Виявлення п’яти ЛСВ уможливлює констатацію такого: перші два ЛСВ відбивають *реальну комунікацію* в малій чи великій групах, ЛСВ 4 відбиває ситуацію *спілкування з комп’ютером*, ЛСВ 3 фіксує *художньо сконструйовані*

для кіносценарію *інтерації*, ЛСВ 5 відсилає до кулінарної сфери, мистецтва *приготування страв*. Але в *Leipzig Corpora Collection* діалог також диференціюється за форматом (усним та писемним) комунікації: “ein Dialog ist eine mündlich oder schriftlich zwischen zwei Personen geführte Rede und Gegenrede” (*усний чи писемний обмін висловленнями двома особами*) [15]. Тому ключовим значенням *der Dialog* визнаємо “von zwei oder mehreren Personen mündlich oder schriftlich abwechselnd geführte Rede und Gegenrede”.

Аналіз дефініцій тлумачних словників *сучасної російської мови* [1; 2; 3; 7; 8] дозволяє звести семантичну структуру лексеми *діалог* до п'яти семем, найбільш вичерпно представлених у «Большом толковом словаре русского языка»: 1. «Разговор между двумя или несколькими лицами». 2. «Часть литературного произведения, представляющая собой разговор двух лиц». 3. «Литературное произведение, написанное в форме беседы». 4. «Переговоры, контакты между двумя партиями, странами, блоками и т.п., ведущиеся с какими-либо целями». 5. «О технически грамотной постановке человеком заданий для компьютера и получении нужных результатов» [1].

Констатуємо, що перша семема відбиває комунікативну інтеракцію у форматі «*індивід – індивід*», ЛСВ 4 – «*група – група*», у той час як ЛСВ 5 – «*індивід – комп'ютер*». ЛСВ 2 та ЛСВ 3 пов'язані зі сферою літератури, та відбивають фрагмент твору з розмовою, або увесь твір, зміст якого розкривається у формі бесіди. Основним вважаємо значення «*разговор между двумя или несколькими лицами*».

Вивчення визначень *діалогу* в словниках сучасної української мови [4; 5; 6; 14] дає підстави стверджувати, що найбільш ємно його розуміння подано в *Eslovník* [14]. Структура значень є більш розширеною, ніж в лексемах російської або німецької мов і складається з шести семем: 1. «Розмова між двома або кількома особами». 2. «Частина літературного твору, в якій відбувається розмова двох осіб». 3. «Літературний твір, написаний у формі бесіди». 4. «Чергування музичних форм, що їх виконують два голоси чи музичні інструменти» **(пор., з визначенням діалогу в словнику Merriam-**

Webster: “a musical composition for two or more parts suggestive of a conversation” [17]); 5. «Розмова, обмін думками (звичайно на громадсько-політичні теми)»; 6. «Переговори; бесіди в порядку взаємного зондажу» [14].

ЛСВ 1, а також ЛСВ 5, 6 відображають *реальні комунікативні акти*, які уточнюються тематикою та метою комунікативної діяльності. ЛСВ 2 та ЛСВ 3 відбивають її різне переломлення у *літературному творі*. ЛСВ 4 представляє діалог (голосів або інструментів) у межах певного музичного твору. Базовою дефініцією вважаємо таку: «*розмова між двома або кількома особами*».

Зіставлення семантичних структур одиниць, які маніфестують той чи інший фрагмент поняття *ДІАЛОГ* в різних мовах дозволяє зробити такі висновки. В усіх порівнюваних мовах лексеми *dialogue, der Dialog, диалог, діалог* є полісемантичними, з розгорнутою структурою системи їхніх значень. Ізоморфною є наявність спільного (прототипового) осмислення діалогу, по-перше, як *розмови*, по-друге, *між двома чи більше особами*. У семантичних структурах одиниць репрезентації поняття *ДІАЛОГ* в усіх мовах (в англійській, німецькій, та українській – експліцитно, в російській – імпліцитно) наявні значення *обміну повідомленнями, думками, висловленнями*. У німецькій мові окремо зафіксовано й формат діалогу – *усний* чи *писемний*. Крім того, у семантичних просторах порівнюваних мов функціонує значення діалогу як *змістовної частини фрагменту деякого виду мистецтва*, хоча при цьому в тлумачних словниках німецької мови не було виявлено значення діалогу як *жанру літератури*.

Результати аналізу свідчать і про те, що в семантичних структурах лексем усіх національних мов власне *розмова*, представлена іншими ЛСВ, може специфікуватися такими параметрами, як *продовгованість, мета, група людей / нація (сторони інтеракції)*, а в російській та англійській мовах – *сфера діяльності* (політика). За даними проаналізованих лексикографічних джерел, лише для англійської та української мов релевантним є номінативне орієнтування лексем *dialogue* та *діалог* на сферу *музики*: у творах цього виду мистецтва простежується діалогічна інтеракція (своєрідна, почергова зміна)

голосів / партій *two or more parts* / *два голоси* або інструментів (*музичні інструменти*). Іншою аломорфною ознакою є те, що в тлумачних (неспеціалізованих) словниках німецької та російської мов лексемами *der Dialog* та *диалог* есплікується взаємодія людини з *комп'ютером*. До того ж, у німецькій мові виявлена віднесеність останнього ЛСВ *der Dialog* до тематичної сфери *кулінарії*: він позначає підбір декількох різних страв для створення єдиного, гармонійно збалансованого прийому їжі.

Перспектива цієї розвідки полягає у подальшому семантичному та зіставному аналізі ключових позначень поняття *ДИАЛОГ* одиницями сучасних англійської, німецької, російської та української мов.

Список використаних джерел:

1. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С.А. Кузнецов. СПб.: Норинт, 1998. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gramota.ru/slovari/dic/>.
2. Малый академический словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://enc.biblioclub.ru/Termin>.
3. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный / Под ред. Т.Ф. Ефремовой [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Efremova-term-19891.htm>.
4. Публічний електронний словник української мови «УКРЛІТ.ORG» (динамічний) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrlit.org/slovnyk>.
5. Словник української мови в 11 томах / Київ : Наукова думка, 1970-1980. Webmezha [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>.
6. Словник.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.slovnyk.ua>.
7. Толковый словарь Ожегова онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://slovarozhegova.ru>.
8. Толковый словарь Ушакова онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ushakovdictionary.ru>.

9. Cambridge Dictionary Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary>.
10. Collins Cobuild English Language Dictionary online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
11. Das Wissen.de [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.wissen.de/lexikon/>.
12. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dwds.de/wb/>.
13. Duden Wortebuch online [[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.duden.de>.
14. Eslovnyk.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eslovnyk.com>.
15. Leipzig Corpora Collection [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://corpora.uni-leipzig.de/>.
16. Longman Dictionary of Contemporary English online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ldoceonline.com/>.
17. **Merriam-Webster** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.merriam-webster.com>.
18. Oxford Living Dictionaries Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://en.oxforddictionaries.com/>.

УДК 81'367.625(161.2=111):81-115

Іваницька Н.Б., д.філол.н., професор

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

МЕТАМОВА КОНТРАСТИВНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ДІЄСЛІВНИХ СИСТЕМ

Останнім часом у мовознавстві виразною є тенденція до контрастивного вивчення мовних одиниць усіх рівнів мовної системи з метою виявлення спільного та відмінного в механізмі взаємодії їхніх категорійних властивостей.

Ця тенденція є виправданою і своєчасною через накопичення теоретично виважених та апробованих дослідницькою практикою знань у галузі конкретних мов, які як металінгвістичні реальності закономірно постають підґрунтям для проведення зіставного аналізу.

Лінгвістична контрастивістика накопичила значний досвід у дослідженні різнорівневих мовних одиниць і явищ (В. Г. Гак, С. П. Денисова, Ю. О. Жлуктенко, М. П. Кочерган, А. Е. Левицький, А. В. Корольова, В. І. Кушнерик, В. М. Манакін, Б. О. Серебренников, О. В. Тищенко, С. О. Швачко, І. К. Юсупов, В. М. Ярцева, W. Croft, C. Lehmann, W. Nemser, J. Newman, G. Nickel, A. Wierzbicka).

Водночас із розвитком зіставної лінгвістики постає проблема їхньої термінологічної однолінійності, зумовлена варіативними щодо змісту та контексту термінологічними назвами і поняттями, якими користуються дослідники. Невипадково, що це, у свою чергу, призводить до порушення цілісності сприйняття зіставних досліджень та різнотлумачення їхніх результатів. Попри загальну тенденцію до стрімкого розвитку зіставних праць на теренах сучасного мовознавства, питання створення однозначної термінологічної номенклатури контрастивістики і досі залишається актуальним.

У нашій розвідці коротко зупинимося на розмежуванні таких понять, як «відповідність» та «еквівалентність». Насамперед зауважимо, що контрастивісти активно й цілком виправдано оперують поняттями «еквівалентність», «семантична еквівалентність», «міжмовна семантична еквівалентність», «ступінь еквівалентності» та ін., при цьому нерідко наповнюючи їх неоднаковим, а подекуди і суперечливим змістом. У спеціальній літературі вчені використовують поняття «часткові і зв'язані еквіваленти» (Н.І. Фельдман), «абсолютні, часткові і відносні еквіваленти» (Л.А. Калужнін), «словникові еквіваленти і варіантні відповідники» (Л.І. Рецкер), «повні, неповні еквіваленти, еквіваленти-відповідники та індивідуальні еквіваленти» (С. Власов), «лінійні та лексичні відповідники»

(З.Д. Попова, Й.О. Стернін) та ін. Оперуючи такими поняттями, дослідники, однак, наголошують на тому, що відомі типи міжмовних відповідників ґрунтуються на порівнянні формально-семантичних ознак слова, залишаючи поза увагою прагматичний аспект лексичного значення [3, с. 61]. Труднощі, що виникають при встановленні функціонально-семантичної еквівалентності, спонукають мовознавців до уведення такого поширеного в теорії перекладу терміна, як «квазіеквівалентність». Відомою є теза польського дослідника С. Сятковського, який еквівалентність мовних одиниць кваліфікує як їхню тотожність [5, с. 71]. Виказану мовознавцем тезу справедливо заперечують більшість дослідників, наводячи на підтвердження цього низку аргументів. «Сама концепція системності мови не сумісна з припущенням про можливість існування в різних мовних системах тотожних елементів чи конструкцій, у яких уся сума ознак і властивостей, структура й субстанція цілком однакові», – наголошував Ю.О. Жлуктенко [1, с. 10].

Аналітичний огляд праць, у яких представлені теоретичні основи міжмовної еквівалентності (більшість із них виконано в межах теорії перекладу), засвідчує різноаспектність підходів до розуміння самого поняття «еквівалентність», неоднозначність його витлумачення, спричинені складністю й багатовимірністю цього явища в лінгвістиці. В.М. Манакін зазначає, що «категорію еквівалентності в певному розумінні можна вважати центральною й універсальною в дослідженнях різного роду взаємовідношень мовних одиниць на системному рівні, оскільки основа мета аналізу мови (мов) – це встановлення складу і функцій її елементів за інтегрувальними (=еквівалентними) та диференційними ознаками». Водночас учений наголошує на значній умовності поняття «еквівалентність» у зіставній лексикології і пропонує використовувати його лише для таких лексико-семантичних відповідностей, які мають максимальний збіг у складі та змісті семантичних ознак, що структурують їхні лексичні значення, а отже, становлять інтерес для контрастивної лексикології з точки зору ономасіологічної, а не семасіологічної.

Досить детально міжмовна еквівалентність на рівні ізолюваного слова, а також слова як одиниці тексту, розроблена російською дослідницею Є.Г. Которовою. У монографічному дослідженні авторка на матеріалі російської та німецької мов подала власну концепцію міжмовної еквівалентності, у межах якої еквівалентні відношення між лексиконами російської та німецької мов встановлено на основі відношень між лексичною одиницею та прототипно структурованим лексико-семантичним полем. Викладені в роботі спостереження та висновки щодо відзначеної проблеми, безперечно, можуть слугувати орієнтиром для проведення подібних міжмовних зіставлень, однак не можуть бути використані в нашій роботі, побудованій на двосторонньому аналізі дієслівних систем, який не передбачає використання в ролі *t.c.* жодної із зіставляваних мов.

З огляду на викладені попередні міркування, при встановленні спільних ознак реалізації семантичного аспекту узагальненої дієслівної категорії «процесуальність» у межах виокремлених лексико-семантичних парадигматичних угруповань (ЛСП) найбільш релевантними для опису результатів дослідження видається більш нейтральна номінація «відповідність», під якою розуміємо «узгодженість між чим-небудь, подібність до чого-небудь, цілковиту схожість у чомусь» [6].

Отже, сучасні контрастивні дослідження потребують подальшого впорядкування основних термінологічних одиниць, які використовують у процесі встановлення спільного та відмінного при двобічному зіставленні. Зокрема, доцільними для системного зіставного дослідження парадигматичних та синтагматичних відношень дієслівних систем видається залучення такого поняття як «відповідність» на противагу «еквівалентність».

Список використаних джерел:

1. Жлуктенко Ю. О. Контрастивний аналіз як прийом мовного дослідження. *Нариси з контрастивної лінгвістики*. К., 1979. С. 5-11.

2. Іваницька Н. Б. Дієслівні системи української та англійської мов: парадигматика і синтагматика : монографія. Вінниця : СПД Главацька, 2011. 636 с.

3. Космеда Т. А., Гажева І.Д. Аспекти й методика вивчення слова у контексті зміни лінгвістичних парадигм. *Мовознавство*. 1991. № 1. С. 39-46.

4. Стернин И. А. Очерки по контрастивной лексикологии и фразеологии : в 2 ч. Halle, 1989. 120 с.

5. Сятковский С. Основные принципы сопоставительного анализа языков (статья вторая). *Русский язык за рубежом*. 1976. № 5. С. 70-73.

6. СУМ: Словник української мови : в 11т. К. : Наук. думка, 1970–1980. Т. 1-11.

81'367.625(161.2=111):81-115

Іваницька Н.Л., д.філол.н., професор

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

СИНТАГМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ІНФОРМАТИВНО

НЕДОСТАТНІХ ДІЄСЛІВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

Дієслово як граматична категорія неодноразово перебувало в епіцентрі дослідницьких парадигм як у внутрішньомовному вимірі (Ш.Р. Басиров, К.Г.Городенська, А.П. Загнітко, О.І. Леута, В.М. Русанівський, Н.Ю. Шведова, D. Crystal, R. Jackendoff, H. Hiddowson, Ch. Hockett, E. Lehrer, B. Levin, E. Nida, S. Soames, R. Stockwell, St. Ullman та ін.), так і в міжмовному аспекті (Р. Штернеманн, М.П. Кочерган).

Пропонована розвідка репрезентує один із можливих аспектів установлення міжмовних співвідношень між дієслівною синтагматикою української та англійської систем і спирається на праці, в яких закладено основи зазначеного напрямку міжмовного зіставлення [1–3].

Загалом учення про автосемантизм / синсемантизм має певні здобутки як в лінгвославістиці, так і в лінгвогерманістиці. Така ситуація створює належні умови для білатерального зіставлення української та англійської дієслівних систем на предмет установлення корелятивних / некорелятивних співвідношень у сфері їхніх синтагматичних параметрів, виявлених саме в спільності та специфічності ранжування дієслівних класів як повнозначних слів на автосемантичні та синсемантичні з виокремленням в їхніх межах інформативно недостатніх одиниць [2, с. 48].

Інформативно недостатні дієслова виділяють, спираючись на теорії, що стосуються осмислення лінгвальної природи повнозначних слів у референційно-денотативному аспекті. У цьому контексті широко вживаними стали описові терміни «граматикалізація семантичних єдностей повнозначних слів», «семантико-граматична єдність», які відтворюють граматичні процеси й саму сутність граматичного (синтаксичного) аналітизму, зокрема в інтерпретації формально-синтаксичної структури речення (І.Р. Вихованець, А.П. Загнітко, Н.Л. Іваницька, О.І. Леута, Н.Ю. Шведова), а отже і виокремлення інформативно недостатніх (термін Н.Л. Іваницької) дієслів.

У лінгвістиці досі співіснують два підходи до трактування інформативно недостатніх слів: граматичний і лексико-граматичний. У межах кожного з цих підходів обстоюють або ж заперечують наявність у таких словах їхнього «лексичного компонента». «Згусток» суперечностей із цього приводу найбільш прозоро простежено в тлумаченні дієслівних зв'язок у структурі іменного складеного (складного) присудка. Практично в усіх наукових працях, як і в підручниковій та посібниковій літературі, це питання залишається дискусійним (В.Г. Адмоні, Л.С. Бархударов, А.М. Кузнецов, О.І. Смирницький, Н.Ю. Шведова, В.М. Ярцева, Т. Givon, О. Jespersen та ін.).

У контексті нашої теорії виокремлення інформативно недостатніх дієслів у межах синсемантичних дієслів пов'язуємо з їхньою участю в процесах граматикалізації семантичних єдностей дієслівного типу – перетворенню їх у формально-синтаксичний компонент аналітичної будови. Дотримуючись думки

про неповну втрату такими дієсловами їхньої лексичної семантики, водночас покладаємося на їхні характеристичні формальні ознаки – сполучуваність в її кількісних вимірах.

Ознака кількісних виявів однотипних сполучуваностей може слугувати об'єктивним параметром граматикалізації (перетворення семантичних єдностей у граматичні в процесі транспонування перших у структуру речення). Відповідно, шкала таких кількісних вимірів в ідеалі не лише може засвідчувати т. зв. інформативну недостатність дієслів, їхню службову функцію в утворенні аналітичних структур у конкретній мові, але й виконувати корелятивноспроможну роль у зіставленні дієслівних систем української та англійської мов.

Дослідивши синтагматику словосполучень особових дієслів із залежними від них інфінітивними формами (ДД_{інф}), й проаналізувавши утворені на основі сполучуваності семантичні єдності (ДД_{інф}), градуємо їх за ознакою кількісних показників обов'язковості поєднання синсемантичних дієслів із інфінітивами і виділяємо дієслова, що виявили максимум сполучуваності з неозначеною формою дієслова, напр., укр. *могти, мусити, зволити, намагатись, наміряться, сміти, розохотитися, умудритися спробувати, заходитись, перестати*.

Із-поміж усіх інших параметричних характеристик корелятивності українських та англійських дієслів виділяємо також ознаку корелятивного аналітизму, що в своїй основі ґрунтується на корелятивних особливостях інформативно недостатніх дієслів, представлених в обох мовах як: «допоміжні дієслова», «дієсловозв'язки», «широкозначні дієслова». Об'єднувальним параметром дієслів усіх цих груп є їхня спільна ознака – дієслівний синсемантизм, засвідчений синтагматикою (максимальною сполучуваністю з однотипними словоформами).

Корелятивний аналітизм виступає суттєвим параметром у зіставленні української та англійської граматик стосовно обмеження складу інформативно недостатніх (допоміжних) дієслів двома семантичними різновидами:

а) модальними дієсловами (укр. *хотіти* + D_{inf} / англ. *to want, to wish, to desire* + V_{inf}); укр. *могти* + D_{inf} / англ. *can, may* + V_{inf} ; укр. *мусити* + D_{inf} / англ. *must, be to, have to, ought to* + V_{inf}); б) дієсловами, які виражають фазові проміжки в перебігу процесуальної ознаки (початок, продовження, кінець) (укр. *починати* + D_{inf} / англ. *to begin, to start* + V_{inf} ; укр. *заходитись* + D_{inf} / англ. *to begin, to start* + V_{inf} ; укр. *стати* + D_{inf} / англ. *to begin, to start* + V_{inf} ; укр. *братись* + D_{inf} / англ. *to begin, to start, to turn* + V_{inf} ; укр. *силкуватись* + D_{inf} / англ. *to try* + V_{inf} ; укр. *намагатися* + D_{inf} / англ. *to try* + V_{inf}).

Частина українських інформативно недостатніх дієслів, виявляючи високий ступінь сполучуваності з інфінітивом і утворюючи корелятиви з англійськими (*to want, to wish, to desire*), має також аналітичні відповідники в англійській мові: укр. *жадати* + D_{inf} і англ. *to want, to wish, to desire* + V_{inf} і англ. *to be anxious (to, for, about)*; укр. *намагатися* + D_{inf} і англ. *to try, to strive, to attempt, to endeavour* + V_{inf} , також англ. *to exert oneself, to do one's best, to do one's utmost* + V_{inf}). Виявлено ряд українських інформативно недостатніх дієслів із відсутніми до них корелятивами в англійській мові на кшталт *спитуватись* + D_{inf} , *зволити* + D_{inf} . Зауважимо також, що внутрішньомовне виокремлення складу інформативно недостатніх дієслів із загального списку синсемантичних забезпечує дистрибутивно-трансформаційний аналіз двохелементних семантичних єдностей дієслівного типу, внаслідок чого із парадигматичного ланцюга вичленовані інформативно недостатні дієслова із максимальною, але не повною втратою семантики.

Отже, у процесі встановлення корелятивних синтагматичних співвідношень української та англійської дієслівних систем простежено некорельованість у сфері інформативно недостатніх дієслів. Показовим при цьому є превалювальна в англістиці тенденція не лише значного розширення списку слів як складників синтаксичних компонентів аналітичної будови, але й орієнтація на такі "розширені списки" у теоретичних висновках контрастивних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. К. : Вища шк., 1986. 167 с.
2. Іваницька Н. Б. Дієслівні системи української та англійської мов: парадигматика і синтагматика : монографія. Вінниця : СПД Главацька, 2011. 636 с.
3. Іваницька Н. Б. Корелятивний синтетизм у дієслівних системах української та англійської мов. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія* : зб. наук. праць / наук. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця : ТОВ «Планер», 2010. Вип. 12. С. 184-191.
4. Korunets' I.V. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages. Вінниця : Нова книга, 2003. 464 p.

Мацера О.А., ст.викладач

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

EMBODIMENT OF CULTURAL KNOWLEDGE IN COGNITIVE SEMANTICS

The embodiment thesis is central to cognitive semantics, both as a general philosophical and psychological perspective, and as a source of specific hypotheses about linguistic meaning, metaphor, imagination and cognitive mappings [2]. The embodiment thesis emphasizes the continuous and motivating character of the relationship between pre- or non-linguistic bodily experience, and cognition as well as seeks profound principles of explanation in human neurobiology.

The following understanding of the embodiment thesis is suggested by the current work. Due to the nature of our bodies, including our neuro-anatomical architecture, we have a species-specific view of the world. In other words, our construal of 'reality' is mediated, to a large extent, by the nature of our embodiment. One example of the way in which embodiment affects the nature of experience is in

the realm of color [1, p. 97]. For example, some living beings which hunt prey at night and can visually detect the heat given off by other organisms, can see in the infrared range. Humans are unable to see in this range. The nature of our visual apparatus – one aspect of our embodiment – determines the nature and range of our visual experience.

The nature of the relation between embodied cognition and linguistic meaning is contentious. It is evident that embodiment underspecifies which color terms a particular language will have, and whether the speakers of a given language will be interested in “color” in the first place. However, the interest in understanding this relation is an important aspect of the view in cognitive linguistics that the study of linguistic meaning construction needs to be reintegrated with the contemporary study of human nature [5, p. 164].

The fact that our experience is embodied – that is, structured in part by the nature of the bodies we have and by our neurological organization – has consequences for cognition. In other words, the concepts we have access to and the nature of the ‘reality’ we think and talk about are a function of our embodiment. We can only talk about what we can perceive and conceive, and the things that we can perceive and conceive derive from embodied experience. From this perspective, the human mind must bear the imprint of embodied experience. This thesis, central to cognitive semantics, is known as the thesis of embodied cognition. This position holds that conceptual structure (the nature of human concepts) is a consequence of the nature of our embodiment and thus is embodied [4].

It has been suggested, that semantic development in early first language acquisition requires a theory and methodology that synthesize the insights of cognitive and cultural linguistics with a socio-cultural approach to human development. This involves recasting and extending the notion of embodiment, which is a central philosophical principle underlying cognitive linguistics.

It might be further suggested that material objects can also “embody” intentional behavior and cultural-cognitive schemas. If culturally specific knowledge or world view can successfully be theorized in terms of cultural-cognitive schemas; and if

schematization patterns motivate linguistic structure it follows that cultural schemas as well as world views should motivate, and be ingrained by linguistic structure.

Palmer defines cultural linguistics is concerned with most of the same domains of language and culture that interest ethnosemanticists, but it assumes a perspective on those phenomena which is essentially cognitive [4, p. 11]. This implies that it employs cognitive linguistic concepts and analyses as well as ethnographic-linguistic methods. Palmer also suggests linguistic meaning is subsumed within world view.

Linguistic meaning is encyclopedic in the sense that it involves the spreading activation of conceptual networks that are organized chains and hierarchies of cognitive models. Language both expresses and constitutes world view but could only fully determine it in a culture that lacked other means of expression and communication [3, p. 56]. Expression or embodiment of cultural knowledge can also involve material culture. In other words, within a single developmental trajectory, young children, we propose, are integrating socially normative knowledge of the canonical use of artifacts with their biologically-based capacity for schematizing spatial relations; and it is consistent with the recent research data that this cognitive representational integration is occurring from about 9 months of age onwards [4, p. 9].

A cognitive representational capacity is based in the ability to “abstract” schematization from immediate perceptual content. A non-linguistic socio-cultural difference regarding canonical artifact use, embodied in the material cultures and exemplified in non-linguistic cultural practices, gives rise to slightly but significantly different conceptualizations of “containment” in the different cultures. This difference is reproduced or paralleled in the spatial semantics different languages. Acquiring a language, children are pre-disposed, through their experiences of interaction with the material world as this is culturally presented, and through the mediation of cultural practices, to employ comprehension strategies that are consistent with the specific semantics of the languages they are acquiring. Acquisition of and experience of using a language subsequently entrenches this socio-culturally based cognitive difference [4, p. 16].

References:

1. Croft W. & Cruse D.A. Cognitive Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 356 p.
2. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought. New York: Basic Books, 1998. 624 p.
3. Shaules J. Language, culture and the embodied mind. Springer Singapore, 2019. 246 p.
4. Sinha Ch., Jensen de López. K. Language, culture and the embodiment of spatial cognition.
URL: https://www.researchgate.net/publication/2546371_Language_Culture_and_the_Embodiment_of_Spatial_Cognition
5. White G.D. Rethinking culture: embodied cognition and the origin of cultures in organization. Routledge, 2017. 298 p.

УДК 811.112.2:821.112.2:82'0

Педорук А.В.

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

СЛОВОТВОРЧІ АФІКСИ ІЗ ЗАПЕРЕЧНИМ ЗНАЧЕННЯМ:

МОВНОСИСТЕМНІ ОСОБЛИВОСТІ

У статті з'ясовано, що заперечні афікси формують значно ширші значення, ніж механічне заперечення ознаки, вираженою твірною основою. Тому, слова із заперечними афіксами передають не заперечення певного позитивного значення, а нове значення, сформульоване як заперечне судження.

***Ключові слова:** афіксальне заперечення, словотвірне заперечення, афікси, лексеми, префікси*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Словотворчі афікси із заперечним значенням у

сучасній українській мові здебільшого спеціалізуються на вираженні конкретних семантичних різновидів заперечення. Вони переважно не корелятивні, мають свої сполучувані і функціональні властивості. Комплексне дослідження всіх словотворчих засобів, що реалізують певне заперечення в сучасній українській мові, все ще залишається актуальних. Перш за все потребує уточнення питання функціональної специфіки заперечення, вираженого за допомогою словотворчих засобів. Заслужують на увагу деякі неспеціалізовані афікси, що реалізують певне заперечне значення, проте їх не вважають заперечними.

Мета нашої статті полягає у з'ясуванні словотворчих афіксів із заперечним значенням у сучасній українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Словотвір є основним засобом збагачення лексики, згідно з яким нові слова утворюються за допомогою словотворчих моделей, властивих тій чи іншій мові. До того ж слід зауважити, що найбільша кількість таких похідних слів утворюється від дієслів, а спеціальні терміни, утворені внаслідок впровадження нових словотворчих типів та елементів, являють собою найчисленнішу групу в науково-технічній літературі. Тому саме словотвір відіграє таку велику роль як у вивченні мови, так і у перекладацькій діяльності. Словотвірний потенціал загальних заперечних морфем, які за останні десятиріччя значно розширили межі своєї морфологічної сполучуваності та функціональних можливостей.

У багатьох працях відзначено зростання продуктивності заперечних префіксів та розширення їхніх словотвірних функцій у творенні лексичних інновацій сучасної української мови. [9, с. 168; 4, с. 317]. Н. Г. Озерова встановила досить широкий набір питомих українських та іншомовних префіксів, які спеціалізуються на вираженні заперечення (пор.: *не-, без-, ні-, ані-, поза-, понад-, над-, зне-, недо-, обез-, анти-, дис-, а-, ім-, ір-*), і з'ясувала з якими твірними основами вони поєднуються та як модифікують їхні значення [6, с. 14 - 411]. Особливості афіксального заперечення на матеріалі германських, слов'янських то романських мов дослідила також А.Й.

Паславська. Специфічною ознакою слов'янського словотвірного заперечення вона назвала «можливість утворення дистантної біморфеми, складовою частиною якої є заперечний афікс» [8, с. 76]. У мовознавстві понує думка, що сферою впливу афіксального заперечення є слово, на підставі чого афіксальне заперечення називають лексичним [8, с. 66]. Також існує ідея, що приєднання заперечного афікса не означає автоматичного утворення лексеми із негативно оцінним забарвленням, пор.: *безтурботний, безмежний, нескладний, неподільний*.

Доведено, що заперечні афікси не утворюють навіть протилежних значень, оскільки реалізують не чисте заперечення і по-різному модифікують семантику твірних основ. [1, с. 284 – 286]. Згідно з висновком А.Й. Паславської про те, що заперечні словотвірні афікси беруть участь у творенні антонімічних опозицій [7, с. 11- 12], більшу увагу варто звернути на комунікативний аспект їх уживання. Творення й подальше використання будь-яких одиниць підпорядковане прагмалінгвістичним намірам мовця, тому основне призначення лексем із заперечними афіксами вбачаємо не у формуванні ними певних системно – мовних відношень, а в здатності репрезентувати згорнений, менш важливий у контексті основного повідомлення акт негачії, що уможливорює побудову чіткого, лаконічного мовлення.

Компонентом мікрополя словотвірних заперечних засобів вважається префікс *не-* на підставі того, що він реалізує найбільш гомогенне заперечне значення, ускладнене семантичними чи стилістичними відтінками. Він має найширші можливості морфологічної та семантичної сполучуваності, унаслідок чого переважає серед заперечних афіксів за частотністю вживання [6, с. 24; 3, с. 7]. Крім того, його продуктивність і функціональні можливості стрімко зростають.

В більшості випадків префікс *не-* спеціалізується на антонімах від якісних прикметників, проте рідше - від відносних. На думку Н.Г. Озерової префікс *не-* може 1) вносити в слово значення певного заперечення того, що називає слово без *не-* (*недоцільний, нежиттєрадісний*), 2) вказувати на наявність

протилежного, антонімічного першому значення (*неголосний, негордий*) або 3) позначати обмежену міру якості (*нелегкий, небідний*) [6, с. 24 - 25]. Яскраво відзначено продуктивність префікса *не-* у творенні наукових термінів, пор.: негігієнічний, неграматичний, нелінгвістичний нестандартний [6, с. 23].

Спостереження за мовою сучасних ЗМІ виявило не тільки істотне збільшення корпусу іменників, утворених префіксом *не-*, а й розширення семантичного та стилістичного навантаження цього афікса у складі новотворів. Зокрема, він почав легко приєднуватися до іменників – назв осіб, явищ, територій, ознак, дій, абстрактних понять і дещо рідше – назв предметів і речовин.

Якщо говорити про префікс *без-* який має значення “повне заперечення того, що слово позначає без цього префікса” Напр.: *безсмертя, безжалісний, безсоння, беззахисні*. 2. Слова з префіксом *без-* називають ознаку через вказівку на відсутність чого-небудь. Це, в основному, прикметники та прислівники, співвідносні з прийменниково-іменниковими конструкціями. Напр.: *безвихідний (о) – без виходу, безслідних – без сліду, бездомні – без дому, безсонний – без сну, безлюдно – без людей*. 3. Багато із таких слів співвідносні зі словами без даного префікса і утворюють з ними антонімічні пари. Напр.: *безжалісний – жалісний, безтурботний – турботний, беззбройна – безсмертні – смертні*. У деяких словах префікс *без-* настільки злився з коренем, що в сучасній українській мові як афікс може не виділятися. Напр.: *безтямно*.

Між спільнокореновими прикметниками, утвореними префіксами *не-* і *без-*, можуть бути й глибші семантичні відмінності. Наприклад прикметник *нецінний* уживають для характеристики того, що недорого коштує, тоді як *безцінний* – щоб наголосити на дуже великій цінності чи значенні чогось. На думку Ю.Д. Апресяна, «слово з префіксом *без-* передбачає додаткову позитивну чи негативну оцінку мовцем того, чому надається ознака» [1, с. 309]. Проте використання вказаних префіксів не завжди пов’язане з різною оцінкою. Іноді це суто змістова відмінність, закріплена за словами у процесі їх вживання.

Наприклад, слова *ненадійний* і *безнадійний* мають однакове негативнооцінне забарвлення, проте відрізняються у своїх значеннях.

Отже префікс *без-* відрізняється від префікса *не-* не лише структурним та значеннєвим діапазоном своїх твірних основ, а й семантичною здатністю категорично відкидати наявність якоїсь ознаки в об'єкта взагалі. Тому префікс *без-* є більш акцентованим і вужче спеціалізованим. Незважаючи на це, його словотвірна продуктивність у сучасній українській мові дедалі зростає.

Серед непродуктивних власне заперечних словотворчих префіксів виділяємо питомі українські, що на сьогодні втратили сою продуктивність, та іншомовні, які потрапили на українськомовний ґрунт у складі запозичень, почали сприйматися як окремі морфеми, але не набули словотвірної активності.

До непродуктивних власне заперечних словотворчих префіксів належать *ні-* та *ані-*, своє власне-заперечне значення вони реалізують лише у складі обмеженої групи похідних займенників і прислівників пор.: *ніхто, ніде, ніколи, нітрохи, ніскільки та аніхто, анітрохи, аніяк, аніскільки*.

До іншомовних непродуктивних власне-заперечних форматів становлять префікси *а-, ім-, ір, дис-*. Цікаво, що всі вони, за винятком *дис-*, реалізують універсальне, не ускладнене іншими семантичними відтінками власне-заперечне значення.

У східнослов'янських мовах існує ряд запозичених негативних формантів: *а-, анти-, дис-*. Чітко виділяються вони тільки в словах, співвідносних з відповідними безпрефіксними: *антисвітлі, антизірки, антинароди, алхімік, антинародно, дистанції, диверсій, диверсантах*.

Окрім нішу словотворчих засобів заповнюють префікси, що виражають значення протележності, зокрема *проти-, анти-, контр-, де-, дез-*.

За своєю семантикою префікс *анти-* відрізняється від інших заперечних афіксів, він є найбільш вживаним і функціонально навантаженим. Зокрема, О.І. Новикова вважає, що він реалізує послаблене заперечне значення [5, с. 10]. Деякі дослідники вважають, що префікс *анти-* має сему «динамічності» на противагу префіксу *не-*, який маркований семою «статичності» [2, с.198].

В українській мові існує таке семантичне явище, коли негативне значення лексем передається префіксами, що несуть у собі потенціал заперечення спорадично. Складний префікс *обез-* в українській мові служить для утворення слів зі значенням позбавлення того, що названо їхньою кореневою частиною. Група цих утворень є досить великою й активно поповнюється, в неї входять перехідні і неперехідні дієслова, утворені від абстрактних іменників. Складний префікс української мови *зне-* ідентичний за значенням префіксу *обез-* і вживається головним чином з дієсловами і віддієслівними іменниками: *зневажені, зневажають*.

Частина утворень із префіксом *зне-* синонімічна однокорінним словам з префіксом *обез-*: *знецінюйте – обезцінюйте*. Префікс *зне-* сполучається з кореневими морфемами, що позначають фізичний і психічний стан людини: *знесилені*. Префікс *зне-* сполучається з кореневими морфемами, що позначають фізичний і психічний стан людини: *знесилені*.

Складний префікс *недо-* із заперечним елементом *не-* додає слову значення неповноти, недостатності дії, стану, якості, відсутності потрібної міри. Він зустрічається в дієсловах віддієслівних формах: *недострелений, недоторканий*.

Заперечні конструкції без посиленого заперечення трапляються у всіх функціональних стилях української мови. Речення ж з посиленим запереченням є, як правило, приналежністю розмовного стилю. Сучасна літературна українська мова для вираження категорії заперечення має розвинуту систему лексичних засобів. За частотністю, перше місце належить частці *не*, вживання якої при будь-якому члені речення робить конструкцію частково- або загально-заперечною.

Висновки: Отже, в українській терміносистемі використовуються різні способи словотворення, серед яких найпродуктивнішою є афіксація, в межах якої враховуються особливості словотвірної системи мови з її суфіксальними, префіксальними й префіксально-суфіксальними структурними моделями.

Заперечні слова утворюються за допомогою заперечних словотвірних афіксів, які семантично конкретизуються, набувають значення відсутності, позбавленості, неповноти. Ці афікси *не-, без-, обез-, зне-, ні-, ані-, а-, анти-, ім-, ін-, ір-, дис-, поза-, понад-, над-, недо-, небез-* можуть поєднуватися з лексемами різних частин мови (*небажання, безрідний, знебарвити, ніде, аніякий, аморальний, антихудожній, дисгармонія, індіферентний, ірреальний, позазаконний, понадплановий, надзвичайний, недоробити, небезгрішний*).

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка Ю.Д. Апресян М.: Наука 1974 368.
2. Безпояско О.К. Морфеміка української мови . К.: Наук. Думка, 1987 212с.
3. Кардаш Л.В. Мовні засоби вираження заперечення протиставлення в українській літературній мові: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. спец. «Українська мова» Кардаш 10.02.01 Переяслав-Хмельницький 2008 20 с.
4. Карпіловська Є.А. Тенденції поповнення номінаційних ресурсів української мови: згорнуті лексемні категорії Мова. Люднa. Світ. До 70-річчя професора М. Кочергана зб. наук. статей відп. ред. [Тараненко О.О.] К.: вид. центр КНЛУ, 2008 с.315 323.
5. Новикова О.І. Засоби вираження заперечення в російських наукових та публіцистичних текстах: автореф.дис.на здобуття наук. ступеня канд.філол.наук: спец. 10.02.01 «Російська мова» О.І. Новикова Дніпропетровськ 1993. 17с.
6. Озерова Н.Г. Средства выражения отрицания в русском и украинском языках. К. : Наук. думка,1978 118 с.

7. Паславская А.И. Эксплицитное и имплицитное отрицание в немецком языке : автореф. дисс. на соискании учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки». Львов, 1990. 21 с.

8. Паславська А. Зіставно-типологічний аналіз афікального заперечення у германських, слов'янських та романських мовах Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб .наук. праць. К., 2004. Вип. 4. С. 66 – 78.

9. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матерілі мови засобів масової інформації). К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.

10. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=7754>

Терещенко Л.Я., к.філол.н.

Вінницький торговельно-економічний університет КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ, УТВОРЕНИХ ШЛЯХОМ ТЕЛЕСКОПІЇ

«Телескопія» – спосіб утворення складноскорочених слів, що поєднує у собі апокопу першої основи і афезу другої основи, тобто об'єднуються початок першої і закінчення другої основ. Це один з найуживаніших способів словотворення в англійській мові, тоді як в українській такі слова формуються нечасто. Відповідно, перекладачі відчувають певні труднощі із адекватним представленням змісту і форми подібних лексем.

Особливістю телескопії є те, що частини слів поєднуються не за морфологічним принципом, а по-звучанню, таким чином, щоб вжита частина слова зберігала свій асоціативний потенціал – містила достатньо натяків на семантику слова, наприклад: *glitterati* (blending *glitter* and *literati*) “Hollywood social set”, *mockumentary* (*mock* and *documentary*) “spoof documentary”, *mocktail* (*mock* and *cocktail*) “cocktail with no alcohol”; *splog* (*spam* and *blog*) “fake blog designed to attract hits and raise Google-ranking”; *Britpopperati* (*Britpop* and *literati*) 'those knowledgeable about current British pop music' *advertainment* (advertisement +

entertainment); *biopic*(biographical + picture); *guesstimate* (guess + estimate); *hazmat* (hazardous + material); *simulcast* (simultaneous + broadcast); *Spanglish* (Spanish + English) [1].

Деякі з англійських слів-телескопів вже запозичені українською мовою, зокрема, *motel* (motor+hotel) *мотель*, *cyborg* (*cybernetic* + *organism*) *кіборг*. Зауважимо, що у сучасному українському політичному дискурсі слово «кіборг» отримало семантичне розширення «військовий, нескорений, духом і тілом сильніший за залізо і бетон». Наприклад, "Кіборг – це істота, яка не відчуває страху, зайвих емоцій, а просто до кінця виконує те, що потрібно. Мабуть, тому так їх назвали. Це наші найсміливіші хлопці. Я рада, що в одному підрозділі з ними", – сказала в ефірі телеканалу "Інтер" 12 жовтня 35-річна Олена Білозерська – блогер, снайпер Добровольчого українського корпусу [4].

Іноколи один вдалий випадок може спровокувати виникнення кількох наступних слів з використанням певного елемента. До прикладу: у назві комп'ютерної гри *Extinctathon* очевидно поєднані лексеми *extinction* та *marathon*. З часом частинка *-(a)thon* може набути статус морфеми за прикладом *-holic*. Значення нової морфеми зберігає певні семантичні компоненти вихідного слова *marathon*: довго тривалість процесу, складність, конкурентність. Відповідно досить прозорими стають значення слів *showerthon*, *fastathon* чи *cakethon* [2, с. 159].

Слова, утворені за допомогою телескопії, можуть містити частку особових імен. До прикладу, у газетному повідомленні *The left moans that the **Governator** cut spending, the right that he did not cut taxes enough* слово *Governator* сформоване з основ *governor* and *terminator*. Terminator – ім'я головного героя однойменного фільму, в якому головну роль зіграв Арнольд Шварцнегер. Оскільки А. Шварцнегер був обраний губернатором Каліфорнії у 2002, натяк саме на його особу стає дуже прозорим.

У наступному прикладі ми бачимо комбінацію імен двох акторів, які одружились (Brad Pitt and Angelina Jolie): *But in their hey day, "**Brangelina**" was the most famous couple in Hollywood – Jolie was painted as the "other woman" in*

Pitt's divorce from Aniston, a seductress known for her wild behaviour (and former marriages to Billy Bob Thornton and Johnny Lee Miller, and a romance with Mick Jagger), while Pitt was the world's sexiest man (NS).

Аналогічно утворено слово *Bennifer* (*Ben* + *Jennifer*), яке вказує на романтичні відносини між двома знаменитостями: *They co-starred in box office bomb Gigli but Jennifer Lopez and Ben Affleck found love on set, with their relationship dubbed "Bennifer" (NS).*

Останнім часом телескопія стає популярним способом словотвору в феміністичному лексиконі, наприклад: **Bropropriating** (brother+expropriating): stealing an idea from a woman and putting it into the world as your own; **womanism** (woman + humanism): a social and ecological change perspective that emerged out of African women's culture and women of colour around the world [3].

Таким чином, ми можемо констатувати високу продуктивність цього способу словотворення, його ігровий потенціал, здатність до семантичного розширення та популярність у публіцистичному, громадському та політичному дискурсі.

Література:

1. Kemmer Suzanne, Types of Word Formation Processes. [Electronic resource]. URL: <http://www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words/wordtypes.html>
2. Rua P. L. The Manipulative Power of Word-formation Devices in Margaret Atwood's *Oryx and Crake*. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 2005. Iss. 18. P. 149-165.
3. Feminism Glossary. [Electronic resource].
URL: <http://www.usatoday.com/story/news/2017/03/16/feminism-glossary-lexicon-language/99120600/> .
4. URL: https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_hto-taki-kiborgi-i-chomunimi-nazivayut-zahisnikiv-doneckogo-aeroportu/589692 .

КОНЦЕПТ ЯК ОСНОВА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Як відомо, в результаті взаємодії людини зі світом складаються уявлення про нього, формується певна модель, яка в філософсько-лінгвістичній літературі зазначається як картина світу. Це одне з фундаментальних понять, що описують людське буття. Оскільки мова служить основним способом формування знань людини про світ, мова виступає найважливішим об'єктом дослідження лінгвістики та лінгвокультурології. Сукупність знань про оточуючий світ, відносини між його об'єктами, типові та нетипові характеристики цих об'єктів, відображені у мовній формі, являє собою "мовну картину світу".

В останні десятиліття проблема відображення в свідомості людини цілісної картини світу, що фіксується мовою, стала однією з найважливіших проблем когнітивної лінгвістики, яка досліджує ментальні процеси та їх відображення в мові.

Одним з найважливіших процесів мислення, пов'язаних з створенням образу світу, є категоризація: класифікація, систематизація знань про світ. Е.С. Кубрякова вважає, що категоризація як одне з фундаментальних понять людської діяльності тісно пов'язана з мовою.

Основною одиницею аналізу когнітивних процесів систематизації знань виступає концепт. Дослідженням терміну концепт плідно займаються Н.Д. Арутюнова, А. Вежбицкая, Е.С. Кубрякова, О.І. Морозова, В.Н. Телія, Л.Я. Терещенко, Р. М. Фрумкіна, І.С. Шевченко та ін. Багато вчених, які розглядають концепт в широкому сенсі, поділяють сьогодні точку зору Р. Джекендорффа на те, що основними складовими концептуальної системи є концепти, близькі "семантичним частин мови", – концепти об'єкта і його частин, руху, дії, місця або простору, часу, ознаки .

Поняття концепт відповідає уявленню про ті сенси, якими оперує людина в процесах мислення і які відображають досвід і знання, зміст результатів усієї людської діяльності та процесів пізнання світу у вигляді так званих "квантів" знання [8]. Іноді трактування терміна "концепт" ґрунтується по суті на семантиці латинського слова *conceptus*:

- 1) "збирати, вбирати в себе";
- 2) "уявляти собі, уявляти";
- 3) "написати, сформулювати";
- 4) "утворювати";

Перший підхід, представником якого є Ю.С. Степанов, при розгляді концепту більшу увагу приділяє культурологічному аспекту, коли вся культура розуміється як сукупність концептів і відносин між ними [6]. Відповідно, концепт – це основний осередок культури в ментальному світі людини. Вони займають ядро в колективній мовній свідомості, а тому їх дослідження стає надзвичайно актуальним. В.Н. Телія також вважає, що "концепт – це те, що ми знаємо про об'єкт у всій його екстенсії" [2].

Прихильниками іншого підходу є Д.С. Лихачов, Е.С. Кубрякова та ін., які вважають, що концепт безпосередньо не виникає із значення слова, а є результатом зіткнення значення слова з особистим і народним досвідом людини, тобто концепт є посередником між словами та дійсністю.

Д.С. Лихачов під концептом розумів "свого роду вираження алгебри значення, яким людина оперує в своїй письмовій мові" [4].

З точки зору В.Н. Телії, концепт – це продукт людської думки і явище ідеальне, а отже, притаманне людській свідомості взагалі, а не тільки мовній. Концепт – це конструкт, він не відтворюється, а "реконструюється" через своє мовне вираження позамовних знань.

Складність поняття означає, що між мовою і свідомістю існує двосторонній зв'язок, оскільки категорії свідомості реалізуються в мовних категоріях і водночас визначаються ними. Проте це поняття також багатовимірне, що дає можливість підходити по-різному до визначення його

сутності та структури. Крім умовного ядра, вона включає соціально-ментально-культурну частину, суб'єктивні асоціації, емоції, типові для людини оцінки. Відсутність єдності у розумінні терміну «поняття» пов'язане з відсутністю близькості методологічних та теоретичних орієнтацій когнітивних шкіл [1].

Загалом, можна визначити декілька основних підходів до сутності когнітивної парадигми: культурологічний, семантичний та психічний. Безперечно, спільною точкою для цих підходів є затвердження безперечного зв'язку мови, свідомості та соціального середовища (культури). При вивченні концептів не можна ігнорувати культурологічний фактор, а також те, що можна отримати доступ до змісту понять, головним чином, через мову.

Концепти як форми існування культури формуються в результаті особливої фрагментації лінгвістичного світогляду в певні мікросвіти, що відповідають усім уявним ситуаціям, відомим людині і називаються «можливими світами»[3]. Вони відповідають семасіологічному терміну «семантика можливих світів», де головною одиницею є слово – назва певного смислового поля і той вербальний та розумовий епіцентр, де виникає дискурс.

Структура концепту включає все, що робить його фактом культури: внутрішню форму (етимологію), сучасні асоціації, оцінки тощо. У цьому контексті концепти часто інтерпретуються як певний культурний прошарок між людиною і світом, а також є результатом взаємодії таких факторів, як національна традиція, фольклор, релігія, ідеологія, життєвий досвід, художні образи, почуття і ціннісна система [5].

В.А. Маслоу наводить декілька визначень концепту:

1) *концепт* – це термін, що використовується для пояснення одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини;

2) *концепт* – це оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці;

3) *концепт* – виражений цілою низкою своїх культурнообумовлених мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму, одиницю колективного знання, що має мовне вираження і відзначена етнокультурною специфікою [10, с. 5].

Отже, концепти представляють світ у свідомості людини, утворюючи концептуальну систему, а зміст цієї системи кодують в слові знаки людської мови.

Відтак, ми приходимо до наступного визначення: концепт – це семантичне утворення, що характеризується лінгвокультурною специфікою і тим або іншим чином характеризує носіїв певної етнокультури. Концепт, відображаючи етнічне світобачення, маркує етнічну мовну картину світу. Водночас це квант знання, що відображає зміст всієї людської діяльності [8]. Концепт безпосередньо не виникає із значення слова, а є результатом зіткнення словникового значення слова з особистим і народним досвідом людини [7]. Він наповнений емоційними, експресивними, оцінюючими значеннями.

Концепт багатовимірний, в ньому можна виділити раціональні та емоційні сторони, абстрактні та конкретні, універсальні, етнічні, загальнонаціональні та індивідуально-особистісні характеристики. Терещенко Л.Я. зазначає, що оцінка, закладена у лінгвокультурний концепт має щонайменше три характеристики: вектор оцінки (тяжіння ціннісних характеристик концепту до одного з полюсів “позитивна оцінка” – “негативна оцінка оцінки”), ступінь вираження оцінки (міра наближення оцінки до крайнього позитивного чи негативного максимуму, конвенційність оцінки (властивість концепта зберігати певні ціннісні характеристики протягом тривалого проміжку часу) [9].

Отже, концепт – це "поняття, занурене в культуру" (за Н.Д. Арутюновою і В. М. Телією). Для нього характерні емоційність, наявність "імені" / "іменування", вираженого мовною одиницею. Предметом пошуків в когнітивної лінгвістики є найбільш істотні для побудови всієї концептуальної системи концепти – ті, які організовують концептуальний простір і виступають як головні рубрики його категоризації. Відсутність єдиного визначення

концепту пов'язана з тим, що концепт має складну, багатовимірну структуру, що включає крім понятійної основи ще й соціо-психо-культурну частину, яка вбирає асоціації, емоції, оцінки, національні образи і конотації, властиві даній культурі.

Список використаних джерел:

1. Алефиренко Н.Ф. Значение и концепт. *Спорные проблемы семантики*. Волгоград: Перемена, 1999. С. 59-67.
2. Вайсгербер Й.Л. Язык и философия. *Вопросы языкознания*, 1993. №2. С. 26-31.
3. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков [пер. с англ.]. М.: Школа "Яз. рус. культуры", 1999. 780 с.
4. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антология. М.: Academia, 1997. С.280-287.
5. Маслова В.А. Homo lingualis в культуре. Витебск: Издательство ВГУ, 2004. 214с.
6. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику. М.: Флинта: Наука, 2007. 296 с.
7. Петров В.В. Язык и логическая теория: в поисках новой парадигмы. *Вопросы языкознания*, 1988. №2. С. 25-31.
8. Степанов Ю С. Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования. М.: Школа "Языки русской культуры", 1977. 824 с.
9. Терещенко Л.Я. Дискурсивна актуалізація аксіологічного потенціалу концепту LIAR. *Science and Education a new Dimension (Philology)*, 2016. 18 (80). С. 98-102. [Електронний ресурс]: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/1.y_tereshchenko_discourse_actuation_of_the_concept_liar_axiological_potential.pdf .
10. Фрумкина Р.М. психолінгвістика. М.: Академия, 2001. 320с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДИСКУРСОЗНАВСТВА, КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Бондар Н.Д., к.пед.н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Кроль О., студент

Берлінський технічний університет, м. Берлін

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У сучасному світі важливість мовленнєвої підготовки студентів перекладачів не визиває жодних сумнівів. Іноземна мова, як навчальна дисципліна, виконує додаткові функції, які допомагають розвитку креативних, логічних та індивідуальних якостей особистості. Відсутність мовних бар'єрів розширює коло можливостей для працевлаштування, отримання освіти за кордоном, а також дозволяє встановити ділові контакти з іноземними колегами та партнерами на комунікативно-достатньому рівні. Таким чином, першочерговою метою вивчення іноземної мови є формування комунікативної компетентності, успішне становлення якої не можливе без граматичної складової.

Розвиток комунікативних умінь та навичок неможливий без оволодіння таким мовним засобом реалізації усного і писемного мовлення – як граматики.

Грамматика – це система об'єктивно діючих правил щодо утворення словоформ і словосполучень слів у реченні, які організують мовлення. Оскільки мова є засобом відображення дійсності, то грамматика відображає об'єктивні відношення і зв'язки між предметами та явищами навколишнього світу.

У методиці навчання іноземних мов під граматику розуміють предмет, за допомогою якого засвоюють правила будови мови. Для того, щоб знати граматику, досить вивчити певну сукупність теоретичних видань, оволодіти ж граматику означає навчитися застосовувати відповідні правила на практиці.

Володіння правилами передбачає практичну діяльність і лише через діяльність їх можна засвоїти.

Граматична компетентність як знання граматичної системи мови і правил її функціонування в процесі комунікації є невід'ємною складовою частиною підготовки фахівців туристичної сфери, і тому вимоги до рівня граматичної компетентності студентів були і залишаються незмінно високими.

Граматична компетентність – правильність вживання граматичних форм іноземної мови відповідно із законами та нормами граматики [2, с. 36].

Основні принципи, які варто враховувати при організації процесу навчання граматичної компетентності: комунікативна роль граматичних категорій (необхідно взяти до уваги, в першу чергу, їх роль як носіїв загальних значень); усне мовлення (тексти на аудіювання та автентичні письмові тексти можуть бути градуйованими до певного ступеня за граматичною складністю, але мають знайомити студентів із новими структурами та категоріями, що сприятиме їх швидшому засвоєнню та активному застосуванню); послідовність формування відповідних граматичних навичок також має враховуватись при плануванні розвитку мови.

Ці принципи описані в «Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти», які не можуть замінити граматичних довідників або запропонувати жорстку систему викладання, проте дають поради для прийняття рішень самими викладачами [3, с. 57].

Студенти можуть формувати свою граматичну компетентність наступним чином: ознайомлюючись з новим граматичним матеріалом в автентичних текстах, де він зустрічається; через включення нових граматичних елементів, категорій, структур, правил і т.д. у тексти, які спеціально складені для демонстрації їх форми, функції та значення; через презентацію унаочнень, таблиць, форм і т.д., з наступним поясненням і виконанням комунікативних вправ.

Формування граматичних навичок і умінь базується на трьох основних етапах: пояснення правил, опрацювання мовленнєвих зразків, використання

граматичних явищ у різноманітних комунікативних ситуаціях. Але ці етапи не завжди слідують один за одним, деякі з них можуть повторюватись, тобто має місце циклічність у засвоєнні граматичного явища. При реалізації поетапності використовуються такі основні прийоми: демонстрація мовленнєвого зразка; імітація; дії за зразком; по аналогії; дії з опорою на наочність, у т. ч. на мовленнєву ситуацію; опора на мовленнєвий зразок і правила; порівняння граматичних явищ з такими в рідній мові; порівняння форми граматичної структури з подібною та опора на раніше вивчений матеріал; всебічний аналіз граматичного явища. Наголосимо, що опрацювання граматичного явища має відбуватись в комунікативних ситуаціях з усіх видів мовлення [1, с. 69].

Для ефективного формування граматичної компетенції перекладачів на заняттях з іноземних мов ми організовували індивідуальну, парну й групову роботу, застосовували проекти, рольові ігри, використовуються творчі роботи. На нашу думку, найбільш ефективними є такі форми парної та групової роботи: внутрішні (зовнішні) кола (inside / outside circles); мозковий штурм (brain storm); читання зигзагом (jigsaw reading); обмін думками (think-pair-share); парні інтерв'ю (pair-interviews) та інші.

Отже, формування граматичної компетентності означає практичне оволодіння студентами структурними явищами мови та має відбуватися в тісній взаємодії з формуванням мовних та мовленнєвих умінь на фоні позитивних інтересів і мотивів студентів та мікроклімату в аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Измайлова О. А. Формування іншомовної комунікативної компетенції як структурного компоненту комунікативної культури студентів мовних ВНЗ. 2010. № 17. С. 66 -72.
2. Крутских А. В. Коммуникативно-направленное обучение грамматике на продвинутом этапе в гуманитарно-лингвистической гимназии. ИЯШ. 1996. № 6. С. 35-38
3. Oxford University Press. Power, Pedagogy & Practice. 1997. 400 p.

**КОНЦЕПТ MATERIALISM ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА
АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ У ТВОРІ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ
ГЕТСБІ»**

Статтю присвячено дослідженню концепту MATERIALISM як ключової складової поняття «американська мрія». Матеріалом дослідження є роман Ф.С.Фіцджеральда “The Great Gatsby”, який посідає вагомe місце в американському культурному фонді, є класикою американської літератури, визнаний одним з прецедентних текстів американської культури, тому його концептуальне дослідження є цікавим не лише для лінгвістики, а й для культурології.

Ключові слова: національний менталітет, мовна картина світу, концепт, американська мрія, матеріалізм.

На сучасному етапі свого розвитку лінгвістика прагне не тільки дослідити мовні форми і структури, а й виявити особливості менталітету того чи іншого мовного колективу, скласти опис картини світу носіїв мови. Відповідно, поняття «національна мовна картина світу» посіло важливе місце у термінологічному апараті сучасного мовознавства. У своїй роботі ми послуговуємося дефініцією, запропонованою В.М.Манакіним: «Мовна картина світу – відображені в категоріях і формах мови уявлення певної національної спільноти про дійсність» [2, с. 66]. Кожна мовна картина світу неповторна і певним чином впливає на мислення носіїв конкретної мови і культури. Актуальні лінгвістичні дослідження доводять, що з метою вивчення картини світу певного мовного колективу можна успішно застосовувати когнітивний підхід, у межах якого мова і мовні явища розглядаються як механізм пізнання, як система знаків, що відіграють роль у репрезентації (кодуванні) та трансформації інформації. Оскільки когнітивний підхід до мови оперує даними

різних наукових сфер і напрямків (семантика, граматики, фонетика, психолінгвістика, соціолінгвістика та ін.), він є надзвичайно поліфункціональним і відкриває досліднику широкі перспективи вивчення мовних явищ у безпосередньому зв'язку з носієм мови, мовною особистістю. Безсумнівно, за одиницями мови стоять певні структури знань, а самі мовні одиниці можуть розглядатися як результати глибинних мислительних процесів.

Одним з базових понять у науках про людину є поняття концепту. У сучасній лінгвістиці концепт досліджується з точки зору різних лінгвістичних парадигм: лінгвокультурологія (С.Г.Воркачев, О.Я.Гуревич, В.І.Карасик, Ю.С.Степанов), когнітивної лінгвістики (А.П.Бабушкін, О.С.Кубрякова, З.Д.Попова, І.А.Стернін, Р.М.Фрумкіна), психолінгвістики (О.О.Залевська, В.О.Пищальникова) та ін. Дослідження концептів через засоби їх вербалізації можна вважати одним із способів реконструкції картини світу в цілому і мовної картини світу зокрема.

Мета даної статті полягає в описі лінгвокогнітивних характеристик концепту MATERIALISM, що ґрунтується на аналізі особливостей мовного представлення даного концепту у вибраному художньому творі, а також виявлення мовних засобів, через які виражається цей культурний концепт.

Матеріалом дослідження є твір американської літератури ХХ століття – роман Френсіса Скотта Фіцджеральда “The Great Gatsby”. Вибір даного твору зумовлений, в першу чергу, тим фактом, що він посідає вагомe місце в американському культурному фонді, є класикою американської літератури. Роман відображає найсуттєвіші аспекти американського національного характеру і особливості американського життя у період, коли він був написаний – 1920-і роки («епоха джазу», «ревучі двадцяті»). За даними культурологічного словника Гірша (Hirsh), роман є одним з прецедентних текстів американської культури, тому його концептуальне дослідження є цікавим не лише для лінгвістики, а й для культурології.

У різних сферах гуманітарного знання термін “матеріалізм» може мати різні значення. Так, у філософському розумінні, матеріалізм – це напрямок філософської думки, в межах якого матерія визнається основою і субстанцією усіх форм буття.

Що стосується словникових дефініцій англійського еквівалента “materialism”, то поруч з філософським трактуванням вони відображають і іншу інтерпретацію слова, згідно з якою матеріалізм сприймається як певний тип світосприйняття, в межах якого матеріальні цінності мають першочергове значення у житті людини.

Виходячи з аналізу словникових дефініцій, можна виокремити наступні ключові характеристики концепту MATERIALISM: 1) переважання матеріальних цінностей над духовними; 2) прагнення до покращення умов життя через набуття матеріальних благ.

Аналіз роману Ф.С.Фіцджеральда “The Great Gatsby” дозволив сформулювати наступні аспекти концепту MATERIALISM у творі: 1) матеріалізм як основоположний компонент «американської мрії»; 2) матеріалізм як фактор розкладання суспільства; 3) матеріалізм і його прояви в особистій сфері людини. Матеріалізм, безумовно, належить до числа базових концептів американської картини світу. Саме він складає основу такого складного, всеохоплюючого концепту як АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ. Як слушно зауважує професор М.Ворсхауер, як би не змінювалася концепція «американської мрії» протягом часу, її матеріальна складова завжди залишалася незмінною: “One component of the American dream seems, however, to be fairly consistent: the quest of money” [3, с. 14]. Л.Л.Баранова в статті «Концепт «американська мрія»: його структура і реалізація в мовній діяльності людей» також підкреслює тісний взаємозв’язок концептів МАТЕРІАЛІЗМ і АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ. Аналізуючи структуру концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ, автор, передусім, виокремлює такий його компонент, як «прагнення до матеріального благополуччя» [1, с. 79].

Американський історик і письменник Джим Куллен виділяє шість різновидів «американської мрії» [3, с. 14]. Для даного дослідження лінгвокогнітивних характеристик концепту МАТЕРІАЛІЗМ цікавими є два з них: «пуританська мрія» (The Puritan Dream) і «мрія узбережжя» (The Dream of the Coast).

«Пуританська мрія» заснована на ідеях пуритансько-протестанської етики праці, зокрема, на переконанні, що постійна і наполеглива праця є єдиним прийнятним шляхом до успіху, а також на вірі у реформи і поступовий прогрес. Такий різновид «американської мрії» є ближчим до важливого для американців поняття «практицизм». Що стосується «мрії узбережжя», вона заснована на бажанні швидко отримати більше вигод не через наполегливу і чесну працю, а с допомогою везіння, вдалим маніпуляцій з фінансами, навіть нелегального бізнесу. Саме цей останній, за Кулленом, різновид американської мрії сконцентрований на сьогоднішні, на прагненні миттєвих розваг і задоволень. І саме такий підхід став домінувати у період «ревучих двадцятих», коли і був створений роман Ф.С.Фіцджеральда “The Great Gatsby”.

«Ревучі двадцяті» відкривали багатьом можливості, які виводили на перший план необмежене бажання задоволень і розваг, а також прагнення до володіння атрибутами розкоші. Такий підхід до матеріальних цінностей відображено в образах головних героїв роману. У зв'язку з цим опис предметів розкоші відіграє в романі надзвичайно важливу роль. Втіленням необмеженого матеріалізму стає автомобіль Гетсбі: *I'd seen it. Everybody had seen it. It was a rich cream color, bright with nickel, swollen here and there in its monstrous length with triumphant hat-boxes and supper-boxes and tool-boxes, and terraced with a labyrinth of wind-shields that mirrored a dozen suns. Sitting down behind many layers of glass in a sort of green leather conservatory, we started to town* [4, с. 57].

Як відомо, власний автомобіль є невід'ємним атрибутом «американської мрії». В романі Фіцджеральда цей аспект мрії набуває гротескного звучання. З одного боку, в описі зображено грандіозність автомобіля Гетсбі. Ефект досягається за допомогою словосполучення *triumphant hat-boxes and supper-*

boxes and tool-boxes. Прикметник *triumphant* є надзвичайно експресивним і містить яскраво виражену інгерентну конотацію. В структурі значення слова присутні компоненти «перемога», «успіх». Примітним є сполучуваність даного прикметника зі словами, що називають частини автомобіля: *hat-boxes, supper-boxes, tool-boxes*.

Ідеї успіху і перемоги, закладеній у слові *triumphant*, суперечить відчуття загрози і небезпеки, що його експлікує словосполучення *monstrous length*. Прикметник *monstrous* містить яскраву негативну інгерентну конотацію, яка має на увазі порівняння автомобілю з чудовиськом. Так автор не тільки натякає на важливу, навіть фатальну роль лімузину Гетсбі у романі, а й говорить про загрозу, що міститься у тому, що символізує цей автомобіль – у всеохоплюючому матеріалізмі, притаманному американцям «ревучих двадцятих».

У романі Ф.С.Фіцджеральда відображено змінювання концепції матеріалізму як традиційної риси американського національного менталітету: те, що спочатку було частиною пуритансько-протестанської етики праці і підґрунтям притаманного американцям практицизму, почало перетворюватися у бажання миттєвої наживи і нескінчених розваг. У такій концепції матеріалізму автор вбачає загрозу традиційним американським цінностям і самому поняттю «американська мрія».

Список використаних джерел:

1. Баранова Л.Л. Концепт «американская мечта»: его структура и реализация в языковой деятельности людей. Когнитивная лингвистика: новые проблемы познания. Т. 5 «Языкознание». М., Рязань, 2007. С. 78-84.

2. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: Навч. посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2012. 288 с.

3. Шурыгина Е.Н. Лингвокогнитивные характеристики основополагающих концептов американской картины мира : автореферат дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки». М., 2015. 22 с.

4. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby [Електронний ресурс]. – URL: https://ebooks.adelaide.edu.au/f/fitzgerald/f_scott/gatsby/complete.html (дата звернення: 18.09.2019).

УДК 37.011.33

Войнаровська Н.В., к.пед.н., доцент

Пучканьова В.Й.,

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ВОЛОДІННЯ ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ, ЯК ПЕРЕДУМОВА
УСПІШНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

У реалізації основних положень Болонського процесу важливу роль відіграє мовна професійна соціалізація майбутніх фахівців, що дозволяє підвищити їх мобільність і конкурентоспроможність на світовому ринку праці, оскільки фахівець, який володіє крім професійних знань ще і хорошими знаннями іноземної мови, особливо в області своїх професійних інтересів, має набагато більше шансів. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання професійно-орієнтованого навчання іноземним мовам, націленого на розвиток професійної комунікативної компетенції майбутніх фахівців.

Сучасні тенденції суспільного розвитку, процеси глобалізації та міжнародної інтеграції висувають нові вимоги до особистості сучасного фахівця і його професійним характеристикам. Вивчення іноземних мов стає вимогою часу. Держава потребує висококваліфікованих фахівців із знанням іноземних мов, професіоналів готових до гідної участі у міжнародному співробітництві і формуванні нового ставлення до України в Європі та світі. Іноземні мови все більше набувають ролі засобу міжкультурного спілкування, що зумовлює необхідність удосконалювати методи навчання іноземних мов.

Сьогоднішній роботодавець досить вимогливий. Кандидат для роботи в сфері послуг повинен володіти хорошим досвідом, бути допитливим, активним,

мати набір додаткових навичок, основною з яких вважаємо володіння іноземними мовами. Знання другої іноземної мови може виділити резюме кандидата та наблизити його до співбесіди з потенційним роботодавцем. Нині, компанії надають послуги багатомовному населенню, обсяги якого постійно зростають, як вдома, так і за кордоном. Керівники знають, що багатомовні споживачі складають величезну силу та представляють значні можливості для подальшого бізнесу. Крім того, вільне володіння іноземною мовою відкриває низку можливостей, наприклад, роботу за кордоном, яка вочевидь є недоступною для одномовних шукачів. Для того, щоб успішно конкурувати, співробітники компанії зобов'язані вміти пропонувати свої послуги іноземними мовами. Достатній рівень володіння іншими мовами співробітниками компанії справляє приємне враження на закордонних клієнтів, позитивно впливає на продуктивність роботи [3].

Характерною рисою сучасної освіти фахівців є спеціалізоване вивчення кількох іноземних мов: англійської (в якості традиційної інтернаціональної мови спілкування) та другої іноземної мови, а саме німецької (мови, яка поряд з англійською, іспанською, італійською та французькою, є однією з найвідоміших та найпопулярніших європейських мов). Навчання в університеті передбачає вивчення студентами спеціалізованих дисциплін, про що свідчать виконання необхідних вимог курсів, які вони відвідують. Завершення бакалаврату свідчить про оволодіння змістом навчання, та озброєння випускників вищих навчальних закладів професійними інструментами та здатністю ефективно використовувати набуті знання та уміння на практиці. Також це не означає, що усі випускники здатні приносити користь майбутнім роботодавцям, суспільству та собі [2]. Підхід професійності фокусується на тому, як молоді фахівці здатні застосовувати ті знаннями та навички, які вони набувають впродовж навчання, та як вони здатні продемонструвати свої практичні уміння після завершення навчання у вищому навчальному закладі.

Професіоналізм персоналу, зайнятого у сфері послуг є показником конкурентоспроможності організації. Від якості послуг, що надаються,

залежить репутація та успіх фірми на ринку послуг. Особливо на це слід звертати увагу при роботі з іноземними клієнтами, які можуть порівнювати наданий сервіс з послугами, що надаються у своїй країні. Успішність роботи із зарубіжними партнерами сьогодні залежить не тільки від хорошого знання іноземної мови, а й від уміння знайти правильну лінію поведінки під час спілкування з представниками іншої культури [4].

Виявлено умови реалізації набутих професійних умінь майбутніх фахівців сфери обслуговування під час одночасного вивчення двох іноземних мов, а саме: доступ до існуючих знань, прояв переваг існуючих знань, пояснення існуючих знань, інтерпретація та маніпулювання даними туристичного бізнесу, використання існуючих знань, формування нових знань. Визначено переваги, які надають письмові творчі завдання з іноземної мови розвитку професійних умінь та навичок студентів [1].

Навчання іноземної мови визначається як процес оволодіння засобами міжнаціонального і міжкультурного спілкування при реалізації комунікативних та пізнавальних потреб фахівця. Розширення міжнародних контактів у різних галузях народного господарства, науки і культури викликало необхідність у фахівцях, здатних застосовувати знання іноземної мови для вирішення професійних завдань. На сьогоднішній день друга іноземна мова розглядається як невід'ємний гуманітарний компонент підготовки фахівця і як обов'язковий елемент неперервної професійної освіти. Міжособистісне професійне спілкування, будучи інструментом професійної діяльності фахівців з надання послуг, спрямовується на виконання проектувальної, конструктивної, комунікативної та організаторської функцій. Процес надання послуг в індустрії гостинності – це особливий вид діяльності, для якого характерною є партнерська взаємодія виробника і споживача.

У ході професійної підготовки фахівців сфери послуг зростає важливість вивчення іноземних мов, більше того, пріоритетною виступає потреба володіння декількома мовами, як засобом міжнародного та міжнаціонального спілкування. Однак визначилося протиріччя між професійно–кваліфікаційними

вимогами до рівня володіння мовою і традиційно сформованим його результатом – невисоким знанням студентами немовних вузів, для яких навчальний предмет «Іноземна мова» не є профільюючим. Застосування іноземної мови – це навчальна та повсякденна діяльність [5].

Таким чином, володіння декількома іноземними мовами на сьогодні є своєрідною аксіомою у процесі формування фахових компетенцій. Безсумнівним є той факт, що іноземні мови є важливою складовою в житті сучасної людини, і кожен зможе знайти для себе не одну причину для їх вивчення та вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Hansen W. Expected Proficiencies for Undergraduate Economics Majors. *Journal of Economics Education*. NY, 2001. №32. P. 231-242.
2. Дмитриева И.И., Коровина О.С. Теория и практика билингвального обучения: учеб.-метод. пособие. Великий Новгород, 2001. 375с.
3. Переваги двомовності, які можуть змінити ваше життя. URL: <https://glebov.com.ua/perevahy-znannia-movy.html>
4. Поважна Л. І. Педагогічні інновації у практиці підготовки фахівців сфери туризму. *Проблеми освіти*. Київ, 2000. Вип. 22. С. 3-6.
5. Погорельская С. Внутрішньо-політичні аспекти нової німецької зовнішньої політики. *Мировая экономика и международные отношения*. Київ, 2001. № 7. С. 92-96.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**НАУКОВО-АКАДЕМІЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ
ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

У статті досліджено науково-академічний дискурс, виділено основні розбіжності, які виникають у трактуванні понять «дискурс» і «мовлення». Встановлено, що відмінні риси кожного типу дискурсу залежать, передусім, від його соціального призначення, а також від тієї комбінації мовних функцій, яка переважає в акті комунікації.

Ключові слова: *етикетний мовленнєвий стереотип, фатичний дискурсивний акт, організуючий дискурсивний акт, інформативний дискурсивний акт, спонукальний дискурсивний акт, оцінний дискурсивний акт.*

Пожвавлення інтересу до вивчення мовлення на тлі широкого суспільного контексту покликала до життя появу такого поняття, як дискурс. В історії лінгвістики терміни «текст» і «дискурс» відповідають двом напрямам вивчення мовленнєвої взаємодії – лінгвістиці тексту та дискурс-аналізу. У теоретичних дослідженнях із цієї проблеми зазначено, що обидва напрями розглядаються інколи як ідентичні, інколи як протилежні, а подекуди і як не співвідносні.

Метою статті є аналіз сутності поняття «дискурс» та здійснення його диференціації, аналіз співвідношення понять «текст» і «дискурс».

Інтерес до аналізу тексту виник ще в давні часи, коли більше двох тисячоліть тому сформувалася класична риторика як мистецтво правильної мови. Виокремлення лінгвістики тексту як самостійної галузі мовознавства відбулося у 60-ті роки ХХ століття. На той час зарубіжні та вітчизняні дослідники почали використовувати термін «дискурс», який часто ототожнювався з текстом або перетинався з його значенням. Однією із причин такого ототожнення була відсутність у деяких європейських мовах відповідного франко-англійському «*discourse*» слова, тому воно замінювалося

терміном «*text*». Згодом під впливом теорії мовленнєвих актів ці поняття почали розмежовувати. Аналіз дискурсу отримав функціональне спрямування. Однак і сьогодні деякі науковці, керуючись думкою про те, що обидва поняття є органічно пов'язаними та перебувають у причинно-наслідкових відносинах, вводять поняття «дискурс-текст», у межах якого дискурс – це процес мовленнєвого мислення, а текст – результат чи продукт цього процесу.

Ми вважаємо доведеним, що поняття «дискурс» є ширшим за «текст» і включає, окрім нього, ще й низку екстралінгвальних чинників, а тому дослідження тексту є частиною дискурсивних студій. Сьогодні говорять про «приналежність» того чи іншого тексту до корпусу текстів певної дискурсивної різновидності, опосередкованої сферою комунікації. Отже, текст є одним із основних, але не єдиним елементом у складній ситуації комунікативного процесу.

Розбіжності виникають і у трактуванні понять «дискурс» і «мовлення», адже мовлення має два значення: *процес говоріння/письма* (мовленнєва діяльність) – шлях від мовних повідомлень (текстів) до свідомості, який починається з аналізу структури, що перетворюється, виокремлення із неї елементів, необхідних для породження нової структури, і завершується синтезом нової структури зі знайдених елементів, і *результат говоріння/письма* (вербальні твори, які фіксуються в пам'яті або на письмі) – шлях від свідомості до вербального повідомлення (тексту), тобто від активізованих елементів свідомості до окремих подій та положень, від подій і положень до більш складних пропозицій і мовленнєвих структур, від глибинних семантико-синтаксичних структур до поверхневих речень. Послідовне здійснення цього ланцюжка дій з урахуванням, перш за все, інтенцій адресата зумовлює створення різних типів мовлення. Термін «дискурс» використовується на позначення різних видів мовлення і мовленнєвих творів, які осмислюються у сукупності з мовними та немовними чинниками. Загалом можна погодитись з думкою про те, що головна відмінність між поняттями «дискурс» і «мовлення» лежить у площині «соціальне – індивідуальне». Для дискурсу властиві типові

ситуації спілкування з нормативно закріпленою послідовністю мовленнєвих актів (так звані інституційні форми спілкування: педагогічний, терапевтичний, діловий, політичний різновиди дискурсу тощо). Найважливішою ж ознакою мовлення виступає його індивідуальний характер, оскільки процесу мовлення притаманні певний підбір лексичних засобів, темп, тривалість, темброві особливості, міра гучності, артикуляційна чіткість, акценти тощо. «Дискурс» – це мовлення у контексті соціальної та розумової діяльності.

У межах інтегрованого когнітивно-дискурсивного підходу з урахуванням ментальних основ продукування і функціонування мовлення Ю. Васейко та Н.Цьолик дискурс тлумачать як розумово-комунікативну діяльність, яка відбувається у широкому соціокультурному контексті та є сукупністю процесу і результату, характеризується континуальністю і діалогічністю [1, с. 708].

Комунікативні інтенції, соціально-рольові та комунікативно-рольові характеристики, соціально-психологічні риси суб'єктів комунікації визначають функціонально-структурну та змістову специфіку дискурсу, який, з одного боку, звернений до зовнішньої ситуації комунікації, а з іншого – до когнітивної, ментальної сфери комунікантів.

М. Матковська визначає дискурс як повідомлення, інформацію чи виклад матеріалу з ознаками когерентності та когезії, в яких простежується змістова, тематична та монорепрезентативна єдність відповідних структурних компонентів, поданих у письмовій чи усній формі на основі одного, кількох або багатьох речень, між якими наявний контактний чи дистантний зв'язок на лінгвістичному (лінгвальному) та екстралінгвістичному (екстралінгвальному) рівнях [2, с. 587].

З.В. Шевченко у своєму дослідженні у межах комунікативно-прагматичного підходу під дискурсом розуміє процес і результат мовленнєвої взаємодії, який визначається ознаками когезії та когерентності, а також узагальнений тип спілкування у певній комунікативній ситуації. Дискурс характеризує комунікативний процес, який приводить до утворення певної

формальної структури – тексту. Поняття «дискурс» у широкому розумінні вживаємо синонімічно до понять «комунікація» і «спілкування» [3, с. 260]..

У нашому дослідженні ми послуговуємося типологією І.Є. Шпенюк, згідно з якою два основні напрями групування дискурсів автор називає соціо- та прагмалінгвістичним [4, с. 190]. У межах першого виділено персональний (індивідуально-орієнтований) та інституційний (статусно-орієнтований) типи дискурсу. У першому випадку адресант виступає як особистість у всьому багатстві свого внутрішнього світу, а у другому – як представник певного соціального інституту. Персональний тип дискурсу поділяється на побутове та буттєве спілкування. На відміну від побутового, основною метою якого є задоволення практичних потреб того, хто говорить, буттєвий дискурс представлений творами художньої літератури та має на меті самовираження мовця. Реалізація обох типів дискурсу може відбуватися у різноманітних комунікативних ситуаціях. Основними критеріями для виділення інституційних типів дискурсу є цілі та учасники комунікації. Відповідно до цих критеріїв, дослідник виокремлює політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний і масово-інформаційний інституційні типи дискурсу.

У межах прагмалінгвістичного підходу висвітлюють спосіб спілкування у найширшому розумінні. Тут І.Є. Шпенюк протиставляє серйозне – несерйозне (ігрове, гумористичне), ритуальне – неритуальне, інформативне – фасцинативне, фатичне – нефатичне та пряме – непряме спілкування. Певні характеристики типів дискурсу, які виділяють на цій основі, часто взаємоперетинаються. Неритуальне спілкування може містити інформування, фасцинативний обмін текстами, фатичну і нефатичну складові. Ці параметри спілкування є своєрідними ключами і тональностями дискурсу, які доповнюють та уточнюють ті типи дискурсу, які постають на соціолінгвістичній основі. Так, елементи ритуального дискурсу присутні майже

у будь-якому із типів дискурсу – і у побутовому (наприклад, сімейні ритуали), і в інституційному (наприклад, церковна служба, привітання) [5, с. 15-16].

Таким чином, типи дискурсу виступають комунікативно-прагматичними зразками мовленнєвої діяльності у певній соціальній сфері, тобто вони представляють свої власні сфери спілкування, які характеризуються набором деяких взаємозумовлених перемінних складових, до яких належать соціальні норми і конвенції, ситуативний контекст, соціальні відносини і ролі мовців, ступінь знайомства співрозмовників, склад учасників комунікації, рівень формальності та ін. Можна стверджувати, що відмінні риси кожного типу дискурсу залежать, передусім, від його соціального призначення, а також від тієї комбінації мовних функцій, яка переважає в акті комунікації, а отже, від сфери спілкування та від того, чи є метою спілкування повідомлення інформації, вираження емоцій, спонукання до виконання певних дій. Тип дискурсу, у свою чергу, завжди впливає на особливості процесу комунікації між адресантом та адресатом і, як результат, визначає специфіку використання мовних одиниць.

Список використаних джерел:

1. Васейко Ю., Цьолик Н Специфіка перекладу прикладів у наукових текстах лінгвістичного характеру. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Філологічні науки.* 2019. Вип. 175. С. 706-710.

2. Матковська М. Лінгвістичні особливості стратегії ухиляння в англомовній комунікативній культурі. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Філологічні науки.* 2019. Вип. 175. С. 585-589.

3. Шевченко З.В. Лінгвістичний поворот і проблема множинної соціальної ідентичності. *Мультиверсум. Філософський альманах.* 2019. Вип. 1-2. С. 251-264.

4. Шпенюк І.Є. Етикетні мовленнєві стереотипи у дискурсивних актах науково-академічного дискурсу. *Лінгвістика XXI століття*. 2016. С. 189-198.

5. Шпенюк І.Є. Етикетні мовленнєві стереотипи Американського науково-академічного дискурсу: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови»*. Київ. 2017. 22 с.

УДК : 811. 134. 2: 81'37

Зінкевич О. В.

Здобувач освітнього стурення «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТУ

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМПЛІМЕНТІВ ВИСЛОВЛЕНИХ
АНГЛІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ**

Стаття висвітлює концептуальні ознаки компліменту як фактичного комунікативного акту. Автор наводить особливості компліментів, висловлених англійською та українською мовами.

Ключові слова: комплімент, фактичний комунікативний акт, лестощі, компаративні студії

Сучасна лінгвістика має комунікативну спрямованість, а процес мовлення розглядається в ній, як динамічний процес, втілений у соціальній взаємодії, здатності впливати на розумову і практичну діяльність людей. Не останнє місце в цьому процесі відіграє комплімент, як засіб фатичного спілкування, налагодження соціальних зв'язків тощо. Такий комунікативний хід як комплімент є надзвичайно поширеним у процесі міжособистісної та міжкультурної комунікації, проте в науковій літературі недостатньо розроблено проблему реалізації компліменту і його особливостей.

Мета дослідження полягає у лінгвістичному та стилістичному аналізі характеристик компліментів висловлених у художній літературі англійською та

українською мовами, що були обрані нами методом суцільної вибірки з літературних джерел і їх перекладів.

Відповідно до мети були поставлені наступні завдання:

1. Надати визначення мовленнєвого акту «комплімент», порівняти його з іншими мовленнєвими актами, зокрема «похвалою» та «лестощами»;
2. Розглянути відомі класифікації мовленнєвого акту «комплімент»;
3. Створити власну класифікацію, визначити головні особливості і порівняти компліменти висловлені англійською та українською мовами.

Комплімент як складник комунікативного процесу посідає вагомe місце в кожній лінгвокультурі, оскільки сприяє встановленню комунікативної рівноваги та гармонізує соціальні стосунки. На сьогодні вивченню компліменту присвячено дослідження з різних галузей гуманітарних знань: прагматики, лінгводидактики, лінгвістики, культурології, теорії тексту, риторики, соціології тощо. Зокрема, цими питаннями займались С. Богдан [1], О.С. Вострікова [3], Н. Зубець [4], О. Іссерс [5], В. Карасик [6], І. В. Сальнікова [10], Р. Серебрякова [11], Н.І. Формановська [14, 15] та інші. Питанню дослідження компліментів присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних мовознавців. Зокрема, структурно-семантичні особливості компліменту як виду іллокутивного актів висвітлені у працях Е.М. Вольф [2], Дж. Мейнз, Л.О. Кокойло [8].

У науковій літературі відсутнє єдине тлумачення поняття «комплімент». Н. Кузенна вважає комплімент мовленнєвим актом, своєрідним «вербальним подарунком» адресату, що складається з позитивної оцінки зовнішнього вигляду, досягнень, успіхів адресата [8, с. 21]. Розуміння змісту поняття «комплімент» в українській та англійській мовах досить схоже, про що свідчать визначення наведені у словниках. Зокрема, за українським «Словником іншомовних слів», комплімент як складова спілкування – це «люб'язний, приємний вислів із похвалою, схваленням» [12, с. 329]. Oxford Dictionary Online визначає комплімент як «ввічливе висловлювання похвали або захоплення»

[20] (переклад наш. – З.О.). Схоже визначення міститься у Longman Dictionary of Contemporary English «комплімент – це висловлювання, що показує ваше захоплення кимось/чимось» [19]. На думку Н. Формановської, комплімент – це мовленнєвий акт схвалення, що вербально становить структуровану формулу, яка може бути з мінімальними зусиллями застосована в більшості ситуацій, котрі вимагають схвального коментаря [15, с. 114]. Дослідниця зауважує, що когнітивна структура компліменту містить три основні компоненти: суб'єкт (той, хто говорить комплімент) – об'єкт (той, кому роблять комплімент) – предмет (з приводу чого висловлюється комплімент).

На думку Дж. Серля, під час висловлення будь-якого компліменту втілюється репрезентативний намір мовця, тобто висловлення власних емоцій, інтенцій мовця (умова щирості мовленнєвого акту), що стосується певного стану справ (передумовою є існування такого стану справ). Водночас через комплімент мовець виражає і комунікативний намір, тобто прагне викликати в адресата певні емоції, емоційно вплинути на нього, його психічний стан та змінити його поведінку.

Слід відзначити, що комплімент відрізняється від похвали. Похвала, на відміну від компліменту, є щирим оцінювальним висловлюванням та об'єктивною оцінкою якостей адресата. Вона є «авторською» стратегією, що відрізняється різноманітністю і меншою кількістю шаблонів [7, с. 5]. Мовленнєвий акт «висловлення лестощів» хоч і приносить задоволення адресату, так само як і комплімент, але обов'язково має на меті отримання прямої вигоди. Ця риса є факультативною для компліменту [10, с. 18].

Отже, аналіз наукової літератури засвідчує, що у сучасній лінгвістиці немає єдиного погляду на визначення поняття «комплімент». Узагальнюючи всі проаналізовані тлумачення, можна виділити декілька головних критеріїв за якими висловлювання можна віднести до мовленнєвого акту «комплімент».

Комплімент – це: а) засіб фатичної комунікації; б) він виражає міжособистісну симпатію, покращує настрій комунікантів; в) комплімент звернений безпосередньо до учасника комунікації, його речей, якостей і дій;

г) складається з кількох пов'язаних за змістом і прагматичною установкою фраз, у яких мовець цілеспрямовано намагається змінити емоційний стан співрозмовника й викликати в нього позитивну емоційну реакцію на своє висловлення.

Результати проведеного порівняльного аналізу підтверджують той факт, що різні системи цінностей у творах написаних українською та англійською мовами, знаходять своє відображення у класифікації компліментів. Так, зокрема, класифікація Н.О. Зубець передбачає поділ компліменту як мовленнєвої одиниці за ознаками, що полягають схваленню: 1) комплімент зовнішності в цілому; 2) комплімент моральним якостям; 3) комплімент здібностям людини [4].

Класифікацію компліментів за роллю у різних фазах спілкування подає О.С. Вострикова [3]. Вона відзначає, що мовленнєвий акт «комплімент» у фазі налагодження комунікації сприяє формуванню позитивного враження від співрозмовника, зняття емоційного напруження. На етапі активного спілкування – вимагає творчого підходу і врахування особистості адресата.

Однак класифікації, наведені Н.О. Зубець та О.С. Востриковою, не є вичерпними. Відтак, на підставі фактичного матеріалу, з метою зіставлення компліментів у літературних творах написаних англійською та українською мовами, ми розробили власну класифікацію. Враховуючи, що мовленнєвий акт «комплімент» є досить різнобічним, ми вирішили класифікувати його за різними критеріями.

Отже, **за рівнем оригінальності** компліменти можна поділити на:

- 1) «авторські», тобто ті що залежать від лінгвістичної і стилістичної винахідливості мовця;
- 2) «клішовані» – ті, що створені за допомогою готових і загальноновизнаних літературних чи етикетних формул.

До перших, можна віднести питальні конструкції по типу пропозиції або негативно-питальні структури, що висловлюють приємну для співрозмовника інформацію, а не створюють насправді запитання. Наприклад, *“I love to see you*

at my table, Nick. You remind me of a – of a rose, an absolute rose. Doesn't he?" She turned to Miss Baker for confirmation. "An absolute rose?" [18, с. 13] – «Як мені приємно бачити тебе за нашим столом, Ніку! Знаєш, ти схожий на... на троянду, так, саме на троянду. Правда ж? – звернулася вона до міс Бейкер, шукаючи в неї підтвердження. – Правда ж, він – справжня троянда?» [13, с. 9].

До других, ми здебільшого відносимо стверджувальні та окличні конструкції, що містять словосполучення I like/love your... Наприклад, *"I like your dress," remarked Mrs. McKee, "I think it's adorable."* [18, с. 35] — «Мені так подобається ваша сукня,— сказала міс Маккі.— Від неї очей не відірвеш». [13, с. 18]. Одразу відмітимо для себе, що відповідна лексико-граматична форма I like/love your ... не відтворюється українською прямо, а отримує додатковий компонент прислівник «так» для вираження міри і ступеня захоплення певною рисою. В той ж час друга частина наведеного компліменту взагалі висловлюється в обох мовах клішованими фразами, при цьому в англійському варіанті констатується ставлення мовця і риси об'єкта, а в українському – це здатність об'єкта викликати певну реакцію. Тобто, перекладач вдався до модифікуючої лексико-граматичної трансформації на основі логічного зв'язку між типовими комунікативним кліше в англійській та українській лінгвокультурах.

За об'єктом комунікації, компліменти можуть бути прямими і непрямими. Прямий комплімент змальовує позитивні риси співрозмовника. Наприклад, *"She's a nice girl," said Tom after a moment* [18, с. 22] «Вона славна дівчина, – сказав Том по хвили» [13, с. 11].

Непрямі компліменти, стосуються здебільшого не самої людини, а того, що можна вважати здобутком співрозмовника (діти, майно, нерухомість), при цьому прямо не вказуючи на нього самого. Наприклад, *"...That huge place THERE?" she cried pointing* (про будинок) [18, с. 97] і «Невже оце громадсько – твій будинок? – вигукнула вона, показуючи пальцем» [13, с. 51].

Щодо виразу емоцій, компліменти поділяються на такі, що:

а) виражають захоплення. Наприклад, *“They can’t do this anywhere but here.” “Nowhere,” said Mr. Audley, in a deep bass voice, turning to the speaker and nodding his venerable head a number of times. “Nowhere, assuredly, except here.”* [16, с. 38];

б) радість: *“I certainly am awfully glad to see you again”* [18, с. 92];

в) непряме вираження свого ставлення до співрозмовника: *“At last he said quietly to the priest: “He must have been a clever fellow. But I think I know a cleverer”* [16, с. 48];

г) намагання приховати свої справжні емоції, зокрема: *“...Oh, you will never do anything better. And now, by the way, you might give me back those diamonds”* [16, с. 82].

Також у ході дослідження нас цікавило лексичне наповнення компліментів. У англійській мові позитивна оцінка часто виражається прикметником, що виступає у якості визначення або предикативу. Що стосується засобів оформлення компліменту, то найбільш розповсюдженою конструкцією є «You are + Adj», а також дієслова умовного способу, окличні конструкції, експресивний синтаксис. Крім того, компліменти в англійській мові можуть бути представлені надфразовою єдністю і навіть повноцінним монологом.

У перекладі на українську мову лексична структура компліменту дещо змінюється. По-перше, прикметники втрачають своє яскраве емоційне вираження, наприклад, *“I certainly am awfully glad to see you again”*. [18, с. 92] і «Мені дуже, дуже приємно бачити вас знову». Під час перекладу на українську мову завжди визначається особа, натомість комплімент англійською мовою, вирваний з контексту, часто-густо не буде містити інформацію про стать адресата. Наприклад, *“You are a most singular person”* [16, с. 194] і «Ви неймовірний чоловік.» [16, с. 195].

Зважаючи на досить стриманий характер англійців, можемо зазначити, що використання непрямих компліментів у мові зустрічається повсякчас. При перекладі на українську мову цей змістовний аспект іноді втрачається,

наприклад, “*That huge place THERE?*” she cried pointing” [18, с. 97] і «*Невже оце громадисько – твій будинок? – вигукнула вона, показуючи пальцем*» [13, с. 51].

Отже, результати отримані в ході дослідження підтверджують, що комплімент є невід’ємною частиною спілкування. Він є пріоритетним фатичним мовленнєвим актом, адаптером та ідентифікатором спілкування, гармонізує процес комунікації, виявляє специфіку іншомовної мовленнєвої поведінки і є важливим компонентом формування комунікативної компетентності тих, хто вивчає англійську мову.

Список використаних джерел:

1. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998. 475 с.
2. Вольф Е. М. Граматика та семантика. М., 1978. 99 с.
3. Вострикова Е.С. Комплимент как одна из форм фатического общения : автореф. дис. ... к.ф.н., специальность : 10.02.04. СПб., 2010. 18 с.
4. Зубець Н.О. Прагматика компліментного акту мовлення. *Науковий вісник Харківського державного університету*. Харків, 2015. Вип. 22. С. 142-147.
5. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Изд. 3-е, стереотипное. М. : Едиториал УРСС, 2003. 284 с.
6. Карасик В. И. Язык социального статуса. М.: Институт языкознания РАН, Волгоградский педагогический институт, 1992. 124 с.
7. Клочко Л.І. Висловлювання похвали в комунікативно-діяльнісній парадигмі спілкування (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... к.ф.н., спеціальність : 10.02.04. Харків, 2004. 22 с.
8. Кокойло Л.О. Проблема порівняльної оцінки в структурі компліментарних висловлювань (на матеріалі англ. мови). *Наук. записки: Зб. наук. ст. НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Вип.2. Київ, 1998. С.199-204.
9. Кузенна Н. Мовний акт «комплімент» в сучасній комунікації. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені*

Володимира Винниченка. Сер. : Філологічні науки. 2010. Вип. 89(2). С. 21-26.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89%282%29_7.

10.Сальникова И. В. Комплимент в британской и американской лингвокультурах: коммуникативные, лингвопрагматические и лингвокультурологические аспекты комунікації : автореф. дис... канд.. филол. наук специальность: 10.02.04. Воронеж, 2006, 20 с. URL: <http://cheloveknauka.com/kompliment-v-britanskoy-i-amerikanskoy-lingvokulturah-kommunikativnye-lingvopragmaticheskie-i-lingvokulturologicheskie-as>.

11.Серебрякова Р. В. Национальная специфика речевых актов комплимента и похвалы в русской и английской коммуникативных культурах : автореф. дис... канд. филол. наук. Воронеж, 2002. 20 с.

12.Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. Київ : Укр. Рад. Енциклопедія, 1974. 865с.

13.Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі. URL: <https://fitsdzherald-frensis-skott-velykyu-hetsbi1164pdf>.

14.Формановская Н.И. Культура общения и речевой этикет. М. : ИКАР, 2005. 2-е изд., 250 с.

15.Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход. М. : Рус. Яз., 2002. 216 с.

16.Честертон Г.К. Таємниця патера Брауна = The Secret of Father Brown; пер. з англ. Є.М. Тарнавського. Харків : Фоліо, 2017. 347 с.

18.Fitzgerald F.S. The Great Gatsby. URL: <https://www.planetebook.com/free-ebooks/the-great-gatsby.pdf>.

19.Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/>.

20. Oxford Dictionary Online. URL: <https://en.oxforddictionaries.com>.

РОЛЬ ЕМОЦІЙ У ПРОЦЕСІ ТЕКСТОТВОРЕННЯ

У статті визначено теоретичні аспекти взаємозв'язку емоцій людини і мови та доведено важливість емоцій у текстотворенні.

Ключові слова: «емотивність тексту», «емотивний текст» емотивна лексика, мовна особистість, мовні засоби, текстотворення.

Актуальність теми. Сучасні наукові роботи, присвячені питанням граматики, прагматики та семантики, не можна вважати повними без врахування фактору емоційності. Як зазначає Е. Кассіерер, від «первісного конкретного концептуального і емоційного змісту, від його живого тіла залишається лише кістяк». Особистість людини була поставлена в центр наукових інтересів лінгвістики. Лінгвістика в якості дослідницького принципу застосовує принцип: наукові об'єкти повинні аналізуватися перш за все відносно їх ролі для людини, їх призначення у життєдіяльності, від їх функцій для розвитку людської особистості та її вдосконалення [3].

Незважаючи на визнання важливості емоційного фактора для вивчення мовних явищ, ця галузь досліджень залишається однією з найбільш складних і дискусійних.

Метою статті є вивчення теоретичних аспектів взаємозв'язку емоцій людини і мови та визначити роль емоцій у текстотворенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суперечки, пов'язані з можливістю відображення емоцій в мові мають свою історію. Дослідженням цього питання присвячені риторичні вчення античних філософів, а також праці В. фон Гумбольдта, Ш. Баллі, К. Бюлера, Л. Вайсгербера, Ж. Вандрієс, О. Ердмана, Х. Шпербера. Прихильниками естетики «емотівізма» можна вважати В.В. Виноградова, В.А. Звегінцева, Б.А. Ларіна. Науковці також розглядають підходи до вирішення проблеми співвідношення емоційного та раціонального в

мові і мовленні, способи та прийоми вербалізації емоцій. Ці підходи є досить суперечливими. Суперечності обумовлені, з одного боку, проблемами вирішення фундаментальних завдань лінгвістики, а з іншого, є наслідком відсутності єдиної психологічної концепції емоцій, на якій би базувалися лінгвістичні дослідження емотивності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Текстологи звертають увагу на проблеми відображення емоцій у тексті. Здатність текстів хвилювати, спонукати, впливати, приносити задоволення, переживати зміст є їх іманентною якістю. Розглядаючи емотивність як мовне втілення емоційності, вона залишається одним з найбільш невивчених якостей тексту. Недостатньо вивченими у сучасній лінгвістиці є статус текстової емотивності: вона часто ототожнюється з експресивністю та оцінкою.

Емоційність закріплюється в семантиці слів, які визначають різні емоційні стани, та пронизує всю мовну та мовленнєву діяльність людини. Тому крім логіко-предметної семантики, яка відбиває будь-який бік людського мислення, у дослідженні тексту важливо враховувати і емотивну семантику. Емотивну семантику слова можна визначити як опосередковане мовою ставлення людини до навколишнього світу.

Емоції можна розглядати як мотивуючу основу пізнавальної діяльності людини. Вони складають більшу частину її когнітивної системи, а процеси вербалізації емоцій виявляють ключові способи та механізми функціонування людського мислення. Таким чином, проблема дослідження емоцій у мові та мовленні займає важливе місце в лінгвокогнітивній парадигмі і визначає перспективні напрями цієї галузі науки.

Емотивність тексту формують два аспекти: план змісту і план вираження. Емотивно зміст розподіляється по основних рівнях тексту: з одного боку, він входить до когнітивного змісту тексту, а з іншого – складає емотивну частину прагматичних стратегій автора. Емотивність представлена в тексті великим переліком текстових і мовних емоційних маркерів, вмотивованих багаторівневим емотивним змістом. Емотивність як функціонально-семантична

категорія представлена в тексті у вигляді комплексу диференційованих понять, що є відображенням її змісту і форми: емотивна тональність, емотивний фон, емотивне забарвлення.

Специфіку емотивного змісту різних типів тексту визначають особливості емотивного фону й емотивної тональності, які знаходять відображення у характері емотивного забарвлення [4, с. 117].

Емотивність, як лінгвістичний корелят психологічної категорії емоційності, є інтегральною властивістю текстів різних типів: вона властива текстам усіх стилів: офіційно-ділового, наукового, публіцистичного та художнього. Емотивна специфіка текстів може бути визначена через співвідношення емотивного тла, емотивної тональності й емотивного забарвлення.

Питання емотивних компонентів та емотивної структури тексту не є вирішеними, але одержані результати проведених досліджень можна використовувати при встановленні семантичної структури тексту та при проведенні аналізу тексту.

А. Вежбицька розробила модель тлумачення назв емоцій. Науковець представила модель тлумачення назв емоцій у різних мовах через універсальні семантичні примітиви – інтуїтивно зрозумілі поняття, але які неможливо визначити. На думку А. Вежбицької, «вроджені і універсальні поняття повинні виявлятися в описі багатьох мов світу (генетично і культурно різних)» [2].

У своїй роботі А. Вежбицька виділяє наступні класифікаційні ознаки емоцій:

1. Пов'язані з «негативними речами» (despair, distress, grief, sadness, sorrow, unhappiness, upset).

2. Пов'язані з «позитивними речами» (joy, content, delight, excitement happiness, pleasure).

3. Пов'язані з людьми, які скоїли поганий вчинок, і викликають негативну реакцію (anger, fury, madness, rage, wrath,).

4. Пов'язані з роздумами про самого себе, самооцінкою (guilt, shame, humiliation, embarrassment, pride, remorse, triumph).

5. Пов'язані зі ставленням до інших людей (envy, hate, love, respect, pity,) [2].

Проблеми емотивності мови і тексту також досліджуються у наукових працях професора В.І. Шаховського. До числа основних наукових результатів, отриманих В.І. Шаховським, належать такі: проведена категоризація емоцій за типами мовних і мовленнєвих знаків, емотивної семантики та її компонентів; розроблена оригінальна концепція конотації як семантичного компонента мовного знака; встановлені корелятивні ознаки емотивності між вербальними і невербальними елементами текстів; описано функціонування лексико-семантичної системи мови для вираженні емоцій, на відміну від їх позначення та опису; запропоновано поняття емотивного тексту і емотивності тексту; розроблені терміни-поняття емотивної науки й емотивного перекладу; запропонована гіпотеза про емоції як першопричину внутрішньої форми слова, про існування емоційних концептів, їх паралелі і контрасти на рівні міжкультурного спілкування.

У ході дослідження автор визначив три типи емотивності слова: власне емотивність, емотивність як одна з реалізацій семантики слова і контекстуальна емотивність. Відповідно, встановлені три рівні вираження емотивності: 1) емотивне значення; 2) конотація як компонент, пов'язаний з логіко-предметним компонентом значення; 3) рівень емотивного потенціалу [5].

Під емотивністю В.І. Шаховський розуміє «іманентно притаманну мові семантичну властивість виражати емоційність як факт психіки, відображений у семантиці мовних одиниць як соціальні та індивідуальні емоції» [5].

Емотивність тексту розглядається як двостороння сутність, що має план вираження і план змісту, через які маніфестуються емоційні відносини стану мовців.

Поняття «емотивність тексту» і «емотивний текст» не тотожні. Емотивним вважається такий текст, який відповідає наступним базовим параметрам: передає інформацію про емоції, а не про факти; характеризується емоційними комунікативними цілями; містить у поверхневій структурі мовні та мовленнєві емотивні знаки, що кодують емоції [5]. Емотивність тексту

емотивно відображає не лише зміст і форму, а й емоційну інформацію будь-якого статусу.

Загалом, емотивна лексика в художньому тексті виконує наступні функції:

- 1) створення емотивного змісту тексту;
- 2) створення емотивної тональності тексту [5].

До специфічних текстових функцій емотивної лексики відносяться:

- створення психологічного портрета образу персонажів («описова функція»);
- емоційна інтерпретація світу, зображеного в тексті, і його оцінка («інтерпретаційна і емоційно-оцінна функції»); виявлення внутрішнього емоційного світу образу автора [5].

Висновки. Пізнання лінгвістичних законів, закономірностей і правил текстотворення, їх свідоме використання має велике значення для ґрунтовного та комплексного аналізу авторських прийомів, стратегій та інтенції творення текстів. Прагматичний ефект комунікації прямо залежить від емотивності тексту.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: учебник. М.: Флинта, 2005. 496 с.
2. Вежбицка А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики : монография. М: Языки славянской культуры, 2001. 272 с.
3. Кассирер Э. Философия символических форм. Т. 1 : Язык. М. : Унив. кн., 2001. 271 с.
4. Ковалевська Т.І. Комунікативно-прагматичний аспект художнього дискурсу. Науковий вісник Волинського НУ ім. Л. Українки. Філологічні науки. Мовознавство. №7. Луцьк, 2010. С.116-119.
5. Шаховський В.І. Категоризація емоцій в лексико-семантичній системі мови : монографія. М: Стереотип, 2019. 206 с.

ЕМОЦІЇ І ЇХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В ЛІНГВІСТИЦІ

«Емоції» (від лат. *emovere* – збуджувати, хвилювати) — «валентні реакції на події, агентів або об'єкти, конкретна природа яких визначається способом сприйняття ситуації, що викликає емоцію» [1]. Або стани, пов'язані з оцінкою значущості для людини факторів, що діють на неї [3]. Емоції виражаються, насамперед, у формі безпосередніх переживань задоволення або незадоволення актуальних потреб людини та є одним з головних регуляторів її діяльності. Головна особливість людських емоцій полягає в тому, що в суспільно-історичній практиці була вироблена особлива емоційна мова, яка може передаватися як деякий загальноприйнятий опис. На цій основі існує, зокрема, емоційний відгук на твори мистецтва, які мають достатньо жорстку прив'язку до певної історичної епохи [3].

Іншими словами, емоції – особливий клас суб'єктивних психологічних станів, що відображаються у формі безпосередніх переживань, відчуттів приємного або неприємного, відношення людини до світу і людей, процес і результати її практичної діяльності. До класу емоцій відносять настрої, почуття, афекти, пристрасті, стреси. Це так звані «чисті» емоції. Вони включені у всі психічні процеси і стани людини. Будь-які прояви її активності супроводжуються емоційними переживаннями. Ключова функція емоцій полягає в тому, що завдяки емоціям люди краще розуміють один одного, можуть, не користуючись мовою, судити про стани одне одного і краще налаштовуватись на спільну діяльність і спілкування. Так, наприклад, люди, які належать до різних культур, здатні безпомилково сприймати й оцінювати вираз обличчя, визначати по ньому такі емоційні стани, як радість, гнів, сум, страх, відраза, подив [4].

Емоційні переживання входять в психоемоційну сферу людини і є важливими компонентами її когнітивної діяльності, поведінки, спілкування із

зовнішнім світом та іншими людьми. Емоції і почуття – це своєрідна реакція на ситуації та події, які відбуваються в нашому повсякденному житті. Емоційна сфера людини була предметом глибокого і детального аналізу представниками різних наук; в першу чергу, психологів, а також філософів, мистецтвознавців, і, звичайно, лінгвістів. У результаті численних досліджень було встановлено механізми виникнення емоцій і почуттів, створена їх класифікація, в основі якої лежали найрізноманітніші критерії, описані конкретні емоції і почуття, вербальні і невербальні способи їх вираження, вироблені методики вивчення емоційних відносин (почуттів) в різних мовах.

Емоції в словах позначають емотивний компонент, який постає як результат відображення емоцій у слові в процесі їх вербалізації та семантизації. Будучи соціально узагальненим, він слугує для індивідуального вираження емоційної оцінки об'єктів світу, його реалізація відбувається в емоційних ситуаціях спілкування через емоційний тип мовленнєвих актів. Все це дозволяє говорити про особливий – емоційний – тип комунікації. Емоції відбивають не об'єктивні якості предметів світу, а їх значення для діяльності мовця для самого мовця в конкретний момент – «цьогохвилинні емоції». Емоції не тільки випробовуються, але і маніфестуються мовою, демонструються свідомо, імітуються, провокуються мовцями. З цією метою вони концептуалізуються, вербалізуються і семантизуються мовою і в мові, що дозволяє і висловлювати їх, і говорити про них. Зіставляючи когніцію і емоції, Фр.Данеш зазначає, що «когніція викликає емоції, оскільки вона емоціогенна, а емоції впливають на когніцію, оскільки вони втручаються в усі рівні когнітивних процесів», що попри усі їхні відмінності робить їх двома головними параметрами здатності людського розуму, досвіду з особистісними і соціальними аспектами. Вони тісно взаємопов'язані в структурі особистості: когнітивні процеси супроводжуються емоціями, емоції когнітивно осмислюються. Але до цього часу не визначено поле емоцій, ні їх класифікація, ні механізм їх включення в мову. Відсутні лінгвістична та психологічна теорія емоційного боку мови, хоча

у численних дослідженнях вже переконливо доведена роль емоцій як аргументу впливу, особливо в навчально-виховних і пропагандистських цілях [2].

Існує класифікація емоцій, залежно від аспекту світу, на якому фокусується увага, яка в подальшому допоможе нам розібратися з поняттями емотива і емотивності:

- 1) задоволення / незадоволення (увага фокусується на події);
- 2) схвалення / несхвалення (увага фокусується на агентах);
- 3) любов / нелюбов (увага фокусується на об'єктах).

Три основних класи емоцій, виділених за ознакою «аспект світу», можуть бути розділені на ряд окремих груп, що об'єднують типи емоцій.

Реакції на події (1) поділяються на три групи:

- а) наслідки подій для інших (щастя, обурення, зловтіха, жалість);
- б) перспективи для себе (надії, страх). У межах цієї групи виділяють: підтвержені перспективи (задоволення, обґрунтовані страхи) та непідтвержені перспективи (полегшення, розчарування).
- в) емоції благополуччя (радість, страждання).

Реакції на агентів (2) поділяються на 4 емоції: гордість; сором; захоплення; докір.

Іншими словами, кожному виду емоцій притаманне лексичне поняття і має у мові свою назву, що і буде безпосередньо пов'язано з емотивом і емотивністю слова.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: учебник М.: Наука, 2003. 496 с.
2. Колшанский Г.В. Соотношение субъективных и объективных факторов в языке М.: Наука, 2007. 153 с.
3. Уфимцева А.Н. Слово в лексико-семантической системе язык. М.: 2008. С. 12-15.

4. Фишер Т. Философы с большой дороги. /Пер. с англ. А. В. Нестерова . М.: АСТ, 2002. 415 с.

УДК 378.147:81'243(045)

Крутоус А. А.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**МОВНІ РЕАЛІЇ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ
МОВЛЕННЕВОГО ВПЛИВУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ
ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ**

Стаття присвячена всебічному дослідженню перекладацьких прийомів і стратегій відтворення мовними засобами експресії сучасного англомовного політичного дискурсу на матеріалі політичних промов президентів Сполучених Штатів Америки. Автор доводить ключову роль мовних реалій у реалізації прагматичного впливу на слухачів промов у президентському дискурсі через застосування певних комунікативно-прагматичних інтенцій.

Ключові слова: мовленнєвий вплив, американський президентський дискурс, промова, суспільно-політичні реалії.

Постановка проблеми. Мовні реалії, що функціонують в американському президентському дискурсі, розглядають як спеціалізовані вербальні знаки цього семіотичного простору, культурно та національно детерміновані компоненти, слова та словосполучення, що несуть етнокультурну та соціокультурну інформацію.

Промова як жанр американського президентського дискурсу характеризується прагматичною спрямованістю на переконання адресата з метою формування чи зміни його особистісних поглядів і позицій або ціннісно-сміслового наповнення його системи знань, чи корекції його поведінкових преференцій, що реалізуються в процесі мовленнєвого впливу.

Боротьба за владу як основна мета та домінуюча характеристика політичного дискурсу [6] створює всі умови для реалізації мовленнєвого впливу. Американський президентський дискурс як підтип політичного дискурсу є статусно-орієнтованою інституційною взаємодією, що характеризується «виразним віддзеркаленням суспільно-політичного життя США, а також рис національного характеру, загальних і національно-специфічних культурних цінностей.

В результаті дослідження фактичного матеріалу встановлено предметно-тематичні типи мовних реалій, які використовуються для здійснення мовленнєвого впливу; виявлені та схарактеризовані реалії, що є дієвим інструментом впливу у ході реалізації таких соціально-політичних намірів (інтенцій) президента як інтенція консолідації суспільства, інспіративна інтенція та декларативна інтенція.

Мовленнєва діяльність президента, що є адресантом президентського дискурсу, репрезентована різними мовними жанрами, «до яких належать прокламації та розпорядчі накази, адміністративні накази, реорганізаційні плани, президентські директиви, виконавчі угоди, заяви, промови, інтерв'ю, зустрічі, письмові звернення неофіційного характеру, телефонні розмови» [2, с. 96–102].

Критичний огляд наукових студій, орієнтованих на вивчення лінгвістичних особливостей політичного дискурсу, дозволяє узагальнити актуальну проблематику дослідження мовних реалій, зокрема, недостатньо вивченими залишаються питання лінгвокультурологічної класифікації реалій [8], проблеми функціонування реалій в політичному дискурсі, а також специфіка відтворення суспільно-політичних реалій в різних мовах [10].

Окреслена проблематика спрямовує зусилля сучасних дослідників американського президентського дискурсу на вивчення його жанрової специфіки [2], понятійно-термінологічних та когнітивно-прагматичних основ [7], структурно-семантичних характеристик [9; 3], ціннісних аспектів впливу в американському президентському дискурсі [4].

У межах теорії мовленнєвого впливу активно розробляються проблеми соціально-психологічних факторів та когнітивних механізмів мовленнєвого впливу [5], досліджуються структурні, семантичні, прагматичні особливості реалізації мовленнєвого впливу в інституціональних типах дискурсу [6].

Теоретична база дослідження. При дослідженні мовного матеріалу основою слугувала тематична класифікація В. С. Виноградова, за якою реалії ділять на: побутові реалії, етнографічні та міфологічні реалії, реалії природного світу, реалії державного ладу і суспільного життя (актуальні та історичні) та ономастичні реалії (антропоніми, топоніми) [1].

Суспільно-політичні реалії представлені словами на позначення адміністративно-територіальних одиниць:

state of Georgia, Texas, Florida, Louisiana;

деталей населеного пункту, будівель, монументів особистостям, що є загальнонаціональними символами:

the Empire State Building, dome of this Capitol, the Statue of Freedom, Monuments to Washington, and Jefferson, and Lincoln, and King. Memorials to the heroes of Yorktown and Saratoga.

До цієї групи належать також реалії, що позначають органи влади: *Administration, Supreme Court justice, the House and Senate, Department of Homeland Security,*

представників законодавчої влади: *Senator, Congressman, Congresswoman,* представників федеральних правоохоронних органів, яким доручено захист Конгресу Сполучених Штатів *the Capitol Police officers,* та поліції берегової охорони США *Coast Guard Petty Officer,* і такі номінації, що пов'язані з результатами законотворчості: *The Second Amendment, the American Jobs Act, VA Accountability Act, Affordable Care Act.*

У президентських промовах часто використовуються реалії, розуміння яких вимагає знання ситуативного контексту, наприклад у промові Б. Обама зустрічаємо *Hillary* (демократ) і *McCain* (республіканець), а у промовах Д. Трампа – антропоніми на позначення лідерів інших держав:

A special thanks to President Moon of South Korea, Prime Minister Abe of Japan, and President Xi of China. In June, I traveled to Singapore to meet face to face with North Korea's leader, Chairman Kim Jong Un.

Також президенти залучають топоніми, в основному, географічні назви світових держав та столиць, при проголошенні політичної позиції:

I recognize Jerusalem as the capital of Israel

чи демонстрації патріотизму:

From Warsaw to Brussels, to Tokyo to Singapore, it has been my highest honor to represent the United States abroad.

З точки зору інтенціональної зумовленості має місце мотиваційно цілеспрямований вибір мовних реалій адресантом американського президентського дискурсу. Мовні реалії стають виступають інструментом маніпулятивного впливу при реалізації таких соціально-політичних інтенцій президента як інтенція консолідації суспільства, інспіративна інтенція та декларативна інтенція.

Інспіративна інтенція реалізації мовленнєвого впливу в американському президентському дискурсі передбачає створення суспільного настрою через провокування та підтримку такого емоційного стану, що сприятиме мобілізації суспільства на виконання певних дій або налаштовує його на схвалення політики і дій президента.

Висновок. Проблематика вивчення функціональних особливостей реалій у політичному дискурсі пов'язана з вивченням його жанрової специфіки, понятійно-термінологічного, когнітивно-прагматичного та структурно-семантичного аспектів. З метою реалізації мовленнєвого впливу на адресата в промовах як жанрі американського президентського дискурсу вживаються різні предметно-тематичні типи мовних реалій (етнографічні, суспільно-політичні, топоніми та антропоніми, що за своєю структурою є реаліями-одночленами та реаліями-полічленами номінативного характеру).

Мовні реалії є дієвим інструментом прагматичного впливу, а їх вибір визначається соціально-політичною інтенцією, спрямованою на консолідацію

суспільства, інспіративною інтенцією та декларативною інтенцією адресанта американського президентського дискурсу. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні маніпулятивного потенціалу мовних реалій при реалізації мовленнєвого впливу в різних жанрах американського президентського дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: института общего среднего образования РАО 2001. 224 с.
2. Денисюк Ю. І. Жанрова палітра американського президентського дискурсу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки*. 2016, № 16. С. 96–102.
3. Денисюк Ю. І. Лінгвокультурне кодування Президентських меморандумів Барака Обама 2009–2015 рр. *Studia philologica*. 2016, Вип. 7. С. 97–104.
4. Дотдаева Ф. И. Языковые средства ценностного воздействия в американском президентском дискурсе: дисс. ... канд. филол. наук. Пятигорск, 2013. 239 с.
5. Мартынюк А. П. Когнитивно-коммуникативный инструментальный анализа речевого воздействия. *Science and Education A New Dimension. Philology III* (15). 2015, Issue 68. С. 67-70.
6. Михалёва О. Л. Политический дискурс. Специфика манипулятивного воздействия. М.: Либроком, 2009. 252 с.
7. Моргун Е. А. Инаугурационный дискурс: понятийно-терминологические и когнитивно-прагматические основания (на материале инаугурационных речей американских президентов). *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов. 2009, № 2 (4). С. 192–194.
8. Мосиенко Л. В. Лингвокультурологическая проблема классификации реалий. *Вестник ОГУ*. 2005, Вып. 11. С. 155–161.

9.Нахимова Е. А. Прецедентные имена в президентском дискурсе. *Политическая лингвистика*. 2007, Вып. 2. С. 44–48.

10.Парастаев Г. Н. Лексико-семантические особенности американского политического дискурса: на примере исторических и общественно-политических реалий: дисс.... канд. филол. наук. Москва, 2012. 209 с.

УДК 811.112'373.3:392.71

Мізін К.І., д.філол.н., професор

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

ЕТИМОЛОГІЧНІ ВИТОКИ НОМІНАЦІЙ ЗЛОРАДСТВА НА ТЕРЕНАХ ЄВРОПИ

Виявлення рис характеру різноманітних за соціокультурним і політичним статусом мовних соціумів – від субкультур (субетносів) до націй (етносів) – активно розпочалося із другої половини ХХ століття, коли глобалізаційні процеси (міжетнічні конфлікти, перешкоди в міжкультурній комунікації, конфлікти у полікультурних спільнотах тощо) «примусили» долучитися до такого пошуку соціологів, етнологів, етнопсихологів, антропологів і лінгвістів. Залучення різноманітного методологічного апарату при встановленні національних (субкультурних, групових) рис сприяє об'єктивності результатів досліджень, бо часто та чи інша риса може приписуватися певному колективу на основі авто- або гетеростереотипів, хоча насправді це не відповідає дійсності. Англосаксонці, наприклад, приписують німцям якесь особливе злорадство, оскільки в англійській мові відсутнє окреме мовне позначення, яке було б еквівалентним до німецької композити *Schadenfreude*. Але наскільки це є об'єктивно? Виявилося, наприклад, що в українській і російській мовах також існують подібні складні лексеми: укр. *злорадство* / *зловтіха*; рос. *злорадство*. До того ж, вони відрізняються від німецького слова лише деякими

семантичними відтінками [1, с. 535]. То чи є емоція злорадства специфічною виключно для представників німецької лінгвокультури?

Одним із перших кроків у подібних дослідженнях є детальний етимологічний аналіз назв емоції зловтіхи у всіх мовах європейського лінгвокультурного простору. Однак це занадто складне завдання, бо воно вимагає знання всіх без винятку мов Європи. З огляду на це на мовній мапі Європи слід розставити мови-маркери. У пропонованій розвідці такими мовами є англійська й німецька (германські) та українська й російська (східнослов'янські) мови. Утім, етимологічні пошуки не обмежуються лише цими мовами, а підсилюються низкою інших європейських мов, бо в цілому мовна мапа Європи, не беручи до уваги кавказький регіон, поділена на три групи – романські, германські та слов'янські мови (зрозуміло, за винятком таких мов, як, наприклад, угорська або баскська).

Етимологічний аналіз виявив два шляхи поширення назв емоції зловтіхи у межах європейського лінгвокультурного простору. Умовно їх можна назвати (1) «візантійським» та (2) «романським» шляхами.

1. Згідно з етимологічними даними, вихідною мовою «візантійського» шляху є грецька мова. Це передусім композита *χαίρεκακία* (злорадість), яка складається з двох іменників – *κακό* (зло) та *χαρά* (радість). Семантику зловтіхи містить також іменник *κακοβουλία* (недоброзичливість) та похідний прикметник *κακόβουλος* (злісний; чорний; злий). Це означає, що емоція зловтіхи була добре знайомою ще давнім грекам. Лексема *χαίρεκακία* (як і близькі за змістом *κακοβουλία*, *κακόβουλος*) «мігрувала» у слов'янські мови, зокрема у східнослов'янські. Така «міграція» пояснюється значним мовно-культурним (алфавіт Кирила та Мефодія) та релігійним (християнство, візантійське православ'я) впливом Візантії на слов'янські держави, особливо на Київську Русь, розпад якої сприяв формуванню трьох лінгвокультур – української, білоруської та російської. Відповідно, у східнослов'янських мовах маємо повне калькування з грецької: укр. *злорадість* / *злорадство* / *зловтіха*; біл. *злорадость* / *злораднасьць*; рос. *злорадость* / *злорадство*. Калькування

відбулося і в інші слов'янські мови, напр.: чеськ. *škodolibost, zlomyšlnost*; словацьк. *škodoradost*; болг. *злорадство*.

Вихідною мовою «романського» шляху є, звичайно, класична латинська мова. І оскільки тут композити на позначення зловтіхи, подібної до грецької *χαίρεκακία*, не існує, то така номінація відсутня і в інших романських мовах. Латинське словосполучення *fera gaudia* (досл. злісна радість) не стало повною калькою для основних романських мов – французької, іспанської та італійської, хоча вплив латині тут, безумовно, чітко простежується, напр.: французьке слово *malignité* (злість; злорадість; злий намір) походить від лат. *malignitas* (злість, злоба), передаючи ще й семантику недружнього жарту, насміхання над кимось; в італійській мові лексема *malignità* (злість; злорадість; злий намір) та словосполучення *contentezza maligna* (злорадість) також мають зв'язок із лат. *malignitas*; іспанське слово *regodeo* (задоволення; забава), яке походить від лат. *gaudium* (радість), набуло з часом негативного семантичного відтінку, позначати злу (недоброзичливу) втіху.

На перший погляд, англійська мова залишилася по осторонь цих «етимолого-міграційних» процесів. Однак ураховуючи значний вплив французької мови на розвиток англійської, особливо її словникового запасу, можна припустити, що семантика недружнього (злого) насміхання, яка присутня у французькому слові *malignité*, якимсь чином корелює з етимологічними мотивами нещирої посмішки англійської лексеми *gloat*. При цьому очевидним є той факт, що ця лексема має германське коріння, бо тут наявним є або (1) мотив кривої посмішки від давньоскандинавського слова *glotta* (щиритися), або (2) мотив витрішкуватого погляду від середньовісньонімецької лексеми *glotzen* (витріщитися). Ці мотиви чітко виражені в дієслові *gloat*, яке передусім має значення, що хтось витріщається на когось зі злісною посмішкою.

Це означає, що іменник і дієслово *gloat* та прикметник *gloating* не можуть бути повними еквівалентами німецької лексеми *Schadenfreude*, оскільки остання містить лише одне значення – «злісна радість від заподіяння комусь

шкоди або від нещастя (невдачі) іншого». Натомість у слов'янських мовах існують не лише змістові еквіваленти цього німецького слова, але й певною мірою формальні, бо вони мають спільну для «візантійського» шляху поширення назв емоції зловтіхи композитну форму, напр.: укр. *злорадство* – «почуття злого задоволення від чиєїсь невдачі, чийогось нещастя» та рос. *злорадство* – «злісна радість від нещастя / невдачі іншого». І оскільки етимологи не можуть однозначно пояснити походження іменника *Schadenfreude*, є підстави припустити, що він є калькою грецького *χαίρεκακία*, а мовами-посередниками є слов'янські мови з огляду на тісний зв'язок німецької мови з нижньолужицькою, верхньолужицькою, чеською, польською та іншими слов'янськими мовами.

Таким чином, той факт, що в одній германській мові – німецькій – є композита на позначення злої радості, а іншій – англійській – немає, зумовив те, що англосаксонці сприймають німецьку *Schadenfreude* дещо «екзотично», тобто таку, яка властива суто німецькому етносу. Сприяла цьому також властива кожному лінгвосоціуму етноцентричність, яка є призмою, що поділяє світ на два полюси: «свій» (позитивний) і «чужий» (негативний). Етноцентричність лежить в основі авто- та гетеростереотипів. Зрозуміло, що кожен етнос наділяє себе позитивними рисами, а «чужі» етноси, особливо сусідні, – негативними.

Список використаних джерел:

1. Мізін К.І.. Особливості об'єктивації «свого» й «чужого» в німецькому концепті SCHADENFREUDE та українському ЗЛОВТІХА: німецько-українські паралелі // Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кропивницький : «КОД», 2019. – Вип. 175. – С. 531–537.

СУТНІСНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО МАС-МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ**Постановка проблеми.** Друга половина двадцятого століття

характеризується підвищенням уваги лінгвістів до вивчення дискурсу [2, с. 151]. При цьому виділяють два основні напрями дослідження дискурсу: комунікативний та діяльнісний. Представники першого напрямку досліджують шляхи взаємодії мови з екстралінгвальними чинниками [1, с. 53]. Представники діяльнісного напрямку [3, с. 90] розглядають дискурс як соціальне конструювання реальності та форму вияву знань. Мова виступає засобом реалізації активності людини. В основному, поняття дискурсу асоціюється з виявами комунікації в суспільстві (комунікативний дискурс) та комунікацією (візуальний дискурс). Крім того, дискурс пов'язують з виявом правил спілкування, способів викладу та втілення прагматичної мети мовців (дидактичний дискурс) [5, с. 116]. У багатьох джерелах дискурс сприймається як вияв культурної комунікації. Наприклад, виділяють дискурс модернізму [6, с. 320]. Незважаючи на етнокультурні особливості у спілкуванні виділяють міжкультурний дискурс. Соціальні, вікові та статеві характеристики учасників комунікації також ототожнюються з типами дискурсу. У таких випадках говорять, зокрема, про політичний дискурс та феміністичний дискурс [7, с. 96].

У зарубіжній лінгвістиці існує поняття «дискурсивні системи». Їх порівнюють з типом мислення, поведінки та спілкування. У такому випадку дискурсивні системи можуть відноситися до великих груп людей. Дискурсивні системи зазвичай охоплюють ширші комунікативні системи, в яких учасниками є члени певної спільноти.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей мас-медійного дискурсу в контексті сучасних лінгвістичних теорій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наш час сучасного суспільства, де однією з важливішою силою є інформація, ключовим видом дискурсу, що реалізує рух соціальної думки і формує концептуальну картину світу людини, є *мас-медійний дискурс*, який ще називають медіадискурсом. Його визначають як «сукупність процесів та продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації у всьому їх різноманітті та складності їх взаємодії».

Варто зазначити, що медіадискурс має вигляд ієрархічно організованого континууму текстів, у якому одиниці меншого структурно-змістового об'єму входять до складу більших цілих частин [3, с. 650]. Різновиди мас-медійного дискурсу виділяються залежно від використаних комунікативно-інформаційних каналів і реалізуються завдяки різноманітним мовним засобам і стратегіям.

Відповідно до комунікативної функції виділені такі види мас-медійного дискурсу, як публіцистичний, рекламний та PR-дискурс.

Публіцистичний дискурс визначають як різновид інформаційно-орієнтаційного інституційного дискурсу, що реалізується за допомогою засобів масової комунікації та передбачає свідому та явно виражену авторську актуалізуючу позицію [9, с. 20].

Публіцистичний дискурс передбачає наявність двох основних комунікантів – автора та реципієнта. В першу чергу, публіцистичний дискурс дозволяє охопити значну кількість адресатів. Інформація, що отримана за допомогою публіцистичного дискурсу, сприяє формуванню у свідомості громадськості політичної, мовної, або наївної картини світу.

Основною метою публіцистичного дискурсу є конструювання у текстах образів явищ навколишньої дійсності та її передачі інформації у текст.

Серед безлічі засобів, що характеризують сучасний публіцистичний дискурс, виокремлюють феномен, що проявляється через підбір альтернативного плану вираження [9, с. 22]. Він направлений на інформаційно-емоційний вплив на адресата та досягнення позитивного комунікативного результату. Вищезгаданий феномен виникає у тих випадках, коли безпосередня номінація не відповідає вимогам комунікації.

PR-дискурс, або дискурс у сфері паблік рілейшнз, – відносно новий тип мас-медійного дискурсу, спрямований на встановлення зв'язків між інституціями, партіями, окремими політиками і суспільством взагалі [11, с. 240]. Такі зв'язки роблять діяльність організації або політика прозорішою, зрозумілою решті суспільства.

PR (від англ. public relations «зв'язки з громадськістю») визначається як комунікація у сфері відносин суспільних інституцій з громадянами, тобто суспільна комунікація. Головне її завдання – створення позитивного іміджу інституції чи окремого політичного діяча, формування зовнішнього та внутрішнього соціального політико-психологічного середовища, сприятливого для успіху цієї інституції чи діяча [12, с.242].

Відповідно до каналу реалізації розрізняють такі види мас-медійного дискурсу, як теледискурс, радіодискурс та комп'ютерний дискурс [12, с.250].

Теле- та радіодискурс відзначають невимушеність, неофіційність. Автори теле- та радіопередач створюють знаковий образ живого мовлення. Мовець (диктор) і слухач (глядач) перебувають у різних пунктах простору і часу, не можуть коригувати мовлене і почуте (наприклад, перепитати). Темп подавання (відбору) інформації не залежить від слухача (глядача). Статус мовця – офіційний, слухача (глядача) – неофіційний.

Теледискурс поєднує слово і зображення, що є особливим семіотичним «синтаксисом» зі складними правилами [12, с. 245].

Під комп'ютерним дискурсом розуміють спілкування в комп'ютерних мережах. При цьому таке спілкування може бути як особистісно-орієнтованим (спілкування за допомогою електронної пошти), так і статусно-орієнтованим (конференції, присвячені різноманітним тематикам: політика, спорт, медицина, наука).

Як і кожен з різновидів дискурсу, мас-медійний дискурс має свої структурно-організаційні особливості.

Медіадискурс є процесом та результатом діяльності мовної особистості. Останню визначають як сукупність здібностей та властивостей людини, що

зумовлюють породження та сприйняття мовленнєвих творів. Модель мовної особистості у просторі мас-медійного дискурсу складається з трьох рівнів: медійно-орієнтаційного, лінгвокогнітивного та мотиваційного [10, с. 390]. Ці рівні мовної особистості підпорядковують організацію мас-медійного дискурсу чотирьом структурним етапам діяльності адресата, зокрема загальне орієнтування; побудова референтів, про які повідомляє медіа; встановлення відношень між даними референтами; конструювання подій та їх послідовностей.

Ця схема відтворення медіаподій здійснюється за допомогою вербальних засобів, що утворюють відповідні виміри сучасного медіадискурсу. До них належать гіпертекстовий, номінативний, синтаксичний та текстовий, що одночасно знаходяться у гетерархічних відношеннях, що визначаються особливостями орієнтування людини, яке може здійснюватися щодо будь-якої точки в навколишньому середовищі [10, с. 401]. Кожен із вищезазначених вимірів має свої особливості.

Гіпертекстовий вимір пов'язаний з розміщенням матеріалів на екрані або на сторінках видань стосовно гетерархічних просторових координат СПЕРЕДУ-ПОЗАДУ, ЗВЕРХУ-ЗНИЗУ, ЗЛІВА-СПРАВА, ЦЕНТР-ПЕРИФЕРІЯ, БЛИЗЬКО-ДАЛЕКО. Йдеться про різну організацію перших, останніх та внутрішніх сторінок великоформатних газет, таблоїдів та журналів, що визначає різне лексичне наповнення назв розділів і заголовків [10, с. 403].

Номінативний вимір організації медіадискурсу представлений одиницями трьох груп, спрямованими на конструювання референтів, що репрезентують об'єкти позамовної дійсності. До них належать референційні, які називають речі, квантифікативні, які членують референти на складники, та характеристичні, призначені для відображення властивостей референтів [10, с. 404].

Організація заголовків і заголовних комплексів, покладених в основу розгортання новинних текстів через структурування події реченням представляє синтаксичний вимір організації медіадискурсу [11, с. 283].

Текстовий вимір мас-медійного дискурсу представлений двома тактиками, а саме – текстотвірними та номінативно-текстовими. Текстотвірні тактики передбачають переміщення у найбільш візуально помітні позиції медіадискурсу (початок заголовків, підзаголовків та абзаців) одиниць, що пов'язані з потребами аудиторії [11, с.284]. Номінативно-текстові тактики визначають вибір засобів іменування та характеристики складників подій за умови, коли на позначення різних подій використовуються одні й ті ж самі одиниці.

Висновки. Отже, мас-медійний дискурс як сукупність різних процесів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації має багато своїх особливостей. У наш час снують різні типи мас-медійного дискурсу, які виокремлюються за декількома ознаками. Крім того, мас-медійний дискурс організований на трьох рівнях: медійно-орієнтаційному, лінгвокогнітивному та мотиваційному. Кожен з вищезазначених рівнів має свої властивості та особливості, що наділяють мас-медійний дискурс чотирьом структурним елементами, серед яких загальне орієнтування, встановлення референтів та міжреферентних зв'язків, конструювання подієвої послідовності. Ці рівні утворюють відповідні виміри медіадискурсу.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н.Д. Лингвистический энциклопедический словарь. Дискурс. Москва: Сов. Энциклопедия, 1990. С. 136–137.
2. Дейк ван Т.А. Стратегии понимания связного: Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 23. Москва: Прогресс, 1998. С. 153–211.
3. Желтухина М.Р. Тропологическая суггестивность масс-медиального дискурса: О проблеме речевого взаимодействия тропов в языке СМИ Москва: Ин-т языкознания РАН; Волгоград: Изд-во ВФ МУПК, 2003. 656 с.
4. Кубрякова Е.С. Концепт словарь когнитивных терминов. Москва : Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. С. 90.

5. Олешков М.Ю. Жанровая аттракция в дидактическом дискурсе Жанры речи. 2011. Вып.7: Жанр и языковая личность. С. 116–126.
6. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі Київ : Либідь, 1999. 444 с.
7. Приходько Н.Ю. Феминистский дискурс мировых религий: статус женщины в буддийской традиции Вестник ТГЭУ. Серия: Философия. 2009. Вып.4. С. 95–104.
8. Пташник М.И. Система реноминативных приемов в современном публицистическом дискурсе (на материале русского, английского, и испанского языков): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» Ростов-на-Дону, 2010. 23 с.
9. Потапенко С.І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.
10. Почепцов Г.Г. Синтаксис Теоретическая грамматика современного английского языка. Москва, 1981. С.100–281.
11. Радюк А.В. Кооперативные коммуникативные стратегии и тактики как средства гармонизации английского делового дискурса Вестник МГИМО-Университета. 2013. №1 (28). С. 236–240.

УДК 82.0 : 81'25 (045)

Рябокін Л.,

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО

ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК ПЕРЕКЛАДУ

Статтю присвячено дослідженню культурологічних стратегій та тактик перекладу українською мовою сучасного англомовного публіцистичного

дискурсу. Схарактеризовано особливості перекладацьких трансформацій. Здійснено аналіз прикладів із газетно-публіцистичних текстів, в яких за допомогою лексичних, граматичних, лексико-граматичних трансформацій досягається адекватний переклад з англійської на українську мову. Визначено перспективи подальших наукових розвідок.

Ключові слова: публіцистика, дискурс, методологія, методологічний принцип, стратегії, переклад.

В. Н. Комісаров називає перекладацькими (міжмовними) трансформаціями перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу в зазначеному сенсі. Перекладацькі трансформації, на його думку, носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення вихідних одиниць. Перекладацькі трансформації – це способи перекладу, які може використовувати перекладач при перекладі різних оригіналів у тих випадках, коли словникова відповідність відсутня або не може бути використана за умовами контексту [6, с. 89].

Залежно від того, яка одиниця оригіналу зазнає перетворень, лінгвісти виділяють три види трансформацій: лексичні, граматичні і лексико-граматичні. У подальшому аналізі перекладів англійського публіцистичного дискурсу ми будемо послуговуватися зведеною класифікацією трансформацій, підґрунтям якої є загально відомі класифікації за авторством Я. І. Рецкера, Л. С. Бархударова і В. Н. Комісарова:

1) Лексичні трансформації: транскрипція; калькування; лексико-семантичні заміни (нейтралізація – емпатизація); аналог (контекстуальний, функціональний);

2) Граматичні трансформації: перестановка компонентів; функціональні заміни; парцеляція / злиття; опущення / додавання; поширення; конверсія;

3) Лексико-граматичні трансформації: компенсаційний переклад; описовий та пояснювальний переклади – експлікація; коментарі.

Транскрипція використовується при перекладі власних назв, а також деяких термінів, які слід зберегти з метою дотримання прагматичної точності. Так, наприклад, перекладач трансформує *primaries* в *праймеріз*, замість того, щоб використовувати описовий переклад *внутрішньопартійні вибори*, оскільки ця подія особливо характерна саме для США.

Калькування часто використовується для перекладу культурних реалій, подій і термінів. Даний прийом трансформації був виділений у перекладі статті економічного спрямування, де вирішальним фактором було точне передавання понять.

– *so there is definitely a bit of a "base effect" in the numbers* – ми явно бачимо деякий вплив «ефекту бази» (*base effect*) в кількісних показниках [7].

Окремо необхідно виділити лексико-синтаксичні заміни.

Емфатизацію – посилення емоційно-оцінного компонента значення вихідної одиниці – використано у наступному прикладі:

– *a defining battle is looming for Aleppo* – над Алеппо нависла загроза – насувається вирішальна битва (перекладач вирішив підкреслити значимість явища, яке насувається за допомогою лексеми «битва») [7].

Функціональні аналоги, тобто передавання одиниці вихідної мови такою одиницею мови перекладу, яка викликає подібну реакцію у іншомовного читача, спостерігаємо у прикладі:

– *are tightening the noose around the eastern half of the city* [9] – з повітря стискають кільце навколо східної частини міста. Буквальний переклад для слова *noose* – капкан або сильце. Однак в реченні йдеться про повітряний простір, тому перекладач підбирає контекстуальну заміну.

Нейтралізація, або «згладжування», «приглушення» емоційно-оцінного компонента значення вихідної одиниці, виокремлюємо в наступних прикладах:

– *How 'Back to the Future' blew it.* – «Назад в майбутнє»: що не збулося. В контексті розважальної статті дієслово *blow* означає *прогавити щось*. Однак українською мовою дане поєднання виглядало б некоректно, тому перекладач вдався до використання більш нейтрального дієслова.

-attacking Trump - вона виступила з критикою на адресу Трампа. В українському контексті дієслово «атакувати» є надто стилістично забарвленим, тому перекладач підібрав кліше, властиве мові офіційно-ділового стилю.

Далі наведемо аналіз прикладів трансформацій на граматичному рівні.

Перестановка компонентів – це зміна порядку появи мовних одиниць (слів, словосполучень, частин складного речення) в тексті перекладу.

– *More recently, Western support for the overthrow of Ukraine's pro-Russia leader Viktor Yanukovich* [8] – Нещодавнє повалення проросійського президента України Віктора Януковича здійснене за підтримки Заходу.

Достатньо поширеним є використання трансформації заміни. Так, заміна частин мови зазвичай викликана різним вживанням слів і різними нормами сполучуваності в англійській і українській мовах, а в деяких випадках – відсутністю частини мови з відповідним значенням в українській мові. В наведеному прикладі спостерігаємо заміну дієслова дієприслівником.

– *Instead, they're used to knock people out and make them forget that something happened* [9] – Замість цього їх використовують для того, щоб «відключати» людей, змушуючи їх забути про ту чи іншу подію.

При парцеляції відбувається перетворення одного вихідного речення (частіше складного) в два (і більше) простих, що свідчить про прагнення до спрощення речень, адаптуючи їх під традиції українського публіцистичного стилю, для якого характерні прості короткі речення:

– *In campaign parlance, Kasich was "down" on Tuesday night; he was back in Ohio and did not make a public statement or speech* [7] – Фактично у вівторок Касич зазнав поразки. Він повернувся в Огайо і не став робити ніяких публічних заяв.

Компенсація – це спосіб перекладу, при якому елементи сенсу, прагматичні значення, а також стилістичні нюанси, тотожна передача яких неможлива, передаються в тексті перекладу елементами іншого порядку, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі.

– *Syria under Assad is seen by the Kremlin as a key pillar of its strategic influence* [7] – *Сирію під владою Асада Кремль вважає ключовим елементом, опорою свого впливу.*

Отже, у результаті порівняльного аналізу сучасних газетно-публіцистичних текстів та їх перекладів на українську мову, виявлені закономірності застосування перекладачами певних способів і прийомів перекладу, які представлені в термінах теорії перекладацьких трансформацій. Трансформації на лексичному рівні представлені, як правило, наступними способами перекладу: транскрипція, калькування, а також різні лексико-синтаксичні заміни і функціональні аналоги. Трансформації на граматичному рівні представлені такими способами, як перестановка компонентів, заміни, парцеляції, опущення і додавання, поширення й конверсія.

Виявлені закономірності перекладу становлять значний інтерес з точки зору їх подальшого дослідження. Зокрема, статистичний аналіз вживання перекладачами різних прийомів при роботі з газетно-публіцистичними текстами може сприяти більш повному проникненню в творчу лабораторію фахівців у царині перекладу.

Список використаних джерел:

1. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова Книга, 2005. 224 с.
2. Єфімов М.П., Ясінецька О.А. Стилiстика англiйської мови та дискурсивний аналіз. Учбово-методичний посiбник. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 240 с.
3. Завальнюк І. Комунікативно-прагматичні функції та стилістичні вияви вставних одиниць у сучасному українському газетному мовленні [Електронний ресурс] / URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua>
4. Зайцева В.В. Про жанрову своєрідність газетної мови. Український смисл. 2015. С. 39-48.

5. Знаменская Т.А. Stylistics of the English Language. Fundamentals of the Course. М.: Наука, 2004. 120 с.

6. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Высшая школа, 1990. 253 с.

7. Have humans always gone to war? [Электронный ресурс].

URL: <https://theconversation.com/have-humans-always-gone-to-war-57321>,
(дата звернення: 20.07.2019).

8. How 'Back to the Future' blew it. [Электронный ресурс]. URL: <http://edition.cnn.com/2015/10/20/opinions/wheeler-back-to-the-future-day/>, (дата звернення: 16.07.2019).

9. I consider myself the presumptive nominee': Trump declares after Tuesday sweep. [Электронный ресурс]. URL: https://www.washingtonpost.com/politics/five-states-expected-to-help-front-runners-trump-and-clinton-widen-their-leads/2016/04/25/ff1e6df0-0b2c-11e6-8ab8-9ad050f76d7d_story.html,

(дата звернення: 18.07.2019).

10. Millrood R. English discourse and culture : diversity and globalization. Вестн. Моск. ун-та. 2002. № 3. 61 с.

УДК 81'373.7(045)

Сидорчук І.С.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН

У АНГЛІЙСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено дослідженню прецедентних імен, виділених у сучасному англомовному медіа-дискурсі, що висвітлює тему Brexit. Схарактеризовано прецедентні імена та визначено похідні слова, головною функцією яких є посилення прагматичного впливу. Також обґрунтовано критерії виявлення прецедентних імен, охарактеризовано специфіку їх

вживання в англомовних текстах та особливості їх функціонування в сучасному інформаційному дискурсі.

Ключові слова: *прецедентне ім'я, прецедентний феномен, Brexit, медіа-дискурс.*

Сучасна західна комунікація характеризується тенденцією до неконфліктного діалогу, підтримання якого вимагає від співрозмовників вміння породжувати імпліцитні значення. Одним із способів створення таких значень є вживання прецедентних феноменів, які опосередковано використовують погляди, думки та світобачення інших культурних парадигм. [1, с. 154].

Оскільки прецедентні феномени є однією з базових характеристик мовної особистості, їх дослідження сприятиме з'ясуванню мовних форм інтеграції членів лінгвокультурної спільноти та засобів вираження їх ідентичності. Дослідження національно-прецедентних феноменів лінгвокультурної спільноти дає змогу виявити особливості функціонування її когнітивної бази, домінантні культурні цінності, важливість культурних процесів минулого і сучасності та той вплив, який ці процеси здійснюють на формування та зміну когнітивної бази. Одиницями системи прецедентних феноменів є прецедентний текст, прецедентне висловлювання, прецедентна ситуація і прецедентне ім'я. Усі названі феномени тісно взаємопов'язані між собою. Під час актуалізації одного з них може відбуватися актуалізація декількох інших.

Метою даної статті є аналіз змістовно-семантичних і функціональних властивостей політичного неологізму Brexit як прецедентного імені у медійному дискурсі; характеристика концептуальних метафор з референтом Brexit, що впливають на сприйняття відповідного політичного явища. Поставлена мета передбачає вирішення низки завдань :

- визначити культурологічний статус прецедентних імен як чинник їхнього перекладу;
- схарактеризувати функціональні особливості прецедентних імен;
- описати вживання прецедентних імен у статтях про Brexit.

У сучасній лінгвістиці активно обговорюється питання щодо критеріїв виявлення прецедентних імен. На думку О. Нахімової, можна виділити такі критерії прецедентності: зв'язок відповідних імен з класичними творами; загальновідомість відповідних феноменів або хоча б їхня відомість для більшості членів лінгвістичної спільноти; актуальність відповідних імен у когнітивному (пізнавальному) й емоційному плані; регулярна відтворюваність, повторюваність імен у текстах [2, с. 61].

Усі дослідники, які вивчають взаємозумовленість мови і культури, виходять з положення, що взаємовідношення мови і культури представляється як фактор взаємного розвитку та існування. У сучасних умовах паралельно з динамічними змінами способу життя людей змінюється і «мовний смак». І публіцистика, і жива мова насичені новими словами, назвами, новим контекстом - прислів'ями, приказками, фразеологізмами, крилатими словами і прецедентними феноменами.

Функціонування прецедентних феноменів досліджувалось у художньому, науковому, політичному дискурсах, розглядались проблеми перекладу прецедентних текстів, проте особливості їх вживання у медіа дискурсі залишались здебільшого поза увагою лінгвістів. У різний час увагу до аналізу особливостей функціонування прецедентних імен у рекламному та медіа-дискурсі приділяли, А. Берестова, І. Богданова, Ю. Великорода, С. Єрмоленко, М. Захарова, Ю. Караулов, О. Карпенко, Ю. Карпенко, Т. Космеда, Г. Лукаш, Л. Меркотан, О. Нахімова, Є. Отін, О. Пальчевська, Ю.Б. Пікулева М. Торчинський. Але праць, що висвітлюють питання перекладу сучасних прецедентних феноменів, катастрофічно не вистачає.

У сучасному мовознавстві прецедентний феномен трактується як «наявність у тексті елементів інших текстів» [3, с. 59]. Таке розуміння прецедентності забезпечує бачення її як частини загального політичного дискурсу, з одного боку, та як елементів національної культури, з іншого. Джерелами прецедентності можуть бути міфологія та фольклор, література, економіка, кіномистецтво та ін.

Ю. Прохоров, розмірковуючи про прецедентність, уточнює дефініцію цього поняття. Отже, прецедентний феномен – феномен, значущий для тієї чи іншої особистості в пізнавальному і емоційному відношенні, що мають понадособистісний характер, тобто добре відомі і оточенню даної особистості, включаючи і попередників, і сучасників, і, нарешті, такі, звернення до яких відновлюється неодноразово в дискурсі даної мовної особистості [4 , с. 224]. Таке включення прецедентних феноменів у дискурс ЗМІ є тим прийомом, який дозволяє вирішити ключові проблеми сприйняття тексту: перед усім, це залучення мимовільної уваги, збудження цікавості, формування установки сприйняття і запам'ятовування.

Масштабність прецедентних феноменів у дискурсі ЗМІ досить широка. Їх діапазон охоплює як прозові цитати, так і назви кінофільмів, художніх творів, прислів'я, приказки, стійкі вирази, імена персонажів, міфів, анекдотів, відомих людей в історії тощо. Прецедентні феномени виконують не стільки інформативну, скільки рекламно-експресивну і емоційно-оцінну функцію. [4 , с. 225].

Основними джерелами прецедентних феноменів у медіа дискурсі є твори класичної літератури, Біблія, висловлювання видатних політиків чи громадських діячів, кінофільми, популярні пісні тощо. Також політичні плакати й гасла можуть слугувати джерелом прецедентних текстів.

У сучасному світі медіадискурс стає однією з найбільш інтенсивних сфер функціонування мовлення. Стрімкий розвиток засобів масової інформації призвів до збільшення загального числа текстів в світовому інформаційному просторі, що не може не чинити істотного впливу на перебіг лінгвокультурних процесів. Описуючи мову засобів масової інформації, Т. Г. Добросклонская зазначає, що «сьогодні сприйняття людиною навколишнього світу в дуже великій мірі залежить від того, яким представляють цей світ засоби масової інформації» [6, с. 22].

Одним з неологізмів, що з'явилися на початку XXI століття і міцно увійшли в англійську мову і британську культуру, стало слово *Brexit*, яке в

онлайн-версії «Оксфордського словника англійської мови» визначається як "*the withdrawal of the United Kingdom from the European Union*" [7] (вихід Сполученого Королівства з Європейського Союзу). Концепт *Brexit* відображає прагматичну і соціокультурну специфіку сучасного медіадискурсу, основною метою якого є дія на індивідуальну і масову свідомість за допомогою всіляких мовних засобів. Це одне з найновіших слів англійської мови вперше було вжито 15 травня 2012 року блогером Пітером Уїлдінгом в статті "Stumbling towards the Brexit" [8]. Слово *Brexit* увійшло в 2015 році в шорт-лист номінації «Слово року» за версією сайту "Oxford Dictionaries" і стало переможцем в 2016 році за версією "Collins Dictionary" [9].

Найпоширенішою фразою в контексті виходу країни з ЄС стала фраза колишнього прем'єр-міністра Великобританії Терези Мей «*Brexit means Brexit*» (*Брексит значить Брексит*). Фраза лаконічна, відрізняється категоричністю вислову і однозначно виражає відношення глави уряду до підсумків референдуму.

Проте змішування форматів, жанрів і пластів лексики є характерним для сучасних засобів масової інформації, а вживання розмовної лексики або порушення мовних форм використовується для залучення більшої аудиторії. За короткий строк були придумані і закріпилися в англійській мові такі похідні слова, як *Brexit* – 'сторонник Брексита', *Brexit* – 'противник Брексита', *Brexit* – 'згадка про Брексит в спробі пояснити свої невдачі', *Brexit* – 'масовий від'їзд приватних осіб і компаній з Великобританії у зв'язку з Брекситом', *Brexit* – 'нові слова і вирази, використовувані для обговорення Брексита'.

Той факт, що політичне «новоутворення» *Brexit* широко вживається не тільки в лінгвістичних і перекладознавчих розвідках, а є ключовим словом багатьох політичних, публіцистичних, соціологічних і культурологічних досліджень, дає змогу стверджувати, що термін репрезентує певний концепт, що став частиною суспільно-політичного дискурсу.

Отже, аналіз сучасних прецедентних феноменів дає можливість не тільки підтвердити актуальність використання даного типу мовних засобів, але і припустити вікові та інтелектуальні особливості авторів, наявність у них почуття гумору, почуття такту і мовного смаку. Досліджувані одиниці дозволяють співвідносити минуле і сьогодення, побачити процеси перетворень у суспільному житті в динаміці, розвивати художній смак і поглиблювати світобачення. Перспектива подальшого дослідження полягає в з'ясуванні функціональних особливостей прецедентних феноменів, виявленні специфіки взаємодії прецедентних феноменів між собою, а також іншими одиницями непрямої номінації.

Прецедентні імена вимагають комплексного підходу до їхнього вивчення, адже їх функціонування обумовленою активацією стереотипного ментального образу. У цільовому культурному просторі прецедентні імена можуть супроводжуватися іншими ціннісними компонентами. Таким чином, перекладознавче висвітлення прецедентних імен потребує міждисциплінарного підходу, що передбачає врахування комунікативно-прагматичного, когнітивного й культурного складників.

Список використаних джерел:

1. Арбузова В. Ю. Прецедентность в русском языке как лингвистический и культурный феномен: дисс. канд. филол. наук: 10.02.01. Липецк, 2007. 202 с.
2. Гудков Д.Б. Прецедентное имя. Проблемы денотации, сигнификации и коннотации. *Лингвокогнитивные проблемы межкультурной коммуникации: Сб. статей.* М., 1997. С. 116–129.
3. Дымарский М. Я. Прецедентность и художественность. *Феномен прецедентности и преемственность культур.* Воронеж: Воронежский государственный университет, 2004. С.51-62.
4. Прохоров Ю. Е. Действительность. Текст. Дискурс : учеб. пособие. М. : Флинта; Наука, 2006. 224 с.

5. Крутько Т. В. Прецедентні феномени у текстах англомовної реклами. [Електронний ресурс]. URL: dspace.nbuv.gov.ua:8080/handle/123456789/37862
6. Добросклонская Т. Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ: современная английская медиаречь. М.: Флинта; Наука, 2008. 264 с.
7. Oxford Living Dictionaries [Електронний ресурс]. URL: <https://en.oxforddictionaries.com>
8. Wilding P. Stumbling towards the Brexit [Електронний ресурс] URL: <https://blogactiv.eu/blog/2012/05/15/stumbling-towards-the-brexit>
9. Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. URL: <https://www.macmillandictionary.com>

УДК 81:004.738.5

Стадній О. Ю.

Здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

СЕМАНТИЧНІ ТА ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

НІКНЕЙМІВ ТА ЛОГІНІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У статті розглянуто питання використання нікнеймів та логінів в Інтернеті. Визначено різницю між нікнеймами в мережі та прізвишками в реальному житті. Проаналізовано питання тотожності понять логіна та нікнейма. Проаналізовано основні види та способи творення нікнеймів, а також наведено лексико-граматичні особливості вживання нікнеймів в Інтернеті.

Ключові слова: логін, нікнейм, нік, віртуальне спілкування, бренд, ономастика

Інтернет став невід'ємною частиною життя кожної сучасної людини, котра користується комп'ютером. Для когось спілкування в Інтернеті – можливість підтримувати зв'язок зі своїми друзями, знайомими та рідними, для

інших же – шанс знайти нові контакти та розширити коло спілкування. Є декілька причин, чому люди шукають спілкування в мережі:

- пошук однодумців через відсутність або малу кількість таких в реальному житті;

- розширення кола спілкування за умови високої комунікабельності;

- бажання поділитись/отримати знання, розширення професійних контактів;

- пошук друзів на фоні неможливості завести їх в реальному житті (завдяки комплексам, обмеженим можливостям тощо).

«Нікнейм» – унікальний ідентифікатор особистості на певному ресурсі або ж в мережі Інтернет у цілому. Це певне прізвисько або найменування, семантика якого певною мірою зберігає етимологію вихідних слів – адже саме вони зазвичай використовується як додатковий ідентифікатор особи в неформальному спілкуванні. Проте в цих поняттях є й деякі відмінності: прізвиська та клички зазвичай даються людині оточенням за певні яскраві особливості, через курйозні ситуації, у які вона потрапляла абощо; у той же час нікнейм – самоназва, яка використовується для самопрезентації та відображає швидше те, яким користувач хоче себе бачити [1]. Водночас західні науковці часто не розмежовують ці поняття. «Нікнейм», «прізвисько», «кличка» – усе це репрезентується поняттям «nickname».

Нікнейми можуть відображати фізичні особливості користувача (вага, зріст, колір волосся, очей, риси обличчя і т.п.); звички, навички або їхню відсутність; бути пов'язані з якоюсь особистою історією, расовим чи культурним тлом; бути похідними від справжнього прізвища чи імені (у цьому випадку, наприклад, можливе використання як загальноновживаних варіантів імені – як-от Рита, так і більш незвичайних, як-от Рі). На більшості сайтів нікнейми, де так чи інакше використане ім'я користувача або його форми, є найбільш поширеними.

Наразі немає однозначної думки щодо того, чи є поняття «логін» та «нікнейм» тотожними. Деякі науковці вважають, що це одне і те ж, у той час

інші розмежують, аргументуючи, що логіни зазвичай використовують для входу в якусь систему і не несуть самовиражальної функції. Ми схилиємось до думки, що логіни і нікнейми можуть бути тотожними поняттями в залежності від ситуації. Адже системи бувають різними, зокрема логіном персональної електронної пошти цілком може бути нікнейм особи. Звісно, на робочих та державних порталах логін – це зазвичай ім'я та прізвище або ініціали та прізвище, у такому випадку вони лише ідентифікують користувача і не несуть функції самопрезентації [2].

З початком інформаційної ери слово «нікнейм» почало вживатися дуже часто. В Інтернеті ця лексема є всюдисущою, оскільки майже кожен офіційний вебсайт у цей час пропонує свої послуги під обмеженим доступом, що вимагає реєстрації. Пошукова система Google знаходить слово “nickname” (зі стандартними налаштуваннями) на більш ніж 379 000 000 сайтів в Інтернеті [3]. Крім того, псевдоніми відіграють важливу роль у комп'ютерному спілкуванні. Наприклад, асинхронні групи обговорень або блоги часто просять використовувати прізвиська. Зупинимось на деяких їхніх властивостях.

Однією з головних відмінностей між іменами користувачів мережі Інтернет та антропонімами реального життя є те, що ім'я користувача має бути унікальним на вебсайті, на якому він зареєстрований.

«Ономастика» – розділ мовознавства, що вивчає власні імена осіб, об'єктів тощо. Вона вивчає їх в історичному розрізі, розглядає причини їхнього виникнення, особливості розвитку, структуру, будову, семантику та інше.

Одне з найважливіших, найбільш обговорюваних і суперечливих питань ономастики – це що таке власне ім'я? Не існує єдиного, універсального визначення, більше того, його неможливо сформулювати, оскільки воно завжди залежить від контексту.

Вочевидь, найголовніша визначальна особливість власних імен – це те, що вони індивідуалізують референтів, тоді як загальні іменники категоризують їх. З цього визначення випливає, що імена користувачів – це власні імена. У них є

лише один референт: обліковий запис користувача на вебсайті. Отож, нікнейми є предметом вивчення такої науки, як ономастика.

Однак такий висновок є дещо суперечливим. Одна з головних особливостей власних імен це те, що їх пишуть з великої букви. Велика літера на початку слова в українській мові, як і в інших мовах індоєвропейської мовної сім'ї, маркер власного імені. Однак на багатьох вебсайтах більшість імен користувачів починаються з малої літери.

Про що може свідчити таке написання? Чи вважається маленька літера більш естетичною чи зручною? Хіба люди не цікавляться орфографією в Інтернеті, де також порушується багато інших мовних норм? Або імена користувачів не вважаються власними іменами? Якщо остання гіпотеза правильна, це дещо змінює загальноприйняте уявлення про власні імена.

Як було вказано на початку статті, однією з особливостей імен користувачів є те, що носій дає це ім'я собі сам. Зазвичай референтів називає хтось інший. Проте, хто найкраще знає людину? Здебільшого вона сама. Отже, можна стверджувати, що нікнейм користувача може сказати більше про свого носія, ніж будь-яке інше ім'я.

В Інтернеті не потрібно бути тим, ким ми є насправді. Ми можемо бути тими, ким хочемо бути, можемо абстрагуватись від свого повсякденного життя і створити нову ідентичність для Інтернету. Одним з перших і найважливіших фрагментів цієї ідентичності є ім'я користувача. Іменем ми можемо висловити все, що завгодно: свою особистість, захоплення, інтереси...

Цікавим фактом є те, що багато людей використовують своє справжнє ім'я в якості імені користувача. Однак не рідко як імена користувачів використовують імена вигаданих істот, що викликають певні асоціації, стають символами. Такі імена, як Zireael01, SherlockHolmes, hellokitty та Voldemort00, розповідають про інтерес користувачів до популярної культури.

В останніх дослідженнях ономастики, особливо в галузі комерційних найменувань, важливим питанням стало вивчення функції імен. Це актуально й для імен користувачів, навіть якщо вони не мають однієї чітко визначеної

функції. Тим більше, що деякі з них і не покликані їх мати. Наприклад, якщо користувач ігрового вебсайту просто хоче грати поодиноці і не хоче долучатись до спільноти геймерів, його ім'я користувача не повинно бути цікавим, інформативним або легким для запам'ятовування.

Однак у багатьох випадках ім'я користувача може мати кілька функцій. Найяскравіший приклад – імена користувачів служб онлайн-знайомств. Знайомства в Інтернеті схожі на ринкову економіку. В одній службі можуть бути тисячі і навіть мільйони людей, які мають ту саму мету – потрібно створити привабливий образ, щоб забезпечити собі популярність і «попит». Окрім аватара користувача (зображення профілю), найпомітнішим маркером особи є ім'я користувача, яке стає частиною іміджу. За допомогою імені користувача ми можемо презентувати себе, як нам заманеться [4].

Лексико-граматичні особливості вживання нікнеймів в Інтернеті наступні:

а) різноманіття значень, функцій і смислових нюансів нікнейма зосереджується і об'єднується в його семантичному, стилістичному, етимологічному вигляді, наприклад, Редиска – 1. 'Однорічна овочева рослина родини хрестоцвітих з їстівним невеликим червоним, іноді білим коренеплодом круглої або довгастої форми' [5]. 2. 'Погана людина' [6];

б) уживання імен у різних формах і варіантах типово для різних ситуативних сфер, однією з яких є ситуація самоназивання 1-ї особи при знайомстві, представленні без посередника, наприклад, Даня (Данило), Андрюха (Андрій);

в) найпродуктивніший спосіб утворення ніків українською мовою – суфіксальний зі зменшено-пестливих значенням, зазвичай з відтінком позитивної оцінки (красунька, Маринка, Оленочка);

г) префіксальний спосіб словотворення поступається суфіксальному і за кількістю продуктивних моделей, і за багатством експресивних відтінків (@нтитіло, Superhero, minikot)

д) серед безафіксних способів лідирує скорочення (Док від Доктор, Яр від Ярослав, Міла від Людмила);

е) для кожної частини мови (іменник, прикметник, дієслово і ін.) характерні визначені словотвірні типи, свій афіксальний інвентар, свої способи утворення, наприклад, конверсія у англійських нікнеймах: delete (від англ. "видаляти"), Alive (від англ. "живий, енергійний") [1];

е) серед нікнеймів похідних слів більше, ніж непохідних: Малинка (від слова «малина»), mishka555 («мишка» від рос. «медведь»).

Нікнейми в мережі Інтернет – надзвичайно цікава та багатоаспектна тема, яку можна розглядати з погляду психології, соціології, ономастики, історії та географії. Оскільки нікнейм – це зазвичай самоназва, то він може виявитись дуже корисним інструментом для аналізу профілю користувача ресурсу та багато про нього розповісти. У деяких випадках варто розрізняти поняття «нікнейм» і «логін», особливо якщо йдеться про офіційні чи корпоративні ресурси. Нікнейм – явище невідривне від середовища, у якому він репрезентує свого носія, тому для дослідження його семантики та зовнішньої форми необхідно насамперед розглядати лінгвальний та екстралінгвальний контекст.

Список використаних джерел:

1. Сетевое имя (никнейм) как современная реалья в интернет-пространстве. Електронний ресурс: URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvnau_fil.n_2013_186%282%29_16.pdf.

2. A research project on nicknames and adolescent identities. Електронний ресурс: URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/143873423.pdf>.

3. Google Search: Nickname.

URL: https://www.google.com/search?source=hp&ei=OAWBXfX2MpWV0PEP_teqqAg&q=nickname&oq=nickname&gs_l=psy-ab.3..0110.2226.2226..4482...0.0..0.219.219.2-1.....0....2j1..gws-wiz.cg5H2kgkATU&ved=0ahUKEwj18rmPn9jkAhWVCjQIHf6rCoUQ4dUDCAY&uact=5.

4. Anthroponomastics Goes Internet: User Name as a Marker of Virtual Identity. Електронний ресурс: URL: <http://onomastics.co.uk/anthroponomastics-goes-internet/>.

5.Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). Електронний ресурс: URL: <http://sum.in.ua/s/redyska>.

6.Український тлумачний словник: редиска. Електронний ресурс: URL: https://ukrainian_explanatory.academic.ru/150775/редиска.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

УДК 378.4(73):63

Гаврилюк Н.М., к.пед. н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

На сучасному етапі розвиток вищої освіти є надто актуальною темою, адже вона знаходиться під сильним впливом перетворень у сучасному суспільстві. Під час освітніх змін головним завданням у системі вищої освіти є підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців, які спроможні негайно реагувати на швидкі зміни умов праці. Проблема підготовки студентів до їх професійної діяльності або їх самореалізація - є одною з головних проблем в освіті, яка покликана в майбутньому визначати шлях держави та її нішу у сучасній цивілізації.

Професійна самореалізація майбутніх фахівців безпосередньо включає в себе ознаки професійної компетентності, яку науковці характеризують як сукупність певних знань, умінь та навичок, які опановують в процесі здобуття професійної освіти та протягом усього життя у формі набутого досвіду. Ми

будемо розглядати професійну компетентність майбутнього фахівця як сукупність характеристик особистості, що проявляються в конкретній сфері діяльності, а саме суму знань, умінь та навичок з урахуванням особистісних характеристик. Так як реалізація сукупності професійних, розумових, психофізіологічних особливостей може забезпечити успішну діяльність фахівців у сучасних конкурентних умовах.

Слово «професія» має латинське походження (*professio* – заявляю про себе, про свій фах). Крім поняття «професійна самореалізація» у науковому обігу вживаються ще поняття «професіоналізація», «професійна ідентифікація», «професійний розвиток», «професійне становлення», «професійна компетентність», «професійна ідентичність», «професійне самовизначення», «професійне навчання», які детермінують вибір та опанування професією протягом усього життя.

Тлумачення поняття «професійна компетентність». Педагогічний словник дає таке визначення професійної компетентності: «професійна компетентність - це сукупність знань, вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [1, с.78.].

Термін «професійна компетентність» фахівців в американській науковій літературі вперше згадується у 60-х роках ХХ століття. Дослідник Д. МакКлеланд описав особистість, пов'язуючи її з наявністю високої мотивації і розглядав професійну компетентність як основну якість особистості, що має вплив на ефективність діяльності. Науковець конкретизує, що основними базовими характеристиками особистості є мотиви, психофізіологічні особливості, знання та навички [8, с.14]. На думку зарубіжних учених, професійна компетентність заснована на сукупності практичних навичок, теоретичних знань та принципів, які можна використати на практиці [7]. Загалом, професійна компетентність тлумачиться по-різному, хоча наявні певні схожості. Деякі науковці тлумачать це поняття як сукупність певних знань, умінь і навичок, які є необхідними для бездоганного здійснення своєї

професійної діяльності. Ми поділяємо і таку точку зору, що компетентність - це не лише отриманні знання, а здатність їх застосувати в професійній діяльності [1; 2]. Основою для визначення терміну «професійна компетентність» є підготовка працівника, який здатний конкурувати професіонально на ринку праці, при цьому мати вміння адаптуватися до швидкоплинних умов життя та бути здатним нести відповідальність за свою професійну діяльність [6].

Бурмакіна Н.С. об'єднує терміни «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності» у поняття «професійна компетентність», що було зумовлено широтою змісту поняття і його інтегративною характеристикою [4, с.50]. Дослідник виокремлює ключові компоненти цього поняття:

1) здатність використовувати професійні уміння, отриманий професійний досвід та особистісні якості (відношення до своєї професійної діяльності, вміння ставити мету та прагнути досягнути її, вміння аналізувати, прогнозувати та застосовувати інформацію [3, с.149];

2) здатність вирішувати професійні питання, які засновуються на знаннях, уміннях, навичках, досвіді та цінностях, які особистість здобуває завдяки отриманій освіті і практичній діяльності [5, с.14];

3) здатність до психологічної готовності розвиватись завдяки своєму креативному мисленню;

4) здатність використовувати знання і вміння - тобто єдність теоретичної та практичної діяльності з подальшим винесенням суджень та аналізуванням наслідків.

Проаналізувавши наукові джерела стосовно нашої теми дослідження, можемо зробити висновок, що професійну компетентність тлумачать:

1) як характеристику особистості, а саме сукупність знань, умінь, навичок, цінностей та переконань, які застосовуються для поставлення цілей у своїй майбутній професійній діяльності настанов та особистісних характеристик фахівця, керуючись якими він визначає цілі професійної діяльності;

2) як ознаки діяльності. Мається на увазі діяльність фахівця, який використовує свої знання, уміння та навички та вміє критично мислити;

3) як досвід. Доводять, що власний досвід професійної діяльності людини ґрунтується на отриманих знаннях, цінностях та вміннях, які було отримано під час навчання;

3) як новоутворення, що є результатом отриманої освіти, що сприяє соціалізації особистості та створенню у неї професійних знань;

4) як поєднання компетенцій, загальнопрофесійної та вузькопрофесійної.

Список використаних джерел:

1. Балабанова, Л. В. Управління персоналом: підручник. Київ, 2011. 468 с.
2. Грішнова, О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина Київ : Знання, 2006. 559 с.
3. Гончаренко, С. У. Професійна освіта: словник: Київ : Вища школа, 2000. 149 с., 78 с.
4. Гура, О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 50 с.
5. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур. Кандидат наук. Житомирський державний університет імені І.Франка. 2005. 14 с.
6. Тараненко, І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід Європейських країн *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільстві*. Київ, 2000.
7. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) <http://www.oecd.org>>. URL: www.oecd.org/ (дата звернення: 06.04. 2019)
8. McClelland D. C. (1973). Testing for competence rather than for intelligence, 28 p.

Gladio S., Candidate of Science in Philology, docent

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

CHALLENGES AND HARDSHIPS

IN CROSS-CULTURAL READING AND WRITING

Introduction. Both traditional academic ways of teaching and cutting-edge approaches to language acquisition, whether teacher- or learner-oriented, offer a great variety of techniques and methods to ensure the fulfillment of learners' needs and achievement of individual objectives. What is, more often than not, neglected is the language itself – its structure and, most importantly, its ability to verbalize the nation's cognitive specifics – how we see the world and express ourselves using appropriate words, collocations, and structures. As a result, “Ukrish” (Ukrainian English), “Runglish” (Russian English) and other Englishes appear, leading to frequent misinterpretations and occasionally hindering the process of communication. It is the educator's one of the most vital tasks to refocus the input the EFL students get from the process of study and, consequently, redirect the teaching goals to bring authenticity to the classroom.

When joint efforts are put into education by the participants of instruction and mutually beneficial interaction in the classroom to achieve most satisfying result, the effect of smart learning is likely to get achieved. The embedded learning and teaching processes are aimed at students' engagement in managing curriculum, their collaboration with peers to design and deliver quality learning experiences, potential professional development, promotion opportunities, career choices, and role descriptions. Educators are supposed to focus on course design in order to practically use well-established theories and research results in search of facilitating resourceful learning and teaching creating supportive study environment. Thus, mastering a foreign language suggests on-going interaction between students and teachers, constant revision of the instructions of the latter and the needs of the former to meet the objectives set.

Rationale. Forming reading and writing skills remains one of the most challenging tasks in EFL/ESP. The first thing writers have to work with is vocabulary. Knowing words, their meanings and as well as the realization of the sense they explicate has always been critical to having a good command of any language. Undoubtedly, fostering a large verbal databank is crucial for EFL learners to achieve their writing objectives. To enhance students' performance a corpus-informed approach was offered as a feasible alternative for a traditional word-for-word study [1, p. 129]. However, when we deal with a cross-cultural teaching/learning process, the focus is shifted in terms of languages transfer: from being an active reader/writer to being an active reader/ translator/ interpreter/ writer. To enable students to fit into the latter pattern, one has to consider the contrastive analysis [2, p. 58] of the native and target languages with the purpose of determining similarities and differences between the two languages.

The EFL learner will have to transfer at least the native language concepts, lexis and structure into a target language learning situation. The educator needs to foresee how this transfer will affect the subsequent learning of any tasks and predict whether it will be positive (also known as facilitation) or negative (interference). As an example may serve question forming: the question to the subject is likely to be correctly produced by a Ukrainian speaker as it correlates with his/her concept of questions in general (positive transfer) while all the other types of questions are known as negative transfers as their structure radically differs from the native language. As to the interference, there are two types: retroactive inhibition in case when learning acts back on previously learned material and thus causes language loss; and proactive inhibition where cumulative learning takes place [cf. 3, 1021]. Linguistically speaking an EFL teacher is challenged to shape a new language personality able to express themselves like an authentic thinker.

To write in a FL means to show the result of new language habits being created, developed and applied. In order to pursue this challenge the Ukrainian FL teachers should be able to conduct the comparative study of English and Ukrainian mental patterns as reflected in a range of language units and speech formulae; highlight

major conceptual differences in both languages which lead to hindering the authentication of a foreign learner and prevent them from speaking naturally; demonstrate possible ways of applying these postulates to EFL teaching. Thus, teachers' priority to select most common patterns relevant for content-based learning comes first; in addition students are encouraged to take the initiative to explore the topic-based corpus themselves.

Reading is not about the words, it is about the meaning and sense. While reading a text, students not only discover the meaning, which is never stable or single as a rule, but also help to make it. Thus, being readers students interact with the ready-made text and being a writer they have to discover their thoughts on the topic using FL patterns, new language habits. It is the FL educators' priority number one to stimulate students' thinking, make them analyze what they have read and learned as well as provoke them to respond in a FL paradigm. Since writers have to go back over what they intend to say, need to rewrite carefully to cut unnecessary material, add transitions, correct mistakes, clarify points, use synonyms, there exist various strategies that are aimed at transiting from reading, listening, speaking, vocabulary grammar to writing. Due to these students are motivated and their writing confidence is enhanced.

Conclusion. The research aimed at the study of feasibility of reading and writing strategies in cross-cultural environment revealed common challenges and opportunities that multilayered and multimodal corpora may pose to linguistic and extra-linguistic instruction. The findings indicate that teacher practitioners play a central role in the implementation of reading and writing forming learning activities in the EFL/ESP classroom.

Reference:

1.Coxhead. A., Byrd P. Preparing Writing Teachers to Teach the Vocabulary and Grammar of Academic Prose. *Journal of Second Language Writing*. 2007. №16. P.129-147.

2.Lado R. *Linguistics across Cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.1957.

3.Postman L. *Transfer, Interference and Forgetting*. J. W King, L.A. Riggs. *Woodworth and Schlosberg's experimental psychology*. NY: Holt, Rinehart and Winston.1971.P.1019-1032.

Dovhan Larysa, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE

**BRAINSTORMING AS AN INTERACTIVE METHOD OF FORMATION
OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE**

The issues of improvement of the methodology of teaching English are growing in significance in modern conditions of the European integration and collaboration of Ukraine with foreign countries. In the labour market there is a demand for highly qualified specialists who also have good skills of decision making and problem solving as well as knowledge of foreign languages. This goal can be achieved through implementation of the advanced interactive methods of teaching English.

Interactive techniques applied in the educational environment promote the formation of professional competences of students as they facilitate the development of creativity and imagination of students, form their teamwork skills, enhance their collective cognitive and mental activities, stimulate learning through the exchange of information and cooperation while learning foreign languages, etc.

The ARMA International Center for Education offers some guidelines for successful implementation of the interactive educational teaching styles in the classrooms. It is recommended to encourage student participation; use questions that stimulate response, discussion, and a hands-on experience; use teaching aids that press for answers, and capture/hold the student's attention; set up a workgroup environment; involve a teacher as well as the student [3].

Brainstorming is one of the interactive methods that can be successfully implemented when teaching foreign languages.

Brainstorming is the name given to a number of techniques used for generating and gathering ideas. Since 1950s when it was established as a technique, brainstorming has proved to be one of the most usual methods used at meetings in order to generate ideas. Basically it is about the students who generate ideas which may be collected, for example, on the blackboard. During the collecting process, all ideas suggested are jotted down, and when the brainstorming is finished these ideas are discussed, grouped or eliminated. Brainstorming can encourage students to speak out and share ideas. It also gives the teacher an immediate impression of how much the students already know about something. Here are some of the benefits of using brainstorming: it visualises thought; it helps build up confidence and consolidate student-student as well as student-teacher collaboration; it increases the whole world of ideas explored and connected to the topic, especially before reading, writing or listening activities; it is great for team building and group work practice; it helps students see the results of their efforts and thus English becomes tangible, comprehensible and meaningful to them [4, p. 78].

The community of teachers from Concordia University's College of Education offers to organize interactive brainstorming in group sessions and to stimulate the students to generate creative ideas and thoughts. They argue that the types of interactive brainstorming must include structured and unstructured activities, reverse or negative thinking, nominal group relationships, online interaction such as chat, forums and email, team-idea mapping, group passing, individual brainstorming [3].

By expressing ideas and listening to what others say, students adjust their previous knowledge or understanding, accommodate new information and increase their levels of awareness. Brainstorming's main purposes are to focus students' attention on a particular topic; generate a quantity of ideas; teach acceptance and respect for individual differences; encourage learners to take risks in sharing their ideas and opinions; demonstrate to students that their knowledge and their language abilities are valued and accepted; introduce the practice of idea collection prior to beginning tasks such as writing or solving problems; provide an opportunity for

students to share ideas and expand their existing knowledge by building on each other's contributions [1].

The researchers have identified the following advantages of the interactive learning technology of teaching the English language taking into account the objectives of formation of communicative competence of students: 1) Interactive technologies can easily be integrated without disagreement with the content of education into the educational process in terms of the existing traditional system of learning, specific education standards. By integrating into the educational process, they help to achieve the educational goals in language more effectively than while using only traditional teaching methods; 2) Interactive learning technologies are humanistic in nature, because they provide not only a successful learning, but also the intellectual, creative development, as well as the activity and independence; 3) Interactive learning technologies perfectly promote the realization of communicative function in the process of learning English. All these facts prove that the interactive learning technologies have a pedagogical potential, which is aimed at the formation of students' foreign language communicative competence [2, p. 41].

Effective implementation of brainstorming in the classrooms greatly depends on the teacher's skills and abilities to establish a warm and supportive environment; to emphasize that a quantity rather than the quality of ideas is the goal, and that it's okay for students to think outside the box; discourage evaluative or critical comments from peers during the ideas-gathering phase; encourage and provide opportunity for all students to participate; initially emphasize the importance of listening to expressed ideas, and model printing and recording of the ideas, then read each contribution to the group [1].

Therefore, brainstorming is an effective interactive technology of teaching English and formation of foreign language communicative competence. It develops creativity, logical thinking, communicative skills, abilities to solve real-life problems making the educational process effective and student-centered.

References:

1. **Brainstorming.** URL: // <https://teaching.unsw.edu.au/brainstorming>
2. Fahrutdinova R. A., Yarmakeev I. E., Fakhrutdinov R. R. The Formation of Students' Foreign Language Communicative Competence during the Learning Process of the English Language through Interactive Learning Technologies (The Study on the Basis of Kazan Federal University). *English Language Teaching*. 2014, Vol. 7, No. 12, P. 36-46.
3. Interactive Teaching Styles Used in the Classroom. URL: <https://education.cu-portland.edu/blog/classroom-resources/5-interactive-teaching-styles-2/>
4. Sim M.A., Pop A.-M. Mind mapping and brainstorming as methods of teaching business concepts in English as a foreign language. *Academica Science Journal. Psychologica Series*. 2012, No. 1 (1), P.75-83.

УДК 378/.01:811.11(045)

Самохвал О.О., к.пед.н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

AUFBAU VON INTERKULTURELLER KOMPETENZ DER ZUKÜNFTIGEN DOLMETSCHER DURCH FREMDSPRACHMITTEL

Die Integration der Ukraine in die europäische Gemeinschaft, der Eintritt des nationalen Hochschulsystems in Bologna Deklaration, die Konzentrierung auf europaweite Richtlinien und Anforderungen für Sprachbildung sieht den Hochschulreform, die Modernisierung der interkulturellen Bildungsfachleute, insbesondere zukünftigen Dolmetschern voraus. Die Entwicklung und das Funktionieren der Bildung werden durch verschiedene Faktoren, Bedingungen und Prinzipien des Vorhandenseins der Gesellschaft bestimmt, einschließlich des Prinzips der Kulturentsprechung, das die Ausbildung in den Kontext-Kulturen, sorgfältiges Studium der einheimischen und fremdsprachigen Kulturen als Sicherheit, die Bildung des zukünftigen Fachleute sieht [1].

Das Verständnis der Notwendigkeit der Realisierung der Interkulturalität im Ausbildungsprozess widerspiegelt sich in Grundstaatsdokumenten: "Staatslehre der Ausbildungsentwicklung der Ukraine in XXI Jahrhundert", "Konzept der bürgerlichen Bildung". In allen Dokumenten wird die Notwendigkeit der Bildung des demokratischen Ausblicks von Menschen, die sich an die bürgerlichen Freiheiten halten und die Traditionen, Kultur, Religion und Sprache der Kommunikation der Welt respektieren, betont [5].

In Bezug auf die Akkulturation und interkulturellen Realität in der Gesellschaft wird besonders wichtig Fremdsprachenausbildung. Zwei- oder mehrsprachigen Ausbildung, kombiniert mit dem Kennenlernen der kulturellen und sozialen Werten, dient als leistungsfähige Völkerverständigung, das äußerst notwendig für die zukünftige berufliche Tätigkeit des Dolmetschers ist. Die Bildung von Sprachkompetenz ist hochwichtig in der Bereicherung ihrer eigenen Kultur: kulturelle Kommunikation, Sprache und geistige Arbeit [6].

Interkulturelle Komponente der Kommunikation ist vielfältiges Phänomen und zielt auf interne (Kommunikation zwischen den verschiedenen ethnischen Gruppen in interkulturellen Staaten) und extern (Kommunikation zwischen verschiedenen Zuständen) Unterschiede in der Kommunikation ab. Darüber umfassen die interkulturelle Kommunikationsfunktionen die ethnischen, zärtlichen, sozialen, demografischen, sprachlichen und anderen Unterschiede.

Wie die dominante Methode für die Probleme interkultureller Kompetenzausbildung der zukünftigen Fachleute soll man sein Augenmerk auf den Grad der Zuverlässigkeit des Lehrmaterials, die Ebene der kognitiven, Sprach-, Sprech- und soziokulturelle Komplexität, methodische Akzeptanz und Wirksamkeit dieser Aufgaben für die Ausbildung der zukünftigen Dolmetschern, um die Rolle eines Kulturvermittler und die Rolle des Subjekts des Dialogs der Kulturen zu führen, beachten [6].

In Anbetracht der grundlegenden Anforderungen für die Organisation der Arbeit für die Entwicklung der interkulturellen Kompetenz der zukünftigen Fachleute im Studium von landeskundlichen Fächer in der Fremdsprache, haben wir ein System

der Herausforderungen, während seiner konsistenten Nutzung positive Ergebnisse innerhalb der skizzierten Probleme erreicht werden, entwickelt.

Es muss betont werden, dass wir das System der Aufgabe des landeskundlichen Inhaltes für jede Sprachaktivitäten entwickelt haben. Wir gründen an Kommunikativprinzip, der solche Organisation der Ausbildungsprozess vorsieht, in denen Züge des realen Prozess der interkulturellen Kommunikation modelliert werden und demzufolge wird nicht nur interkulturelle Kompetenz, sondern auch die kommunikative Kompetenz, dass die Beherrschung Sprachkenntnisse und Fähigkeiten vorsieht, um eine Fremdsprache als Kommunikationsmittel zu verwenden, die für die Ausbildung der künftigen Dolmetschern unerlässlich ist, gebildet.

Die landeskundliche Aufgabe schlagen wir in zwei Gruppen unterteilt nach dem Niveau der inländischen kognitiven Aktivität von Studenten vor: reproduktive und aktivtätige.

Während der Losung der reproduktiven Aufgaben reflektieren die Studenten voll akzeptiert oder geändert ihre Trainingsmaterial (Satz, Text, Dialog). Während der Losung der reproduktiven Aufgaben können die Studenten Sprachproben, Tabellen, Diagramme, d.h. einige verbale Unterstützung verwenden. In der Regel sehen die reproduktive Aufgabe vor: auswendiges Lernen (lexikalische Einheiten, Sätze, Texte); Ersatz der lexikalischen Einheiten; Übersetzung; Verengung, Erweiterung der Sätze, Zusammenfassung der einfachen in komplizierten Sätzen; Nacherzählung der Texten; Simulationsmodell der Sprache; Substitutionsmuster in Rede; Expansion, Abschluss der Standard- Sendung; Antworten auf die Fragen.

Aktivtätige Aufgaben sind die Aufgabe produktives Artes mit Spielelementen, die die geistige Transformationaktivität der Studenten bereitstellen. Während der Ausbearbeitung der aktivtätigen Aufgaben beachten wir vor allem die Motivation jede von ihnen, so dass die Studenten nicht nur den Wunsch, die Übung zu tun haben, aber auch die positivste Bildungs- und Entwicklungsergebnis erhalten [5].

Aktivtätige Aufgaben gründen auf die Verwendung von Lehrmethoden, beispielsweise: Änderungen, Korrekturen, Ergänzungen, Erweiterungen,

Argumentation, Synthese, Auslegung, Verwandeln eigenen Gedanken oder Urheberrecht. Es ist klar, dass die Ausbearbeitung der aktivtätigen Aufgaben fordert von der Studenten ein hohes Maß an Fremdsprachenkenntnisse. Aber wenn der zukünftige Dolmetscher, der die reproduktiven Aufgaben löst, fühlt die Möglichkeit die kompliziertere Aufgabe zu machen, dann muss der Lehrer diesen Bedarf mit aktivtätigen Aufgaben erfüllen.

Jede solche Gruppe der Aufgaben (reproduktiv und aktivtätig) wird in zwei Subgruppen geteilt: sofort und latente. Sofortige und latente Übungen charakterisieren wir in Bezug auf den Zeitpunkt ihrer Umsetzung. Sofortige Übungen in der Stunde durchgeführt werden, erfordern latente Übungen einen bestimmten Zeitraum (Woche, Monat) brauchen, abhängig von der Komplexität der Aufgabe.

Während der Ausarbeitung der verschiedenen Aufgaben in der Fremdsprache sollen wir behalten, dass reproduktive und aktivtätige Übungen integral, unteilbar Systemaufgaben sind, die einen reibungslosen Übergang von einer Stufe (Lösung der reproduktiven Aufgaben) zu anderer (aktivtätige Aufgabe)erfordern und kann nicht separat implementiert werden.

Nach unserer Praxis haben die meisten Studenten im letzten Jahr des Lernens einer Fremdsprache nicht immer ein hohes Maß an Kenntnisse und sind nicht in der Lage sofort zu aktivtätigen Aufgaben überzugehen. Deshalb soll der Lehrer allmählich die Studenten heben um diese Art von Aufgaben zu erfüllen. Große Auswirkungen auf die Qualität der Lösung verschiedenen Aufgaben haben nicht nur die Kenntnisse der Studenten in gelerntem Material sondern auch ihre Sprechkompetenz.

So können wir feststellen, dass auf die Bedingungen einer erheblichen Anzahl von verschiedenen Aufgaben nur die aktivtätige Übungen die tatsächliche Höhe der theoretischen Material und verbalen Fähigkeiten der Studenten zeigen, beruflichen Fähigkeiten der zukünftigen Dolmetschern entwickeln und Ihre Kreativität zu zeigen ermöglichen.

Referenzen:

1. Джуринский А.Н. Проблемы поликультурного воспитания в зарубежной педагогике. Вопросы философии. 2007, №10. 44 с.
2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению [2-е изд.]. М. : Просвещение, 1991. 223 с.
3. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. Москва: Смартбук, 2008. 656 с.
4. Рот Ю. Межкультурная коммуникация. Теория и тренинг. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. 223 с.
5. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь. Іноземні мови. 1999, №3. С.3-7.
6. Ertelt B. J., Schultz W.E. Handbuch Beratungskompetenz. Leonberg : Rosenberger Fachverlag, 2002. 307 p.

Ткачук Т.І., к. філол. н.

Вінницький торговельно - економічний інститут КНТЕУ

FORMATION OF SECONDARY LINGUISTIC PERSONALITY IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Intercultural communication has become more than common in today's globalized world – it is an indispensable aspect of modern global as well as digital reality. The effectiveness and the success of cross-cultural communication depend on its participants. Interpreters, translators and other professionals are in the focus of current linguistic and interdisciplinary studies (D. Evans, D. Carbaugh, AS. Kazmagambetova, A. Koryakina, N. Nechayev, E. Matveeva, K. Ożańska-Ponikwia, GY. Utebaliyeva, RM. Yesbulatova)

In everyday communication we remain unaware and unconscious of the existence of language consciousness used for comprehension of reality. In the case of two language and cultural codes involved, the choice of means and methods of paralleling them and finding the most adequate equivalents requires for the conscious approach on the part of the interpreter. As language not only expresses identities but

also constructs them. That's where developing a secondary linguistic personality turns out to be a crucial skill for the interpreter/translator, if he/she aspires towards successful communication of the message in frames of heterogeneous linguistic and cultural source and target codes.

Linguistic personality is understood as a set of features of the verbal behavior of a person using a language as a means of communication, i.e. communicative personality. In the broad sense: a person via his/her language personality performs communication, which is characterized by a person's language consciousness and actualized through discourse in communicative behavior. [5, p. 9].

Yu.N. Karaulov defined linguistic personality as "multi-layered and multi-component set of language abilities, skills, readiness for speech acts of different degrees of difficulty, and acts classified, on the one hand, by the kinds of speech activity (speaking, listening, reading and writing) and, on the other, by levels of language, i.e. phonetics, grammar and lexis" [5, p. 3]. The communicative-cognitive activity of a secondary linguistic personality begins with the linguistic communication.

Consequently, the result of any language education should be the formation of a primary linguistic personality, whereas the result of foreign languages education is the secondary linguistic personality development, which reflects the ability to participate fully in cross-cultural communication. Thus, the result of a foreign language acquisition is primary linguistic personality gaining the features of secondary linguistic personality, capable of getting into the essence of the target language and culture.

The secondary linguistic personality is characterized by the ability to create and perceive foreign-language texts that differ by the degree of structural-linguistic complexity, depth and accuracy of reality's reflection, and certain target areas [4, p. 19].

The study of other languages and cultures while preserving cultural identity of a person, formation of secondary linguistic personality is the requirement of a new global situation. The development and implementation of specific lingual methodical

training model aimed at formation of secondary linguistic personality in the process of learning foreign languages is crucial to successful acquisition of a foreign language. This will mean that a person is ready for multicultural activity [1, p. 93].

Cultural diversity as well as cultural pluralism is perceived by secondary linguistic personality as manifestation of the creative potential and self-determination foundations of a person in time and space. In the process of learning a foreign language cultural competence, complex of cultures available for an individual (national, regional, social) actively interact to form integrated multicultural competence, part of which is multilingual competence interacting with other competences [3, p. 114].

The concept of linguistic personality enables a deeper and broader understanding of personal values and viewing them as national character, refracted through linguistic forms of reality perception. The productivity of such views lie in some kind of ontological unity of all features of linguistic personality, embracing her/his authenticity in the mastery of a native language as well as the traits gained in the process of learning of a foreign language.

There is no doubt, that “re-awareness” organization is the most difficult task within the purposefully organized process of acquisition of means and methods of intercultural communication, as the meanings are not represented by the formal structures of the language, and, hence, cannot be found in dictionary definitions. They exist in the particular actual situations of communication of the carriers of the language. Thus, the need for their identification should underlie specific educational and research objectives [2, p. 15].

Thus, secondary linguistic personality can, therefore, be considered a “must have” of a potentially successful translator, interpreter or in general a foreign language user, who intends to perform adequate communication in frames of decoding the message of the source language and culture and translating them appropriately into the corresponding message in the target language and target culture.

Список використаних джерел:

1. Carbaugh D. The Handbook of Communication in Cross-cultural Perspective. Taylor & Francis, 2016. 390 p.
2. Nechayev N. N. Psychological Patterns of Development of Students' Secondary Language Personality. Access regime:
[<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814055554>].
3. Matveeva E. Language Alter Ego. Does your personality change when you speak another language? Animedia Company, 2018. 159 p.
4. Ożańska-Ponikwia K. Personality and Emotional Intelligence in Second Language Learning. Cambridge Scholars Publishing, 2018. 162 p.
5. Utebaliyeva GY, Yesbulatova RM, Kazmagambetova AS. Modeling linguistic communication in a foreign language learning. Access regime:
[<http://www.globalmediajournal.com/open-access/modeling-linguistic-communication-in-a-foreign-language-learning.php?aid=72835#5>].

*«Актуальні проблеми сучасної
транслятології, лінгвокраїнознавства
та теорії міжкультурної комунікації»*

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет–
конференції з міжнародною участю**

(3 жовтня 2019 р)

Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ

Хмельницьке шосе, 25.